

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1946

ΑΡΙΘΜΟΣ 8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ διεθνὴς ἔλεγχος τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας <i>Harold C. Urey</i>	1
Ἡ συνθηκολόγησις τῆς Γερμανίας . . . <i>Alan Moorehead</i>	9
Ἀγγλορωσικὴ φιλία <i>Joyce Shoebridge</i>	16
Ὁ Μπέρναρντ Σὼ εἶναι ἐνεήντα χρόνων :	
Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του <i>Donald Brook</i>	19
Γυρίζοντας τὴν ταινίαν «Καίσαρ & Κλεοπάτρα» <i>M. Deans</i>	26
Τζσβανικίνη, τὸ φάρμακον ποὺ νικά τὴ φυματίωσιν <i>John Langdon-Davies</i>	34
Οἱ γάτες καὶ τὰ παράξενά τους	36
Ἐνα νέο εἶδος ἐξετάσεων <i>Leslie J. Fillmore</i>	38
Δωδεκάνησα <i>Λιονύσιος Α. Ζαζυνηνός</i>	42
Δωδεκανησιακὰς Σελίδες <i>Laurence Durrell</i>	48
Μιά πρωτότυπη γέννησις <i>B. Gorbatou</i>	52
Ποιά εἶναι τὰ χειρότερα ἐλαττώματα τῶν συζύγων ; <i>«News Chronicle»</i>	62
Δωδεκανησιακὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ δίστιχα	64
Μιά φραντζόλα ψωμί <i>W. O. Murphy</i>	66
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ :	67
Ὁλοκληρωτικὴ οἰκονομικὴ ἀνθρώφισις <i>Εμμ. Ι. Τσουδερός</i>	68
Τὸ ἐλληνικὸν οἰκονομικὸν πρόβλημα . . . <i>Γ. Πεσμαζόγλου</i>	71
Τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος <i>Ἀγγ. Ἀγγελόπουλος</i>	77
Ζωὴ ἀπὸ τὴ Νεκρὴ Θάλασσα <i>Perry Marshall</i>	82
Τὸ σημειωματάριον ἑνὸς γιατροῦ <i>George Sava</i>	87
Μ Η Ν Ι Α Ι Ο Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Ο	

Εἰτίχοι γιὰ τὰ Δωδεκάνησα

Ἀπὸ ἓνα Δωδεκανήσιο

ΝΗΣΙΑ

Τὴν ὥρα ποὺ ψηλά σας κλίνει ὁ ἥλιος
Ἀστράφτοντας, τοῦ Αἰγαίου Δωδεκανήσια,
Σὰ θάμα πλάθεσθε σὲ φῶς καὶ δόξα,
Κῦμα γραμμὴ, περίφαντη ἁρμονία,
Τῆς θάλασσας διαδήματα, κορόνα!
Καὶ δράματα ἀληθεύετε, σὰν ξένου
Κόσμου καὶ ἀποκαλυπτικοῦ, μὰ ποὺ εἶναι
Κόσμος τῆς γῆς, τῆς θάλασσας, τοῦ ἀνθρώπου.

ΟΡΑΜΑ

Ψηλάθε ἀπ' τὴν κορόνα αὐτὴ, τὸ Κάστρο,
Στοῦ Ξάνθου τὸ ἱερὸ Νησὶ ὕψωσε τη
Τὴ λαχτάρα σου ὁλόγυρα στὸ Αἶγαϊο.
Σὲ κυκλῶνει Ἑλλάδα! Φῶς Ἑλλάδας
Κι' ἄερί σὲ περιπνέει! Μὲ τὰ νησιά της
Θάλασσα γαλανή, οὐρανοῦ γαλάζιο!
Μὰ ὁ λογισμὸς γαλήνια δὲν κρατιέται,
Καὶ πῶς ἀνήσυχη ἡ ματιὰ ζητάει
Κι' ὥς τ' ἄκρο Αἶγαϊο νὰ διαπεράσει ἐκεῖθε,
Στὴν καρδιά τῆς Ἑλλάδας νὰ ἀγναντέψει!
Καὶ ἀκοίμητη ἡ ψυχὴ — ζῇ ἡ φαντασίᾳ της —
Ναοῦ θωρεῖ κολόνες στ' ὄραμά της.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΛ. ΖΕΡΒΟΣ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΜΑΪΟΥΣΤΟΣ 1946

ΑΡΙΘΜΟΣ 8

Ὁ διεθνὴς ἐλεγχος τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας

ΤΟΥ Dr. HAROLD C. UREY

(Ἀπὸ τὸ «Collier's»)

ΟΣΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ξέρω, εἶναι ὅλοι φοβισμένοι. Καὶ τοὺς ἔχω φοβηθῇ καὶ γώ. Γιὰ πολὺν καιρὸ δὲν κάναμε ἄλλο παρὰ — ὅταν βέβαια μᾶς ρωτοῦσαν — νὰ δίνουμε τὶς συμβουλές μᾶς καὶ νὰ τονίζουμε τὴ δύναμη καὶ τὶς δυνατότητες τῆς ἀτομικῆς βόμβας. Μ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ γίναμε καὶ λιγάκι πολιτικοί. Μὰ οἱ πολιτικὲς γνώσεις μᾶς μεγαλώσανε ἴσα-ἴσα τοὺς φόβους μας.

Ἐμεῖς οἱ ἐπιστήμονες ποὺ ζήσαμε τόσα χρόνια κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῆς ἀτομικῆς βόμβας ξέρουμε πολὺ καλά αὐτὸ τὸ φόβο. Δουλεύαμε πάνω σὲ ἄγνωστα στοιχεῖα τῆς ὕλης. Καὶ σήμερα, μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας, ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει νέους καὶ ἄγνωστους συντελεστὲς ποὺ συμμετέχουν στὴ σύνθεση τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν περίστασιον πρωτοπόροι πρέπει νὰ γίνουν οἱ πολιτικοί, ὅπως ὡς τώρα εἶταν οἱ ἐπιστήμονες. Σήμερα ὅμως οἱ πολιτικοὶ φαίνονται πολὺ διστακτικοί ἴσως γιὰτὶ δὲν ἔχουν ἐξοικειωθῇ ἀκόμη μ' αὐτὸ τὸ θέμα, ὅπως οἱ ἐπιστήμονες ποὺ τὸ ζοῦνε τόσα χρόνια τώρα.

Ζούσαμε μὲ τὸ φόβο μήπως οἱ Γερμανοὶ βροῦνε τὸ μυστικὸ πρὶν ἀπὸ μᾶς. Ἡ δύναμή του μᾶς εἶταν πολὺ γνωστὴ καὶ ξέραμε καλά τὶ θὰ γινόταν ἂν τὸ παίρνανε στὰ χέρια τους οἱ Γερμανοί: τὸ Λονδίνο, ἡ Οὐάσιγκτον, ἡ Νέα Ὑόρκη, τὸ Νιτηρόϊτ ἢ τὸ Los Alamos καὶ τὸ Oak Ridge θὰ σβύνανε ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Ὁ τρομερὸς αὐτὸς φόβος μεγάλωνε περισσότερο κάθε φορὰ ποὺ οἱ ἐφημερίδες μιλοῦσαν γιὰ «μυστηριώδεις ἐκρήξεις» στὶς Γαλλικὲς Ἀκτὲς ἢ γιὰ ἐπιδρομὲς κομμάντος σὲ «σταθμοὺς ἐρευνῶν», ποὺ ἀργότερα μάθαμε πῶς εἶταν τὰ ἐργαστήρια τοῦ μυστικοῦ ὅπλου V-2. Σὰν ἐπιστήμονας λέω πῶς δὲν πρέπει νὰ γίνεῖ ἄλλος πόλεμος.

Ὅπως ξέρουμε, σήμερα δὲν ὑπάρχει κανεὶς τρόπος ὥστε νὰ ἐμποδίσουμε ἓνα ἀεροπλάνο νὰ πετάξει ἀπὸ μιὰ χώρα σὲ ἄλλη· ἀκόμα περισσότερο δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐλέγξει τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἀτομικῆς βόμβας μὲ κάποιο «μαγικὸ» μέσο. Εἶναι ἔτσι φτιαγμένα, ὥστε εὐκόλα μπορεῖ νὰ τὴ μεταφέρει κανεὶς λαθραῖα σὲ μικρὰ κομμάτια ἀπὸ μιὰ χώρα σὲ ἄλλη, νὰ τὰ συγκεντρώσει ὅλα σ' ἓνα ὀρισμένο μέρος καὶ νὰ τὴν ἀνατινάξει ἀπὸ ἀπόσταση μὲ μιὰ ἀπλὴ ραδιενεργὸ ἐπαφή.

Δὲν ξέρω ἂν θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ καταστρέψουμε 40 ἢ 50 πόλεις ρίχνοντας ἰσαριθμὲς βόμβες. Ἄν καταστραφούν τὰ κέντρα τῆς ὑπηρεσίας εἰδήσεων καὶ πληροφοριῶν μιᾶς χώρας μὲ ἀτομικὴ βόμβα, τότε δὲ νομίζετε πὼς ὁ πανικὸς θὰ κάνει τοὺς κατοίκους νὰ ἀδειάσουν καὶ τίς ἄλλες πόλεις κι' ἔτσι θὰ καταστραφῇ ἡ ἀντίσταση τῆς χώρας;

Κάθε ἀτομικὴ βόμβα χώρα πού τὰ καταστρεπτικὰ της ἀποτελέσματα ἰσοδυναμοῦν μὲ μιᾶς βόμβας τῶν 20.000 τόννων, προκαλεῖ καὶ μιὰ φωτιά τρομερὰ δυνατὴ. Τὸν καιρὸ τῶν γερμανικῶν ἐπιδρομῶν, τὸ Λονδίνο σώθηκε ἀπὸ τὸν ἐθελοντικὸ στρατὸ τῶν πυροσβεστῶν. Στὸν μελλοντικὸ πόλεμο ὅμως δὲ θὰ ἀπομείνουν πολλοὶ πυροσβέστες. Οὔτε καὶ θὰ ὑπάρχουν νοσοκομεῖα γιὰ τοὺς τραυματίες. Μιὰ μεγάλη πόλη ὅπως τὸ Λονδίνο, πού ἀντιπροσωπεύει αἰῶνων ἀνθρώπινο μόχθο, θὰ ἐξαφανιστεῖ μέσα σὲ μιὰ πύρινη λάμψη. Μὲ τὴν ἐξέλιξη πού θὰ πάρει ἡ ἀτομικὴ βόμβα ὅσο περνάει ὁ καιρὸς, ἡ θέληση μιᾶς πόλης ν' ἀντισταθῇ δὲν θὰ μπορεῖ νὰ παρατείνει τὴ ζωὴ της οὔτε γιὰ πέντε λεπτά.

Ἕνας Βρετανὸς ἐπιστήμονας ὁ Dr. M. L. Oliphant, σὲ δημόσιες του δηλώσεις εἶπε πὼς πολὺ γρήγορα μπορεῖ νὰ φτιάξουν μεγαλύτερες ἀτομικὲς βόμβες. Ἡ βόμβα πού ἔπεσε στὴ Χιροσίμα εἶταν ἴση μὲ βόμβα νιτρογλυκερίνης τῶν 20.000 τόννων. Ὁ Oliphant πιστεύει πὼς οἱ βόμβες πού θὰ κατασκευαστοῦν στὸ μέλλον θὰ ἰσοδυναμοῦν μὲ 1 ἢ 2 ἑκατομμύρια τόννους τρινιτρίνης.

Σὲ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν δὲν μπορεῖ τὸ μυαλό μας νὰ βρεῖ ἀμυντικὸ μέσο· δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε τίποτα. Μόνο νὰ φύγουμε. Κι' αὐτό, ἂν μπορούμε.

Μιὰ καὶ μιλάμε γιὰ καταστροφὴ πόλεων ὅς ἔρθουμε στὴν Ἀμερικὴ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν τουλάχιστο 200 πόλεις μὲ πληθυσμὸ πάντων ἀπὸ 50.000 ἢ καθε μιὰ. Δηλαδή συνολικὰ μέσα στὶς πόλεις αὐτὲς ζοῦνε 50.000.000 ἄνθρωποι. Τὸ νὰ μετακινήσει κανεὶς ὅλον αὐτὸ τὸν πληθυσμὸ, θὰ εἶταν κάτι ἀφάνταστο· κάτι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τίς μαζικὲς μετακινήσεις τῶν λαῶν πού προκαλέσει τὴν Εὐρώπη ἢ ἐμφάνιση τοῦ Χίτλερ. Ἐπειδὴ ἡ Ἀμερικὴ εἶναι βιομηχανικὴ χώρα, μὲ μεγάλο πληθυσμὸ συγκεντρωμένο σὲ ἀνοχύρωτες πόλεις, τὸ ἀπο-

τέλεσμα τῆς ἀτομικῆς βόμβας θὰ εἶναι ἡ μείωση τοῦ στρατιωτικοῦ κύρους της.

Ἡ στρατιωτικὴ ἐξασθένηση πού θὰ προκαλέσει μιὰ ἀτομικὴ βόμβα, θὰ μετριέται κυρίως ἀπὸ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς βιομηχανίας καὶ τὴ δύναμη τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας.

Σὲ λίγο καιρὸ τὰ διάφορα ἀτομικὰ ὅπλα θὰ γεμίσουν τὸν κόσμον. Ἄν ἀποφασίσουμε νὰ φτιάξουμε τέτοια ὅπλα, μπορούμε εὐκόλα νὰ ἔχουμε μιὰ παρακαταθήκη ἀπὸ 10.000 βόμβες ἀτόμου. Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν καὶ ἄλλα κράτη. Καὶ μόλις δυὸ κράτη ἐχθρικά ἔχουν ἀρκετὲς βόμβες γιὰ νὰ καταστρέψουν τὸ ἓνα τίς πόλεις τοῦ ἄλλου, τότε πιά θὰ ἔχει φτάσει ὁ κόμπος στὸ χτένι. Αὐτὸς πού θὰ προλάβει νὰ χτυπήσει πρῶτος θὰ εἶναι ὁ νικητής.

Σκέψεις σὰν αὐτές, κάνουν τοὺς ἐπισηήμονες νὰ λένε πὼς δὲν πρέπει νὰ ξαναγίνει χρῆση τῆς βόμβας γιὰ κανένα λόγο, οὔτε ἀκόμα γιὰ νὰ «ἐπιβληθεῖ παγκόσμια δικαιοσύνη». Ὑποθέστε πὼς ἓνα μικρὸ κράτος ἀρχίζει νὰ κακομεταχειρίζεται ἓνα γειτονικὸ· καταπατάει τοὺς διεθνεῖς νόμους, τίς συνθήκες καὶ γενικὰ τὴν κοινὴ ἀξιοπρέπεια. Ἴσως νὰ φταῖνε καὶ οἱ ἡγέτες αὐτοῦ τοῦ κράτους. Μποροῦν ὅμως οἱ Μεγάλαις Δυνάμεις ἢ ἡ Διεθνὴς Ἀστυνομία νὰ τὸ χτυπήσουν καὶ νὰ σκοτώσουν χιλιάδες ἀθώους ἀνθρώπους, καταστρέφοντας ἔτσι γιὰ γενιὲς ὁλόκληρες τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν οἰκονομία του;

Οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι λένε ὄχι. Ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καταθλιπτικὴ δύναμη, ὅπως καὶ ἡ ἀτομικὴ ἀσφάλεια τῶν ἀνθρώπων μέσα σὲ μιὰ μεγάλη πόλη δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν ξέρουν τὰ κόλπα τῆς γι�πωνέζικης πάλης ἢ πὼς πετᾶνε τίς χειροβομβίδες.

Στὸ μέλλον ἡ ἀσφάλεια τῶν κρατῶν ὅπως καὶ ἡ προσωπικὴ μας ἀσφάλεια μέσα στὶς πόλεις πρέπει νὰ βασίζεται στὸ νόμο καὶ τὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ βοηθιέται ἀπὸ μιὰ ἀγρυπνὴ παγκόσμια φρουρὰ καὶ ἀπὸ τὴ λογικὴ χρῆση ἐλαφρότερον ὅπλων. Ὅμως οἱ ἐπισηήμονες ἀκοῦνε ἀνθρώπους νὰ μιλᾶνε γιὰ τὴν πιθανότητα ἐνὸς νέου πόλεμου. Αὐτὰ τὰ διαβάζουν σὲ δηλώσεις στρατηγῶν καὶ ναυάρχων. Ἀς κάνουμε λοιπὸν μερικὲς σκέψεις γύρω ἀπὸ τὸν μελλοντικὸ πόλεμο, πού ὡστόσο δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ποτέ.

Δύο κύρια πράγματα εἶναι πού πρέπει νὰ θυμόμαστε γιὰ τὴν ἀτομικὴ βόμβα. Πρῶτα, πὼς εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλο ὅπλο γνωστὸ ὡς σήμερα καὶ δεύτερο πὼς μπορεῖ νὰ εἶναι κάτι πού θὰ παρουσιάσει μεγάλες ἐκπλήξεις—πράγμα πολὺ πιθανό, σχεδὸν βέβαιο.

Οἱ στρατιωτικοὶ συχνὰ φαντάζονται τὴ βόμβα σὰν ἓνα ἀεροπορικὸ ὅπλο ἐπειδὴ τὴ ρίχνουν τὰ ἀεροπλάνα. Μποροῦμε ὅμως νὰ

την χρησιμοποιήσουμε γεμίζοντας και μιὰ ρουκέτα V2 πού η ταχύτητά της είναι μεγαλύτερη από την ταχύτητα του ήχου. Κι' όπως ξέρουν από την πείρα οι Έγγλέζοι, τουλάχιστον με τις σημερινές γνώσεις, δεν υπάρχει τρόπος για να εμποδίσει κανείς τις V2. Η V2 και η ατομική βόμβα, είναι κατωμένες ή μιὰ για την άλλη ή V2 προς το παρόν δεν μπορεί να πέσει σ' ένα ορισμένο σημείο, μπορεί όμως να πέσει σε μιὰ γενική περιοχή. Η ατομική βόμβα πάλι είναι όπλο που πρέπει να πέσει σε μιὰ ορισμένη περιοχή για να διαλύσει το στόχο της.

Πιθανώτερο ακόμα είναι να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον μιὰ εξελιγμένη ατομική βόμβα σε μορφή νάρκης. "Αν μιὰ τέτοια βόμβα εκραγεί στο Union Station της Ουάσιγκτων, θ' ανατινάξει τὰ μάρμαρα του Κιπιτωλίου και θὰ τὰ κάνει σκόνη, λεπτότερη κι' από τ' αλεύρι. Και μπορεί να μην καταλάβουμε ακόμα ποιός είχε βάλει τὴ βόμβα. Μπορεί να έχουμε διπλωματική κρίση με ένα κράτος, και τὸν ἴδιο καιρό, κάποιος ἄλλος ἐκθρός να μᾶς ρίξει τὴ βόμβα. "Ετσι θὰ δημιουργηθῇ στὸν κόσμο κάτι ἐντελῶς καινούριο: "Ενας Ἀνώνυμος Πόλεμος. Αὐτὴ θὰ εἶταν ἡ μεγαλύτερη δυστυχία πού θὰ μπορούσε να βρεῖ ἕναν κόσμο, ἀνίκανο ν' ἀνοίξει τὰ μάτια του και να δει τί δυνατότητες τοῦ ἀνοίγονται με τὰ μέσα πού διαθέτει ἡ ἐποχὴ του.

Οἱ ἄνθρωποι πού μελέτησαν τὴν καταστροφή τῆς Χιροσίμα και τοῦ Ναγκασάκι, υποστηρίζουν τὴν δική μας ἀντίληψη και λένε πὼς τὸ σπουδαιότερο πρᾶγμα σήμερα στὸν κόσμο εἶναι να βάλουμε ἕνα τέρμα—στὴν ἀπειλὴ τῆς καταστροφῆς τῆς Νέας Ὁρλεάνης, τοῦ Λονδίνου ἢ τοῦ Παρισιῦ. Οἱ ἐπιστήμονες νομίζουν—ὅπως και ὁ περισσότερος κόσμος, πὼς μόνο ἕνας τρόπος υπάρχει για να γλυτώσουμε: Ὁ διεθνὴς ἔλεγχος.

Σιγά-σιγά χάνουμε τὶς παράξενες ψευδαισθήσεις μας. Μυστικὸ δὲν υπάρχει, ὅπως δὲν υπάρχει και τρόπος ἄμυνας. Ἡ βόμβα εἶναι πολὺ φτηνὴ—εἶναι μάλιστα τὸ φτηνότερο ὅπλο ἂν λογαριάσουμε τὴν ἀποτελεσματικότητά της.

"Όταν μιλάει κανείς για Διεθνή Ἐλεγχο, ἀπὸ μιὰ ἀποψη μιλά για πολιτικὰ ζητήματα. Οἱ περισσότεροι ἐπιστήμονες νομίζω, προτιμοῦν να παρουσιάζουν τὸ σημερινό τους ἐνδιαφέρον σὰν «κοινωνικό». Εἶναι σὰν τοὺς βακτηριολόγους πού ἔχουν ἀνακαλύψει μιὰ φοβερὴ ἀρρώστεια, ἀξία να ὁδηγήσει σὲ καταστρεπτικὴ ἐπιδημία. Ὁ «πολιτικός» θὰ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τῆς πόλης να πάρει τὰ κατάλληλα μέτρα για να καταπολεμήσει τὴν ἐπιδημία. Αὐτὸς ὅμως, θὰ ὑποδείκνυε μόνο τὴ σημασία πού εἶχε ἡ ἀνακάλυψή του για τοὺς ἀνθρώπους. "Ετσι σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση οἱ ἐφευρέτες συνηγοροῦνε για τὸ σχηματισμὸ μιᾶς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου.

Στὸ παρελθόν, ὅλες οἱ προσπάθειες για να σχηματιστῇ ἕνας διεθνὴς οργανισμὸς παγκόσμιας συνεργασίας ἀποτύχανε, γιατί προσκρούσαν σ' ἕνα σπουδαῖο ζήτημα: Στὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία. Δὲ χρειάζεται νᾶχει κανείς πολιτικὸ μυαλό για να δει πὼς ἡ ἰδέα τοῦ διεθνoῦς ἔλεγχου τῆς ατομικῆς βόμβας συγκρούεται με τὴν ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἡ ἀνεξαρτησία ἑνὸς κράτους εἶναι τὸ ἴδιο με τὴν ἐλευθερία πού ἔχει κανείς στὸ σπίτι του. Κι' ὅπως εἶναι φυσικὸ τὰ ἔθνη—ὅπως και τὰ άτομα—ἀγαπᾶνε τὴν ἀνεξαρτησία τους, γιατί σημαίνει ἐλευθερία να κάνουν ὅ,τι θέλουν χωρὶς να ἀνακατεύονται ἄλλοι σὲς ὑποθέσεις τους. "Όλοι νοιώθουμε εὐχαρίστηση να ζοῦμε σὲ μιὰ χώρα πού δὲν υπάρχει Γκεσταπὸ για να μπῇ στὸ σπίτι μας και να ζητήσῃ να τὸ ψάξῃ. "Αν ὅμως ξέραμε πὼς μιὰ ἐπιδημία ἀπειλοῦσε τὸν κόσμο και ἐρχόταν ὁ ὑγειονομικὸς ἐπιθεωρητὴς να ἐπιθεωρήσῃ τὸ σπίτι και να μᾶς ἐξετάσῃ, τότε πιστεύω πὼς αὐτὸν θὰ τον δεχόμασταν με μεγάλη εὐχαρίστηση.

Για ν' ἀποφύγουμε ἐκείνη τὴ φοβερώτερη ἐπιδημία πού ἀπείλησε ὡς τώρα τὴν ἀνθρωπότητα, πρέπει να μάθουμε να ζοῦμε με λιγώτερη ἐλευθερία για να μὴ βρεθοῦμε ἕνα καλὸ πρωτὶ στὸν ἀέρα!

Για πολλὰ χρόνια εἶμουν ἕνας ἄνθρωπος πού με ἔδειχναν με τὸ δάχτυλο ὅπως και ἑκατοντάδες ἄλλους ἐπιστήμονες. Μᾶς παρακολουθοῦσαν και μᾶς ἐλέγχανε με μεγάλη προσοχή. "Αν μάλιστα πρόκειται να ἰδρυνθῇ μιὰ διεθνὴς ἀστυνομία και μιὰ ἐποπτικὴ δύναμη αὐτὸ θὰ σημαίνει για μᾶς περισσότερο ἔλεγχο και παρακολούθηση. Μὰ σᾶς β βαιώνω πὼς οἱ ἐπιστήμονες θὰ δεχτοῦν με εὐχαρίστηση αὐτοὺς τοὺς περιορισμοὺς ἂν πρόκειται ἔτσι να ἐξασφαλίσουν ἕνα πρᾶγμα: Πὼς δηλ. δὲν θὰ ριχτεῖ ποτὲ ξανά και σὲ κανένα μέρος ἄλλη ατομικὴ βόμβα. Ὁ κόσμος ἔχει γίνει πολὺ μικρότερος και πιὸ «εὐπρόσβλητος».

Τώρα εἵμαστε ὅλοι συγκεντρωμένοι και συνωδoύμαστε σ' ἕνα σπίτι. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας εἶναι τοποθετημένη μιὰ ὥρολογιακὴ βόμβα. Τὰ ἔθνη εἶναι συγκεντρωμένα σὲ πολὺ μικρὸ ὡρο, ἂν σκεφτοῦμε πὼς βρισκόμαστε στὸν αἰῶνα τῆς ρουκέτας και τῆς ατομικῆς βόμβας.

Ἡ ἐκρηξὴ ἑνὸς ατομικοῦ πολέμου θὰ καταστρέψει τὴν κοινὴ τοῦ πολιτισμοῦ μας—θὰ τὴν καταστρέψει σὲ τέτοιο βαθμό, πού τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ δὲν μπορεί να τὸν συλλάβῃ. Ἐκεῖνοι πού σκέπτονται τὰ ατομικὰ ὅπλα, ἐκεῖνοι πού καυχιοῦνται για τὰ θωρηκτὰ και τὴν ἀεροπορικὴ τους δύναμη, ἐκεῖνοι πού λένε πὼς θὰ χρησιμοποιήσουν τὴ διεθνή δύναμη για να διατηρήσουν τὴν εἰρήνη, δὲν εἶναι σὲ θέση να καταλάβουν αὐτὴ τὴν τρομακτικὴ ἀπειλή. Δὲν σκέφτονται ποῖα μπορεί να εἶναι ἡ κατάσταση ὅστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια.

Φανταστήτε δυο άντρες που στέκονται αντιμέτωποι και όπλισμένοι με πολυβόλα. Καθένας φοβάται πως ό άλλος θα χτυπήσει. Καθένας τους ξέρει πως θα νικήσει εκείνος που θα χτυπήσει πρώτος. Γι' αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία. Δεν ενδιαφέρονται για την τεχνική υπεροχή ή για να βρουν ένα μεγαλύτερο ή καλύτερο όπλο. "Όποιος χτυπήσει πρώτος θα νικήσει. Και τί γίνεται ή εθνική ανεξαρτησία — ή εθνική ανεξαρτησία που δεν θέλαμε να χάσουμε στον "Άγιο Φραγκίσκο; Τί γίνεται ή ελευθερία να κάνουμε ό,τι μας αρέσει;

Βρισκόμαστε τέλος πάντων αντιμέτωποι με τις δυνάμεις που, αν θέλουμε να μιλήσουμε φιλοσοφικά, είναι οι ανώτερες μέσα στον κόσμο μας. Και δε θα υπάρξει ποτέ μια γραμμή Μαζινώ για να εμποδίσει τις απεριόριστες δυνάμεις του κόσμου τώρα που τις ανακάλυψε ή απεριόριστη φαντασία του "Ανθρώπου. Τό μόνο πράγμα που μας μένει για την άμυνά μας, είναι ό «"Ελεγχος». «"Ελεγχος», πρώτα σάν ένα είδος ελεύθερης ανταλλαγής επιστημονικών πληροφοριών, όπως προτεινάνε οι άγγλο - άμερικανοί. "Η περίπτωση της διάσπασης του ατόμου στηρίζεται πάνω σε πολύ γνωστές αρχές που έχουν συζητηθεί έκτεταμένα πριν από τον πόλεμο και δε χρειάζεται να γίνουν πολλές παραχωρήσεις. Οι αρχές αυτές δεν είναι μυστικές, αλλά άνηκαν σε όλους τους ελεύθερους ανθρώπους που φροντίζαν και μελετούσαν τον κόσμο. Μπορούμε ν' αποκαταστήσουμε έντελώς την επιστημονική ελευθερία αν δημιουργήσουμε ένα διεθνή οργανισμό από επιστήμονες, και μάλιστα από επιστήμονες ειδικούς στην διάσπαση του ατομικού πυρήνα.

Σ' αυτή την υπόθεση υπάρχει κάτι πολύ σπουδαίο. Δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί πως είναι ειδικός για τη διάσπαση του ατόμου χωρίς να έχει μελετήσει πολύ καιρό. Και αυτές του τις μελέτες πρέπει να τις έχει κάνει μαζί με καλούς φυσικούς και να έχει χρησιμοποιήσει ειδικά όργανα. Δεν μπορεί κανείς να γίνει φυσικός επιστήμονας της διάσπασης του ατομικού πυρήνα, άξιος να προσφέρει πραγματική ύπηρεσία σ' αυτό τό πεδίο μελετώντας μονάχος του μέσα στις βιβλιοθήκες· όπως δεν μπορεί κανείς να γίνει "Ιησουΐτης αν δεν μείνει και δε σχετιστεί άρκετά χρόνια "Ιησουΐτες δασκάλους. Αυτά λοιπόν και τό γεγονός πως οι επιστήμονες βρίσκονται ανάμεσα στους ανθρώπους που έχουν την μεγαλύτερη διεθνιστική αντίληψη, μπορεί θαυμάσια να είναι ό σπουδαιότερος συντελεστής στην προσπάθεια της επιβίωσής μας.

Οί περισσότεροι επιστήμονες νομίζουν πως οι πόλεμοι και τα εθνικά σύνορα είναι μια άπειλή για τό πραγματικά δημιουργικό πνεύμα που ζει την επιστήμη. Μισούν τον πόλεμο γενικά. Τους έχει τρομοκρατήσει ό ατομισμός. Ξέρουν ποιό θα είναι τό αποτέ-

λεσμά του. Σκεφτείτε λοιπόν πως ή μυστικότητα γι' αυτό τό σκοπό κρατήθηκε με υπεράνθρωπη προσπάθεια και φοβερό έλεγχο. "Αν ήταν δυνατό να έγγυηθεί κανείς στον κόσμο ελευθερία και όχι μυστικότητα, ή κρυφή παραγωγή της ατομικής ενέργειας θα ήταν πράγμα πάρα πολύ δύσκολο. "Αν τά κράτη αποκηρύξουν τον ατομικό πόλεμο και συμφωνήσουν να ιδρυθεί ένας διεθνής έλεγχος, οι επιστήμονες όλου του κόσμου θα πάρουν στα σοβαρά αυτή την προσπάθεια και θ' αναφέρουν κάθε αϊφνίδια εξαφάνιση ενός συναδέλφου τους.

"Επειδή αυτό τό πρόβλημα έχει κατανοηθή όσο γίνεται, νομίζω πως πρέπει να ελπίσουμε πραγματικά ότι θα δείξει πατριωτισμό όχι μονάχα μια χώρα μα όλη ή ανθρωπότητα· και πως αυτός ό πατριωτισμός θα φανεί άμέσως αν παρουσιαστεί κανένας σφετεριστής και με τους πολεμικούς του συνεργάτες επιχειρήσει να προσελκύσει μια ομάδα επιστήμονες ειδικούς στη διάσπαση του ατόμου προδίνοντας τη διεθνή συμφωνία σχετικά με την παραγωγή ατομικών βομβών. "Ελπίζω πως θα φανούν πατριώτες οι επιστήμονες· πραγματικά έχω την τύχη να γνωρίζω πολλούς απ' αυτούς και από πολλές χώρες. Και ξέρω πως όλοι μας μιλάμε την ίδια γλώσσα. Θα συνεννοούμε όλοι μας περισσότερο από κάθε άλλη φορά και εκείνο που θα μας ενώσει θα είναι ό κοινός φόβος, ή κοινή προσπάθεια και ή κοινή έλπίδα.

"Άλλο εύνοϊκό γεγονός είναι πως σήμερα για να κατασκευαστούν αυτές οι βόμβες χρειάζονται μεγάλες βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Χρειάζονται διάφορες ουσίες που είναι σχετικά πολύ σπάνιες και που μια έποπτική δύναμη μηχανικών και επιστημόνων θα μπορεί, όπως νομίζω, να τις παρακολουθεί πολύ εύκολα. Τό μέγεθος λοιπόν αυτών των εργοστασίων και τά ύλικά που θα τους χρειάζονται θα βοηθήσουν πολύ στον διεθνή έλεγχο. Πιστεύω πως δεν ξεπερνά τις ικανότητες του ανθρώπου να ιδρύσει μια τέτοια διεθνή επιτροπή για να ελέγχει αυτά τά πράγματα και να έγγυάται την πνευματική ειρήνη του κόσμου. Πολλές φορές κάναμε πράγματα που δείχνανε πολύ δυσκολότερα.

Μπορώ να προβλέψω μια σύσκεψη όπου οι άρχηγοί των Μεγάλων Δυνάμεων θα πάνε μαζί με τους επιστήμονές τους.

Ξέρω πως οι επιστημονικοί σύμβουλοι θ' άντανακλούν την καλή πίστη των άρχηγών τους. Δε θα παρουσιαστούν δυσκολίες για να συνεννοηθούν οι επιστήμονες. "Όταν συναντηθούν θα συστήσουν όλοι τά ίδια πράγματα. Νομίζω ακόμα πως θα μπορέσουν να πετύχουν—αν βέβαια τους τό ζητήσουν—να διαλύσουν από τον κόσμο αυτό τό φόβο και να τον κάνουν να ελπίσει.

Πρέπει να υποστηρίξουμε εκείνους τους πολιτικούς μας άρχη-

γούς που νοιώθουν πως έγινε μια επανάσταση. Πρέπει να ακούσουμε προσεχτικά εκείνους τους αρχηγούς που θα μας υποδείξουν τί είναι καλύτερο να κάνουμε γι' αυτή την επανάσταση. Πρέπει να ακολουθήσουμε εκείνους τους αρχηγούς που πιστεύουν ακόμα πως δ,τι είναι αρκετά καλό σ' άλλες εποχές μπορεί ασφαλώς να είναι αρκετά καλό και για την εποχή του ατόμου. Έπειδή οι άνθρωποι κατανοούν σιγά-σιγά τα διάφορα προβλήματα, έτσι και το δικό μας πρόβλημα θα γίνει με τον καιρό πιο απλό. Ο χρόνος όμως είναι ο πιο επικίνδυνος συντελεστής.

Πριν πολλά χρόνια ένας προφήτης είπε πως ο πολιτισμός μας δεν είναι τίποτ' άλλο παρά ένας αγώνας δρόμου ανάμεσα στην διανόηση και την καταστροφή. Η λέξη «αγώνας» άλλοτε ήταν ένας τρόπος για να εκφραστεί κανείς: σήμερα είναι πραγματικό γεγονός!

Σήμερα σ' αυτόν τον αγώνα ανάμεσα στη διανόηση και την καταστροφή, η ατομική ενέργεια έδωσε στην καταστροφή μια τρομαχτική πρωτοπορία. Ο ατομικός πόλεμος μπορεί να εξαπολύσει τόσο φοβερές καταστρεπτικές δυνάμεις, που τίποτε να μην μπορεί να τις σταματήσει. Άλλοι πολιτισμοί εξαφανίστηκαν από το πρόσωπο της γης γιατί δέ θέλησαν να μάθουν με την ώρα τους όρισμένα πράγματα. Έπειδή εμείς δε θέλουμε ν' αντικρύσουμε μια κατάσταση που είναι ολοφάνερη, ο φασισμός έσάρωσε την Ευρώπη. Σήμερα αν εξακολουθήσουμε να μη θέλουμε να καταλάβουμε το δίδαγμα της συνεργασίας, δε θα ξεριπωθεί μονάχα η Ευρώπη αλλά θα καταστραφεί όλος ο κόσμος.

Άλλα ζητήματα μπορούν και να περιμένουν. Άλλα προβλήματα μπορούν και να καθυστερήσουν. Άλλα ο αγώνας ανάμεσα στις καλές και τις κακές δυνάμεις του ανθρώπου, αυτές ο αγώνας έχει φτάσει σ' ένα κρίσιμο κι' αποφασιστικό σημείο. Η πρώτη βόμβα έπεσε. Λίγος καιρός μένει.

Σ

Η συνθηκολόγηση της Γερμανίας

Του ALAN MOOREHEAD

(Από το βιβλίο «Eclipse» εκδ. Hamish Hamilton Ltd.)

«Η Ελλάδα τίμησε τον στρατάρχη Montgomery όταν ήρθε στην Αθήνα τον περασμένο μήνα, με δυο από τις μεγαλύτερες τιμές: τον έκανε δημότη της πόλης των Αθηνών και του απένευσε το Μετάλλιον Ανδρείας. Τιμώντας έτσι η Ελλάδα έναν από τους πιο ήρωϊκούς και ξεχωριστούς Βρετανούς τιμὰ και την ίδια τη Βρετανία για τη συμβολή της στον πόλεμο. Για ανάμνηση της επίσκεψης του στρατάρχη Montgomery στην Ελλάδα και για τις τιμές που του απένευσαν οι Έλληνες, δημοσιεύουμε σ' αυτό το τεύχος της «Εκλογής» ένα απόσπασμα από το καινούριο βιβλίο του Alan Moorehead «Eclipse» που συνεχίζει τα άλλα περίφημα πολυμικά του βιβλία «Mediterranean Front», «A year of Battle», και «The End in Africa». Στο βιβλίο αυτό γίνεται αφήγηση των γεγονότων που ακολούθησαν τη μάχη του Σαλέργο ως την τελική παράδοση της Γερμανίας. Ο Alan Moorehead είναι ίσως ο πιο γνωστός Άγγλος πολυμικός ανταποκριτής. Στο απόσπασμα που δημοσιεύουμε μας περιγράφει πως ο στρατάρχης Μοντγκόμερυ δέχτηκε στο Lüneburg την παράδοση των Γερμανών που έφερε το τέλος του πολέμου.

ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ Μαΐου του 1945, ο Wolz, διοικητής της φρουράς του Αμβούργου, που τότε ήταν η μεγαλύτερη πόλη της Γερμανίας και το μεγαλύτερο λιμάνι της Ευρώπης, εισχώρησε στις Βρετανικές γραμμές. Δέχτηκε όλους τους όρους: να μπουνε οι Βρεταννοί στην πόλη να ελευθερώσουν οι ίδιοι οι Γερμανοί τους δρόμους και να βγάλουν τις νάρκες να σταματήσουν οι έχθροπραξίες για 48 ώρες. να χτυπήσει η ίδια η Γερμανική αντιαεροπορική άμυνα τα γερμανικά αεροπλάνα σε περίπτωση που θα επιχειρούσαν να εμποδίσουν την παράδοση. Και για να δείξει την καλή του πίστη θα οδηγούσε ο ίδιος ο Wolz τα Βρετανικά στρατεύματα στην πόλη.

Οι διαπραγματεύσεις κράτησαν ως αργά τη νύχτα. Κοντά τα ξημερώματα ο αρχαιότερος σε βαθμό αξιωματικός του επιτελείου του Wolz, ζήτησε την άδεια να μιλήσει ιδιαιτέρως με το Βρεταννό στρατηγό διοικητή του τομέα. Η άδεια δόθηκε και μόλις έμειναν οι δυο τους του είπε: «Έχω διαταγή να σας ρωτήσω από μέρους του στρατηγού Wolz τη γνώμη σας: πρόκειται να μας στείλουν στη Σιβηρία;»

Ο στρατηγός είπε πως δεν φανταζόταν ότι θα γινόταν κάτι τέτοιο.

«Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν», ἐξακολούθησε ὁ Γερμανός, «θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ μάθω ἂν ἔχετε τὴ γνώμη ὅτι πρέπει ν' αὐτοκτονήσουμε.»

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα, ὁ στρατηγὸς Wolz ἤθελε πολὺ οἱ διαπραγματεύσεις νὰ κρατηθοῦν μυστικῶς ὥσπου ἡ παράδοσις τοῦ Ἀμβούργου νὰ τελειώσει ὀριστικά. Διατεινόταν ὅτι δὲν ἤξερε πῶς θὰ δέχονταν τὸ πρᾶγμα οἱ ἐθνικοσοσιαλιστὲς ἀρχηγοί. Τοὺς εἶχε ἀποκρύψει τὸν πραγματικὸ σκοπὸ τῶν ἐπισκέψεων τοῦ στὶς Βρετανικὰς γραμμὰς. Δὲν εἶχε πάρει καμιά διαταγὴ καὶ ἐνεργοῦσε ἀπὸ δική του πρωτοβουλία.

Μὰ ὁ στρατηγὸς στενοχωριόταν. ἄδικα. Κι' ἕνας ἄλλος ἀξιωματικὸς ἀρχαιότερος σὲ βαθμὸ ἀπ' αὐτόν, ὁ Blumentritt εἶχε ἀρχίσει διαπραγματεύσεις μὲ τὸν Μοντγκόμερυ. Αὐτὸ στὶς 2 Μαΐου. Τὸν εἰδοποίησαν πῶς ἔπρεπε νὰ παρουσιαστῇ ὁ ἴδιος τὴν ἄλλῃ μέρᾳ στὸ Laueubourg, πᾶνω στὸν Ἑλβα γιὰ τὸν τελικὸ διακανονισμό. Δὲν χρειάστηκε ὅμως νὰ παρουσιαστῇ ὁ Blumentritt. Ὅταν τὴν ἄλλῃ μέρᾳ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Μοντγκόμερυ, συνταγματάρχης J. O. Ewart ἔφτασε τὸ πρωῒ στὸν τόπο ὅπου εἶταν νὰ συναντηθοῦν, δὲν βρῆκε παρὰ μόνον ἕναν ἀξιωματικὸ τοῦ Γερμανικοῦ ἐπιτελείου πού τοῦ εἶπε: «Δὲν εἶναι πιά ἀνάγκη νὰ συναντηθῇτε μὲ τὸ στρατηγὸ Blumentritt γιατί ἔχει ἔρθει ἀπ' εὐθείας σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ στρατηγὸ Μοντγκόμερυ ὁ στρατάρχης Busch, διοικητὴς τῆς Βορειοδυτικῆς Γερμανίας.»

Ὁ Ewart γύρισε γρήγορα στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Μοντγκόμερυ στὶς ἄγονες ἐκτάσεις τοῦ Lünebourg. Τότε ἔφτασε καὶ ὁ ναύαρχος Friedeburg ἐνεργώντας ὅχι μόνον γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Busch ἀλλὰ καὶ σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ ἀνώτατου γερμανικοῦ ἀρχηγείου.

Ἡ ἀφίξη τῆς γερμανικῆς ἀποστολῆς εἶτανε πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω, ἕνα πολὺ ἐντυπωσιακὸ θέαμα. Οἱ ἀπεσταλμένοι, ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνεργήσουν γρήγορα, εἶχαν μπεῖ ὅπως εἶταν στ' αὐτοκίνητα καὶ ἔφτασαν στὶς γραμμὰς μας, μπροστὰ στὸ Ἀμβούργο, χωρὶς πολλὰς διατυπώσεις. Ὁ Βρεταννὸς ἀξιωματικὸς τοῦ τομέα νοιώθοντας πῶς ἡ ἀποστολὴ τοὺς εἶταν σπουδαία καὶ πολὺ ἐπείγουσα, τοὺς ἔδωσε μιὰ φρουρὰ ἀπὸ δυὸ θωρακισμένα αὐτοκίνητα καὶ τοὺς ἔστειλε κατευθεῖαν στὸν Μοντγκόμερυ. Καθισμένοι μέσα στ' αὐτοκίνητα ἄκαμπτοι καὶ ἀκίνητοι μὲ πρόσωπα κίτρινα σὰν τὸ κερί οἱ Γερμανοὶ ἀπεσταλμένοι παρουσιάσαν μιὰ ἐπιτυχημένη γελοιογραφία: τὰ μονόκλ, τὰ σφιγμένα περιφρονητικὰ χεῖλια, οἱ ψηλὰς μπότες, οἱ μακροὺς σταχτιῆς κάπες, καὶ οἱ σφιγμένες μέσες δίνανε γενικὰ τὴν ἐντύπωση μιᾶς συγκρατημένης προκλητικότητος. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐμφάνιση ἔκρυβε ἢ μᾶλλον ἔδειχνε φανερὰ τοὺς πιὸ μαύρους τοὺς φόβους καὶ τὴ βαθειὰ τους ἀγωνία.

Ὁ Μοντγκόμερυ βγῆκε καὶ τοὺς δέχτηκε στὰ σκαλοπάτια τῆς ρυμούκκας πού τοῦ χρησίμευε γιὰ σαλόνι.

— «Τί θέλετε;» τοὺς ρώτησε.

Εἶπαν πῶς ἤθελαν νὰ ὑπογράψουν τὴν παράδοσις τῶν τριῶν γερμανικῶν στρατιῶν πού ὑποχωροῦσαν ἀπ' τὸ ρωσικὸ μέτωπο.

— «Αὐτὸ δὲ γίνεται» εἶπε ὁ Μοντγκόμερυ. «Οἱ στρατιῆς αὐτῆς πολεμοῦν μὲ τοὺς Ρώσους. Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδοθῶν σ' αὐτούς. Δὲν μπορῶ νὰ ἐπέμβω στὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀνατολικοῦ. Τὸ ζήτημα δὲν μπορεῖ νὰ συζητηθεῖ περισσότερο.»

Οἱ Γερμανοὶ δὲ μίλησαν. Βασίλευε μιὰ σιωπὴ γεμάτη ἀπελπίσιν. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο ἔκαναν μιὰ καινούρια ἀπόπειρα. Τοῦ εἶπαν πῶς φοβόνταν τὶς ἄδικες σφαγὲς τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν ἀπὸ τοὺς Ρώσους, τὶς σφαγὲς τῶν πολιτῶν καὶ τὶς διαρπαγὰς πού θὰ ἔκαναν στὴν προέλασή τους. Πίστευαν πῶς μπορούσαν νὰ ἔρθουν σὲ κάποια συμφωνία μὲ τοὺς Βρεταννοὺς ὥστε νὰ σωθεῖ ἡ ζωὴ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Μήπως θὰ εἶταν δυνατό νὰ κανονίσουν νὰ ὑποχωροῦν σιγὰ-σιγὰ καὶ οἱ Βρεταννοὶ νὰ τοὺς φτάσουν;

Ὁ Μοντγκόμερυ εἶναι ἄνθρωπος ἀπλὸς μὲ διορατικὸ μυαλό. Ἐορῶσε μιὰ ἔξεταστικὴ ματιὰ στοὺς Γερμανοὺς ἀντιπροσώπους. Εἶδε πῶς δὲν εἶταν ἄνθρωποι πού εἶχαν ἔρθει γιὰ νὰ ὑποβάλλουν τοπικὰς παραδόσεις καὶ νὰ κανονίσουν τοπικὰς συμφωνίες γιὰ νὰ σώσουν τὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν. Ἄλλωστε ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπροσωπείας εἶταν ὁ Friedeburg καὶ ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μέλη τῆς ἀποστολῆς ἐσχώριζαν ὁ στρατηγὸς Kinsel ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατάρχου Busch, διοικητὴ τοῦ Βόρειου τομέα ὁ ἀντιναύαρχος Wagner, ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Doenitz καὶ τέλος ὁ διοικητὴς Friedel.

Ὅχι. Αὐτοὶ δὲν εἶταν ἄνθρωποι πού εἶχαν ἔρθει γιὰ ἡμίμετρα, γιὰ ἀνακωχή, γιὰ προσωρινούς διακανονισμούς. Εἶχαν ἔρθει γιὰ κάτι σπουδαιότερο. Καὶ γιὰ τὴν ὥρα βολιδόσκοποῦσαν.

— «Θέλετε», εἶπε ξαφνικὰ ὁ Μοντγκόμερυ, «νὰ μοῦ ὑποβάλλετε τὴν παράδοσις ὅλων τῶν γερμανικῶν δυνάμεων πού βρίσκονται ἀνάμεσα στὸ Lübeck καὶ τὶς Ὀλλανδικὰς ἀκτὲς καὶ ὅλων τῶν ἀμυντικῶν δυνάμεων τῆς Δανίας; Ἀκόμα τὴν παράδοσις τῆς Ἑλγολάνδης καὶ ὅλων τῶν γερμανικῶν νησιῶν;»

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶταν ἄμεσο. Πολὺ ταραγμένος ὁ Friedeburg ψιθύρισε πῶς δὲν μπορούσε νὰ κάνει κάτι τέτοιο.

— «Ἀναρωτιέμαι, ἂν ξέρετε σὲ ποιά κατάσταση βρίσκεστε», εἶπε ἀπότομα ὁ Μοντγκόμερυ καὶ διέταξε ἕναν ἀξιωματικὸ νὰ φέρει τὸ χάρτη. Τοὺς σημείωσε σὲ κάθε τομέα τὶς δικὰς μας θέσεις καὶ κεῖνο πού εἶχε τὴ μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅλα: τὶς θέσεις τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ. Αὐτὴ τὴν τελευταία πληροφορία οἱ Γερμανοὶ δὲν

την ἤξεραν γιατί τις τελευταῖες μέρες εἶχαν καταστραφῇ πολλὰ σημεῖα ἐπικοινωνίας τους. Δὲν ἤξεραν ἀκόμα τις μεγάλες τοπικὲς παραδόσεις πὺν εἶχαν γίνεῖ στὰ διάφορα τμήματα τοῦ μετώπου.

— «Πηγαίνετε νὰ προγευματίσετε καὶ σκεφθῆτε», τοὺς εἶπε ὁ Μοντγκόμερου.

Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ ὁ Friedeburg συντριμμένος ἀπὸ τὴν εὐθύνη καὶ γεμᾶτος τρόμο ἀπὸ τὰ νέα πὺν εἶχε μάθει, δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατηθῇ: ὅπως καθόταν στὸ τραπέζι ἄρχισε νὰ κλαίει. Τὸ θέαμα αὐτὸ δημιούργησε μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀμηχανίας.

Νωρὶς τ' ἀπόγεμα ξανασυναντήθηκε μὲ τὸν Μοντγκόμερου πὺν ὄρισε καθαρὰ τοὺς ὅρους του. Ὁ Βρεταννὸς στρατηγὸς ἀπαίτησε πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ παραδοθοῦν ὅλες οἱ περιοχὲς ὅπου βρισκόνταν τὰ Βρεταννικὰ στρατεύματα. Ἄν γινόταν αὐτὸ θὰ μπορούσαν νὰ συζητήσουν γιὰ τὸ σχέδιο τῆς παράδοσης τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ στοὺς Βρεταννοὺς. Ἄν ὄχι θὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ πολεμᾷ καὶ «μὲ μεγάλη χαρὰ μάλιστα», ὅπως εἶπε.

Τελικὰ συμφωνήσανε ὁ Kinsel καὶ ὁ Wagner νὰ μείνουν στὸ Βρεταννικὸ στρατόπεδο καὶ ὁ ναύαρχος καὶ ὁ διοικητὴς νὰ πᾶνε γιὰ νὰ φέρουν τὴν τελικὴ ἀπάντηση τοῦ Doenitz καὶ τοῦ ἀνώτατου γερμανικοῦ ἀρχηγείου. Ἐπρεπε νὰ γυρίσουν τὸ ἀπόγευμα τῆς ἄλλης μέρας μὲ μιὰ κατηγορηματικὴ ἀπάντηση: ναι ἢ ὄχι. Ἀργὰ τὴν νύχτα ὁ Friedeburg εἰδοποίησε πὺς εἶχε συναντηθῇ μὲ τὸν Doenitz. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτὸ μῆνυσε πὺς ἐρχόταν φέροντας τὴν ἀπάντηση.

Ἀπὸ τότε πιά τὰ πράγματα εἶταν ξεκάθαρα. Ἡ ὑπόθεση ἀφοροῦσε ὁλόκληρο τὸ γερμανικὸ στρατὸ καὶ ὄχι μιὰ ἢ δυὸ στοατιές. Στὴν πραγματικότητα αὐτὸ σήμαινε τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ὁ Doenitz φαινόταν πὺς εἶταν ἔτοιμος γιὰ τις τελικὲς διαπραγματεύσεις καὶ χωρὶς ἀμφιβολία ἔτοιμος μὲ μικρὴ πίεση νὰ παραδώσει τὴ Νορβηγία καὶ ὅλη τὴ Γερμανία στὸν Μοντγκόμερου. Αὐτὸ ὅμως εἶταν κάτι πὺν δὲν μπορούσε νὰ γίνεῖ δεκτὸ γιὰτὶ ἀφοροῦσε τὸν στρατηγὸ Ἀϊζενχάουερ καὶ τοὺς Ρώσους ἀντιπροσώπους στὸ Γενικὸ Συμμαχικὸ Στρατηγεῖο. Ὁ Μοντγκόμερου εἶχε ἀποφασίσει νὰ δεχτεῖ μονάχα ὅ,τι εἶχε δικαίωμα, ἓνα τμήμα ἄλλωστε πὺν δὲν ἔκλεινε καὶ λίγα λάφυρα: τὴν Ὀλλανδία, τὴ Δανία καὶ τὸ τμήμα τῆς Γερμανίας πὺν βρισκόταν ἀκόμα σὲ γερμανικὰ χέρια. Γιὰ τὰ πάρα κάτω θὰ ἔστειλε τὴν ἀποστολὴ στὸ συμμαχικὸ ἐπιτελεῖο γιὰ τὴ σύναψη τῆς τελικῆς προέδωσης καὶ ὅλες τις ἄλλες διατυπώσεις.

Ὁ Μοντγκόμερου ἀντιμετώπιζε ὅλη τὴν κατάσταση σωστά· αὐτὸ ἐπιβεβαιώθηκε ἀργότερα, ὅταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς συνδέσμοις τοῦ στρατάρχου — ἴσως ὁ μόνος πὺν τοῦ εἶχε μείνει ζωντανὸς — συνόδευσε τὸν Friedeburg καὶ συνομίλησε μὲ τὸν Doenitz.

Ὁ Doenitz δῆλωσε καθαρὰ: «Πῆρα στὰ χέρια μου τὴν ἀρχή, γιὰτὶ εἶναι ἡ μόνη εὐκαιρία πὺν μᾶς ἔμεινε νὰ σώσουμε κάτι ἀπὸ τὴ Γερμανία. Ὁ μόνος σκοπὸς μου εἶναι νὰ κλείσω ὅσο γρηγορότερα μπορῶ εἰρήνη γιὰ νὰ σώσω χιλιάδες Γερμανοὺς ἀπὸ τὸν ἀνώφελο θάνατο. Ἡ γενιά μου εἶναι καταδικασμένη νὰ μὴ δεῖ μιὰ εὐτυχισμένη Γερμανία. Σὰν ἔθνος γυρίσαμε 1000 χρόνια πίσω. Μὰ ὀφείλουμε νὰ κάνουμε γρήγορα ὅ,τι μᾶς εἶναι δυνατό γιὰ τοὺς Γερμανοὺς πὺν ἔχουν κάποια πιθανότητα νὰ ζήσουν».

Σ' ὅλες αὐτὲς τις συνομιλίες, ὁ Doenitz καὶ ὁ Friedeburg, κάνανε λόγο γιὰ «κατεχόμενη Γερμανία» καὶ γιὰ «Ρωσία». Δηλαδὴ πίστευαν ὅτι τὰ τμήματα πὺν κατεῖχαν οἱ Ρῶσοι (καὶ τὸ Βερολίνο μαζί), εἶχαν γίνεῖ πιά τμήμα τῆς Ρωσίας ἐνῶ εἶχαν κάποια φευγαλέα ἐλπίδα πὺς οἱ Ἀγγλικὲς καὶ Ἀμερικανικὲς ζῶνες κατοχῆς θὰ γυρίζανε κάποια μέρα στοὺς Γερμανοὺς.

Μιὰ στιγμὴ στὸ σπῆτι ὅπου ἔμεινε ὁ Doenitz ὁ σύνδεσμος ἀξιωματικὸς τοῦ Μοντγκόμερου νόμιζε πὺς εἶδε νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ διάδρομο ἓνα γνώριμό του πρόσωπο: «Ποιὸς εἶναι αὐτός;» «Ὁ Himmler», τοῦ ἀπαντήσανε, «εἶναι ἐκτὸς ὑπηρεσίας».

— «Καὶ τί κάνει ἐδῶ;»

— «Τίποτα σχεδόν. Ζεῖ ἡσυχᾶ σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι. Δὲν ἔχει πιά καμμιὰ δύναμη».

Λίγες μέρες ἀργότερα ὁ Himmler μεταμφιεσμένος προσπάθησε νὰ ξεφύγει περνώντας ἀπὸ τις Βρεταννικὲς γραμμὲς. Τὸν πιάσανε ὅμως καὶ αὐτοκτόνησε στὴ φυλακὴ πὺν εἶχαν στὸ Lünebourg, δαγκάνοντας μιὰ καψοῦλα μὲ κυανοῦχο ποτάσσα πὺν εἶχε βάλει ἀνάμεσα στὰ δόντια του.

Τότε ἀρχίσαμε νὰ καταλαβαίνουμε πὺς καθαρὰ τὸ ρόλο πὺν ἔπαιζε ὁ διοικητὴς Friedel καὶ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἀνώτατου γερμανικοῦ ἀρχηγείου νὰ παίρνει μέρος σὲ ὅλες τις συνομιλίες. Ὁ Friedel ἐκπροσωποῦσε τὴν τελευταία δύναμη τοῦ πεθαμένου Φύρερ. Μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ὑπασιπιστῆ τοῦ Φύρερ, ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχει κάποια ἐπιρροὴ καὶ ὅσο ἀπίστευτο κι' ἂν σὰς φαίνεται, στὸ περιβάλλον αὐτῶν τῶν συζητήσεων, μηχανορραφοῦσε γιὰ νὰ πετύχει προβιβασμό. Στὸ τέλος κατάφερε νὰ προβιβαστεῖ σὲ συνταγματάρχου ἀκριβῶς τὴ μέρα τῆς ἀνακαυχῆς. Αὐτὸ δείχνει πὺς ἡ Wehrmacht δὲν ἀποφάσιζε νὰ πεθάνει, ἀκόμα κι' ὅταν εἶχε χάσει κάθε δύναμη.

Στις 4 Μαΐου, λίγο ὕστερ' ἀπὸ τις πέντε, ἐνῶ οἱ ἐχθροπραξίες σταματοῦσαν σ' ὅλο τὸ μέτωπο, καὶ γινόταν φανερὴ ἡ ἀνακαυχῆ, οἱ πολεμικοὶ ἀνταποκριτὲς συγκεντρώνονταν στὸ ἀρχηγεῖο τοῦ Μοντγκόμερου στὴν κορφὴ ἑνὸς ἔρημου λόφου στὴν ἀγροὺν περιοχὴ τοῦ Lünebourg.

Μ' ένα τόνο ήρεμο, σχεδόν εϋθυμο, ο Μοντγκόμερυ άρχισε να μᾶς μιλά για τὰ γεγονότα πού καταλήξανε στην άνακωχή. 'Ο στρατάρχης δέν έχει τὸ χάρισμα νὰ κάνει ώραιες άνακινώσεις στὸν τύπο. Μὰ κείνη τὴ μέρα μᾶς ἔκαμε μιὰ άριστουργηματικὴ άφήγηση τῶν γεγονότων, άπλοποιημένη καὶ περιληπτική. Τὴν ώρα τῶν δηλώσεών του παρουσιάστηκε ὁ συνταγματάρχης Ewart γιὰ ν' άναγγεῖλει πὼς εἶχαν γυρίσει οἱ Γερμανοὶ άπεσταλμένοι μὲ τὴν άπάντησή.

—«Πές τους νὰ περιμένουν», εἶπε, καὶ συνέχισε μαζί μας γιὰ μισὴ ώρα ακόμα.

«Καὶ τώρα» εἶπε, «θὰ παρακολουθήσουμε τὴν τελευταία πράξη τοῦ δράματος. Οἱ Γερμανοὶ άξιωματικοὶ γύρισαν. "Άς πᾶμε νὰ δοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ άπάντησή τους». Καὶ προχώρησε πρὸς τὴ ρυμουλκα, πάνω στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου. Στὸ διάστημα τῆς νύχτας οἱ άξιωματικοὶ τοῦ Μοντγκόμερυ εἶχαν κατορθώσει νὰ βροῦν αντίγραφο τῆς παράδοσης πού εἶχε συντάξει τὸ άρχηγεῖο τοῦ στρατηγοῦ 'Αλεξάντερ στὴν Ἰταλία, καὶ ετοίμασαν γι' αὐτὴν τὴν περίσταση ἕνα ανάλογο.

Ὁ Friedeburg μὲ τὸ τσιγάρο στὸ χέρι διευθυνόταν μὲ τοὺς άλλους Γερμανοὺς αντιπροσώπους στὴ ρυμουλκα τοῦ Μοντγκόμερυ μέσα ἀπὸ τὴν άγωνα περιοχή. Χαιρέτησε καὶ μῆλκε ἀκολουθήσε μιὰ συζήτηση γιὰ νὰ καθοριστῇ ἂν στὴν παράδοση περιλαμβανόταν τὸ λιμάνι τῆς Δουνκέρκης καὶ τὰ άγγλο-νορμανδικὰ νησιά. Ἡ συζήτηση ὅμως γι' αὐτὸ σταμάτησε, γιατί θὰ ἔφερνε μεγάλη καθυστέρηση. Οἱ 4 ἄλλοι άπεσταλμένοι, τυλιγμένοι στὶς κάπες τους, ἄκαμπτοι καὶ σιωπηλοὶ καὶ ἐκνευρισμένοι, στέκονταν σὲ ἡμικύκλιο ἔξω ἀπ' τὴ ρυμουλκα. Μετὰ ὁ Friedeburg ζήτησε μιὰ γερμανικὴ μετάφραση τῶν ὅρων, μὰ οὔτε κἂν τὴν διάβασε.

Σὲ λίγο βγήκε, ἔγνεψε μὲ τὸ κεφάλι στοὺς άλλους καὶ τοὺς ψιθύρησε κάτι. Οἱ πέντε ἄντρες προχώρησαν ἄργά, πέρασαν μπροστά μας καὶ κατευθύνθηκαν στὴ σκηνὴ ὅπου γίνονταν συνήθως τὰ συμβούλια. Εἶχαν σηκώσει τὶς πλευρὲς τῆς σκηνῆς καὶ μέσα εἶχαν βάλει 6 καρέκλες γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι στρωμένο μὲ μιὰ στρατιωτικὴ κουβέρτα. Πάνω ἀπ' τὸ τραπέζι εἶχαν κρεμάσει μιὰ ἡλεκτρικὴ λάμπα καὶ οἱ μηχανές εἶταν ἔτοιμες γιὰ νὰ πάρουν φωτογραφίες.

Οἱ Γερμανοὶ κάθησαν. Ποτὲ δέν εἶχα δεῖ τὸν Μοντγκόμερυ τόσο βέβαιο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅπως ἐκείνη τὴ στιγμή. Περνώντας ἀπὸ κοντά μας μᾶς ψιθύρισε χαρούμενα: «ἔφτασε ἡ ώρα» καὶ προχώρησε ήρεμος πρὸς τὴ σκηνή, ἄργά, κρατώντας στὸ χέρι του τοὺς ὅρους τῆς παράδοσης σὲ άγγλικὴ γλώσσα. Οἱ Γερμανοὶ πού δέν ἤξεραν σχεδὸν καμμιά άγγλικὴ λέξη, κάθονταν βουβοί, μὲ κατεβασμένα τὰ μάτια καὶ μὲ βλέμμα ἄπλανές κοίταζαν τὴ

σταχτιά κουβέρτα. Τὸ μαγνήσιο ἄναβε κι' ἔσβυνε. Ἡ άνάγνωση τῶν ὅρων πῆρε 3 ὁλόκληρα λεπτά. Τέλος ὁ Μοντγκόμερυ πῆρε ἕνα ξεβαμένο κοντυλοφόρο, τὸν βούτηξε στὸ μελάνι καὶ εἶπε: «Τώρα νὰ υπογράψετε τὰ ἔγγραφα. Πρῶτος ὁ ναύαρχος Friedeburg», καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν πέννα. «Ὑστερα ὁ στρατηγὸς Kinsel» ἕνας-ἕνας σκύβανε πάνω ἀπὸ τὴν καρέκλα τοῦ Μοντγκόμερυ γιὰ νὰ βάλουν τὴν υπογραφή τους. «Τώρα ὁ ἀντιναύαρχος Wagner». Ὑστερα ἦρθε ἡ σειρά τοῦ συνταγματάρχη Poleck (πού ἀντιπροσώπευε τὸν καινούριο διοικητὴ τῆς Wehrmacht) καὶ τελευταῖα τοῦ Friedel.

Τότε ὁ Μοντγκόμερυ εἶπε: «Τώρα θὰ υπογράψω καὶ γὼ γιὰ τὸν στρατηγὸ 'Αἰζενχάουερ, ἀριστράτηγο τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων». Καὶ ὁ στρατάρχης ἔβαλε τὴν υπογραφή του μὲ τὴν ἴδια πέννα.

Ἔτσι ἀπλᾶ, στὶς 4 Μαΐου 1945, λίγο ὕστερα ἀπὸ τὶς ἔξη, τέλειωσε στὶς ἄγones πεδιάδες τοῦ Lünebourg ὁ πόλεμος τῆς Ἀγγλίας μὲ τὴ Γερμανία.

76

Ο ΤΡΕΛΛΟΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ

ΤΟ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ καὶ τὸ Μάρτιο τοῦ 1943 στὴ Γιουτλάνδη ἕνας «τρελλὸς προφήτης» μὲ τοὺς λίγους πιστοὺς του πηγαινοερχότανε σ' ὅλη τὴ χώρα κηρύσσοντας στοὺς Δανούς καὶ τοὺς Γερμανοὺς πὼς τὴν 1 ἢ στὶς 15 Μαρτίου θὰ γίνεῖ ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου.

Οἱ Γερμανοὶ στρατιῶτες καὶ άξιωματικοὶ πού βρισκόνταν κλεισμένοι στὶς παράκτιες ὁχυρώσεις καὶ τὰ στρατόπεδα τὸν δέχονταν μὲ εὐχαρίστηση γιὰ νὰ διασκεδάσουν τὴν ἀνία τους.

Ὁ «τρελλὸς προφήτης» λίγο ὕστερ' ἀπὸ τὶς 15 Μαρτίου πῆρε ἄδεια ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς νὰ κατέβει στὴν ἀκτὴ γιὰ νὰ δεῖ τὴ «μεγάλὴ κιβωτὸ» πού θὰ ἐρχόταν γιὰ νὰ παραλάβει καὶ νὰ σώσει τοὺς πιστοὺς. Ὅταν πῆγε στὴν ἀκτὴ μῆλκε σὲ μιὰ ψαρόβαρκα καὶ ἀνοίχτηκε στὸ πέλαγος.

Ὑποσημείωση: Οἱ Γερμανοὶ δέν ἔμαθαν ποτὲ πὼς ἡ «μεγάλὴ κιβωτὸς» εἶταν ἕνα βορειανικὸ ὑποβρύχιο... καὶ πὼς μ' αὐτὸ ὁ προφήτης πῆγε στὴν Ἀγγλία μ' ὅλα τὰ λεπτομερῆ σχέδια τῶν ὁχυρώσεων πού εἶχαν κάνει οἱ Γερμανοὶ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Γιουτλάνδης...

EVENING STANDARD

Ἀγγλορωσική φιλία

Τῆς JOYCE SHOEBRIDGE

(Ἀπὸ τὸ «London Calling»)

Τελευταία μιὰ Βρεταννική ἀποστολὴ νέων πῆγε στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ ἔμαθε πολλὰ γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ποὺ ἐπικρατεῖ ἐκεῖ. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ περιγράφει τὶς ἐντυπώσεις τῶν νεαρῶν ἀπεσταλμένων καὶ ἐκφράζει τὴ γνώμη πὼς ἡ ἐπαφὴ ποὺ ἔγινε ἀνάμεσα στοὺς Ἀγγλους καὶ τοὺς Ρώσους συναδέλφους μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὰν γέφυρα καὶ σὰν θεμέλιο γιὰ τὴν Ἀγγλορωσικὴ φιλία καὶ κατανόηση.

ΜΙΑ ΔΙΜΗΝΗ περιοδεῖα σ' ἓνα ξένο τόπο μὲ ὅλες τὶς ἀνέσεις καὶ ὅλα τὰ ἔξοδα πληρωμένα! Τέτοιο πρᾶγμα μόνον νὰ τὸ ὀνειρευτεῖ θὰ μπορούσε κανεὶς. Ἀλλὰ τὰ ὄνειρα καμμιά φορὰ ἀληθεύουν ὅπως θὰ σᾶς πεῖ μιὰ συντροφιά ἀπὸ δεκαεπτὰ Ἑγγλεζόπουλα ποὺ μόλις γύρισε ἀπὸ ἓνα ταξίδι στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση.

Οἱ νεαροὶ αὐτοὶ εἶταν μέλη τῆς πρώτης Βρεταννικῆς Ἀποστολῆς Νεολαίας ποὺ θὰ ἐπισκεπτόταν τὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση. Ἡ ἐπίσκεψή τους εἶχε ἀποφασιστῇ ὕστερα ἀπὸ μιὰ πρόσκληση τῆς Ἐπιτροπῆς Σοβιετικῆς Ἀντι-Φασιστικῆς Νεολαίας, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες ὁργανώσεις τῆς Ρωσίας, πρὸς τὸν Ἀγγλο-Σοβιετικὸ Σύνδεσμο Νέων.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους ἀπεσταλμένους εἶταν 19-25 χρονῶν ἂν καὶ ὑπῆρχαν καὶ μερικοὶ μεγαλύτεροι ἀνάμεσά τους. Μέσα στὴν ἀποστολὴ βρισκόνταν ἐκπρόσωποι τῶν Πολεμικῶν Δυνάμεων, τοῦ Γυναικείου Ἀγροτικοῦ Στρατοῦ, δύο μέλη τοῦ Κοινοβουλίου, νέοι μεταλλωρῆχοι καὶ ἄλλοι ἐργάτες βιομηχανιῶν, ὑπάλληλοι, δάσκαλοι, φοιτητές.

Στὴ Ρωσία οἱ νέοι αὐτοὶ ἔγιναν δεκτοὶ σὰν νὰ εἶταν ξένοι πρεσβευτές. Κάθε πόρτα εἶταν ἀνοιχτὴ γι' αὐτούς. Πῆγαν σὲ ἐργαστάσια, ὁρυχεῖα, κολλεκτιβιστικὲς φάρμες, κολυμβητικὲς δεξαμενές, βιβλιοθῆκες, παιδικοὺς σταθμούς, σχολεῖα καὶ πανεπιστήμια, καθὼς καὶ τόπους μὲ ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον. Ὅταν ἔμεναν στὴ Μόσχα κάθε βράδυ πῆγαιναν στὸ Μπαλλέτο τῆς Ὁπερας. Πολλοὶ διερμηνεῖς εἶταν πάντα στὴ διάθεσή τους ἂν καὶ παντοῦ ὅπου πῆγαιναν εὕρισκαν Ρώσους ποὺ μιλοῦσαν ἀγγλικά.

Ἰδιαίτερη ἐντύπωση ἔκανε στοὺς ἀπεσταλμένους ἡ Σοβιετικὴ νεολαία. Οἱ νέοι τῆς Ρωσίας δούλευαν σκληρά, ἀφοσιωμένοι ἐντατικὰ στὴ μόρφωσή τους. Εἶταν ἔξυπνοι, εἶχαν μεγάλη ἀντίληψη καὶ πρὸ παντὸς εἶχαν συναίσθηση τοῦ σκοποῦ τους. Πολλοὶ ἀπ' αὐτούς

εἶταν πρόθυμοι νὰ ἀναβάλουν τὶς Πανεπιστημιακὲς σπουδὲς τους γιὰ μερικά χρόνια γιὰ νὰ βοηθήσουν στὸ μεγάλο ἔργο τῆς ἀνοικοδόμησης.

Οἱ ἀπεσταλμένοι ἔμαθαν ἀπὸ τὴ σοβιετικὴ νομοθεσία ὅτι κάθε παιδί πρέπει νὰ φοιτήσῃ σὲ σχολεῖο τουλάχιστον ἑπτὰ χρόνια. Μετὰ ἀπ' αὐτό, σὲ ἡλικία 14 ἐτῶν, μπορεῖ νὰ ἐκπαιδευτεῖ γιὰ τρία χρόνια ἀκόμη. Ἄν περάσει τὶς ἀπαιτούμενες ἐξετάσεις τότε μπορεῖ νὰ μπεῖ στὸ Πανεπιστήμιο ἢ σὲ ὁποιαδήποτε Τεχνικὴ Σχολή.

Γιὰ τὰ παιδιά ὡς 16 χρονῶν, ἡ παιδεία εἶναι δωρεάν. Μετὰ τὴν ἡλικία αὐτὴ οἱ γονεῖς πληρώνουν διδάκτρα ποὺ εἶναι ὅμως τόσο μικρὰ ὥστε μόνον οἱ πολὺ φτωχὲς οἰκογένειες δὲν μποροῦν νὰ τὰ δώσουν. Στὴν περίπτωσή αὐτὴ τοὺς βοηθεῖ τὸ Κράτος. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Παιδείας στὴ Μόσχα εἶπε στοὺς ἀπεσταλμένους ὅτι, τὰ τελευταῖα χρόνια, κάθε παιδί εἶταν ὑποχρεωμένο νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἓνα «Πιστοποιητικὸ Ὁριμότητος» ποὺ ἀνέφερε ὅταν εἶχε δεῖξει ὁριμότητα ὅσο καὶ ἐπιμέλεια στὰ μαθήματά του. Ὑπάρχουν εἰδικὰ σχολεῖα γιὰ τὰ ὀρφανὰ πολέμου ὅπου τὰ παιδιά συνήθως ἐκπαιδεύονται σὲ τεχνικὰ μαθήματα.

Στὸ πρόγραμμα τῆς ἀνοικοδόμησης, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ ἐργαστάσια ἔχουν τὴν προτεραιότητα. Οἱ ἀπεσταλμένοι ταράχτηκαν ἀπὸ τὶς φοβερὲς καταστροφὲς τῶν Γερμανῶν στὸ Στάλινγκραντ. Ἡ πόλη εἶταν ἓνας σωρὸς ἀπὸ χώματα, ξερειωμένα κτίρια καὶ μισοκαμένα αὐτοκίνητα. Ὡστόσο, ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔρειπια ὀρθώνονταν περήφανα 56 σχολεῖα ποὺ χτίστηκαν μετὰ τὴν ὑποχώρηση τῶν Γερμανῶν. Κι' ὅμως, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τῶν σχολείων αὐτῶν κατοικοῦσαν μέσα σὲ τρῶγλες, βομβαρδισμένα κτίρια, «ἐτοιμα» σπίτια ἢ καὶ σὲ ἄχρηστα αὐτοκίνητα.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιά ποὺ γνώρισαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἶταν μέλη τῆς «Πρωτοπορευτικῆς Ὁργάνωσης». Εἶναι ἓνας ἐθελοντικὸς σύνδεσμος ὅπου ἀγόρια καὶ κορίτσια 10-16 χρονῶν, ἐξασκοῦνται στὰ σπορ καὶ γενικὰ παίρνουν σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀγωγή, ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ διαπλάσῃ καλοὺς πολίτες.

Ἡ ὁργάνωσή αὐτὴ ἔχει ἓνα Κέντρο σὲ κάθε πόλη. Τὸ πῶς ἐπιβλητικὸ μέγεθος τῆς ὁργάνωσης ποὺ εἶδαν οἱ Ἀγγλοὶ εἶταν στὸ Λένινγκραντ. Εἶχε αἶθουσα κινηματογράφου, ἀναγνωστήρια, εἰδικὲς αἶθουσες γιὰ μουσικὴ, χορὸ, σκάκι καὶ ἄλλα παιχνίδια. Τὰ παιδιά εἶχαν ἐκεῖ τὴ δυνατότητα νὰ καλλιεργήσουν τὶς διαφορὲς κλίσεις τους.

Πολλὰ ἀπ' τὰ μεγαλύτερα παιδιά καὶ τοὺς νεαροὺς ἐργάτες εἶναι μέλη τῆς Ὁργάνωσης «Konsommol», ποὺ εἶναι μιὰ ἐθελοντικὴ κίνηση γιὰ τοὺς ἐφήβους ἀπὸ 16-25 χρονῶν. Οἱ «Konsommol» συναντιοῦνται στὰ κέντρα ἀγωγῆς τὰ βράδια. Παντοῦ τὰ καλύτερα κέν-

τρα δίνονται στη νεολαία. Οί «Konsommol» έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτική και για την κοινωνική αλληλεγγύη.

Στο διάστημα του πολέμου οί «Konsommol» παράτησαν τις κανονικές τους ασχολίες και σχημάτισαν ανταρτικές ομάδες. Ποντού όπου πήγαν οί απεσταλμένοι στη Σοβιετική Ένωση συνάντησαν ήρωες και ηρωίδες που παρασημοφορήθηκαν για τὰ κατορθώματά τους.

Πολλοί γενναίοι, νέοι και νέες δὲν γύρισαν ἀπ' τὸν πόλεμο, μὰ πέθαναν πολεμώντας γιατὴν πατρίδα τους καὶ γιατὴν ἐλευθερία τῶν λαῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Γιατὴ νὰ τιμηθοῦν οἱ νέοι αὐτοὶ θὰ γίνεῖ στὸ νέο Στάλινγκραντ μιὰ Ἀκρόπολη τῆς Φιλίας τῶν Νέων.

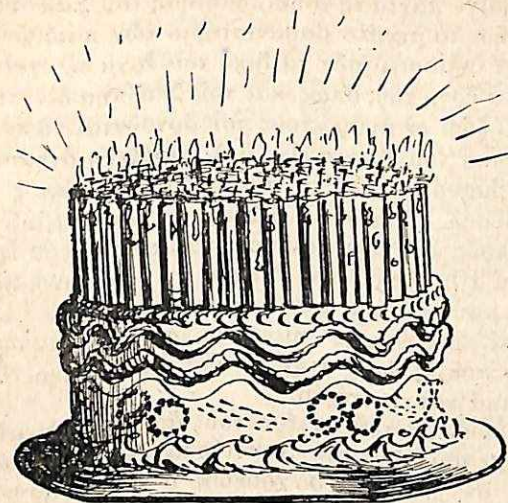
Αὐτὸ τὸ Μνημεῖο γιατὴ τὴ Νεολαία θὰ ἔχει στὴν περιοχὴ του ξε-
νώνα γιατὸς τοὺς νεαροὺς ἐπισκέπτες, ἐστιατόρια, βιβλιοθήκες καὶ ἀνα-
γνωστήρια, θέατρο καὶ κινηματογράφο, αἴθουσες γιατὴ εἰδικὲς ἀσχο-
λίες καὶ μελέτες, μιὰ ἐλεύθερη αἴθουσα γιατὴ τὴν ἐκτέλεση θρησκευ-
τικῶν τελετῶν, κολυμβητήρια καὶ γήπεδα ἀγώνων ὅπου θὰ μπο-
ροῦν νὰ ὁργανῶνεται διεθνεῖς ἀγῶνες.

Τὸ σχέδιο αὐτὸ μπῆκε σ' ἐνέργεια ἀπὸ τὸν Ἀγγλο-Σοβιετικὸ
Σύνδεσμο στὸ Λονδίνο καὶ τὸ γήπεδο διαλέχτηκε ἀπὸ τοὺς ἴδιους
τοὺς ἀπεσταλμένους ὕστερα ἀπὸ μεγάλη συζήτηση μὲ τὸν πολεοδόμο
ποὺ τοὺς ἔδειξε τὰ σχέδια γιατὸ καινουργιὸ Στάλινγκραντ. Ὁ Σύν-
δεσμος πῆρε ἤδη μιὰ δωρεὰ 3.000 λιρῶν ἀπὸ τὴν Νεολαία τῆς Με-
γάλης Βρεταννίας, τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, τὴν Κούβα, τὴ Δανία,
τὴν Τσεχοσλοβακία καὶ πολλὲς ἄλλες χῶρες ποὺ βλέπουν στὸ φιλό-
δοξο αὐτὸ σχέδιο ἓνα πιθανὸ μονοπάτι γιατὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Στὸ μικρὸ διάστημα ἀπὸ τότε ποὺ γύρισαν στὴ Μεγάλῃ Βρε-
ταννία οἱ ἀπεσταλμένοι πῆραν γράμματα ἀπὸ τοὺς καινούργιους φί-
λους ποὺ ἔκαναν στὸ ταξίδι τους. Ὅλοι αὐτοὶ ἐκφράζουν τὴν πε-
ποίθησή τους ὅτι ἡ καλὴ πίστις τῆς ἀποστολῆς εἶταν ἓνας λόγος γιατὴ
νὰ διαλυθοῦν μερικὲς ἀμφιβολίες καὶ ὑποψίες ποὺ ἴσως ὑπῆρχαν στὸ
παρελθὸν καὶ ἔτσι νὰ στερεωθεῖ στὸ μέλλον ἀμοιβαία συνενόηση
καὶ φιλία ἀνάμεσα στοὺς νέους τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας καὶ τῆς Σο-
βιετικῆς Ἑνώσεως.

W

Ο ΜΠΕΡΝΑΡΝΤ ΣΩ ΕΙΝΑΙ ΕΝΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΩΝ

Στις 26 Ἰουλίου ὁ George Bernard Shaw γιόρτασε τὰ 90 τοῦ
χρόνια. Πρὶν ἀπὸ 60 καὶ ἴσως περισσότερα χρόνια εἶχε ἀρχίσει νὰ
ξαφνιάζει τὸ κοινὸ μὲ τὴν ἐλευθεροστομία του. Κι ὡς σήμερα ἀκόμα,
ὡς τὰ 90 του, εἶναι ἓνας ἐπαναστάτης ποὺ δὲν τοῦ ξεφεύγει τίποτα
καὶ ἔχει τὴ δύναμη νὰ μιλάει γιατὸ κάθε τι. Στὸ σημερινὸ μας
ἄρθρο δίνουμε μιὰ σύντομη βιογραφία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἡ ξεχω-
ριστὴ του προσωπικότητα καὶ τὰ συγγράμματά του, τοῦ χάρισαν
φήμη, δόξα καὶ μιὰ ἰδιαίτερη θέση στὴν παγκόσμια λογοτεχνία.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Τοῦ DONALD BROOK

(Ἀπὸ τὸ «Writers' Gallery»)

Ο GEORGE BERNARD SHAW γεννήθηκε στὸ Λονδίνο. Ὁ
πατέρας του ἔκανε χονδρικὸ ἐμπόριο σταριῶν· ἡ μητέρα του εἶταν
ἀπὸ πλούσια οἰκογένεια. Εἶχε δυὸ ἀδελφές μεγαλύτερες ἀπ' αὐτόν.
Τὰ πρῶτα γράμματα τοῦ τᾶμαθε ἡ γκουβερνάντα του καὶ ἓνας του
θεῖος παπᾶς. Ὑστερα πῆγε στὸ Λουβλίν, ὅπου δὲν ἤθελε οὔτε νὰ

δώσει εξετάσεις για δημοτικό, ούτε και ενδιαφέρθηκε ποτέ του για τους διαγωνισμούς. Έτσι, όπως είναι γνωστό, έμαθε πολύ λίγα πράγματα. Κατάκρινε πάντα τη χρησιμοποίηση του Σαίξπηρ στα σχολεία γιατί καταντούσε το μεγάλο βασανιστήριο των παιδιών. Γι' αυτό και δεν άφησε να δημοσιευτούν τα δικά του έργα σε σχολικές εκδόσεις. Πίστευε πως τα έργα του, όπως και του Σαίξπηρ δεν πρέπει να επιβληθούν με το ζόρι σε ανθρώπους που αρνούνται να τα καταλάβουν.

Στην παιδική του ηλικία είχε μια παράξενη αντιπάθεια για όλα τα σπόρ και βαρυσόταν όλ' τα παιδικά βιβλία εκτός απ' τον «Ροβινσώνα Κρούσο». Αντίθετα ο Σαίξπηρ τον τράβηξε όταν ακόμα ήταν πολύ μικρός και είχε διαβάσει τα περισσότερα έργα του πριν να φτάσει στα 10. Από την μητέρα του κληρονόμησε τη μεγάλη αγάπη για τη μουσική, και έμαθε μόνος του πιάνο. Ή όπερα όπου πήγαινε συχνά, δεν έπαψε ούτε μια στιγμή να τον μαγεύει και επειδή ξόδευε πολλές ώρες στην εθνική πινακοθήκη της Ίρλανδίας, έμαθε να εκτιμά και την τέχνη.

Όταν οι δουλειές του πατέρα του άρχισαν να μην πηγαίνουν καλά, η μητέρα του πήγε στο Λονδίνο κι' εκεί έδινε μαθήματα μουσικής. Έτσι σε ηλικία 15 χρονών ο Μπέρναρντ Σω βρέθηκε στην ανάγκη να ζητήσει δουλειά. Μπήκε υπάλληλος στα γραφεία μιας γεωργικής εταιρείας με 18 σελλίνια το μήνα, μα έδειξε τέτοια ικανότητα, που μέσα σε λίγο καιρό πήρε τη θέση του ταμιά με 48 λίρες το χρόνο. Μια απ' τις δουλειές του ήταν να εισπράττει τα εβδομαδιαίτικα νοίκια μιας φτωχής συνοικίας του Δουβλίνου· αυτό ήταν που τον έκανε να ενδιαφερθεί για τα κοινωνικά προβλήματα. Εκείνη την εποχή έγινε άθεος και συζητούσε ώρες ολόκληρες με άλλους νέους που δούλευαν στο ίδιο γραφείο. Όταν έγινε 20 χρονών κέρδιζε 84 λίρες το χρόνο, μα είχε αποφασίσει να παρατήσει τις επιχειρήσεις και να γίνει συγγραφέας. Γι' αυτό έδωσε την παραίτησή του, πήρε την βαλίτσα του και πήγε στο Λονδίνο. Εκείνο τον καιρό η μητέρα του έμενε σ' ένα σπίτι λίγο πιο μακριά από το Brompton Road. Πήγε κι' αυτός εκεί και την έπεισε να του κάνει μαθήματα για να τελειοποιηθεί στο τραγούδι και στο πιάνο.

Τότε άρχισε να γράφει άρθρα και πούλησε το πρώτο του για 15 σελίνια στο «One And All» μα οι εκδότες δε φάνηκαν ικανοποιημένοι από τη δουλειά του. Τα έννέα χρόνια που ακολούθησαν, δηλ. από το 1876-85, όλα τα λεπτά που κέρδισε από τη φιλολογική δουλειά, ήταν μονάχα 6 λίρες. Το πρώτο του μυθιστόρημα «Immaturity» γράφτηκε το 1879 και το απορρίψανε άμέσως όλοι οι εκδοτι-

κοί οίκοι του Λονδίνου. Ο Σω όμως δεν απογοητεύτηκε καθόλου. Έξακολούθησε τη δουλειά του και έγραψε τέσσερα ακόμα μυθιστορήματα: «The Irrational Knot», «Love Among the Artists», «Cashel Byron's Profession» και «The Unsocial Socialist». Στην αρχή όλα είχαν φοβερή αποτυχία, ποτέ όμως ο Σω δεν αποκαρδιώθηκε. Σήμερα κατακρίνει αυτές τις νεανικές του προσπάθειες τις χαρακτηρίζει «άνυπόφορες».

Στο Λονδίνο έγινε γρήγορα γνωστός σε φανατικούς σοσιαλιστές, γιατί θέλοντας να μάθει να μιλάει μπροστά σε κοινό, παρακολουθούσε τις συζητήσεις που γίνονταν στους διάφορους συλλόγους. Γρήγορα ανακάλυψε πως ο σοσιαλισμός ήταν μια θεωρία που ταίριαζε σε όλους και έγινε ένας από τους πιο φλογερούς προπαγανδιστές του. Εκείνοι που ήθελαν να τον μεπιδέψουν με ερωτήσεις, εκείνοι που τον διακόπτανε, βρήκαν πως πάντα είχε έτοιμες αποστοματικές απαντήσεις, πράγμα που τον έκανε περιζήτητο δηλητή.

Μέσα σε λίγο καιρό, είχε περάσει από τον σοσιαλισμό στο Μαρξισμό, βελτιώνοντας τις οικονομικές άρχες με δικές του ιδέες. Στις πολιτικές του ενέργειες βρήκε έναν εξαιρετικό συνεργάτη, τον Sidney Webb. Γνωρίστηκε ακόμα με τον William Morris, που όπως λένε επινόησε για κάθε τί που ανήκει ή μοιάζει στον Σω το επίθετο «Shavian» δηλ. σά να πούμε «Σωϊκός».

Το 1881 έγινε χορτοφάγος και δεν ξανάφαγε ποτέ κρέας γιατί όπως λέει τα λαχανικά τον διατηρήσανε 10 φορές πιο γερό. Εκείνη την εποχή έγινε και ανθρωπιστής, κατακρίνοντας σφοδρά τον αποκεφαλισμό, τις μαστιγώσεις, και τα βάρβαρα σπόρ. Ήταν πολύ φτωχός και ποτέ του δε ξόδευε για φαί πάνω από 6 πέννες τη μέρα. Τα παπούτσια του ήταν τρύπια και φαγωμένα και οι τρύπες του πανταλονιού του κρυβόταν μονάχα με μια μακριά ρεντικότα που με τον καιρό όλο κι' πρασίνιζε. Συνήθιζε να λέει πως ο κύριος λόγος που διάλεξε τη φιλολογία για επάγγελμά του, ήταν που δεν τον υποχρέωνε να προσέχει το ντύσιμό του. Ή αποτυχία που είχαν τα έργα του στην αρχή, τον ανάγκασε να ζητήσει ένα πιο προσοδοφόρο επάγγελμα, τη δημοσιογραφία. Άρχισε να γράφει κριτικές με 5 πέννες τη γραμμή στο «World». Έστειλε συνεργασία και σ' ένα δυο περιοδικά μα δεν βρισκόταν ποτέ σε καλές σχέσεις με τους εκδότες και έχανε πολλές δουλειές γιατί δεν ήθελε να συμμορφώνεται με τις απόψεις των άλλων ανθρώπων. Ζητούσε καλή αμοιβή για τη δουλειά του. Κάποτε, όταν η τιμή που του πρόσφεραν

είταν μάλλον μικρή, έστειλε ένα γράμμα στον βοηθό του εκδότη: «Αγαπητέ Κύριε,

Σας πληροφορώ πώς προτιμώ να σας δώ όλους σας και το περιοδικό σας μαζί να βράζετε στα καζάνια της Κόλασης, παρά να σας γράψω το άρθρο που μου ζητάτε μ' αυτά τα λεπτά».

Τα περισσότερά του έργα γράφτηκαν στο Βρετανικό Μουσείο όπου τυχαία γνωρίστηκε με τον Samuel Butler. Στα 1888 άρχισε να γράφει μουσικές κριτικές στο «Star», με το ψευδώνυμο Cornp di Bassetto, σοφή προφύλαξη, γιατί τα άρθρα του έκαναν τους ακαδημαϊκούς μουσικούς να λυσσάνε απ' το κακό τους. Στις κριτικές του δεν άνακάτεψε τεχνικά ζητήματα γι' αυτό τις καταλάβαιναν κι' εκείνοι που δεν είχαν μνηθῆ στα μυστήρια της μουσικής. Δεν άφησε κανέναν: συνθέτες, εκτελεστές και κοινό, όλους τους μεταχειριζόταν με την ίδια σκληρότητα, εξέταζε και κατάκρινε τά πάντα χωρίς έλεος. Έπειτα από ένα φοβερά άνιαρό ρεσιτάλ πιάνου έγραψε: «Υστερ' από κάτι τέτοια ρεσιτάλ τίποτα δεν μ' εύχαριστεί περισσότερο, παρά να καθίσω να μου καθαρίσει τα δόντια μου ένα ξασκημένο χέρι». Υπερασπίστηκε πολύ τον Richard Wagner που τό άνθος τών τότε κριτικών τον νόμιζε τρελλό. «Υστερ' από δυό χρόνια συνεργασία με το «Star» έφυγε και ξαναπῆγε στο «World». Έγράφε μουσικές κριτικές υπογράφοντας με τα άρχικά του και όχι πια με το ψευδώνυμό του.

Τό 1895 δέχτηκε να γίνει θεατρικός κριτικός στο «Saturday Review». Αυτή η δουλειά του τον έφερε σε έπαφή με άνθρωπους σαν τον Sir Henry Irving και την Ellen Terry, έγινε θερμός υπερασπιστής του Ibsen, και θαύμαζε πολύ τά έργα του. Έκρινε συγγραφείς και ήθοποιούς με την ίδια ειλικρίνεια που έδειχνε και στις μουσικές του κριτικές. Ένα σύγχρονο έργο, πολύ μοντέρνο, χωρίς κανένα περιεχόμενο τό χαρακτήρισε μ' αυτά τά λόγια: «δίν είταν παρά η ρεκλάμα του ράφτη του θεάτρου που έκανε τις αισθηματικές του παρατηρήσεις στη ρεκλάμα της καπελλούς, παισιωμένα από τη ρεκλάμα του ταπεισιέρη και του διακοσμητή».

Τό πρώτο θεατρικό έργο του Σω, «Widowers' Houses», ανεβάστηκε για πρώτη φορά τό 1892. Πολλοί θεατές τό χειροκρότησαν· άλλοι πολλοί τό σφύριξαν. Οι κριτικοί τό κατακρίνανε. Τόν επόμενο χρόνο ό Σω έγραψε «The Philanderer» όπου υποστήριξε επαναστατικές ιδέες στα ζητήματα του γάμου—άσχετο άν άργό-

τερα τις έγκατέλειψε—και τό «Mrs. Warrens' Profession» τό πιο ελεύθερο έργο του που προκάλεσε και τις περισσότερες συζητήσεις στον καιρό του. Αυτό τό έργο τό απαγόρευσε ό Λόρδος Τσάμπερλαιν που δεν μπόρεσε να καταλάβει την ήθική του. Η απαγόρευση σταμάτησε τό 1924 και όταν θέλησαν να ρωτήσουν τόν Σω άν ήθελε να τό ανεβάσουν, εκείνος άρνήθηκε. «Καλύτερα ποτέ, παρά άργά», είπε.

Τό 1894, όταν τελείωσε τό «Arms and the Man», έγραψε τό περίφημο έργο του «Candida». Τό «Man of Destiny» που γράφτηκε τό 1895 ανεβάστηκε για πρώτη φορά ύστερα από δυό χρόνια. Τό 1869 έγραψε τό «You Never Can Tell» και άκολούθησε τό «The Devil's Disciple» που πρωτοανεβάστηκε στην Άμερική.

Έκείνη την εποχή γνώρισε σ' ένα γκάρντεν· πάρτυ που έδινε ένα μέλος της Fabian Society όπου άνήκε και αυτός, την Σαρλόττα Payne - Townshend; μια πλούσια κοπέλλα, μισοϊρλανδή και φανατική σοσιαλίστρια. Σε λίγους μήνες είχαν γίνει «άπαραίτητοι ό ένας για τόν άλλο», για να μεταχειριστούμε τά λόγια του Σω και παντρεύτηκαν στις 4 Ιουνίου του 1898. Ό Σω φορούσε ένα άπ' τά πιο παλιά του σακκάκια. Θα σας άναφέρω πάλι τά ίδια του τά λόγια: «Ό υπάλληλος του ληξιαρχείου δε φαντάστηκε ούτε για μια στιγμή πώς είταν δυνατό να είμουν έγώ ό γαμπρός. Με πέρσσε για ζητιάνο—άπαραίτητο συμπλήρωμα σε όλους τους γάμους. Ό φίλος μου Wallas, ψηλός ίσαμε κεί πάνω, είταν τό «σημαίνον πρόσωπον» και ό υπάλληλος παρά λίγο να παντρεύει εκείνον με την άρραβωνιαστική μου. Μά ό Wallas λογάριασε πιο πολύ τους κανονισμούς από ότι χρειάζεται σ' έναν άπλό μάρτυρα, δίστασε και την τελευταία στιγμή μου έκαμε την τιμή να μου παραχωρήσει τη θέση του».

Πήγανε στο Haslemere ύστερ' από λίγες βδομάδες ό Σω έπεσε και έσπασε τό άριστερό του χέρι. Ωστόσο εκείνον τον καιρό έγραψε ένα βιβλίο για τόν Βάγκνερ, τό «The Perfect Wagnerite». Υστερα καταπιάστηκε να τελειώσει τό «Caesar and Cleopatra», που τό είχε δουλέψει για κάμποσο καιρό.

Τό φθινόπωρο του 1903, ό Σω είταν υποψήφιος τών προοδευτικών στην περιοχή του St. Pancras, στις εκλογές για τό συμβούλιο της Κομητείας του Λονδίνου. Μά η ειλικρίνεία του είταν τόση, που πολλοί ψηφοφόροι τόν μαυρίσανε και έχασε με μεγάλη πλειοψηφία.

Την πρώτη δεκαετία του 1900 έγραψε τό «Man and Super-

man», τὸ «John Bull's Other Island» καὶ τὸ «Getting Married». Τὸ ἔργο του «Major Barbara» ποὺ μιλάει γιὰ τὸ «Στρατὸ τῆς Σωτηρίας» ἀνεβάστηκε τὸ 1905. Τὸ «Pygmalion» ἀνεβάστηκε πρώτη φορὰ τὸ 1915 καὶ ὕστερ' ἀπὸ 20 χρόνια γυρίστηκε στὸν κινηματογράφο καὶ ἄρесе πάρα πολὺ στὸ κοινόν.

Ὁ μεγάλος πόλεμος δὲν εἶταν ἔκπληξη γιὰ τὸν Σῶ. Μόλις κηρύχτηκε, ἔγραψε τὸ «Common Sense and the War», ἓνα ἔργο ποὺ προκάλεσε μεγάλη κατακραυγὴ, μεγαλύτερη ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα ποὺ εἶχε γράψει ὡς τότε. Ὁ τύπος σύστησε νὰ μπιῦκοτάρουνε τὰ ἔργα του καὶ τὸν διαγράψανε ἀπὸ τὴ λέσχη τῶν Δραματικῶν Συγγραφέων. Γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ περίεργο ποὺ ὁ Sir Douglas Haig προσκάλεσε τὸν Σῶ νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸ μέτωπο στὶς ἀρχὲς τοῦ 1917.

Δέχτηκε μὲ μεγάλη προθυμία καὶ μαζί μὲ τὸν C. E. Montague πήγανε στὸ Ypres, Somme, Arras καὶ Vimy Ridge.

Ὑστερ' ἀπ' τὸν πόλεμο, ὁ Σῶ δὲν ἀναμίχθηκε σχεδὸν καθόλου στὰ πολιτικὰ ὡς τὸ 1928, ποὺ πήγε στὴ Γενεύη καὶ παρακολούθησε τὴ Συνέλευση τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν. Οἱ συζητήσεις ἐκεῖ δὲν τοῦ ἔκαναν καμμιὰ ἐντύπωση. Τὸν ἴδιο χρόνο ἔγραψε «The Intelligent Woman's Guide to Socialism» ὅπου οἱ ὑπαινιγμοὶ ποὺ ἔκανε γιὰ τὴν ἐξίσωση τῆς ἀμοιβῆς τῶν δύο φύλων ἔγινε ἀφορμὴ ἐπεισοδίων καὶ ἐπικρίσεων.

Τὸ «Heartbreak House» γράφτηκε στὸ μεγάλο πόλεμο, μὰ δὲν ἀνεβάστηκε στὸ θέατρο πρὶν ἀπὸ τὸ 1921. Στὴν ἀρχὴ δὲν εἶχε ἐπιτυχία· ἀλλ' ὕστερ' ἀπὸ λίγο, τὸ θέατρο τοῦ Μέρμιγκαμ γέμιζε ἀπὸ κόσμον καὶ σ' ἓνα-δύο χρόνια περνοῦσε γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα θεατρικὰ ἔργα τοῦ Σῶ. Τὴν ἴδια τύχη εἶχε καὶ τὸ «Back to Methuselah» (1923). Χρειάστηκε νὰ περάσουν ἀρκετὰ χρόνια πρὶν οἱ κριτικοὶ καὶ τὸ κοινὸ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀξία του. Ὁ κ. Arnold Bennet ποὺ παραδέχτηκε πὼς κοιμήθηκε στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἔργου, εἶπε: «εἶταν φοβερό».

Ὁπωσδήποτε ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἔρχεται τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σῶ, «St. Joan» ποὺ παίχτηκε πρώτη φορὰ τὸ 1924. Ἡ εὐμένεια ποὺ δείχνει μέσα σ' αὐτὸ γιὰ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἔκαναν πολλοὺς νὰ σκεφτοῦν μήπως ὁ ἴδιος ὁ Σῶ ἤθελε νὰ γίνεи Καθολικός. Τὸν ρώτησαν λοιπὸν καὶ νὰ ἡ ἀπάντηση ποὺ τοὺς ἔδωσε: «Σύμφωνοι·

ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει θέση γιὰ δυὸ πάπες στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία!»

Ὁ Σῶ πήγε στὴ Ρωσία τὸ 1931· συναντήθηκε μὲ τὸν Στάλιν καὶ ἐνθουσιάστηκε γιὰτὶ ἀνακάλυψε πὼς εἶχε χιοῦμορ. Μ' ὅλο ποὺ πολλὰ πράγματα δὲν τοῦ ἄρεσανε στὴ Ρωσία, γενικὰ σχημάτισε εὐνοϊκὴ ἐντύπωση. Ταξίδεψε στὶς Ἰνδίες, στὴν Ἀμερικὴ, στὴν Κίνα, καὶ σ' ἄλλες χῶρες.

Γιὰ πολλὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ὁ Σῶ μὲ τὴ γυναῖκα του ζοῦσαν στὸ Whitehall. Σήμερον περνᾷ τὸν περισσότερον καιρὸ του στὸ σπίτι ποὺ ἔχει στὸ Hertfordshire. Τὰ ἀγαπημένα του σπῶρ εἶναι τὸ ποδήλατό καὶ τὸ κολύμπι· ἀκόμα καὶ τώρα τοῦ ἄρесе πολὺ νὰ ὀδηγεῖ αὐτοκίνητο. Εἶναι ψηλός, ἔχει κατσαρὰ ὠραῖα μαλλιά καὶ διαπεραστικὰ σταχτογάλανα μάτια· ἡ χοντρὴ ἱρλανδέζικη προφορά του προκαλεῖ εὐθυμία καὶ ὁ ἴδιος ξεσπάει συχνὰ σ' ἓνα χαρούμενο αὐθόρμητο γέλιο. Δὲν καπνίζει, οὔτε πίνει.

Τελειώνω μὲ τὰ λόγια τοῦ Frank Swinnerton ἀπὸ τὸ βιβλίο του «The Georgian Literary Scene» (Ἡ φιλολογία τῆς Γεωργιανῆς ἐποχῆς).

«Ὁ Σῶ δὲν εἶναι ἀπ' τοὺς χαρακτήρες ποὺ ἀλλάζουν, οὔτε θὰ γίνεи ποτέ του. Εἶναι ὁ Σῶ. Πάντα ἀναγνώρισε τὴν ἀξία τοῦ ἔργου τῶν ἄλλων, ἀκόμα καὶ ὅταν τὸ ἀντιπαθοῦσε. Ἔχει καθίσει μὲ ἀφοσίωση στὰ ἄβρολα καθίσματα ἀμέτρητων θεάτρων καὶ πάντα ἤξερε νὰ διακρίνει καὶ νὰ θυμᾶται τὸ ταλέντο τῶν ἡθοποιῶν, γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ποὺ ἀγωνίζονταν σὲ ἄχαρους μικροὺς ρόλους... Πάντα του εὐγενικὸς καὶ καταδεκτικὸς. Ὅλα αὐτὰ, ἀξίζουν νὰ τὰ ὑπολογίσει κανεῖς ὅταν ἀναμετρήσει τὴ μεγαλοφυΐα του. Μπορεῖ νὰ τὰ βάλει πλάι στὴν ἀξιοπρόσχητὴ αὐτοδιαφήμισή του, ποὺ σὲ σύγκριση μὲ τὴ φτιαχτὴ αὐτοδιαφήμιση πολλῶν ἄλλων, εἶναι πολὺ μικρότερη καὶ ποὺ ὁ Σῶ τὴν χρησιμοποίησε πάντα ὄχι μόνο γιὰ νὰ ἀποκτήσει ὁ ἴδιος δημοτικότητα μὰ καὶ γιὰ νὰ διαδώσει τίς ἰδέες του. Καὶ ἐνῶ εἶναι ἀλήθεια πὼς ἔβαλε τὰ πρόσωπά του νὰ λένε καὶ νὰ κάνουνε πολλὰ παρᾶξενα πάνω στὴ σκηνή, μὲ μόνο σκοπὸ νὰ προκαλέσει τὸ γέλιο, ποτέ του δὲν ἔγραψε οὔτε ἓνα ἔργο γιὰ νὰ ἐπιδειχτεῖ στοὺς θαυμαστὲς του. Ὅσο εἶναι βέβαια δυνατό, εἶναι ἀλτρουϊστὴς· ἓνας συγγραφέας ποὺ δὲ λογαριάζει τὸ συμφέρον του, ποὺ δούλεψε γιὰ νὰ καταπολεμήσει τὴν πλάνη. Γι' αὐτὸν δουλειὰ ἐνὸς συγγραφέα εἶναι νὰ ξυπνήσει ἀπ' τὸ λήθαργο τὸ Θεό· νὰ ζωντανέψει τὴ θέληση μέσα στὸν ἄνθρωπο».

Στην ιστορία του Άγγλικου κινηματογράφου θα μείνει ασφαλώς ιστορικό το γύρισμα της ταινίας «Καίσαρ και Κλεοπάτρα». Η ταινία αυτή κόστισε 1.300.000 λίρες, το γύρισμά της κράτησε 12 μήνες και απαιτούσε 100 ήθοποιους του κινηματογράφου και του θεάτρου. Για να βρεθούν οι ήθοιοι αυτοί εξετάστηκαν πάνω από 200 άνθρωποι σε μια δοκιμαστική ταινία που κρατούσε 13 ώρες και κόστισε 10.000 λίρες. Κύριος έμπροσθεν της ταινίας ήταν ο σκηνοθέτης G. Pascal. Το προσωπικό του στούντιο παραπονοίταν για τις παραξενιές του μ' εκείνος έλεγε «Αν όλα πάνε ρολόι και είμαστε ευχαριστημένοι, το έργο δέ θ'άχει ζωή. Πρέπει πάντα με κάτι να καταγινόμεστε πιο πολύ.» Κι' έτσι, με παραξενιές, εμπόδια, αναποδιές και άλλες ιστορίες, γυρίστηκε μια από τις καλύτερες ταινίες του Άγγλικού κινηματογράφου.

ΓΥΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΤΑΙΝΙΑ «ΚΑΙΣΑΡ ΚΑΙ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ»

Της MARJORIE DEANS

(Από το βιβλίο «Meeting at the Sphinx»,
έκδ. Mac Donald & Co. Ltd)

Ο GABRIEL PASCAL άρχισε να γυρίζει το έργο «Καίσαρ και Κλεοπάτρα» στις 12 Ιουνίου του 1944, έξι μέρες ύστερ' από την απόβαση στην Εθρώπη. Η πρώτη σκηνή — αυτή με τη Σφίγγα — μ'ας βασάνισε όλους πολύ ώσπου να έτοιμαστέι: θυμάμαι πώς χρειάστηκε να κρεμαστεί με σκοινιά ο ίδιος ο Pascal για να την φτιάξει όπως ήθελε ο ίδιος. Τα ίδια βάσανα είχαμε όσες μέρες κράτησε το γύρισμα αυτής της σκηνής. Οι σκηνές που η Vivien Leigh και ο Claude Rains κάθονταν ο ένας αντίκρυ στον άλλο πάνω σ'α πελώρια νύχια της, έπρεπε να τραβηχτούν από μεγάλες φωτογραφικές μηχανές και στο ίδιο έπιπλο με τους ήθοποιούς. Έτσι έπρεπε να τις τοποθετούμε κάθε τόσο πιο ψηλά ή πιο χαμηλά, ανάλογα με τις κινήσεις των ήθοποιών. Το πράγμα θα ήταν πολύ απλό αν μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε μια σημερινή μηχανή με γερανό. Μά ο γερανός που είχαμε δεν ήταν κατάλληλος για τη μηχανή Technicolor και ήταν αδύνατο μέσα

στον πόλεμο να βρούμε ή να φτιάξουμε καινούριο γερανό.

Την Τρίτη του βράδυ, την τετάρτη μέρα του γυρίσματος της ταινίας, έγινε στο Λονδίνο μία παράξενη και πολύ δυσάρεστη αεροπορική επίδρομη. Την άλλη μέρα μάθαμε πώς είχαμε δεχτή την πρώτη επίθεση της «Ιπτάμενης βόμβας». Δυο μέρες αργότερα ο Pascal και 9 από το προσωπικό του — μέσα σ'αυτούς είμουν και γώ — γλυτώσαμε παρά τριχά από την επίσκεψή της.

Είμασταν μαζεμένοι και κοιτάζαμε πώς θα στήναμε το Φάρο σ' ένα ύψωμα της περιοχής του στούντιο. Ξαφνικά, ξεσπάσανε τα άντιαεροπορικά. Γυρίζουμε και βλέπουμε ένα μικρό μαύρο πρᾶγμα, όμοιο με αεροπλάνο, που κατέβαινε γρήγορα και ίσια κατά πάνω μας. Ποτέ μου δὲ θά μπορούσα να θυμηθῶ ούτε να καταλάβω πώς τὰ καταφέραμε και κατεβήκαμε από το ύψωμα και πέρασαμε στο χῶμα πριν σκάσει ἡ βόμβα.

Ἡ ἀλήθεια είναι πὼς τόσο κοντὰ στο στούντιο δὲν ξανάπεσε ἰπτάμενη βόμβα: οἱ ἀεροπορικές ὁμως ἐπιδρο-

μές γίνονταν κάθε μέρα και χειρότερες. Έτσι, τις 8 βδομάδες που κράτησε το γύρισμα, μ'ας βασάνιζαν και μ'ας ἐμπόδιζαν στή δουλειά μας με χίλιους δυο τρόπους.

Δὲ μ'ας δυσκολεύανε μόνο στις μεταφορές, στο ταχυδρομείο, στα τηλέφωνα που ἐξ αιτίας τους καθυστέρουσαν τὰ πάντα, δὲν ἐμπόδιζανε μόνο τους ἡθοποιούς νὰ πηγαίνουν και νὰ ἐρχονται χωρίς δυσκολίες στο στούντιο — μ'ας ἔκαναν ὅλους νὰ χάσουμε τὸν ὕπνο μας και τὸ ἠθικό μας και νὰ μ'ας φαίνονται ἀνυπερβλήτα και τὰ πιο ἅπλα προβλήματα. Ένα δυο ἀπὸ τὸ προσωπικό ἔχασαν δικούς τους και πάρα πολλοί, ἂν ὄχι οἱ περισσότεροι, ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν για νὰ φροντίσουν για τις οἰκογένειές τους.

Άλλο, λιγώτερο σοβαρὸ βέβαια ἐμπόδιο, ἔταν πὼς ἔκλεισαν τὰ μαγαζιά και οἱ ἀποθήκες ἀνεφοδιασμοῦ και τὸ ὕλικο μ'ας παραδόθηκε πολὺ καθυστερημένα. Ἡ μεγαλύτερη καταστροφή που πάθαμε ἔγινε ἴσως στὰ ἐργαστήρια που ἐτοιμάζανε τὰ κοστούμια. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ γίνουν κοντὰ 2000 κοστούμια που είχαμε σχεδιάσει για τὸ έργο. Σ'αυτὰ τὰ ἐργαστήρια είχαμε πάρει νέες κοπέλλες — 14 χρονῶν και λίγο μεγαλύτερες — που δὲν τις ἔπιανε ἡ ἐπιστράτευση — ὅταν ὁμως ἄρχισαν νὰ ἀδειάζουν οἱ ἐπικίνδυνες περιοχές ἀπὸ τις γυναίκες και τὰ παιδιά, οἱ μητέρες τους τις πήραν μαζί τους γιατί δὲν ἤθελαν νὰ τις ἀφίσουν μόνες. Κι' ἔτσι μέσα σὲ δυο βδομάδες — ἐξ αιτίας τῆς ἰπτάμενης βόμβας — τὰ ἐργαστήρια τοῦ στούντιο που βρισκόνταν στὸ Λονδίνο, βρέθηκαν ἄδεια. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ κοστούμια ἔπρεπε νὰ γίνουν, κάθε ἡθοποιὸς ἀνέλαβε νὰ φτιάξει τὰ δικά του σ'αυτὴ τὴ δουλειά τους βοήθησαν οἱ τालαιπωρήμενοι μ'α ἀκούραστοι ὑπηρετές τους.

Δὲν ἔταν ὁμως μόνο οἱ ἰπτάμενες βόμβες που καθυστέρησαν τὸ γύρισμα τῆς ταινίας. Στὴν περίοδο αὐτὴ τοῦ πολέμου, ἔγινε αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψη εἰδικευμένων ἐργατῶν σὲ

ὅλους τοὺς βιομηχανικούς κλάδους. περισσότερὸ ὁμως ἀπ' ὅλους λείπανε οἱ σοβατζήδες, που ἡ δουλειά τους είναι ἀπαραίτητη για τὴ σκηνοθέτηση ἐνὸς σύγχρονου ἔργου. Ὄταν ἀρχίσανε τὸ γύρισμα τῆς ταινίας, είδαμε πὼς χρειάζομασταν τουλάχιστο 50 ἀκόμα σοβατζήδες ἂν θέλαμε νὰ ἐφαρμόσουμε τὸ γιγαντιαίο μας οἰκοδομικὸ σχέδιο. Αὐτὸ δὲν τὸ κατορθώσαμε και ἡ μόνη ἀφορμὴ τῆς ἀποτυχίας μας ἔταν που δὲν μπορέσαμε νὰ βρούμε αὐτούς τοὺς πάρα πάνω 50 σοβατζήδες.

Ἐκεῖνο που ἐμπόδιζε περισσότερὸ ἀπ' ὅλα τὸ γύρισμα, ἔταν ὁ καιρὸς!! Μία μεγάλη θεαματικὴ ταινία σὰν κι'αὐτὴ που γυρίζαμε ἐμεῖς, δὲν μπορεῖ νὰ τραβηχτεῖ σὲ κλειστὸ χῶρο. Τὸ 1944, λέγαμε πὼς δὲν είχαμε δὴ χειρότερο καλοκαίρι στὴν Ἀγγλία. Τὸ 1945 ὁμως, τὸ ξεπεράσε. Έτσι ὅταν ὁ Pascal θέλοντας νὰ διορθώσει τις ἀποτυχίες τοῦ 1944 ἔχτισε ὁλόκληρες περιοχές για νὰ ἀναπαραστήσει μέρη ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Ἀλεξάνδρειας, περίμενε σενιρὰ ἑβδομάδες, μήνες ὁλόκληρους νὰ βγεῖ ὁ ἥλιος. Στὸ τέλος, καταφέραμε νὰ τραβήξουμε τις σπουδαιότερες σκηνές — μὰ ὁ θυμὸς που προχωρούσαμε ἔταν ἀποκαρδιωτικός.

Στὰ ἐμπόδια που μ'ας ἔβαζε ὁ πόλεμος και ὁ καιρὸς, προστέθηκαν κι ἄλλα, που δὲν τὰ είχαμε προβλέψει και που μ'ας βρῆκαν στὴ μέση τῆς δουλειάς μας. Ἀρρώστησε ἡ Vivien Leigh καὶ καθυστέρησαμε 5-6 βδομάδες — ἂν ὁ καιρὸς ἔταν καλὸς θά σωζόταν ἡ κατάσταση γιατί θά μπορούσαμε νὰ γυρίσουμε τις ἔξωτερικὲς σκηνές. Μὰ ποτέ του δὲν ἔταν χειρότερος. Καὶ μέσα σ' ὅλα τὰ ἄλλα είχαμε και τὸ συμβόλαιο τοῦ Claude Rains. Ἐκεῖ μέσα ὑπῆρχε ἡ συμφωνία πὼς στὰ μέσα τοῦ Ὀκτώβρη, θά ἔταν ἐλεύθερος νὰ γυρίσει στὴν Ἀμερικὴ. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν κι' ὁ φόρος που θά ἔταν ὑποχρεωμένη νὰ πληρώσει ἡ εταιρεία για λογαριασμὸ τοῦ Rains ἂν δὲν κρατιόνταν οἱ ὅροι τοῦ συμβολαίου, κάνανε ἄ-

κόμα φοβερότερο το αδιέξοδο όπου βρισκόμασταν και το προσωπικό έχασε το ήθικό του.

Τό ότι δέν τὰ παρατήσαμε, σ' ἐκείνη τήν κρίσιμη στιγμή, τὸ χρωστάμε μονάχα στήν πίστη καὶ στήν αποφασιστικότητα δύο ἀνθρώπων: τοῦ Arthur Rank καὶ τοῦ Gabriel Pascal. Καὶ οἱ δύο τους κατακρίθηκαν ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὶς κινηματογραφικὲς ἐπιχειρήσεις, ὅτι ἀναλάβανε καὶ ἐπειμάνε νὰ τελειώσουν μιὰ τόσο κολοσσιαία ἐπιχείρηση στήν πιὸ δύσκολη περίσταση. Ὁ Arthur Rank εἶχε τὴ γνώμη πὼς γιὰ νὰ σταθεῖ καὶ νὰ προκόψει ὁ Βρεταννικὸς κινηματογράφος στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο μέσα στὸ μεγάλο διεθνὴ ἐμπορικὸ συναγωνισμό, εἶταν ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχουν ἑτοιμὲς ὀλίγες ταινίες «ὑπερ-παραγωγῆς» μὲ τὸ σκοπὸ νὰ βγοῦν ὄχι μόνο στὶς Ἀγγλικές, ἀλλὰ καὶ στὶς ξένες ἀγορές.

Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τοῦ Gabriel Pascal νὰ συνεχίσει τὸ γύρισμα τῆς ταινίας παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια, δέν εἶχε τὸν ἴδιο λόγο: ἤθελε νὰ γυρίσει ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἔργα ποὺ εἶχε γράψει στὴ ζωὴ του ὁ Shaw, κι' ἀκόμα περισσότερο γιατί εἶχε στὰ χέρια του μιὰ ξεχωριστὴ ἡθοποιὸ ποὺ δέν μπορούσε νὰ βρεθεῖ εὐκόλα γιὰ νὰ παίξει τὸ ρόλο τῆς Κλεοπάτρας. Μιὰ καὶ εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν γυρίσει, νομίζω, πὼς ἂν χρειάζοταν, θὰ ἐξακολουθοῦσε τὸ γύρισμά της καὶ σὲ ὑπόγεια καταφύγια ἀκόμα δέν θὰ μπορούσε νὰ τὸν σταματήσει οὔτε κατακλυσμὸς ἀπὸ ἀτομικὲς βόμβες!!! Αὐτὸς καὶ ὁ Rank εἶχαν ἀποφασίσει νὰ συνεχίσουν καὶ νὰ τελειώσουν τὴν ταινία μὲ κάθε θυσία. Γι' αὐτό, ἡ ἀναχώρηση τοῦ Claude Rains ἀναβλήθηκε ὡς τὸν Δεκέμβρη.

Ὅταν ἔφυγε, μᾶς ἔμενε νὰ τελειώσουμε ἀρκετὲς σκηνές ὅπου δέν ἐμ-

φανίζεται ὁ Καίσαρ· ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ τὴ σκηνὴ στὴν «Αἴθουσα τῆς Μουσικῆς», ποὺ ἡ Κλεοπάτρα περνάει τὴν ὥρα της μὲ τὶς γυναῖκες τῆς ἀκολουθίας της· στὸ γύρισμα αὐτῆς τῆς σκηνῆς ἀντιμετωπίσαμε πάλι δυσκολίες ποὺ μᾶς δημιούργησε ὁ πόλεμος. Ἡ σκηνὴ εἶταν γοητευτικὴ: στὴ μέση τῆς αἴθουσας βρισκόταν μιὰ τεχνητὴ λίμνη καὶ γύρω γύρω παράθυρα καὶ ἀψίδες ποὺ βλέπανε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος σ' ἓνα κῆπο μὲ ἀνθισμένα δέντρα. Ὁ Pascal θᾶδινε καὶ τὴ ζωὴ του γιὰ νὰ μπορέσει νὰ βρεῖ λίγα ἄσπρα παγώνια καὶ νὰ στολίσει τὸν κῆπο. Ὅμως ἐκεῖνα ποὺ μπορέσαμε νὰ βροῦμε, δέν μᾶς τὰ ἔδωσαν οἱ κάτοχοί τους γιατί φοβήθηκαν νὰ τὰ στείλουν στὴν περιοχή τοῦ Λονδίνου ὅπου πέφτανε κάθε μέρα ἱπτάμενες βόμβες καὶ ρουκέτες. Ἔτσι ἀναγκαστήκαμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὰ κοινὰ παγώνια, ποὺ γιὰ νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια ἐμένα μοῦ φαίνονταν ἀρκετὰ διακοσμητικά. Ὅσο γιὰ τὸ πλῆθος τῶν γοητευτικῶν κοπέλλων ποὺ ἔπρεπε νὰ βρισκονται ξαπλωμένες γύρω ἀπ' τὴ λίμνουλα, εἶταν τὸ ἴδιο δύσκολο μὲ τὰ παγώνια νὰ τὶς βροῦμε.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Κανονισμοὶ τῆς Ἑθνικῆς Ὑπηρεσίας εἶταν πολὺ αὐστηροί· ὅλο τὸ ἄνθος τῶν κοριτσιῶν τῆς Ἀγγλίας εἶταν ἐπιστρατευμένο. Ὁ δυστυχισμένος διευθυντὴς δεχόταν ἄλλοτε κουραστικὲς ἐπισκέψεις καὶ ἄλλοτε ἀπελπισμένα τηλεφωνήματα ἀπὸ τὶς μοντέρνες Ἀφροδίτες ποὺ τὶς εἶχαν ἀρπάξει κατευθείαν γιὰ τὰ ἐργοστάσια πάνω στὴν ὥρα ποὺ κόντευαν νὰ τελειώσουν τὸ κόστούμι τους. Σ' αὐτὴ ὁμως τὴν περίπτωσι βγήκαμε νικητές. Κατορθώσαμε νὰ τὶς κρατήσουμε καὶ νὰ τελειώσουμε τὴ σκηνὴ τῆς Αἴθουσας τῆς Μουσικῆς.

Στὶς ἀρχὲς Φεβρουαρίου τοῦ 1945 ἡ Vivien Leigh, τελειώσε ὅλες τῆς

τὶς σκηνές. Τότε τελειώσε ἡ σπουδαιότερη δουλειὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνεῖ μέσα στὸ στούντιο. Γιὰ πολὺ καιρὸ ἀναρωτιόμασταν ἂν θὰ χρειαζόταν νὰ γυρίσουμε σκηνές καὶ στὴν Αἴγυπτο. Μήπως οἱ σκηνές ποὺ θὰ τραβούσαμε στὸ ὑπαίθρο στὴν Αἴγυπτο θὰ τελειοποιούσαν τὴν ταινία; Ὁ Pascal ἤθελε πολὺ τὶς μεγάλες ἐκτάσεις μιᾶς πραγματικῆς ἐρήμου καὶ τὸ γαλάζιο χρῶμα τοῦ Μεσογειακοῦ οὐρανοῦ· ἤθελε τὸ ἐλευθερώσει τὴν ταινία ἀπ' τὸν περιορισμένο χῶρο τοῦ στούντιο. Τὴν ἴδια ἐπιθυμία εἶχε καὶ ὁ Rank ποὺ ἐννοιοῦθε πὼς τὸ Βρεταννικὸ κλίμα δίνει ἓνα σκοτεινὸ τόνο στὶς ταινίες. Ὁ Rank λοιπὸν εἶπε πὼς ἂν ἡ Κυβέρνηση ἔδινε τὴν ἄδεια γιὰ νὰ γυριστοῦν ὁρισμένες σκηνές στὴν Αἴγυπτο, ἐκεῖνος δέν θὰ ἔφερνε ἀντίρρηση.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ συγκοινωνίες τῆς Ἀγγλίας μὲ τὴ Μεσόγειο εἶταν τόσο φορτωμένες, ποὺ ἡ μεταφορὰ μιᾶς ὁλόκληρης κινηματογραφικῆς ἐγκατάστασης εἶταν τὸ πιὸ δύσκολο πράγμα. Μᾶς ὄρισαν ὅμως διάφορες φορτωτικὲς καὶ ἀφοῦ συσχεύσαμε τὰ κοστούμια καὶ ὅλη τὴν ἄλλη μας περιουσία—μαζὺ καὶ τὴν Σφίγγα σὲ πολλὰ κομμάτια—τὰ μεταφέραμε στὶς ἀποβάθρες ἑτοιμα γιὰ φόρτωση· πολλοὶ ἀπ' τὸ προσωπικὸ εἶχαν προηγηθῇ γιὰ νὰ δοῦν τὴν κατάστασι. Ὅταν κανονίστηκαν ὅλα καὶ ἐτοιμάστηκαν, ξεκίνησε καὶ τὸ ὑπόλοιπο προσωπικὸ μαζὺ μὲ τὸν Pascal.

Στήσαμε τὴ Σφίγγα μας στὴν ἔρημο στὸ Benî Ussef, μιὰ τοποθεσία ἔξω ἀπὸ τὸ Κάιρο. Ἡ κύρια σκηνὴ ποὺ θέλαμε νὰ γυρίσουμε ἐκεῖ, εἶταν μὲ τὸν Καίσαρα καὶ τὴν Κλεοπάτρα, ποὺ πιασμένοι χερί χερί ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Σφίγγα πρὸς τὸ

Παλάτι τῆς Κλεοπάτρας. Φαίνεται ὅμως πὼς πήραμε μαζί μας ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν κακοκαιρία, γιατί μόλις ἀρχίσαμε τὸ γύρισμα, ἄρχισε νὰ βρέχει στὸ Κάιρο. Καὶ νὰ σκέφτεται κανεὶς πὼς ἡ βροχὴ εἶναι πρᾶγμα σχεδὸν ἄγνωστο ἐκεῖ. Μὲ τὰ πολλὰ, καταφέραμε νὰ τελειώσουμε τὸ γύρισμά της στὶς 6 1/2 τὸ πρωί, μέσα σὲ φοβερὸ κρύο.

Γιὰ νὰ σηκώσουμε ἀμμοθύελλα γύρω ἀπ' τὴ Σφίγγα, χρησιμοποίησαμε δύο ἀερομηχανές καὶ 6 ἄντρες τῆς R.A.F. Καὶ πάλι μᾶς καθυστέρησε ὁ καιρὸς, γιατί περιμέναμε νὰ σταματήσει ἡ ἀληθινὴ ἀμμοθύελλα ποὺ βρέθηκε νὰ σηκωθεί ἐκεῖνες τὶς μέρες, κι' ὕστερα ν' ἀρχίσει ἡ ψεύτικη ἡ δική μας...

Ἐκεῖνοι ποὺ δέν εἶναι μυημένοι στὰ μυστήρια τοῦ γυρίσματος μιᾶς ταινίας, συγχίζονται πολὺ καὶ σαστίζουνε ὅταν βλέπουν πὼς προτιμάμε τὰ τεχνητὰ φυσικὰ φαινόμενα ἀπὸ τὰ πραγματικά. Γιὰ ποῖο λόγο δέν τραβᾶτε μιὰ ἀληθινὴ ἀμμοθύελλα; ρωτᾶνε ὄχι μόνο γεμάτοι ἐκπληξη, ἀλλὰ πιστεύοντας κιόλας πὼς θέλουμε νὰ τοὺς ξεγελάσουμε καὶ νὰ μὴν τοὺς δεῖξουμε τὴν πραγματικότητα. Ἡ ἀπάντησι εἶναι πὼς ἡ πραγματικὴ ἀμμοθύελλα θὰ κάνεῖ τὴν ταινία τόσο θαμπή, ποὺ δὲ θὰ ξεχωρίζει κανεὶς τίποτα ἐκεῖ μέσα.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μᾶς ρωτοῦσαν ὅλοι στὴν Αἴγυπτο: «Γιατί κουβαλήσατε μαζί σας τὴ Σφίγγα ἀφοῦ ὑπάρχει ἀκόμα ἡ ἀληθινὴ?»

Τοὺς εἶπαμε λοιπὸν πὼς τὴν κουβαλήσαμε γιατί ἡ Σφίγγα ποὺ συναντιόταν ὁ Καίσαρ καὶ ἡ Κλεοπάτρα δέν εἶταν ἡ Μεγάλῃ Σφίγγα ἀλλὰ μιὰ πολὺ μικρότερη τοῦ ἴδιου τύπου. «Αὐτὴ δέν εἶναι ἡ Μεγάλῃ Σφίγγα», λέει ἡ Κλεοπάτρα στὸν Καίσαρα, «εἶναι ἓνα μικρὸ ἀγαπημένο παιδάκι

της». Χώρια απ' αυτό, ή θέση που έπρεπε να έχουν οι δύο πρωταγωνιστές ήταν τέτοια, ώστε αν χρησιμοποιούσαμε την αληθινή μεγάλη Σφίγγα, δεν θα μπορούσε ό ένας να ακούει τον άλλον. Άφησε που έπρεπε να υπολογίσουμε και το ότι οι 20 αιώνες που πέρασαν από τον καιρό της Κλεοπάτρας έχουνε παραλλάξει την Αιγυπτιακή Σφίγγα. Νά ακόμα ένας λόγος που δε θα μπορούσαμε να τη χρησιμοποιήσουμε για τις σκηνές που θέλαμε.

Η Αιγυπτιακή Κυβέρνηση έδειξε μεγάλη προθυμία να μās βοηθήσει. Όσο καιρό έμεινε ο Pascal στην Αίγυπτο, του είχαν στη διάθεσή του 1200 άντρες και 250 άλογα. Τους Αιγύπτιους στρατιώτες τους ντύσαμε με κοστούμια που είχαμε φέρει από την Άγγλία και βασανιστήκαμε πολύ ώσπου να μάθουν να τα φορούν σωστά.

Υστερα φανερώθηκε άλλος κίνδυνος: οι άντρες που μās έδωσε ή Αιγυπτιακή Κυβέρνηση, ανακαλύψανε πώς οι χαρτονένιες άσπίδες που τους είχαμε δώσει τρώγονταν! Τis βρίσκανε μάλιστα πολύ όρεχτικές! Ίσως έπειδή ήταν βερνικωμένες μ' ένα έλδος ψαρόκολλας πολύ ταιριαστής με το γούστο τους. Άναγκαστήκαμε λοιπόν να παραγγείλουμε 300 καινούριες άσπίδες για να συμπληρώσουμε τα κενά που προκάλεσε αυτή ή ξαφνική «άσπιδοφαγία».

Οι σκηνές που τραβήχτηκαν στην Αίγυπτο, είναι πολλές· κυρίως όσες γυρίζονται στη Σφίγγα, ή άλλες με ρωμαϊκές λεγεώνες που προχωρούν μέσα από την έρημο για την Άλεξάνδρεια, πολεμικές σκηνές στην έρημο, σκηνές στο λιμάνι της Άλεξάνδρειας και στο Φάρο ή στη γαλέρα του Καίσαρα που πλέει προς

τη Μεσόγειο. Άνάμεσα σε άλλες υπάρχει και μιá πολύ ώραία σκηνή. τὰ ρωμαϊκά στρατεύματα προχωρούν κατά μήκος μιās λίμνης με τριανταφυλλιά νερά, που νομίζεις πώς τὰ χρωματίζει έτσι ή άνατολή.

Είαι ή άλμυρη λίμνη Edku, κάπου 85 μίλια από την Άλεξάνδρεια. Τὰ νερά της είναι πραγματικά όόδινα, σά βαμμένα· κ' αυτό όφείλεται σ' ένα μυστηριώδη συνδυασμό του άλατιού με άλλα χημικά συστατικά της. Μόλις λοιπόν ο Pascal έιδε αυτή τη λίμνη θέλησε να τραβήξει μερικές σκηνές· όταν όμως έγιναν όλες οι έτοιμασίες και έφτασε το προσωπικό με όλα του τὰ έφόδια, ή λίμνη ήταν ξερή· δεν είχε ούτε μιá σταγόνα νερό. Οι γεωργοί που ζούσαν εκεί κοντά, μās διαβεβαίωσαν πώς θα ξαναγέμιζε τον έρχόμενο χειμώνα. Έκείνο τον καιρό ο Pascal έλειπε από την Αίγυπτο και άρχισε να μās βομβαρδίζει με τηλεγραφήματα και να μās τονίζει πώς ήταν άπαραίτητη άνάγκη να τραβηχτούν οι σκηνές της ρόδινης λίμνης. Το άπελπισμένο προσωπικό που ήθελε πια να γυρίσει πίσω στην Άγγλία, άρχισε να σκέπτεται πώς θα ξαναγέμιζε τη λίμνη, όταν μιá μέρα ξαφνικά έγινε μιá θαυματουργή πλημμύρα. Έτσι μόλις και προφτάσαμε να γυρίσουμε τις σκηνές που θέλαμε, πριν ξαναστεγνώσει ή λίμνη. Αυτό ήταν σωστός άγώνας ταχύτητας με το διψασμένο ήλιο. Μά τραβήξαμε μερικές από τις όμορφότερες σκηνές.

Όταν φεύγαμε, για μεγαλύτερη εύκολία στις μεταφορές μας, αφήσαμε στην Αίγυπτο τη Σφίγγα μας. Τώρα μαθαίνω πώς συναγωνίζεται το άρχαίο της πρότυπο.

Οι περιηγητές φωτογραφίζονται με φόντο τη Σφίγγα... του Pascal.

Ἡ ὑπόδεση τοῦ ἔργου

ΜΕΣΑ στήν ἀπέραντη μοναξιά τῆς νύχτας, στήν Αἰγυπτιακή ἔρημο, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ κάνει ἓνα μοναχικό περίπατο. Κρυμμένη ἀνάμεσα στὰ πόδια μιᾶς Σφίγγας βρίσκει τὴν Κλεοπάτρα. Εἶναι ἓνα τρομαγμένο παιδί πού θέλει νὰ φύγει μπροστὰ στήν ἀπειλὴ τῶν Ρωμαίων πού πλησιάζουν. Δέχεται τὸν Καῖσαρα σὰν ἓνα φίλο, ἓναν ἀκίνδυνο «γέρο κύριο». Γυρίζουν μαζί στὸ παλάτι τῆς ἔρημου ὅπου ἡ Κλεοπάτρα ζεῖ ἐξορισμένη καὶ κεῖ ὁ καλὸς της φίλος φανερώναται πὼς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ρωμαῖος κατακτητής.

Ὁ Καῖσαρ ὑπόσχεται νὰ κάνει τὴν Κλεοπάτρα «ἀληθινὴ βασίλισσα» καὶ τὴν παίρνει μαζί στήν Ἀλεξάνδρεια ὅπου ὁ μικρὸς της ἀδελφὸς ὁ Πτολεμαῖος, μὲ τὴν ὑποστήριξη μιᾶς δυνατῆς μερίδας τῆς Αὐλῆς, κρατᾷ τὸν Αἰγυπτιακὸ θρόνο. Τὴν ὥρα πού τὸ Βασιλικὸ Συμβούλιο συζητεῖ τὴν εἰσβολὴ τῶν Ρωμαίων, ὁ Καῖσαρ μπαίνει ξαφνικὰ στήν αἴθουσα τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀνακοινώνει πὼς τὰ στρατεύματά του ἔχουν περικυκλώσει τὸ Παλάτι. Θυμωμένοι καὶ ἀνίσχυροι οἱ Αἰγύπτιοι φεύγουν καὶ ἡ Κλεοπάτρα κάθεται ἐνθουσιασμένη στὴ θέση τοῦ ἀδελφοῦ της στὸ θρόνο.

Ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς του Rufio προσπαθοῦν νὰ καταλάβουν τὸ Φάρο πού ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὸ λιμάνι μὰ οἱ Αἰγυπτιακὲς δυνάμεις τοὺς ἐμποδίζουν. Στὸ μεταξὺ ἡ Κλεοπάτρα ἀψηφώντας τὶς ρητὲς ἐντολὰς τοῦ Καίσαρα, πείθει ἓνα νέο Σικελὸ ἀκολουθῶ τῆς τὸν Ἀπολλόδωρο νὰ τὴν περάσει μὲ τὴ βάρκα στὸ Φάρο, κρυμμένη μέσα σ' ἓνα τυλιγμένο χαλί. Στὴν ἀπόμερη ταράτσα τοῦ Φάρου ὅπου ὁ Καῖσαρ περιμένει νὰ φύγει βλέπει τὸ δέμα νὰ ἔρχεται μὲ τὸ βίντσι καὶ ἀνοίγοντάς το βρίσκει τὴν Κλεοπάτρα. Ὡστόσο ὅλη ἡ συντροφιά ἀναγκάζεται νὰ πηδήσει στὴ θάλασσα καὶ νὰ φθάσει κολυμπώντας στὶς Ρωμαϊκὲς γαλλέρες. Ὑστερ' ἀπ' αὐτὸ ἡ Κλεοπάτρα καὶ οἱ Ρωμαῖοι προστάτες της μένουν κλεισμένοι στὸ Παλάτι γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες περιμένοντας μιὰ ἐπικουρικὴ δύναμη γιὰ νὰ τοὺς σώσει.

Οἱ Αἰγύπτιοι φοβοῦνται τὰ ἀντίποινα τῶν Ρωμαίων καὶ δὲν κάνουν ἐπίθεση. Ὁ φύλακας ὅμως τοῦ Πτολεμαίου ὁ Ποθεινὸς προσπαθεῖ νὰ προκαλέσει δυσπιστία ἀνάμεσα στὸν Καῖσαρ καὶ τὴν Κλεοπάτρα. Ἡ Κλεοπάτρα ὀργισμένη γι' αὐτὴ τὴ ψεύτικη κατηγορία διατάζει τὴν τροφὴ τῆς νὰ σκοτώσει τὸν Ποθεινόν. Ἡ δολοφονία αὐτὴ ἐξοργίζει τοὺς Αἰγυπτίους πού ἀρχίζουν νὰ χτυποῦν τὸ Παλάτι. Τὸ παιχνίδι τοῦ Καίσαρα φαίνεται χαμένο, ὅταν, τὴν τελευταία στιγμή, μαθαίνει πὼς ἔρχονται ἐπικουρικὰ στρατεύματα.

Στὴν ἔρημο δίνεται ἡ μάχη καὶ οἱ Ρωμαῖοι νικοῦν. Καὶ ὁ Καῖσαρ ἀφίνοντας ἓνα φίλο του νὰ βοηθήσει τὴν Κλεοπάτρα στὴ διακυβέρνηση τῆς Αἰγύπτου, ξεκινᾷ γιὰ τὴ Ρώμη.

Τρεῖς σκηνές ἀπὸ τὴν ταινία
«Καῖσαρ καὶ Κλεοπάτρα»

Τὰ σκηνικὰ τοῦ ἔργου

Η ΤΑΙΝΙΑ «Καῖσαρ καὶ Κλεοπάτρα» γυρίστηκε στὴν Ἀγγλία σὲ καιρὸ πολέμου. Αὐτὸ σημαίνει πὼς οἱ δημιουργοὶ τῆς ἔπρεπε νὰ συμμορφωθοῦν μὲ τοὺς περιορισμοὺς σὲ ἐργατικά χέρια, ὕλικά καὶ εὐκολίες πού ἐπιβάλλανε οἱ ἐχθροπραξίες. Ἄν καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐμπορίου ἔδωσε κάθε δυνατὴ βοήθεια — γιὰτὶ ἡ ταινία θεωρεῖται μέρος τῶν ἐξαγωγῶν τῆς Βρεταννίας. Ἐγίνε ολόκληρος ἀγώνας γιὰ νὰ συνδυαστοῦν τὰ κουπόνια τοῦ δελτίου, νὰ βρεθοῦν ὑφάσματα, μπογιές, χρώματα καὶ ἄλλα ὕλικά ἀπαραίτητα γιὰ ἓνα τόσο τεράστιο ἔργο. Ἡ ἐφευρετικότητα εἶχε τὴν πρώτη θέση παντοῦ. Ὅ,τι ἔλειπε ἀναπληρωνόταν μὲ κάτι ἄλλο. Ἡ λέξη «ἀδύνατο» εἶταν ἄγνωστη γιὰ τοὺς δημιουργοὺς τῆς ταινίας. Καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς μῆνες ἔρευνας καὶ μόχθου τὰ σκηνικὰ πού ἐτοιμάστηκαν — σκηνογραφίες κοστούμια, κοσμήματα, ἐπιπλώσεις — εἶταν μιὰ συλλογὴ ἀπὸ θαυμάσια ἀντίγραφα ἔργων τέχνης τῆς Αἰγύπτου τοῦ 44 π.Χ., καμωμένα στὴ Βρεταννία τοῦ 1944.

Ὁ σκηνογράφος τῆς ταινίας Oliver Messel πέρασε πολλὲς βδομάδες μελετώντας ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου γιὰ νὰ ἀποκτήσει γενικὲς γνώσεις γιὰ τὴν περίοδο καὶ γιὰ νὰ κατακτήσει τὴν καλλιτεχνικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς στὴν Αἴγυπτο. Στὸ ἔργο αὐτὸ πολλὸν τὸν βοήθησε ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνηση διαθέτοντας βιβλία, φωτογραφίες, πρωτότυπα ἔργα κ.ἄ. Ὁ Messel δοκίμασε χρώματα, ὑφάσματα, ἔκανε σκίτσα, ἔφτιαξε μοντέλλα. Σὲ καθημερινὴν συνεργασία μὲ τὸν Gabriel Pascal, τὸ σκηνοθέτη, ἐπιθεώρησε κάθε λεπτομέρεια στὰ σκηνικά καὶ στὰ κοστούμια πρὶν ἐνθροῦν σ' ἓνα ἀληθινὰ θαυμάσιο σύνολο.

Καὶ τώρα μερικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὰ κοστούμια καὶ τὰ στολίδια. Οἱ περισσότερες γυναικὲς στὴν ταινία φοροῦν πολὺπλοκα καλύμματα στολισμένα μὲ πολυτιμὲς πέτρες καὶ ἄλλα μετὰλλινα στολίδια πού παριστάνουν λωτούς, κοχύλια, φτερά, φίδια κ' ἄλλα Αἰγυπτιακὰ μοτίβα. Οἱ περροῦκες πού φορεῖ ἡ Κλεοπάτρα εἶναι ὅλο μακρυνὲς μποῦκλες πού κρέμονται σὰν φίδια — ὅπως ταιριάζει σὲ μιὰ ἀπόγονη τοῦ Νεῖλου — καὶ ἔπρεπε νὰ κατασφώνονται κάθε βράδυ γιὰ νὰ διατηροῦνται ἀρκετὰ σγουρές. Μὲ πολλὴ προσοχὴ ἐτοιμάστηκαν τὰ κοσμήματα καὶ τὰ ἐπιπλα γιὰ νὰ ταιριάξουν μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου. Ἐνὰ δύσκολο ἔργο εἶταν οἱ σκηνογραφίες. Ἡ μεγαλύτερη καὶ πιὸ ἐπιβλητικὴ εἶναι ἐκείνη πού δείχνει τὸ ἐξωτερικὸ τοῦ Παλατιοῦ στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ πού στὸ στυννιὸ ἔπιασε ἀρκετὲς ἑκατοντάδες τετραγωνικὰ μέτρα. Γενικά κάθε σκηνὴ καὶ κάθε λεπτομέρειά της δουλεύτηκε μὲ προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον καὶ ὅλα μαζὶ συντέλεσαν σ' ἓνα πραγματικὰ ἀξίολογο σύνολο.

Τζαβανικίνη, τὸ φάρμακο πὸν νικά τὴ φυματίωση

Τοῦ JOHN LANGDON - DAVIES

(Ἀπὸ τὸ «Daily Mail»)

ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ προφήτεψα πὼς μέσα στὸ 1946 θ' ἀκούγαμε κάτι σπουδαῖο σχετικά μὲ τὴν καταπολέμηση τῆς φυματίωσης. Ξαναγυρίζω λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ θέμα μιὰ καὶ πῆρα τόσα πολλὰ γραμμάτια ἀπὸ ἄρρώστους πὺν ἐνδιαφέρονται γι' αὐτό.

Φυσικὰ ἐκείνοι σκέπτονται τὴν κατάστασή τους καὶ ἔχουν δίκιο. Εἶναι σκληρὸ νὰ τοὺς ποῦμε πὼς χρειάζεται ὑπομονὴ καὶ ἀκόμα σκληρότερο πὼς κι' ἂν ἔχει βρεθῇ κάτι, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τοὺς γιάνει σὰν ἀπὸ θαῦμα μέσα σὲ λίγες βδομάδες.

Δὲν ὑπάρχει πιθανότητα νὰ βρεθεῖ ἓνα γιαιτρικὸ πὺν θὰ τὸ βάλουμε στὸ μπουκάκι καὶ μόλις τὸ πιεῖ ὁ ἄρρωστος θὰ γίνει καλά.

Δὲν ὑπάρχει οὐτε γιαιτρὸς οὐτε γιαιτρικὸ πὺν θὰ θεραπεύει τὴ φυματίωση, παρὰ μονάχα ἡ φύση μαζί μὲ τὴν προσπάθεια καὶ τὴ βοήθεια τοῦ ἄρρωστου.

Μέσα στοὺς πνεύμονες τοῦ φυματικού γίνεται μεγάλη μάχη ἀνάμεσα στὸ βάκιλλο τῆς φυματίωσης καὶ στίς δυνάμεις πὺν τοὺς ἀπομένουν.

Ἡ ἀνάπαυση, ἡ ψυχικὴ γαλήνη καὶ ἡ καλὴ διατροφή δύνουν στὸ σῶμα τὰ μέσα τῆς ἀντεπίθεσης. Ὁ ἔχθρὸς τότε ἢ ὑποχωρεῖ ἢ τουλάχιστο σταματᾷ ἐκεῖ πὺν βρίσκεται.

Βέβαια ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ξεριζώσουμε τὴ φυματίωση εἶναι νὰ τὴν προλάβουμε πρὶν ἐκδηλωθεῖ. Σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα στὰ περασμένα πέντε χρόνια ἔγινε μεγάλη πρόοδος.

Ἄν ἀκτινογραφήσουμε ὁμαδικὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες φαινομενικὰ ὑγιεῖς ἀνθρώπους, θὰ μπορέσουμε

νὰ βροῦμε τὸ μικρὸ ποσοστὸ ἐκείνων πὺν, ἂν καὶ δὲν εἶναι γεροί, δὲν ἔχει ὅμως ἐκδηλωθεῖ ἡ ἀρρώστιά τους. Ἔτσι θὰ προσπαθήσουμε καὶ τοὺς ἰδιους νὰ γιαιτρώσουμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἀρρώστειας τους καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίσουμε νὰ τὴ μεταδώσουν στοὺς ἄλλους.

Αὐτὸ εἶναι τὸ πὺν οὐσιαστικὸ μέρος τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς φυματίωσης, ὅσα φάρμακα κι' ἂν βρεθοῦν.

Μὰ ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο καινούριο, πὺν μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσει: αὐτὸ εἶναι μιὰ οὐσία πὺν προσβάλλει ἀπ' εὐθείας τὸ βάκιλλο.

Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση γίνονται σημαντικὲς ἐρευνες: ἡ ἐρευνα δὲν εἶναι μυστικὴ. Σήμερα οἱ γνώσεις μας γιὰ τὴν ἐρευνα εἶναι ἀκόμα περιορισμένες. Ἡ πενικιλίνη καὶ οἱ σουλφamidες ἀναστᾷσαν τὴν ἱατρικὴ γιαιτὶ καὶ οἱ δύο τοὺς σκοτώνουν πολλὰ βακτηρίδια πὺν προκαλοῦν σοβαρὲς ἀρρώστειες, ὅπως τὴν πνευμονία, σύφιλη, ἐλονοσία, σηψαμία καὶ πολλὲς ἄλλες ἀποδείχθηκε ὅμως πὼς δὲν μποροῦν νὰ σκοτώσουν τὸ βάκιλλο τῆς φυματίωσης.

Σ' ὅλο τὸν κόσμὸ ὁ ἐπιστήμονες πειραματίζονται καὶ ἐξετάζουν διάφορες οὐσίες, πὺν οἱ περισσότερες προέρχονται ἀπὸ τὴ μοῦχλα, ὅπως ἡ πενικιλίνη, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ βροῦν τὸ μέσο νὰ χτυπήσουν ἀποτελεσματικὰ τὸ βάκιλλο αὐτό.

Βρέθηκαν διάφορες τέτοιες οὐσίες. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς λέγεται στρεπτομυκίνη καὶ μιὰ ἄλλη τζαβανικίνη.

Ἐρευνες μὲ τὴ στρεπτομυκίνη πὺν ἔγιναν κυρίως στίς Ἠνωμένες Πολι-

τεῖες ἔδειξαν πὼς σκοτώνει τὸ βάκιλλο μέσα στὰ πειραματικὰ σωληνάρια. Ὅμως ἀπὸ τὰ σωληνάρια αὐτὰ ἴσαμε νὰ φτάσουμε νὰ τὴ χρησιμοποιήσουμε γιὰ νὰ σκοτώσουμε τὸ μικρόβιο μέσα στὸν ἀνθρώπινον ὄργανισμό, ἀπέχουμε πολὺ.

Ἡ δυσκολία εἶναι πὼς ὁ βάκιλλος τῆς φυματίωσης ἔχει νὰ φωλιάζει μέσα στοὺς πνεύμονες πὺν ἐπιτυχημένα ἀπὸ κάθε ἄλλο μικρόβιο καὶ τὸ πραγματικὸ πρόβλημα πὺν θὰ ἀντιμετωπίσουμε εἶναι πὼς θὰ μπορέσουμε νὰ διοχετεύσουμε τὴ στρεπτομυκίνη σὲ ὅλα τὰ κρυφὰ σπήλαια.

Ἡ στρεπτομυκίνη σὲ πειράματα πὺν ἔγιναν σὲ ἰνδικὰ χοιρίδια καὶ ποντικούς ἐξασθένησε τὰ μικρόβια τῆς φυματίωσης, δὲν τὰ ἐξόντωσε ὅμως: σὲ ἓνα δυὸ ἀμερικανικὰ νοσοκομεῖα ἄρχισαν νὰ πειραματίζονται καὶ σὲ ἀνθρώπους.

Ἡ στρεπτομυκίνη γίνεται πολὺ δύσκολα καὶ γι' αὐτὸ καθυστεροῦν τὰ γενικώτερα πειράματα. Σὲ λίγο καιρὸ θὰ σταλεῖ στὴν Ἀγγλία ποσότητα στρεπτομυκίνης, ἀλλὰ μόνο γιὰ πειράματα.

Οἱ ἐρευνητὲς τοῦ Imperial College of Science στὸ Kensington, βρῆκαν πὼς καὶ ἡ τζαβανικίνη, ἡ νέα οὐσία πὺν εἶχαν ἀνακαλύψει, σκότωνε τοὺς βάκιλλους τῆς φυματίωσης ἀλλὰ ἀκόμα μόνο στὰ σωληνάρια πειραματισμοῦ.

Π.χ. βρῆκαν πὼς ἡ τζαβανικίνη εἶναι τὸ ἴδιο δυνατὸ μὲ κάθε ἄλλο φάρμακο πὺν χρησιμοποιεῖται ἢ δοκιμάζεται στὰ πειράματα καὶ πὼς σταματᾷ τὴν αὔξηση τῶν βακίλλων διὰ τὴν προσθέσουμε ἀνθρώπινον φυσιολογικὸ ὄργανο.

Αὐτὸ εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιαιτὶ μᾶς δίνει ἐλπίδες πὼς μπορεῖ νὰ ἔχουμε καὶ στὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὰ ἴδια ἀποτελέσματα πὺν εἶχαμε στὰ

σωληνάρια τοῦ πειραματισμοῦ.

Πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας πὼς τουλάχιστον τώρα δὲν μποροῦμε νὰ φτιάξουμε μεγάλες ποσότητες τζαβανικίνης: μόνο ὅσο χρειάζεται γιὰ λίγα προκαταρκτικὰ πειράματα.

Ἄν αὐτὰ τὰ πειράματα μᾶς δώσουν ἐλπίδες τὸ πρῶτο πὺν θάχουμε νὰ κάνουμε θὰ εἶναι νὰ βροῦμε τρόπους ὥστε νὰ βγάξουμε μεγάλες ποσότητες ἀπ' αὐτὸ τὸ χρησιμο φάρμακο. Κι' ἂν δοῦμε πὼς ἡ στρεπτομυκίνη, ἢ ἡ τζαβανικίνη ἢ δυὸ-τρία ἄλλα γιαιτρικὰ πὺν μᾶς ἔχουν δώσει κάποια ἐλπίδα μποροῦν νὰ κάνουν τὴ δουλειὰ πὺν θέλουμε, τότε δίνουμε προτεραιότητα στὴν παραγωγή τους.

Σήμερα λοιπὸν αὐτὴ εἶναι ἡ κατάσταση. ἔχουμε θετικὲς ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον βασισμένες σὲ ἐπιστημονικὰ πειράματα πὺν ἔγιναν φανερά καὶ πὺν τὰ παρακολούθησαν ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Μὴ φανταστεῖτε ποτὲ πὼς ὑπάρχει κρυμμένο κάποιο γιαιτρικὸ. Μὴ φανταστεῖτε πὼς θάρθει καιρὸς πὺν ὁ ἄρρωστος δὲ θὰ χρειάζεται νὰ προσέχει καὶ νὰ δυναμώνει τὸν ὄργανισμό του φυσιολογικὰ ὥστε νὰ κερδίζει τίς δυνάμεις πὺν θὰ ἀντιδράσουν στὸ μικρόβιο.

Μὴ φανταστεῖτε πὼς μπορεῖ κανεῖς νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴν φυματίωση ὅπως γλυτώνουμε βγάζοντας ἓνα χαλασμένο δόντι. Ἐκεῖνοι ὅμως πὺν ὑποφέρουν ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀρρώστεια, μποροῦν νὰ πάρουν θάρρος ἀπὸ δυὸ πράγματα: 1) γιαιτὶ φτάσαμε σὲ μιὰ σπουδαία στροφή: βρῆκαμε δηλαδὴ ἓνα ὅλο καινούριο γιὰ νὰ χτυπήσουμε τὸ βάκιλλο τῆς φυματίωσης καὶ 2) γιαιτὶ πάρα πολλοὶ ἀνθρώποι δουλεύουν νύχτα μέρα γιὰ νὰ βροῦν πὼς πρέπει νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουμε γρήγορα καὶ ἀποτελεσματικὰ.

Οι Γάτες μαί' τὰ Παράξενά τους

ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΛΥ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι πίστευαν πὼς οἱ γάτες ἔφερον γοῦρι. Στὶς ἀνασκαφὲς τῆς Αἰγύπτου βρεθῆκαν σὲ τάφους μικρὰ δμοιώματα γάτας προσαρμωσμένα σὲ δαχτυλίδια καὶ ἄλλα κασμήματα.

ΣΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ οἱ μάγισσες καὶ οἱ σύντροφοί τους, οἱ μύθρες γάτες, εἶταν μιά πραγματικότητα γιὰ τοὺς

περισσότερους ἀνθρώπους. Λένε πὼς οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐρώπης πιστεύουν ἀκόμα στὶς μαγικὲς γάτες καὶ νομίζουν πὼς ὁ διάβολος δανεῖται τὴ γούνα μιᾶς μαύρης γάτας διὰ νὰ θέλει νὰ βασανίσει τὰ θύματά του. Πιστεύουν ἀκόμα πὼς τρεῖς σιγάλες αἷμα τῆς φλέβας ποὺ εἶναι κάτω ἀπ' τὴν οὐρὰ μιᾶς γάτας μπορεῖ νὰ γιαιτρέψει τὴν ἐπιληψία. Ὑπάρχει καὶ ἡ πεποίθηση πὼς μιά γάτα μπορεῖ νὰ προμαντέψει τὴν ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ. Τὸν 17ο αἰῶνα, διὰ μιά γάτα γλυφόταν πάνω ἀπὸ τ' αὐτιά της αὐτὸ σήμαινε πὼς ἐπρόκειτο νὰ βρέξει.

ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ εἶταν ἔθιμο νὰ βάζουν μιὰ ζωντανή γάτα κάτω ἀπὸ τὸ πάτωμα ἐνὸς καινούριου σπιτιοῦ. Πιστεύαν πὼς αὐτὸ θὰ ἔφευγε καλὴ τύχη σ' ὅσους θὰ ἔμεναν ἐκεῖ. Σὲ πολλὰ παλιὰ σπιτία ποὺ γκρεμίστηκαν, βρεθῆκαν σκελετοὶ ἀπὸ τὶς τυχερὲς αὐτὲς γάτες θάμενοι ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια.

ΟΙ ΓΑΤΕΣ ἀντιπροσωπεύονται στὸ βασιλεῖο τῶν ζώων ἀπὸ 50-60 εἶδη. Τὸ μεγαλύτερο εἶναι ἡ τίγρη, τὸ μικρότερο εἶναι ἡ σπιτικὴ γάτα. Ἐνα εἶδος λεοπαρδαλῆς τῶν Ἰνδιῶν μπορεῖ ν' ἀκολουθεῖ τὸν κύριο της δεμένη με λουρὶ καὶ εἶναι ὁ συνηθισμένος ἀγαπητὸς σύντροφος τῶν βασιλέων στὴν Ἀφρική καὶ τὴν Ἀσία.

ΟΙ ΓΑΤΕΣ τῶν καραβιῶν ξέρουν σχεδὸν πάντα καλὸ κολύμπι, γιὰ τὴν θάλασσα, καὶ εἶναι ἀναγκαστικὰ μαθαίνουν.

ΚΑΠΟΤΕ σ' ἓνα χωριὸ ὁργανώθηκε ἀγώνας δρόμου ἀνάμεσα στὶς γάτες

τῶν κατοίκων. Οἱ γάτες, φορώντας τὰ χρώματα τῶν κυρίων τους, κυνήγησαν ἓνα ἠλεκτρικὸ ποντικᾶκι σὲ 220 μ. Οἱ καλύτεροὶ δρομεῖς ἀποδείχτηκαν πὼς εἶναι οἱ θηλυκὲς γάτες.

ΜΙΑ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΗ γυναίκα παραπονιόταν, καὶ μετὰ τὸ δίκηο της, πὼς

ὁ ἄντρας της εἶχε εἴκοσι γάτες καὶ τὶς ἀγαποῦσε τόσο ὥστε τὶς ἄφινε νὰ κοιμοῦνται στὸ κρεβάτι του.

ΣΤΗΝ ΑἴΓΥΠΤΟ τιμωροῦσαν αὐστηρὰ ὁποῖον σκότωνε μιά γάτα. Οἱ γάτες συνόδευσαν τοὺς κυρίους τους στὸν πόλεμο καὶ ἂν φοβοῦσαν σὲ ξένη χώρα τὶς μεταφέρανε στὴν πατρίδα γιὰ νὰ τὶς βαλοαμώσουν καὶ νὰ τὶς θάψουν σὲ ἱερὴ γῆ. Οἱ Αἰγύπτιοι, διὰ τὴν γάτα τοὺς φοβοῦσε ξύριζαν τὰ φρύδια τοὺς γιὰ ἐνδειξὴ πένθους. Ἡ ἱερὴ πόλη Βούβαστις κοντὰ στὶς Θῆβες τοῦ Νείλου, εἶταν τὸ μέρος ὅπου θάβονταν οἱ γάτες.

ΟΤΑΝ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ τῆς Περσίας ἔκανε ἐισβολὴν στὴν Αἴγυπτο, ἔβαλε στὶς πρώτες γραμμὲς τοῦ στρατοῦ του, ἄνδρες ποὺ κρατοῦσαν γάτες. Οἱ Αἰγύπτιοι γιὰ νὰ μὴ κάνουν κακὸ στὰ ἱερὰ γι' αὐτοὺς ζῶα παραδόθηκαν.

ΕἶΝΑΙ ΠΕΡΙΕΡΓΟ, καὶ ὁμως ἡ Ἁγία Γραφή δὲν ἀναφέρει τὴ γάτα. Ἡ παράλειψη μᾶς παραξενεύει γιὰ τὴν Ἀἴ-

γυπτος ποὺ τὴν λάτρευαν εἶταν πολὺ κοντὰ στοὺς Ἁγίους Τόπους.

ΟΙ ΓΑΤΕΣ πλένουν τὸ πρόσωπό τους πάντα μετὰ τὸ φαῖ. Μιά λαϊκὴ παράδοση λέει πὼς μιά γάτα ἔπιασε ἓνα σπουργίτι καὶ αὐτὸ μυαλωμένο καθὼς εἶταν, τῆς εἶπε πὼς κανένας καθὼς πρέπει ἄνθρωπος δὲν τρώει πρὶν νὰ πλύνει τὸ πρόσωπό του. Ἡ γάτα ἄφησε τὸ σπουργίτι γιὰ νὰ πλυθεῖ καὶ εἶσαι ἔδειξε πὼς εἶναι καθὼς πρέπει, μὰ ἔχασε τὸ φαῖ της. Ἀπὸ τότε οἱ γάτες πλένονται πάντα ἀφοῦ φάνε.

ΣΤΟ ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΟ καὶ τὸ Πινητροφεῖο τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου τῆς Νέας Ὑόρκης ἔχουν γάτες γιὰ νὰ κυνηγοῦν τὰ ποντίκια. Οἱ γάτες αὐτὲς ἔχουν ἐξασκηθῇ περὶ φημα καὶ δὲν ἀγγίζουν οὔτε τὰ πράγια οὔτε τὰ πουλιά. Ἡ ἐξάσκηση εἶναι πολὺ ἀ-

πλή. Ἀφίρουν τὶς γάτες νὰ παίξουν μετὰ ἠλεκτρικὰ χέλια καὶ διὰ τὶς χτυπήσει μιά δυνάμεως τὸ ρεύμα δὲν ξαναπλησιάζουν στὶς χαρτοῦζες. Ὅσο γιὰ τὰ πουλιά, ὁ φύλακας δὲν ἔχει παρὰ νὰ βάλει ἓνα πουλὶ νὰ ταιμῇ σὲ μιά γάτα ἀρκετὲς φορὲς σὲ μὴν καὶ αὐτὸ φτάνει. Ὁ κίνδυνος πέρασε.

Ένα νέο είδος εξετάσεων

Του LESLIE J. FILLMORE

(Από το «Taxes»)

Τόν καιρό του πολέμου ο Βρεταννικός στρατός εφάρμοσε νέες μεθόδους στην εκλογή αξιωματικών για να εξασφαλίσει, όσο βέβαια ήταν δυνατό, την τοποθέτηση των καταλλήλων ανθρώπων στις ειδικές και πολυσύνθετες δουλειές που είχε δημιουργήσει ο σύγχρονος πόλεμος. Αυτές οι μέθοδοι ήταν κυρίως ψυχολογικές ασκήσεις που είχαν σκοπό να δείξουν την εξυπνάδα και την προσωπικότητα και πρακτικές ασκήσεις όπου οι υποψήφιοι είχαν να λύσουν διάφορες «σκηνοθετημένες» περιπτώσεις που θα μπορούσαν να συμβούν στο σύγχρονο πόλεμο. Όλα αυτά γίνονταν με την παρακολούθηση της εξελεγκτικής επιτροπής. Παρόμοια γυμνάσματα υιοθέτησε αργότερα και ο στρατός των Ηνωμένων Πολιτειών. Κοντά στο τέλος του πολέμου αυτές τις επιστημονικές μεθόδους τις αντιγράψανε και οι δημόσιες υπηρεσίες της Μεγάλης Βρεταννίας και καταρτίστηκαν ασκήσεις που συμπλήρωναν τις γραπτές εξετάσεις που έπρεπε να περάσει κάθε υποψήφιος. Σήμερα οι υποψήφιοι για τις ανώτερες θέσεις σε όλους τους κλάδους των πολιτικών υπηρεσιών του εσωτερικού και του εξωτερικού, περνούν 2 ή 3 μέρες σ' ένα μεγάλο εξοχικό σπίτι όπου δοκιμάζεται με αυστηρότητα η προσωπικότητα και η ικανότητά τους. Το άθροισμα που δημοσιεύουμε το έχει γράψει ένας υποψήφιος και πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό της επαγγελματικής του εταιρείας. Σ' αυτό περιγράφει με λεπτομέρειες τις 2-3 μέρες που πέρασε στην εξοχή για τις εξετάσεις αυτές.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΘΗΚΑΜΕ μια Παρασκευή βράδυ· όλοι όλοι 21. Μας χώρισαν σε τρεις ομάδες από 7 πρόσωπα, δώσανε στον καθένα μας από ένα αριθμό και μας καρφίτσωσαν στο γιακά του πανωφοριού μας κάρτες μ' αυτόν τον αριθμό. Όσο καιρό μείναμε εκεί, χάσαμε την ατομικότητά μας και είμαστε γνωστοί μονάχα από τον αριθμό αυτό. Κάθε ομάδα την παρακολουθούσαν τρεις παρατηρητές ή εξεταστές. Δεν μας παρακολουθούσαν κρυφά χωρίς να το παίρνουμε είδηση από χαρματιές των τοίχων ή από κάποιο κρυφό δωμάτιο. Ξέραμε ποιοι ήταν οι παρατηρητές μας και πού βρίσκονταν. Ο ανώτερος παρατηρητής ήταν συνήθως ανώτερος δημόσιος υπάλληλος. Ο δεύτερος ήταν ένας ειδικός ψυχολόγος, και ο τρίτος είχε γενικές γνώσεις. Η παρακολούθηση άρχιζε άμέσως ύστερ' από το πρόγευμα και κρατούσε ως το βραδυνό φαγητό, αδιάκοπα, κάθε λεπτό της ώρας. Το μεσημεριανό φαγητό π.χ. ήταν «σκηνοθεσία». Κάθε υποψήφιος έπρεπε να καθίσει σε ορισμένη θέση έτσι που κάθε μέρα να βρίσκεται καθισμένος κοντά σε διαφορετικό παρατηρητή ενώ

ένας από τους δικούς του εξεταστές καθόταν πάντα απέναντί του. Οι αριθμοί που είχαμε στα παλτά, διευκόλυναν τους παρατηρητές να δίνουν τις αναφορές τους σχετικά με μας. Καταγράφανε κάθε παρατήρηση και κάθε ενέργειά μας, καλή ή κακή.

Υστερα απ' το φαί, αφού γινόταν μια εισαγωγική ομιλία, χωριζόμασταν σε 3 ομάδες και ξαπλώναμε σε βαθιές αναπαυτικές πολυθρόνες στο σαλόνι γύρω απ' το τζάκι. Μας έλεγαν πώς έπρεπε να υποθέσουμε ότι βρισκόμαστε στο σαλόνι ενός ξενοδοχείου και συζητούσαμε τα προβλήματα της ημέρας με άλλους κυρίους του ξενοδοχείου. Τα θέματα μας τα έδιναν οι εξεταστές μας. Δυο από τα θέματα που δόθηκαν στην ομάδα μας ήταν 1) η διεθνής απήχηση της ατομικής βόμβας και 2) πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα της υποχρεωτικής εθνικής υπηρεσίας τον καιρό της ειρήνης. Υστερα από 45 λεπτά έρχόταν στον κύκλο μας ένας παρατηρητής, όριζε τον εξεταστή και άρχιζαν οι ερωτήσεις Π.χ.: Ποιό είναι το πιο σημαντικό στοιχείο της ευτυχίας; Είναι ακόμα ή πέννα ισχυρότερη απ' το σπαθί; Τι είναι πιο αξιόπιστο, το ένστικτο της γυναίκας ή η λογική του άντρα;

Όταν τελειώνει κι αυτό, είμασταν ελεύθεροι πια ως την άλλη μέρα το πρωί. Προγευματίζαμε στις 8.15 π.μ. και η σοβαρή δουλειά άρχιζε στις 9. Πρώτα κάναμε δυο ώρες μια πνευματική άσκηση με θέμα τα γεγονότα της ημέρας, ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος ή προβλήματα σχετικά με τις Δημόσιες Υπηρεσίες. Μετά είχαμε ένα τέταρτο διάλειμμα για να πούμε ένα καφέ πριν να συγκεντρωθούμε στη μεγάλη αίθουσα και υποβληθούμε σε άλλη δίωρη γραπτή άσκηση.

Μας δίνανε ένα φάκελλο με στατιστικές πληροφορίες για ένα νησί του Ινδικού Ωκεανού: έκταση, κλίμα, πόλεις, ακατέργαστες ύλες, βιομηχανικά προϊόντα, σύστημα μεταφορών, μισθοί, διασκέδασεις, συντεχνίες, εισαγωγές, εξαγωγές, οικονομικό σύστημα κ.τ.λ. Όλες αυτές οι πληροφορίες αποτελούσαν τη βάση για πολλά γυμνάσματα που ακολουθούσαν, άλλοτε ξεχωριστά στον καθένα μας και άλλοτε ομαδικά. Μέσα σε δυο τρεις ώρες, έπρεπε να απορροφήσουμε όλες αυτές τις στατιστικές πληροφορίες και ν' αφιερώσουμε 30 λεπτά για να καθορίσουμε την κανονική θέση, το κοινωνικό πλαίσιο και το εισόδημα ενός ιδιαιτέρως εργατή ορισμένης κατηγορίας.

Υστερα τρώγαμε το μεσημεριανό μας πάντα με παρακολούθηση και ακολουθούσε μια δίωρη ψυχολογική άσκηση. Δυο ήταν οι πιο ενδιαφέρουσες ασκήσεις μέσα σε τόσες που γίνονταν: 1) Σε μια σκοτεινή αίθουσα μας έδειχναν πάνω σ' ένα πανί με το φως ενός φαναριού για 30 δευτερόλεπτα διάφορες εικόνες. Υστερ' ανάβανε τα φώτα και μας δίνανε 2 1/2 λεπτά καιρό για να γράψουμε συνο-

πτικά μιά μικρή ιστορία, βασισμένη στις εικόνες που είδαμε. Μ' αυτό τον τρόπο μās δείχνανε 8 εικόνες σε 24 λεπτά. 2) Παρατηρούμε για λίγα δευτερόλεπτα έναν πίνακα που είχε γραμμένα πάνω του με μεγάλα κεφαλαία γράμματα μιά λέξη, π.χ. μητέρα και μās έδιναν λίγα δευτερόλεπτα καιρό για να γράψουμε τις έντυπώσεις που μās γεννούσε. Ακολουθούσαν κατά σειρά 40 τέτοιες λέξεις.

Την άλλη μέρα κάθε υποψήφιος είχε συνέντευξη με τον ψυχολόγο που στο μεταξύ είχε αναλύσει τις προσπάθειές του και που τον αντιμετώπιζε με καταπληκτικές θεωρίες και σκέψεις βασισμένες στις απαντήσεις που είχε δώσει.

Κι' έτσι ύστερ' από έπτά φοβερές ώρες μ' ένα κεφάλι καζάνι, μās οδηγούσαν σε μιά επιτροπή που μās έδινε τον κατάλογο τών ζητημάτων που είχε ν' αντιμετωπίσει η κυβέρνηση του φανταστικού νησιού που ανέφερα πάρα πάνω. Η ομάδα τότε έπρεπε να διαλέξει τον πρόεδρό της, να συζητήσει και να καταλήξει σε μιά δμόφωνη απόφαση σχετικά με το ζήτημα που είχε να ξετάσει.

Η δεύτερη μέρα ήταν λιγότερο κουραστική. Σε κάθε υποψήφιο δίνανε ένα ιδιαιτέρο πρόβλημα σχετικό με το νησί. Είχαμε στη διάθεσή μας 30 λεπτά για να μελετήσουμε τις λεπτομέρειες και ύστερα ό καθένας ανάπτυσσε στην ομάδα του το πρόβλημά του και τις λύσεις που πρότεινε. Τα άλλα μέλη έπρεπε να μās επικρίνουν ή να συμφωνήσουν με τα λόγια μας ανάλογα με τη δική τους γνώμη. Ύστερα είχαμε μιά άλλη δίωρη άσκηση σε διοικητικά ζητήματα: ο' αυτήν κάθε ομάδα έπρεπε να καταστρώσει ένα σχέδιο έπισιτισμού, πρόνοιας και στέγας 9.000 άστέγων ιθαγενών.

Οί προσωπικές συνεντεύξεις ήταν αναπόσπαστο μέρος τών άσκήσεων. Κάθε μέλος του ξεταστικού προσωπικού είχε ένα όμορφα έπιπλωμένο δωμάτιο και έκεϊ καθισμένοι μιά ώρα μπροστά στη φωτιά, συζητούσαμε διάφορα μορφωτικά θέματα, έπιδιώξεις, μανίες και ένδιαφέροντα. Είταν κάτι σαν μιά ανεπίσημη συνέντευξη όπου θίγαμε όλων τών ειδών τα θέματα. Εξχωριστά απ' αυτό κάθε υποψήφιος έπρεπε να δει τον ψυχολόγο (οί ξεταστές βιάστηκαν να μās διαβεβαιώσουν πώς δέν είταν ψυχίατρος!). Η δοκιμασία αυτή είταν μικρή: συζητούσαμε πάλι κοντά στο αναμένο τζάκι με τη διαφορά πώς η συζήτηση γινόταν από άλλη πλευρά και σχετιζόταν με τις γραπτές άσκήσεις.

Το δεύτερο απόγευμα και η τρίτη μέρα, περνούσαν με όμιλίες και συνεχείς άσκήσεις: απ' αυτές θα αναφέρω μόνο δυό. Έπρεπε να αναπτύσουμε μέσα σε 10 λεπτά ένα ζήτημα και ύστερα να απαντήσουμε σε έρωτήσεις ή επικρίσεις τών άλλων υποψηφίων. Ύστερα έπρεπε να ξετάσουμε έναν άλλο υποψήφιο και να τον κατατάξουμε στην κατάλληλη δουλειά ανάλογα με την έπίδοσή του και τις

ικανότητές του, δικαιολογώντας την κατάταξη που κάναμε.

Στο τέλος πιά περνούσαμε μιά ειδική άσκηση διαπραγματεύσεων. Γινόταν ανάμεσα σε δυό δαάδες. Η μιά αντιπροσώπευε το Κράτος και η άλλη τούς υπαλλήλους και τα εργατικά σωματεία. Θέμα είταν μιά μεταβολή που είχε προταθή στο οικονομικό σύστημα του νησιού. Ύστερα έπρεπε να βαθμολογήσουμε τούς άλλους υποψηφίους της ομάδας μας ανάλογα με την αξία τους, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις που είχαμε κάνει τις προηγούμενες 4 μέρες και να πούμε ποιους θα διαλέγαμε για συντροφιά τις διακοπές.

Όλες αυτές οί άσκήσεις και η διανομή μας είταν πολύ διασκεδαστική και το ξεταστικό προσωπικό θαινμάσιο. Ένοιωθες οικειότητα μαζί τους από την πρώτη στιγμή. Έφυγα με την έντύπωση πώς με είχαν αναποδογυρίσει και ξεσκονίσει όλόκληρο. Αν οί πληροφορίες αυτές χρησιμοποιηθούν πιστά, θα μπορείς να γίνει μιά δίκαιη διαβάθμιση και κατανομή τών υπαλλήλων και έτσι οί υπηρεσίες θα μπορούν να λειτουργούν πιο αποδοτικά.

ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΣΤΑΣΗ

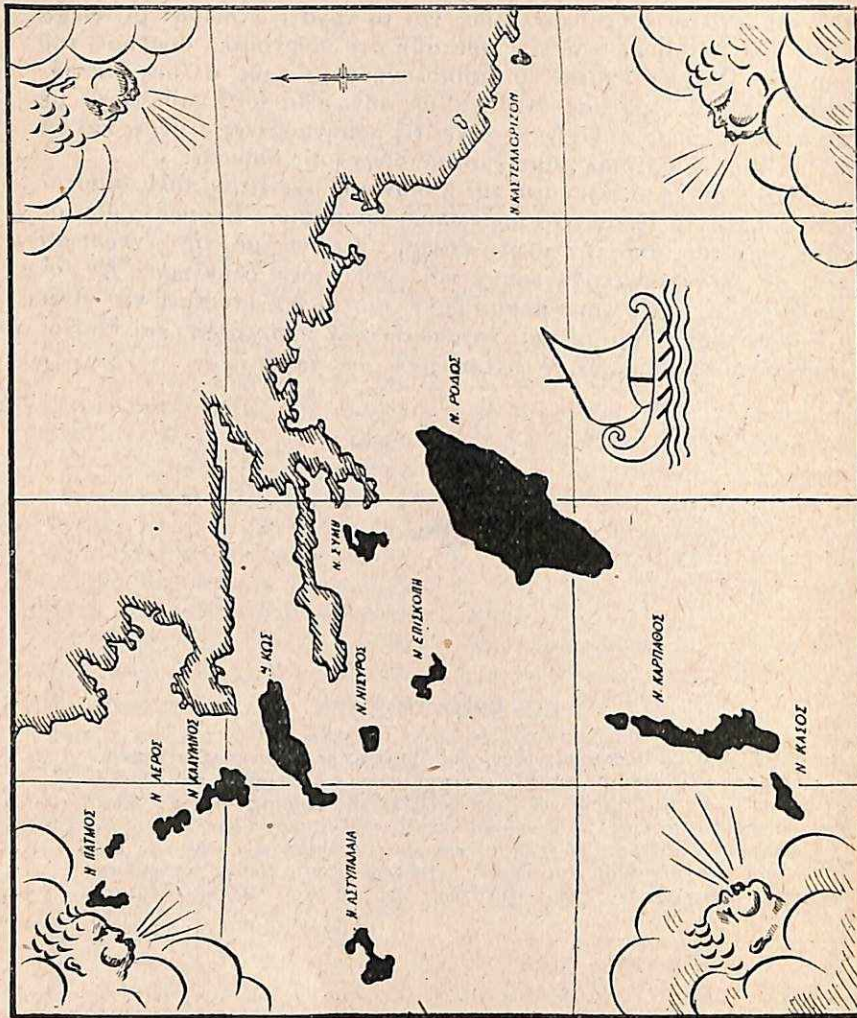
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ανακοινωθέν της Ύπηρεσίας Φυλακών αναφέρει κάτι που δείχνει το ποράξενο αποτέλεσμα που είχε η ειδική εξέταση τών φυλακισμένων στις Φυλακές της Χρυσής Άκτης. Ένας πρώην κατάδικος, που πέρασε πολλά χρόνια στο ραφτάδικο της φυλακής, όταν απολύθηκε άνοιξε δικό του μαγαζί και απ' έξω έβαλε μιά πινακίδα που έλεγε: «Ράφτης εξαιρετικός. Έσπούδασε και εξασκήθηκε στις φυλακές της Αυτού Μεγαλειότητας».

GROWN COLONIST, London

Δωδεκάνησα

Τοῦ κ. ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Ἄρθρο γραμμένο εἰδικὰ γιὰ τὴν «Ἐκλογὴ»)

ΠΑΛΛΕΥΚΑ, εὐτυχισμένα, ἀπλώνονται στὸν ἥλιο τὰ Δώδεκα Νησιά. Στὴ χαρμόσυνη τούτῃ μέρα λησμονοῦν τὶς δοκιμασίες καὶ τὰ δάκρυα αἰώνων. Δεμένα πιά στὸν ἐθνικὸ κορμὸ μὲ δεσμούς ἀκατάλυτους, τὰ ἐλεύθερα Δωδεκάνησα θὰ ἀκολουθήσουν κι αὐτὰ τὸ δρόμο, εὐτυχῇ ἢ δύστυχο, τὸ μεγάλο δρόμο τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Εὐλαβικοὶ προσκυνηταὶ θὰ μποῦμε, αὔριο, στὰ εἰρηνικὰ λιμάνια. Θὰ φέρουμε τὸ χαιρετισμὸ τοῦ Ἔθνους. Θὰ τιμήσουμε τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀγωνίστηκαν καὶ πόνεσαν. Θὰ μελετήσουμε ἕνα τὰ παλληκάρια, ποὺ ἔπесαν. Κ' ὕστερα θ' ἀνεβοῦμε στὴν ψηλότερη κορφή κι' ἀπὸ κεῖ, ἀπάνω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, μακριὰ ἀπὸ τὰ γῆινα, θ' ἀγγαντέψουμε τὰ πέλαγα. Εἶν' ἀκόμη θαμπὸ τὸ πρωῒνό, μὰ εὐκολὰ θὰ μπορέσουμε νὰ ξεδιαλύνουμε τὶς μορφές τοῦ Χώρου καὶ τοῦ Χρόνου.

Θεσπέσιο θέαμα! Μάταια τὸ ἀνθρώπινο χέρι, θρασὺ καὶ ὑπερφίαλο, εἶχε χωρίσει τὸ ἀδιάσπαστο σύμπλεγμα. Ἐπάνω ἡ Πάτμος ἀδελφώνεται μὲ τὴ Νικαριὰ καὶ μὲ τὴ Σάμο, δένεται ἡ Ἀστυπάλαια μὲ τὶς Κυκλάδες, κι' ἡ Κάσος, κάτω, στρέφεται πρὸς τὴν Κρήτη. Καθένα νησί κ' ἕνας κρίκος τῆς μακρᾶς αὐτῆς ἀλυσίδας, ποὺ δένει τὴν Ἀνατολὴ μὲ τὴ Δύση. Οἱ σπασμένοι κρίκοι ἐνώνονται. Θαρρεῖς κι ἀκούς μέσα στὴ γαλήνη τοῦ καλοκαιριάτικου πρωῒνου τὸ ἀγκομαχητὸ τῶν Τιτάνων καὶ τοὺς κτύπους τῆς σφύρας τοῦ Ἡφαίστου, ποὺ κλειδώνουν τοὺς τεράστιους χαλκάδες.

Ἀπάνω ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα, μακριὰ ἀπὸ τὰ γῆινα... Κι ὅμως ἡ δίψα τῶν ἀνθρωπίνων μᾶς ἔφερε στὴν ἀπόκοσμη τούτῃ βίγλα. Κι ἂν τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ν' ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ θεῖα, νὰ οἱ θεοί. Ἡ μυθολογία τους, ἡ γενεαλογία θεῶν καὶ ἀνθρώπων, οἱ θυμοὶ τοῦ Διός, οἱ ἔρωτες τῶν Ὀλυμπίων, οἱ μῦθοι τοῦ ἀπολλώνειου φωτός, συνδέονται μὲ τὶς πρώιμες παραδόσεις τῶν νησιωτῶν. Νὰ ὕστερα, ἀνάμεσα σὲ θεοὺς καὶ σὲ ἀνθρώπους, τὰ ροδίτικα καράβια τοῦ Τληπολέμου, ποὺ πηγαίνουν στὴν ἐκστρατεία τῆς Τροίας — πρῶτο καὶ τρανὸ σημάδι τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Στὴν ἐφοδο τοῦ Ἀσιάτη, ἀναταραχὴ καὶ σάλος. Μὰ πάντα μαζὶ τὰ νησιά στὶς μεγάλες ὥρες τῶν ἐθνικῶν ἐξορμήσεων, μαζὶ καὶ στὰ σπαράγματα τ' ἀδελφοκτόνα. Νὰ καὶ τῆς Ρώμης οἱ πρώτες ὑστερόβουλες θωπείες.

Ἡ θάλασσα φέρνει καὶ παίρνει τὸν πλοῦτο. Καράβια φορτωμένα ἀπὸ τὰ ἐξωτικά προϊόντα τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ ὕδρες καὶ λευκόνους — ἐξαίσιες τέχνης λειτουργήματα. Πάλλεται ἀπὸ ζωὴ τὸ πολύβοο λιμάνι. Ὁ Ναυτικὸς Νόμος τῶν Ροδίων γίνεται ὁ παγκόσμιος νόμος τῆς θάλασσας. Θαλάσσια ξύλα κουβαλοῦν τὰ ἀκριβὰ προϊόντα, μὰ φέρουν καὶ τὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν, τοὺς ἀβροῦς τρόπους τῆς ζωῆς, τὴν ἀνάγκη τοῦ περιττοῦ, ποὺ κάνει τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς. Ἡ Ἐπιστήμη θεραπεύεται, δόκιμοι ποιεῖται σμιλεῦν κομποῦς στίχους, ἀρχιτέκτονες καὶ τεχνίτες στήνουν ναοὺς καὶ θεοτήτων ὁμοιώματα.

Θαυμάζω τοὺς ἀρχαίους ναοὺς, αἰσθάνομαι δέος μπροστὰ στὴ μεγαλωσύνη τους. Χαίρομαι τὸ κάλλος τῶν πλασμάτων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Στὶς γραμμὲς τους, σκληρὲς ἢ ἀπαλές, διακρίνω τὴ θεία πνοή, ποὺ ὠδήγησε τὸ χέρι τῶν ἀνθρώπων. Στὰ ταπεινὰ ὅμως ἐκκλησάκια, ποὺ θεωρεῖ ἐκεῖ κάτω κάτασπρα, λησμονημένα στὴν ἐρημικὴν ἀκρογιαλιά, ξαναβρίσκω τὴν ψυχὴ μου — καὶ τὴν ψυχὴ τῆς Ρωμιοσύνης. Νὰ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου στὴν Πάτμο, ποὺ προίκισεν ἡ θερμὴ πίστις τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐκεῖ γράφτηκε τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, μὲ τὰ δαιμονικά τέρατα καὶ τὰ ἀλλόκοτα πλάσματα τῆς φαντασίας, ὅπου ἡ Ἀνθρωπότης, ἀδιάκοπα κυνηγημένη, ἀναζητεῖ τις μορφὲς τοῦ Κακοῦ καὶ τις ἀφορμὲς τῶν ἐλπίδων.

Βλέπεις ἐκεῖ κάτω τοὺς ἀναρίθμητους βυζαντινοὺς στόλους, ποὺ κουβαλοῦν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τὸ ξανθὸ σιτάρι. Θὰ θρέψουν τοὺς πολυτάραχους ὄχλους τῆς πρωτεύουσας. Διαβαίνουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ νησιά μὲ τοὺς ἀσφαλεῖς ὁρμούς καὶ τὰ ἐπικαίρα ἀγκυροβόλια. Ντόπια παλληκάρια πλουτίζουν τὰ πληρώματα τοῦ θέματος τῶν Καραβησιάνων τῆς Κιβύρας⁽¹⁾. Ὑπερήφανοι οἱ δρουγγάριοι⁽²⁾ προστατεύουν τις κινήσεις τῶν στόλων. Μὴ οἱ θάλασσες εἶναι γεμάτες κινδύνους. Πειραταὶ καὶ κουρσάροι, Ἰσαυροὶ καὶ Πέρσες, Σαρακηνοὶ ἀπὸ τὴν Ταρσό καὶ ἀπὸ τὴν Τρίπολη, Ἀγαρηνοὶ ἀπὸ τὴ Δαμιέττα καὶ τὴν Κρήτη, Πισάτες, Γενοβέζοι, Βενετσιάνοι... Ἀδιάκοπα πατιοῦνται τὰ νησιά.

Νὰ καὶ οἱ Σταυροφόροι. Ἡ δίψα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ καινούργιου, ἡ ἀκατανίκητη γοητεία τῆς πλάνης, τοὺς φέρνει στὶς ἀπόμακρες τοῦτες ἀκτές. Δύσκολα κινοῦνται στοὺς ἄμμους καὶ στὰ βράχια οἱ βαρεῖες πανοπλίες τους, δύσκολα κινεῖται κ' ἡ ψυχὴ τους κάτω

1. Τὸ θέμα τῶν Κιβυρραιωτῶν ἢ τῶν Καραβησιάνων, στὸ ὁποῖον ἀνήκεν ἡ Ρόδος καὶ ἄλλα ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα, ἦταν στὶς νοτιοδυτικὲς ἀκτὲς τῆς Μ. Ἀσίας μία ἀπὸ τίς κυριώτερες ναυτικὲς διοικήσεις τοῦ Βυζαντίου.

2. Ναύαρχοι καὶ ἀρχιναύαρχοι τοῦ βυζαντινοῦ στόλου.

ἀπὸ τὸν παιχιδιάρικον ἥλιο τῆς Ἀνατολῆς. Γέννημα τῆς παρακμῆς, Σγουρὸς τοῦ Αἰγαίου, θρασὺς τύραννισκος, ὁ Λέων Γαβαλάς⁽¹⁾, ἀποστατὴς μ' ἑλληνικὴ καρδιά.

Ὑστερὰ οἱ ἱππότες τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου⁽²⁾. Διακόσια καὶ ἀπάνω χρόνια οἱ μεσαιωνικοὶ πύργοι, οἱ βράχοι καὶ οἱ θάλασσες τῶν νησιῶν τοὺς εἶδαν νὰ περιφέρουν τίς ἀλλόκοτες ἀρματωσιές τους. Σκληροὶ, κερδαλέοι καὶ ὕβρισται, στρατιῶτες καὶ πειραταὶ γεμάτοι ἀποκοτιά, καυχῆθηκαν νὰ στήσουν στὰ μακρινὰ πέλαγα τὸ μετερίζι τῆς Χριστιανωσύνης. Ἦταν ὦμοι καὶ ἀσπαγες, μὰ μὲ συγκινοῦν οἱ βλάσφημοι αὐτοὶ διάκονοι τοῦ Θεοῦ. Συγχωρεῖ κανεὶς τὰ πάντα στὴν ἀνδρεία. Καὶ γέμισεν ἡ οἰκουμένη ἀπὸ τὴ φήμη τῆς τραχειᾶς πολιτοκρίας τῆς Ρόδου (1522). Κ' ἐνῶ οἱ Ἰωαννῖτες ἀπομακρύνονται γιὰ νὰ ζητήσουν ἄσυλο στὴ Μάλτα, ἕνα ἕνα τὰ νησιά πέφτουν στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Νύκτα αἰώνων!

* * *

Σκύβω κοντὰ στὸ σκλαβωμένο νησιώτη. Γυρίζω τίς ταπεινὲς καλύβες, ἀφουγκράζομαι παντοῦ. Κάτω ἀπὸ τὸν ἀψὺ τὸν Ἰωαννῖτη, κάτω ἀπὸ τὸν Ἀσιάτη, τραβάει τὸ δικό του τὸ δρόμο. Θαυμάσιο τὸ φαινόμενο τοῦ Ἑλληνισμοῦ! Ἀπὸ τοῦ Πόντου τὸν ὄχθο μέχρι τὰ Ἀκροκεραυνία, ἀπὸ τὴν Ἀγχίαλο μέχρι τὴν Κύπρο, ἀπ' τὴν Καππαδοκία μέχρι τὴν Κορσική, κομματιασμένος, χωρὶς ἐπικοινωνία, ἀποξενωμένος συχνὰ ἀπ' τὸν κύριο κορμό του, σμιλεῖ τις ἴδιες τυπικὲς μορφὲς τοῦ πνευματικοῦ βίου.

Ἐδῶ ἡ θάλασσα κυριαρχεῖ. Ἄν ὁ τραχὺς καὶ ἔξυπνος νησιώτης τῆς ἐπέβαλε τὸ γραφτὸ τοῦ Δίκαιου, αὐτὴ, τραχεῖα στὴ γοητεία της, ἐπιβίλλει παντοῦ τὸ δικό της ἀδυσώπητο ἄγραφο νόμο. Ἄν εἶσαι карабоκύρης, ἂν εἶσαι ναύτης ἐλεύθερος, χαρὰ σου καὶ καμάρι σου τὸ καράβι:

τί ἔχω καράβι ἀπὸ καρῶ καὶ τὰ κουπιά πυξάρι
ἔχω καὶ ἀντένες προὐντιζινες καὶ ἀσάλινα κατόρτια,
ἔχω πανιά μετασάτα, τῆς Προῦσας τὸ μεταξί,
ἔχω καὶ карабόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάκια.

1. Ἡ κατάλυσις τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους στὰ 1204, ἐπέτρεψε τὴν ἄνοδο ἀνεξαρτητῶν τοπικῶν ἀρχόντων, ὅπως ὁ Λέων ὁ Σγουρὸς στὴν Πελοπόννησο. Ὁ Γαβαλάς, καίσαρ καὶ αὐθέντης τῶν Κυκλάδων, ἦταν, ἄλλοτε τελείως ἀνεξάρτητος, ἄλλοτε κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ Βυζαντίου, κύριος τῆς Ρόδου καὶ τῶν ἄλλων νησιῶν. Αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης ἐμειναν στὴν ἀρχὴ μέχρι τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

2. Τὸ νησιωτικὸ κράτος τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν τῆς Ρόδου ἰδρύθηκε στὰ 1310 καὶ διατηρήθηκε μέχρι τὸ 1522.

Μὰ σ' αὐτὸ τὸ Λύκιο Πέλαγος ἀνεμικὲς καὶ μπόρες ἀκατάπαν-
στα ἀναταράζουν τὴ θάλασσα·

Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τᾶστρα ματωμένα,
εἶδα τὴν μπόρα ποὺ ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη
καὶ στῆς Ἀττάλειας τὰ βουνὰ ἀστραχαλάζι πέφτει.

Κι ἂν ὁ θάνατος σὲ βρῇ στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη, ἢ στεριά
θᾶναι ὁ ποθεινὸς τάφος·

Βοθᾶτε με νὰ σηκωθῶ, βοθᾶτε με νὰ κάτσω
καὶ φέρετε καὶ τὴ χάρτα μου καὶ τὰργυρὸ κουμπάσιο,
νὰ κομπασάσω τὸν καιρὸ νὰ μποῦμε σὲ λιμῶνα.
Θωρεῖτε κεῖνον τὸ βουνὶ τὸ μαυραραχνιασμένο,
ἐκεῖ νὰ πᾶ νὰράξετε νὰ χώσετε κ' ἐμένα.
Νὰ μὴ μὲ θάψετε ψηλά, μόνο στοὺ περιγιάλι,
νὰ μὲ χτύπῃ ἡ θάλασσα, νᾶχω χαρὰ μεγάλη.

Χαρὰ σου κι ἂν πεθάνης σ' ἐλεύθερο καράβι. Στὸν κοντινὸ λι-
μῶνα θὰ βρῆς τὴ στοργικὴ ταφή. Μὰ εἶναι πικρὸς τῆς θάλασσας
ὁ νόμος. Ὅσο καὶ νὰ βιγλίζουμε ἀποβραδὺς καὶ μέρα οἱ γνωστικοὶ
γέροι τοῦ νησιοῦ, ἄσκηρι οἱ φοῦστες (¹) πατοῦνε τὰχρογιάλια. Ὁ
ἀνθὸς τῆς νιότης σέρνεται στὰ κάτεργα. Στῆς Μπαρμπαριᾶς τὶς αὐ-
λές, στὸ Μισίρι, στῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη, οἱ σκλάβοι, «πολλὰ πα-
ραπονιάρου», νοσταλγοῦν τὰ ἥρεμα δειλινὰ τῆς μακρινῆς Νισύρου.
Μέσα στ' ἀνήλια ἀμπάρια οἱ κατεργάροι κ' οἱ μελάχιδες (²) τῶν Βε-
νετσιάνων καὶ τοῦ Καπουδὰν - πασσᾶ (³) οἱ σκλάβοι, μένουν δεμένοι
στοὺ κουπί·

Ὁ σκλάβος ἀναστένανε καὶ τὸ καράβι ἐστάθη.

Ἐξω, στίς φτωχικὲς καλύβες, κλαῖνε ἀγέρωχες οἱ μαννάδες.

Ὅλες οἱ μάννες κλαίγανε κι ὅλες παρηγοριοῦνται,
μὰ μιὰ μαννούλα ἐνὸς παιδιοῦ παρηγοριά δὲν ἔχει.
Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τροχάλα στὸν κόρφο,
περροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κῆμα.

Στέκομαι κι' ἀφουγκράζομαι. Παρθενικὸ χέρι ἀνάβει τὸ καντήλι

1. Πειρατικά σκάφη.
2. Ἡ λέξις κατεργάρος ἔχει ἐδῶ τὴν ἐτυμολογικὴν τῆς σημασίᾳ. Μελά-
χιδες εἶναι οἱ ναυτικοί, ποὺ ἐστρατολογοῦντο ἀναγκαστικά γιὰ τὰ καράβια
τοῦ τουρκικοῦ πολεμικοῦ στόλου.
3. Ἀρχιναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

στοὺ εἰκονοστάσι μπροστά. Τὸ δειλὸ τοῦ φῶς γεμίζει ἀπὸ γαλήνη τὸ
φτωχικὸ, γλυκαίνει τὶς αὐστηρὲς μορφὲς τῶν ἁγίων. Δὲν ἔχουν τίποτε
τὸ θεῖο, τίποτε τὸ ὑπεράνθρωπο, οἱ αὐστηρὲς αὐτὲς μορφές, ποὺ σὲ
κοιτάζουν ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι. Στοργὴ καὶ καλωσύνη εἶναι γεμάτα
τὰ μάτια τοὺς καὶ μοιάζουν σὰ νὰ παραστέκουν στὴ χαρὰ—τόσο
λιγοστή!—καὶ στὸν πόνο—τόσο συχνό!—τοῦ σπιτιοῦ. Ἄν τὸ θεῖο
μποροῦσε νάχη ἐπιθυμίες, θὰ ζήλευε τὴν ἀνθρώπινη μοῖρα τῶν
ἁγίων, ποὺ στεκόνται στοὺ εἰκονοστάσι τῆς Καλύμνου.

Λιγοστὲς οἱ χαρές. Λιτὴ καὶ αὐστηρὴ ἡ γλῶσσα τῆς Ἀγάπης,
φειδωλὰ τοῦ πάθους τὰ ξεσπάσματα. Δεμένες διαμαντόπετρες, τὰ
ροδίτικα Ἐκατόλογα τραγουδοῦν ντροπαλὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν πόθο.
Αὐστηρὴ καὶ τῆς τάβλας ἡ ξεφάντωση κ' οἱ χαροκόποι χαρὰ δὲν
ἔχουν. Τοῦ χοροῦ τὰ τσακίσματα, ἁρμονικά, τολμηρὰ τὰ πηδήματα,
ἴστοροῦν κόσμους ἐσώτερους. Τὸ Τραγούδι μετουσιώνει τὶς μορφές
τῆς Ζωῆς: τραγούδι τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ πόθου, τῆς ξενιτειᾶς καὶ
τοῦ θανάτου, τραγούδι τῆς ἀνδρείας. Πλαισιώνουν οἱ μορφές τῶν
ἡρώων, ντύνουν τὰ πλάσματα τῶν παραλογῶν, τὰ ἰδανικά καὶ τὰ
ὄνειρα. Ἀθάνατος ὁ Διγενῆς, ἀντρεωμένους ἀνάμεσα στοὺς ἀντρεω-
μένους, ἀγκαλιάζει τὶς ἐποχὲς καὶ γίνεται τὸ σύμβολο τῆς Ρωμιοσύνης.
Ὑπερήφανη Ρωμιοσύνη, κάτω ἀπὸ τὸν ἀψὺ τὸν Ἰππότη, κάτω ἀπὸ
τὸν Ἀσιάτη, κάτω ἀπὸ τὸν Ἰταλὸ τὸ διπρόσωπο, καρτερικὴ, πει-
σματωμένη κ' εὐστροφῇ, δημιουργεῖς, μὲ τοῦ Ἀκριτὰ τὴν ἀδιάκοπη
παρουσία, τὶς μορφές τῆς ζωῆς σου. Καὶ περιμένεις...

Δὲν θὰ περιμένῃς πιά. Ἐκεῖ κάτω, στὰ ἀνοιχτὰ πέλαγα, ὁ ἥλιος
πάει νὰ βασιλέψῃ. Ἀπὸ τὰ νησιά σου, ἐλεύθερα, ἀνεβαίνει ὁ ἀχὸς
τῆς Ζωῆς. Τὰ πολυτάραχα λιμάνια τὰ γεμίζει ἡ ξεστῆ ἀνάσα τῆς
βρασμένης πίσσης. Βαρεῖς σκούνες, κομπὰ τρεχαντήρια καρτεροῦν,
σὰν ἀνυπόμον' ἄτια, νὰ ξεκινήσουν γιὰ μακρινὰ ταξίδια. Θαρρεῖς
κ' εἶναι ὅλα πρωτοτάξειδα. Κ' εἶναι ὅλα πρωτοτάξειδα. Στ' ἀπόμακρα
λιμάνια, στίς ἐξωτικὲς πολιτεῖες, τὰ προσμένουν οἱ ἄνθρωποι. Τοὺς
εἶναι οἰκτεῖς οἱ ἀπαλὲς γραμμὲς τοὺς κ' ἡ ἀνθρώπινη λαλιά ποὺ
ἀκούεται, δὲν τοὺς εἶναι ἀνέγνωρη. Θὰ σμίξουν ἄνθρωποι μ' ἀνθρώ-
πους (δὲν σμίγουν πιά σήμερὰ οἱ ἄνθρωποι!). Θ' ἀνταλλάξουν τὰ
προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῆς τέχνης. Ἀκριβὴ πρᾶγμα—θὰ φέρουν
καὶ θὰ πάρουν τὶς ἰδέες. Εὐτυχισμένα Δωδεκάνησα! Ἀπάνω ἀπὸ
τοὺς ἐλεύθερους βράχους σας, ποὺ ἐνώνουν τὴν Ἀνατολὴ μὲ τὴ Δύση,
μιὰ φυλὴ ἀδάμαστη θὰ περάσῃ γιὰ νέα ξεπετάγματα.

Δωδεκανησιακές Σελίδες

Τοῦ LAWRENCE DURRELL

Ὁ Δῶρενς Ντάρελ (Lawrence Durrell) ζεῖ στὴ Ρόδο σχεδὸν ἀπὸ τὴ μέρα πὺν ἐλευθερώθηκαν τὰ Δωδεκάνησα. Ὁ Ντάρελ ἔχει γράψει ἓνα βιβλίο γιὰ τὴν Κέρκυρα πὺν ἀποσπάσματά του δημοσιεύσαμε στὴν «Ἐκλογὴ» τοῦ Μαρτίου. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους σημερινούς Ἀγγλους ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς, πὺν ἔζησε πολὺ στὴν Ἑλλάδα καὶ πὺν οἱ στίχοι του εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἑλληνικὲς εἰκόνες καὶ ἐπιδράσεις, κλασσικὲς καὶ σύγχρονες. Στὴ Ρόδο ἄρχισε νὰ γράφει ἓνα ἡμερολόγιο («Dodecanese Diary») παρόμοιο μὲ κεῖνο πὺν ἔγραψε στὴν Κέρκυρα («Prospero's Cell»). Μὲ μεγάλη χαρὰ ἡ «Ἐκλογὴ» παρουσιάζει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ τοῦ Ντάρελ, τώρα πὺν οἱ Ἑλληνες πανηγυρίζουν τὴν ἀπόφαση τῶν Πέντε Μεγάλων καὶ πὺν τὰ Δωδεκάνησα ἀποδόθηκαν στὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἴδια αὐτὰ κομμάτια δημοσιεύονται στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀμερικὴ καὶ ἴσως ἀργότερα ἀποτελέσουν ὁλόκληρο βιβλίο.

ΤΟ ΑἶΓΑΙΟ προσμένει ἀκόμα τὸ ζωγράφο του. Προσμένει μέσα στὴν ἀσύνειδη ἀγνότητά του, μέσα στὸ φῶς καὶ τὶς γραμμὲς του· προσμένει κάποιον πὺν θὰ ξετρελλαθεῖ, γι' αὐτὸ καὶ θὰ καταφύγει στὰ πινέλλα του. Κυτιάζοντας κάτω ἀπ' τὸν πυργίσκο τοῦ Κάστρου, βλέποντας τὸ γοργὸ κυματισμὸ τῶν νερῶν στὸ γαλανὸ κόλπο, ἀρχίζεις νὰ τὸν ζωγραφίζεις μὲ λόγια, γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου. Βαθυγάλανος ὁ οὐρανὸς ψηλά, μὲ ἄσπρα σύννεφα· καὶ πὺν χαμηλά, ἐκεῖ πὺν ἡ θάλασσα σπάζει στὰ ψηλὰ βράχια, γίνεται πρασινωπὸς σὰν τὴ λαμπρὴ οὐρὰ τοῦ παγωνιοῦ.

* * *

Προχωροῦμε κατὰ τὸ βορρῖα μέσα ἀπὸ τὸ θαυμάσιο τοπεῖο τοῦ Αἰγαίου. Βουνὰ πὺν κατηφορίζουν ὡς τὴ θάλασσα· θαρρεῖς κι' εἶναι ριζωμένα βαθειὰ καὶ στέρεα γιὰ νὰ ἀντέξουν σὲ κάποιο μελλοντικὸ σεισμό. Προχωρώντας βορρινὰ κατὰ τὴν Κῶ συναντᾷς βουνοπλαγιὲς μὲ σχήματα καὶ γραμμὲς πὺν θυμίζουν σπουδὲς τοῦ Μαγιόλ. Μισοτελειωμένες συνθέσεις μὲ χέρια, κεφάλια, στήθη, πόδια.

* * *

Στὴν Κάλυμνο ἓνα παιδικὸ χέρι, θαρρεῖς, δούλεψε μὲ τὶς μπογιὲς του πάνω στὶς στιχτιὲς βουνοπλαγιὲς. Κανεῖς δὲν ἔχει ξαναδεῖ τέτοιο πρᾶγμα. Τὸ λιμάνι ξεπροβάλλε γύρω, σιγὰ - σιγὰ, σὲ κυβιστικὰ χρωματιστὰ ἐτίπεδα.

Τὸ μυαλὸ τρέχει σὰν ἀράχνη, πάνω - κάτω στὸ δίχτυ τῶν λέξεων, ζητώντας ἓνα τρόπο γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐντύπωση. Μάταια.

Εὐτυχισμένη πὺν ἔζησε γιὰ νὰ δεῖ τὴ λευτεριά:
γρηὰ Ροδίτισσα μὲ τὴν ἐθνικὴ τῆς φορεσιά.

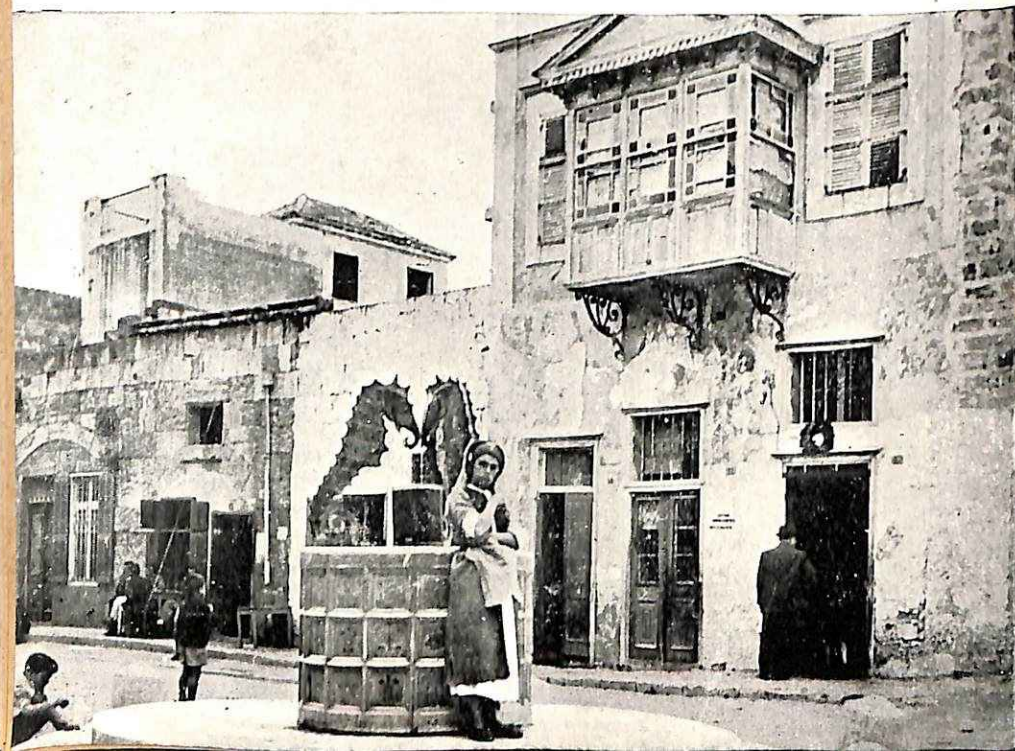
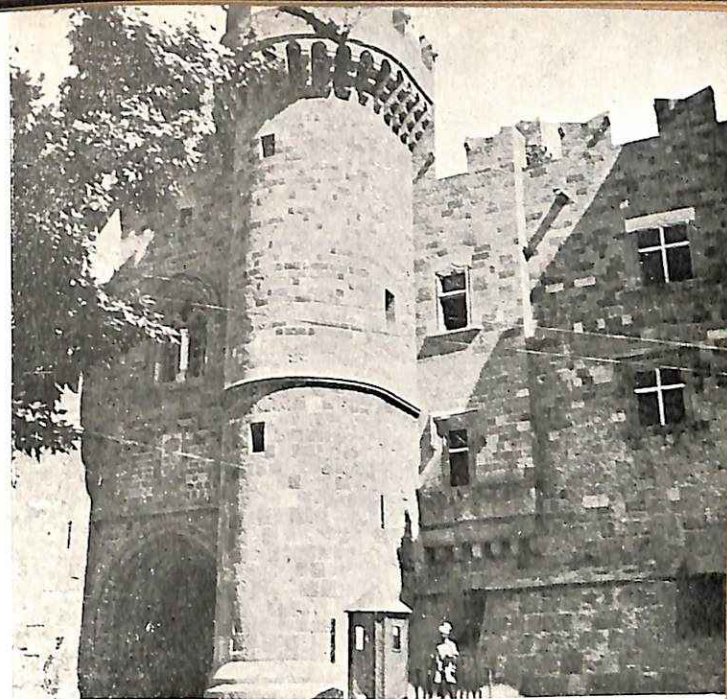
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

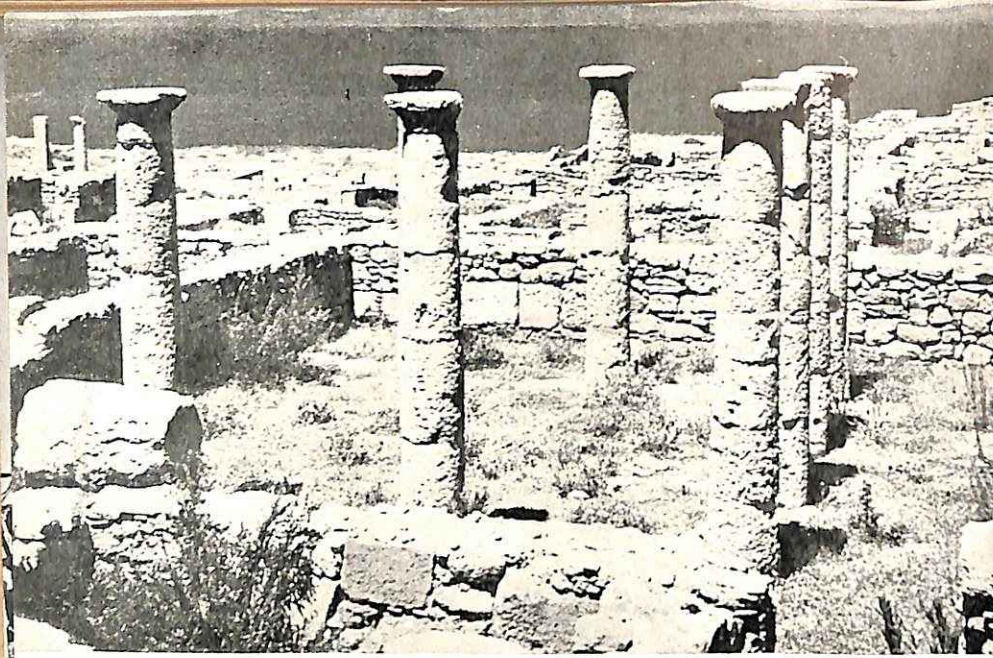
Σε μία παραλιακή ἐκκλησία τῆς Ρόδου, σὶ τὸ ὑπὸ πύλινθον, γίνεται εὐχαριστήρια δοξολογία μὲν οἱ Γερμανοί.

Ἕνας πύργος ἀπὸ τὸ Φρούριον τῆς Ρόδου, κτισμένο ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς πρὶν μιμῆσθαι τὸ παλὸν Μεσαιωνικὸ Κάστρο.

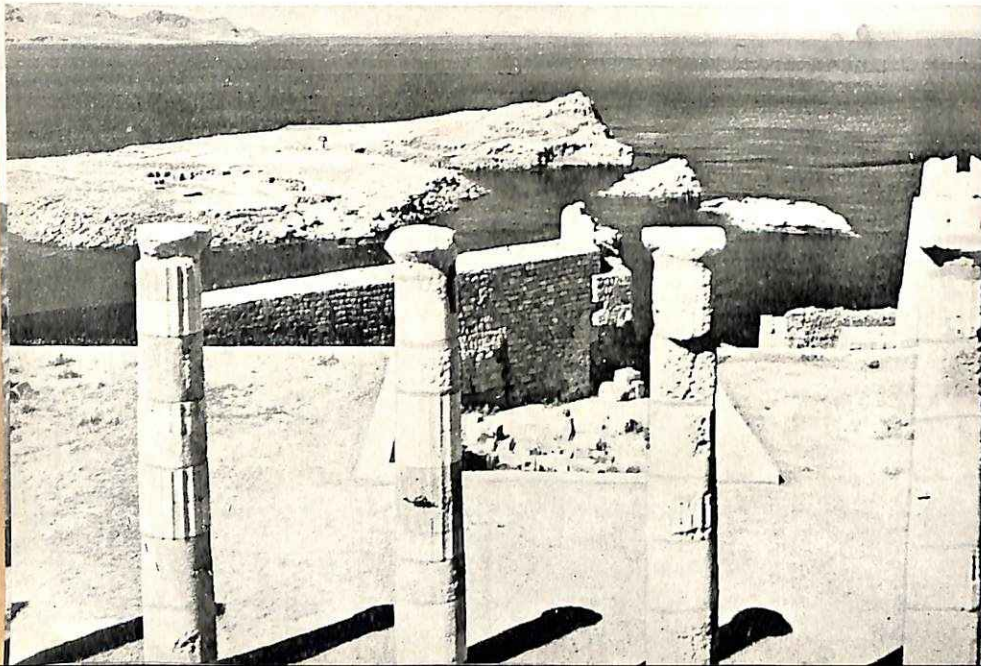
Στὴν παλαιὰ πόλιν τῆς Ρόδου, ὅπου ζοῦσαν οἱ Ἰωαννίτες ἰππότες, ἔνα πηγάδι ὁμορφα στολισμένο με σιδερένιους ἰπποκάμπους.

Χωρὶκὲς τῆς Ρόδου μαζεῦν ἄνθος. Ὅπως οἱ ἄλλοι νησιὰ, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὑπάρχουν μύλοι γιὰ τὸ πότισμα τῶν χωραφιών.

Τὰ ερείπια τῆς ἀρχαίας Καλύμνου. Στὸ βάθος μόλις διακρίνεται ἡ Σύμη, ἓνα ἀπὸ τὰ Δώδεκα Νησιά.
Ἡ Αἴνδος, παλῆὰ πρωτεύουσα τῆς Ρόδου μὲ τὰ ερείπια τοῦ μεσαιωνικοῦ τείχους καὶ τοὺς ἀρχαίους κίονες.

Στὸ ἀκρογιάλι, κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, τὰ μισοτελειωμένα καίκια μὲ τὴν ἀκάλυπτη καρίνα εἶναι σὰν ἀνοιγμένα πλευρὰ φάλαινας.

Ἐνα κοριτσάκι μὲ κόκκινο φουστάνι μᾶς κυττάζει, μὲ τὸ χέρι στὸ στόμα. Τὸ λιμάνι γίνεται ἓνα μὲ τὴ θάλασσα καθὼς πλησιάζουμε τὴ στεριά μὲ καρδιοχτύπι.

* * *

Καθένα ἀπὸ τὰ Δώδεκα Νησιά ἔχει ξεχωριστὸ σχῆμα. Ἡ Ρόδος μοιάζει μὲ βέλος, ἡ Κῶς μὲ μικρὴ φάλαινα, ἡ Λέρος μὲ χταπρόδι, ἡ Πάτμος μὲ ἀλογάκι τῆς θάλασσας. «Ὅλη ἡ περιοχὴ ἀπὸ τὴ Ρόδο καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Κρήτη ὡς τὴ Σάμο καὶ τὴν Ἰκαρία ἔχει τὴ γεωλογικὴ καὶ ἔδαφικὴ διαμόρφωση τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀνατολῆς.» Πόση ποίηση σ' αὐτὴ τὴν προσεχτικὴ παρατήρηση!! Καθένα λοιπὸν νησί εἶναι μέρος τοῦ κρατήρα αὐτοῦ ποὺ λέγεται Αἰγαῖο. «Πολλοὶ λόφοι ἔχουν βυθιστῇ ἀφίνοντας πάνω ἀπ' τὸ νερὸ μονάχα τὶς κορυφές τους. Γι' αὐτὸ εἶναι τώρα ἐκεῖ μεγάλα ὑψώματα καὶ γκρεμοί. Ἡ θάλασσα ἔχει βίθος 10.600 πόδια ἀνατολικά ἀπὸ τὴ Ρόδο καὶ τὸ ὅρος Ἀτάβυρο ὑψώνεται 4.068 πόδια πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα.»

* * *

Ὁ γεωγράφος ποὺ τὰ ἔγραψε αὐτὰ δὲν ἤξερε σίγουρα τί θὰ πεῖ ποίηση. «Οἱ παλῆοι κρυσταλλικοὶ βράχοι, οἱ σχιστόλιθοι καὶ τὰ μάρμαρα, ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὸν ἀέρα ἔχουν γίνῃ ψιλὴ ἄμμος... Οἱ τεράστιοι αὐτοὶ ὄγκοι εἶναι καθαροὶ ἀσβεστόλιθοι. Τοὺς ἡφαιστειογενεῖς βράχους τοὺς ἀντιπροσώπευαν οἱ κρατῆρες τῆς Νισύρου καὶ τῆς Πίτιου καὶ οἱ ἐλαφρόπετρες τῆς Καλύμνου. Ὅλα αὐτὰ τὰ πετρώματα θρυμματίζονται εὐκόλα σὲ πλούσιο κόκκινο καὶ μαῦρο χῶμα.»

Πλέοντας γιὰ τὴ Σύμη κάτω ἀπὸ ἓνα σκοτεινὸ οὐρανὸ περνᾶμε δίπλα ἀπὸ ἓνα γέρο φτωχὸ ψαρά στὴν παλιὰ του βάρκα. Μισόγυμνος, σκυμμένος, ἐτοιμάζει τὸ ἀγκίστρι του γιὰ κάποιο ἀσταχό. Οὔτε γυρίζει νὰ μᾶς δεῖ, κι' ἂς βροῖσει τὸ κύμα ποὺ τοῦ στέλνουμε τὴ βάρκα του, καὶ ἂς τὴν κάνει νὰ χοροπηδάει. Μέσα σὲ μιὰ λάμψη βλέπω τὴν Ἑλλάδα ποὺ ἀγαπῶ: τὴ γυμνὴ φτώχεια, τὴν καταπληκτικὴ ἀγνότητά τοῦ νησιώτη, τὸν ἀτομισμὸ καὶ τὶς πονηριὲς τοῦ ἀνθρώπου τῆς πόλης, τὴ μανία τοῦ κέρδους καὶ τὴν ὑπομονὴ τοῦ μικροῦ ἰδιοκτήτη. Τὶς ταβέρνες στολισμένες μὲ λουλούδια, τοὺς γενειοφόρους ἥρωες, τὰ σπασμένα ἀγάλματα.

* * *

Σύμη. Ἀκόμα ἓνας γυμνὸς βράχος σὰν ἓνα κομμάτι ξεροψημένο

μαῦρο ψωμί μέσα στο νερό. Βράχος όμως τόσο πλατὺς καὶ φαγω-
μένος ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ τὸ νηοὶ μοιάζει σὰν ἓνα μεγάλο πέτρινο
πνεμόνι. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἀβέβαιο θεμέλιο ἔχτισε κάποτε τὴν πόλη,
μὲ χρωματιστὰ τοῦβλα, ἓνα παιδί, γιὰ νὰ περάσει τὴν ὥρα του.

* * *

Ρόδος. Οἱ παλαιοὶ Καταλάνικοι χάρτες ἀναφέρουν στὰ νοτιοδυ-
τικὰ τῆς Ρόδου τὸ γρανιτένιο ἀκρωτήρι τοῦ Prasso μὲ τὸ ὄνομα
Cape Tranquillo. Κοντὰ στὴν Plimiri, μέσα στὰ ἔρημα ναρκοπέ-
δια ποὺ ἄφησαν οἱ Γερμανοί, τὸ φτυάρι τῶν σκαφτιάδων ἔβγαλε
τὶς κολῶνες καὶ τὰ κρηπιδώματα ἑνὸς ἀρχαίου ναοῦ. Κανεὶς ὅμως
δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάσει σ' αὐτὸ τὸ μέρος γιατί εἶναι γεμάτο νάρκες.

* * *

Τὸν παλὸ καιρὸ τῇ δύναμη καὶ τῇ δόξῃ τῆς Ρόδου τὴν κρά-
ταγαν οἱ τρεῖς αὐτὲς πολιτείες. Ἡ Λίνδος, ἀστραφτερὴ στὸ ἀκρωτήρι
τῆς, πάνω ἀπὸ τὸ ἀσφαλισμένο λιμάνι ἡ Κάμιρος, κλεισμένη
στοὺς λόφους τῆς ἀσβεστόπετρας, σὰ γράμμα μέσα στὸ φάκελλό
του· ἡ Ἰαλισσός, ἀρχόντισσα ὅλης τῆς κοιλάδας ὡς ἔκει πὺν βρί-
σκεται σήμερα ἡ Τριάντα. Καὶ οἱ τρεῖς σβύσανε σ' ἓνα σεισμό, καὶ
οἱ ἀνέστιοι κάτοικοί τους χτίσανε τὴν πόλη Ρόδο κ' ἔφτιαξαν δυὸ
λιμάνια κ' ἔκαναν τόσα πράγματα ποὺ δὲν θὰ τὸ πίστευε κανεὶς.

Τὰ παραμῦθια ποὺ λένε σήμερα οἱ χωρικοὶ συμφωνοῦν μ' αὐτὰ
ποὺ διαβάζουμε στὰ κείμενα: «Ὅταν πέρασε ὁ λοιμὸς αὐτός, ὅπου
οἱ ἄνθρωποι πέθαιναν ἀπὸ τὸ τίμπημα μιᾶς περιεργῆς ἀλογόμυγας,
ἦρθε ὁ μεγάλος σεισμός, τῇ μέρῃ τῆς γιορτῆς τοῦ Ἀγίου Δημή-
τρη. Σ' αὐτὸν χάθηκαν οἱ τρεῖς μεγάλες πολιτείες τῆς Ρόδου. Χτί-
στηκε τότε ἡ νέα πόλη σὲ θέση ποὺ δὲ θὰ μπορούσαν πιά νὰ τὴν
πειράξουν τέτοιες θεομηνίες.»

* * *

Ἡ Λίνδος εἶναι ἡ ὁμορφιὰ τοῦ νησιοῦ. Τὸ κάστρο τῆς καβαλλι-
κεύει τὸ βράχο, ἴδιο περήφανο λειρί. Κάτω, 500 πόδια βαθιά,
ἀπλώνεται τὸ λιμάνι, κλεισμένο γύρω ἀπὸ ξηρά, καταπράσινο ὡς
κάτω στὴν ἄμμο τῆς ὁμορφώτερης ἀκρογιαλιᾶς τοῦ νησιοῦ.

Ἀπέναντι, ὁ τάφος τοῦ σοφοῦ Κλεόβουλου. Ποῦ νὰ βρίσκεται
τάχα ὁ τάφος τῆς κόρης του, ποὺ ἀκολούθησε τὰ βήματα τοῦ σοφοῦ
πατέρα τῆς, γράφοντας ἐπιγράμματα καὶ ἀκρόστιχα; Ἡ ἱστορία δὲ
μας λέει. Ὁ Κλεόβουλος μοιράζεται μὲ τὸν Πυθαγόρα τὴν τιμὴ
ὅτι δεχόταν τὴ γυναῖκα μέσα στὸ μαγικὸ κύκλω τῆς γνώσης.

Ἡ Λίνδος στὸν καιρὸ τῆς εἶταν ὅ,τι εἶναι στὰ χρόνια μας τὸ
Πόρτ-Σάιτ ἢ ἡ Νεάπολη, τὸ ἐμπορικὸ κέντρο ὅλης τῆς Ἀνατολῆς.

Στὴν Κάμιρο οἱ ἀρχαιολόγοι βρήκανε τοὺς θαυμάσιους κίονες καὶ
μερικοὺς τοίχους, ἀπομεινάρια μιᾶς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πολιτείας.
Βρίσκεται ἐκεῖ, μέσα στὸ μελένιο χρυσάφι τοῦ δειλινοῦ, παραδομέ-
νη στὸ μελωδικὸ κουδούνισμα ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὶς στέργες τῆς καὶ
τὸ σβυσμένο κλάμμα τοῦ ἀνέμου μέσα στὰ πεῦκα τῆς. Τὸ φῶς ἐδῶ
ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη πυκνότητα· λὲς καὶ τὸ γαλανὸ τῆς θάλασσας τὸ
χρωμάτισε μὲ τὶς δικές του ταραγμένες βαφές. Τὸ ἀμφιθέατρο εἶναι
γεμάτο ἐπιγραφές. Σὲ μιὰ διαβάξεις τὰ ὀνόματα τῶν πατέρων τῆς
πόλης: Ἀριστείδης, Σόλων. Ἀκόμη στέκει βρώμικο καὶ ἀφιλόξενο
τὸ σπῖτι τοῦ παπᾶ ὅπου μένανε οἱ Γερμανοί. Παλιὲς μπότες, ἑ-
ξαρτήματα, ἓνα σπασμένο κρεβάτι. Τενεκέδες.

Γυρίζοντας ἀπὸ κεῖ κυττάξεις ἀνοιχτὰ στὴ θάλασσα καὶ ξεχωρί-
ζεις κόκκινα πανιά ποὺ πλέουν γιὰ τὴν Τουρκία. Πῶς νὰ ζωγρα-
φίσει κανεὶς τὸ κάτασπρο χρῶμα ποὺ ἔχει ἡ Κάμιρος, ἢ τ' ἀπαλά
τῆς τοπεῖα ποὺ ξεπροβάλλουν σὰν λίκνα μέσ' ἀπὸ τοὺς ἀσβεστόλο-
φους!

* * *

Ἡ παλιὰ ρητορικὴ σχολή, στὸ μικρὸ ὀροπέδιο τοῦ Rodini,
στέκεται τόσο ἀβέβαια, νομίζεις καὶ εἶναι χτισμένη πάνω σὲ κάτι
ποὺ ἓνα φύσημα μπορεῖ νὰ τὸ διαλύσει. Ἐνα τοπεῖο ἀχνό, σὰν
καπνοδαχτυλίδι. Ἐδῶ ἦρθε ὁ Κικέρωνας γιὰ νὰ σπουδάσει τὴ ρη-
τορικὴ καὶ νὰ μάθει νὰ ἐξορκίζει τοὺς δικαστὲς γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ρώ-
μης. Οἱ Ροδίτες εἶναι ἀκόμα καλοὶ ρήτορες.

* * *

Τὸ καλοκαίρι ἔρχονται οἱ ἐτήσιοι ἄνεμοι γιὰ νὰ γλυκάνουν τὴ
μεγάλῃ ζέση. Μόλις ποὺ ρυτιδώνει τὴ θάλασσα ὁ ἄέρας, μὰ τὸν
νοιώθεις νὰ σοῦ δροσίξει τὸ πρόσωπο καὶ νὰ σκορπίζει τὴ νάρχη
ποὺ σὲ πιάνει μὲ τὸ τραγούδι τῶν τζιτζικιών. Τὸν λένε μελέμι. Τὸ
μικρότερο ἀδελφάκι του εἶναι ὁ παραθαλάσσιος ἄνεμος ποὺ τόσο ἁ-
νυπόμονα τὸν περιμένουν τὰ καίκια γιὰ νὰ φυσήσει πρὸς τὴ στε-
ριά ὡς τ' ἀπόγεμα, κι' ὕστερα πάλι κατὰ τὸ πέλαγος ὥσπου νὰ
πέσει τὸ σκοτάδι. Αὐτὸ τὸ ἄερί τὸ λένε μπάτη.

* * *

Ἡ ἀνοιξὴ ἔρχεται νωρίτερα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο, βῆμα μὲ βῆ-
μα. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς χεῖμαρους καὶ τὶς ἀναταραχὲς τοῦ χειμῶνα,
ξυπνᾷς τυχαῖα κάποιο γαλάζιο πρωῒ, παίρνεις τὸ αὐτοκίνητο γιὰ τὴ
Φιλέρημο μὲ τὸ ρωμαντικὸ κάστρο, περνᾷς τὴ Βιτανόβα θαμμένη
μέσα στὰ κυπαρίσια καὶ φτάνεις στὴν ἀνοιχτὴ πλούσια γῆ τῆς Κα-
λοβάρδα ὅπου οἱ γυμνὲς σκυιὲς ἀπλώνουν τὰ γυρισμένα, θαρρεῖς,
ἀπὸ τὴ γύμνα κλωνιά τους. Βασανισμένος σταχτογάλανος φλοιὸς
ποὺ γρήγορα θὰ ξαναπρασινίσει.

Μιά πρωτότυπη γέννηση

Του Β. GORBATOV

(Από το «Russian Review»)

ΣΤΟ ΝΗΣΙ Cucumber έγινε κάτι που τους τάρaxe όλους. Τò νησί αυτό βρίσκεται πολύ· πολύ μακριά, ξεμοναχιασμένο μέσα στον Ήκεανό του Ἀρκτικού. Μή νομίσεις πως θα τὸ βρεῖς στὸ χάρτη μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα. Δίπλα στὸ μικρὸ σημάδι, θὰ διαβάσεις κάποιον ἄλλο ὄνομα, πολὺ πιὸ καλὸνχο, ἴσως πιὸ ποιητικὸς. Ὅμως οἱ ἀσυρματιστὲς ἐκεῖ ἀπάνω στὸ βορριᾶ, θέλουν νὰ τὸ λένε Cucumber· καὶ ἅμα θέλεις προσπάθησε νὰ τοὺς τ' ἀλλάξεις. Ἔτσι εἶναι οἱ ἀσυρματιστὲς σ' ὅλο τὸν κόσμον. Γελᾶνε μὲ ὅλα. Ἴσως γιὰ τὴν ἡ δουλειὰ τους εἶναι τέτοια, πού τοὺς νευριάζει.

Ὡστόσο τοῦτο τὸ περιεργὸ ὄνομα ἔχει τὴν ἱστορία του. Τὸ νησί αὐτὸ δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια πού τὸ βρήκανε· ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ἔκαμε μιὰ παράτολμη περιοδεία σ' ὅλο τὸ μέρος ὅπου κόντεψε νὰ κλειστῇ ἀπὸ τοὺς πάγους, καὶ ὕστερα ἔτρεξε νὰ τὸ μεταδώσει: «Βρήκαμε ἕνα καινούριο νησί· μοιάζει μὲ ἄγγουρι» εἶπε· καὶ οἱ ἀσυρματιστὲς, πού ἀπὸ τὰ χέρια τοὺς πρωτοπερνᾶει τὸ κάθε τι, βαφτίσανε τὸ νέο μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν ἀρκτικῶν νησιῶν «Ἀγγουρονήσι» (Cucumber Island).

Γρήγορα τὸ νησάκι έγινε σπουδαῖο. Ὅχι γιὰ τίποτα ἄλλο· ἴσα-ἴσα γιὰ τὴν βροσκόταν τόσο πολὺ μακριά. Οἱ ἐρευνητὲς τρίβανε τὰ χέρια τοὺς: «Τώρα θὰ μάθουμε τὰ μυστικά τῆς Ἀρκτικῆς Θάλασσας».

Οἱ μετεωρολόγοι ἀναστέναζαν μὲ ἀνακούφιση: Μιὰ φωτιά περισσότερη στὸ μαγειριό μας. Οἱ νεαροὶ ἐξερευνητὲς τοῦ Βορριᾶ ὄνειρευονταν τὸ «Ἀγγουρονήσι», ὅπως ὄνειρευονταν τὴν ἀγαπημένη τους. Βλέπανε ὀλοζώντιανες τὶς ὁμορφιὲς του· δὲν θὰ τοὺς τρόμαζε ἀκόμα καὶ ἡ πιὸ δύσκολη ἐπιχείρηση ἂν εἶταν νὰ κατὰκτήσουν τὸ νησί. Θὰ σοὺ λέγανε περιφρονητικά: «Καὶ στὸ κάτω κάτω τί εἶναι τὰ ἄλλα νησιά; Τὰ ξέρουμε ὡς τὴν τελευταία τους πέτρα, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια... Καλύτερα νὰ μείνει κανεὶς σπῖτι του. Ὅμως ἐκεῖ ἀπάνω...» καὶ ριγοῦσαν ἴσαμε τὸ κόκκαλο. «Μὰ γιὰ σκέψου: 7805 παράλληλος!»

Καὶ τὸ νησί κατοικήθηκε. Πάνω στὸ παρθένο χιόνι, πλαῖ στὰ στρογγυλὰ πατήματα τῆς ἀρκούδας φανερώθηκαν οἱ μυτερές, βιαστικές περπατησιὲς τοῦ ἀνθρώπου. Χτίστηκαν σπῖτια. Κι' ἀνάμεσα στοὺς πάγους ἀντήχησε τὸ γέλιο. Ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ ἔχει τὶς μέρες τῆς δουλειᾶς καὶ τὶς μέρες τῆςσχόλης καὶ νὰ ψήνει τὸν καφέ τὸν σὲ ὁμορφα γυαλισμένα μπρί-

κια. Εἶχαν τὶς δουλειές του, τὶς βραδυνὲς ὥρες τοῦ παιχνιδιοῦ, τὶς στενοχώριες τους, τὰ βάσανά τους. Καὶ ἔπειτα τώρα εἶχαν καὶ μιὰ κακοτυχία. Δὲν μπορεῖς νὰ τὸ πεῖς ἔτσι· κατὰ εὐχάριστο καλύτερα. Naί, εὐχάριστο. Ὡστόσο δὲν ἔξαμε τίποτα σίγουρο γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Αὐτὸ φάνηκε ὕστερα. Ἀκούστηκαν οἱ φωνὲς μιᾶς γυναίκα· ἕνα τρομερὸ ἀπόκοσμο ξεφωνητό. Δίπλα τῆς, στεκόταν ἕνας ὠχρὸς ψηλὸς ἄντρας· τὰ χέρια του τρέμανε ἀπελπισμένα καὶ ἀπὸ τὸ μέτωπό του κυλοῦσε ὁ ἰδρώτας.

Ἄν ὑπάρχει κανένας πού πιστεύει πως σ' ἀπομακρυσμένα νησιά τῆς Ἀρκτικῆς Ρωσίας οἱ ἄνθρωποι ζοῦνε ἀπομονωμένοι, χωρὶς νὰ ξέρουν τί γίνεται στὸ διπλανό τους σπῖτι, πέφτει ἔξω. Εἶναι ὀλήθεια πως ἡ μιὰ γειτονιά ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ἕνα νησί ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀπέχουν πολλὲς φορὲς χιλιάδες μίλια· καὶ τί μίλια! Ὅμως ἂς μὴ ξεχνᾶμε καὶ τοὺς ἀσυρματιστὲς. Χάρης σ' αὐτοὺς ὅλη ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀρκτικού ἤξερε πως στὸ Ἀγγουρονήσι, μιὰ γυναίκα ἔφερε στὸν κόσμο ἕνα νέο πολίτη· καὶ ὁλόκληρος ὁ Ἀρκτικὸς τῆς παράστεκε, κρατώντας τὴν ἀνάσα του. Εἶταν ὁλότρεπα σάμπως ὅλοι αὐτοὶ οἱ γεροδεμένοι ἄνθρωποι, οἱ μεταλλωρύχοι τοῦ Norvik, οἱ ἐπιστήμονες τοῦ Chelynskin, οἱ ἀσυρματιστὲς τοῦ Dickson, οἱ ἐργάτες πού φτιάσανε τὸ λιμάνι τοῦ Tiski, ἐκεῖνοι πού περνοῦσαν τὸ χειμῶνα στὸν κόλπο τοῦ Ἀρχάγγελου, στέκονταν ἀμίλητοι, ἀτάραχοι, δίπλα στὸ κρεβάτι τῆς γυναίκα, περιμένοντας νὰ δοῦν στὸν κόσμο ἕνα καινούριο πολίτη, περιμένοντας ν' ἀκούσουν τὴν πρώτη του φωνή, νὰ τοῦ χαμογελάσουν τρυφερὰ ἕνα χαμόγελο σὰν τὴν ἀγάπη τοῦ πατέρα. «Πὼς πάει;», ρωτᾶνε κάθε στιγμὴ, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Βορριᾶ.

Μὰ ἡ γυναίκα φώναζε καὶ ἡ φωνὴ τῆς θαρροῦσε πως θ' ἀκούγεται σ' ὅλο τὸν Ἀρκτικό. Ὁ ἄντρας τῆς, ἀπελπισμένος, δὲν μποροῦσε νὰ κάνει τίποτα· ὁ γιὰ τὸν ἴαχε χαμένα. Ὁ καὶ μὲν δὲν εἶταν εἰδικὸς καὶ ἡ περίπτωση δὲν εἶταν συνηθισμένη· τὸ παιδί βρισκόταν σὲ θέση ἐντελῶς ἀντίθετη ἀπὸ τὴν κανονική.

Ἐκείνη τὴ μέρα ἀκούστηκε στὸν ἀσύρματο μιὰ ἀπελπισμένη φωνὴ ἀπὸ τὸ Cucumber.

«Βοήθεια» ἔλεγε ὁ ἄντρας τῆς· «κάντε ὅ,τι εἶναι δυνατό. Στόλ. Σῶστε μετῆρα κόμμα παιδί.»

Τί μποροῦσε ὁμοῦ νὰ γίνει; Ὁ ἀσυρματιστὴς πού πῆρε τὸ μήνυμα, ζάρωσε τὰ φρύδια του, ἔβγαλε τ' ἀκουστικά του καὶ πῆγε ἴσια στὸν προϊστάμενό του. Τί θὰ μποροῦσε νὰ γίνει; Μιὰ γυναίκα... ἕνα παιδί...

Ὁ διευθυντὴς του καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ κόμματος βυθίστηκαν σὲ σκέψεις. Πὼς θὰ μποροῦσαν νὰ βοηθήσουν τὴν γυναίκα; Νὰ πετάξουν ὡς ἐκεῖ, ἀδύνατο. Δὲν βρίσκεται οὔτε ἕνα ἀεροπλάνο. Χειμῶνας. Πολικὴ νύχτα. Πὼς νὰ εἰσαι βέβαιος ὅτι θὰ

φτάσεις ως εκεί; 'Ο αντιπρόσωπος του κόμματος κατσούφιασε και πήγε στο νοσοκομείο να βρει τον γιατρό.

Τον γιατρό τον λέγανε Sergey Matveyich. Τι να πούμε γι' αυτόν; Είταν ίσα-ίσα ένας συνηθισμένος γιατρός, όπως χιλιάδες άλλοι απ' αυτούς τους παληούς γιατρούς των νοσοκομείων που τίποτα δεν μπορεί να τους εκπλήξει, να τους ταράξει ή να τους εκνευρίσει. Σου πιάνουν το σφυγμό με κείνο τον κουρασμένο τρόπο, κουνάνε κουρασμένα το κεφάλι τους και όταν πās να σε κόψουν, σκαλίζοντας με το νιστέρι τους, πετάνε τα γερασμένα τους άστεϊα, σαν να μην είναι έγχείρηση, μα μιὰ φιλική συζήτηση γύρω σ' ένα φλυτζάνι τσάι. Το έξωτερικό του γιατρού είταν όσο μπορεί να γίνει κοινό. Λίγη κοιλίτσα, μεγάλα κοκκινωπά χέρια. Χέρια που θά μπορούσαν να σφάζουν ζώα. Μιὰ πλούσια καλόκαρδη φωνή, το κεφάλι του χοντρό μα καλοφτιασμένο, σκεπασμένο με λίγα μαλλάκια, γυαλιά με μαύρο γύρο ρουχα, χέρια, όλα του μύριζαν απολύμανση, φάρμακα, νοσοκομείο—με μιὰ λέξη έξωτερικά είταν ή τυπική εμφάνιση του γιατρού.

Ένα πράγμα μόνο άπάνω του δεν είταν συνηθισμένο. Είταν τόσο πολὺ κοινός γιὰ νάναι γιατρός στον Άρκτικό! Στο κάτω κάτω, ένας γιατρός του Άρκτικού πρέπει νάχει μιὰ ρωμαντική εμφάνιση. Νά, κοίταξε το χάρτη. Άνάμεσα στα όνόματα εκείνων που ξεφρενήσανε τους πόλους, και που ή μνήμη τους σώθηκε μέσα στους χάρτες, βρίσκονται και όνόματα γιατρών. Το νησί του γιατρού Staro Kadomsky, το άκρωτήριο του γιατρού Isachenko. Στο νησί του Dickson θά σου δείξουν τον τάφο του νοσοκόμου Bladimir, του γενναίου ήρωα του βορριά. και θά γονατίσεις με σεβασμό μπροστά του. Στο νησί του Wrangel το πρώτο που θά δείς, είναι ο τάφος του γιατρού Vulfson που πέθανε σαν ήρωας πολεμώντας κάποιο έχθρο που ζήτησε να πατήσει στον Άρκτικό.

Μα από τον Sergey Matveyitch έλειπε κάθε ίχνος ρωμαντισμού. Νά τίποτα άλλο; ένας κοινός, κοινότατος γιατρός. Δεν έμοιαζε με κείνους τους ψυχωμένους γιατρούς των καραβιών, που έχουν συνηθίσει στον πάγο, στις καταιγίδες, στα σκαμπανεβάσματα, στο τενεκάκι της κονσέρβας, στη μυρουδιά του ωκεανού. Ζήταγε να βρει τίποτε καινούριο, σχετικό με τη ζωή εκεί πάνω; Είταν επιστήμονας;

Ο Sergey Matveyitch δεν μάζεψε καβούρια, ούτε έξεραινε λειχήνες της θάλασσας, ούτε κρατούσε ποτέ του ήμερολόγιο: «στιγμές από τη ζωή ενός γιατρού». Κάποτε, γιὰ μιὰ στιγμή, του κάθισε μιὰ τέτοια μανία! μα δεν είχε καιρό. Άρρωστοι. Βάσανα. Το νοσοκομείο. Είταν όλοφάνερο πώς μένοντας στον Άρκτικό δέ θά πλούτιζε την επιστήμη με τίποτα καινούριο. Θαρροῦσες πώς είχε

κάνει όλο αυτό το δρόμο ίσαμε κεί, μόνο και μόνο γιὰ να κοιτάξει τους ανθρώπους όταν άρρωσταίνανε, γιὰ να παραστέκει στα νεογέννητα, γιὰ να βγάξει δόντια και να κόβει κάθε τι που περισσεύει στον οργανισμό τους.

Γιὰ όλα αυτά όμως χρειάζόταν ένα νοσοκομείο. Γιατί γιατρός χωρίς αυτό, είναι σαν να πούμε ένας Κολόμβος δίχως καράβι. Και το νοσοκομείο αυτό δεν έπρεπε να είναι σαν εκείνα του παληού καιρού, μα συγχρονισμένο γιατί όταν άρρωστήσει κανείς, ακόμα και αν βρίσκεται στον Άρκτικό, χρειάζεται την ειδική θεραπεία.

Έτσι όταν το βαπόρι ξεφόρτωνε, έπαιρνε ο ίδιος ο γιατρός τα κασονάκια με τα σύνεργα, βάζοντας τη φωνή σε όποιον τολμούσε να τον βοηθήσει.

«Πρόσεχε». «Θά σου σπάσει». «Μην το πειράξεις αυτό».

Και μονάχος του ροκάνιζε και πριόνισε τα ράφια, παρακολουθούσε τους μαραγκούς, έβαφε τους τοίχους, έτοίμαζε τα χρώματα. Οι άνθρωποι είταν λίγοι και οι δουλειές πολλές. Δίπλα στο νοσοκομείο χτιζόταν ο ασύρματος. Από το λιμάνι ακούγονταν οι εκρήξεις. Γινόταν και μιὰ βάση γιὰ άνθρακεύσεις. Αυτά στο 1934, μιὰ χρονιά ιστορική γιὰ τον Άρκτικό γιατί—σαν από κάποιο μαγικό, ξεφουτώσανε πάνω στις γυμνές άκτές του, ανάμεσα στους βράχους, σπία, λιμάνια, εργαστήρια, ορυχεία.

Τότε χτίστηκε και το νοσοκομείο. Είναι ένα μικρούτσικο νοσοκομείο, με πέντε κρεβάτια. Όσοόσο αυτό άρκούσε. Τώρα οι άρρωστοι είταν περισσότεροι. Κυρίως γυναίκες. Από τις απομακρυσμένες καλύβες, από χιλιάδες μίλια μακριά, έρχονταν με τα έλκυθρα ένα μήνα ή δυο προτού φθίσουν στην «ώρα» τους. Έμεναν εκεί όσο χρειάζόταν. Έρχονταν και άντρες. Άντρες με ξεπαγιάσματα με σπασίματα, με πονεμένα δόντια. Ακόμα κι από δόντια ήξερε ο γιατρός! μπορούσε και να τα σφραγίσει. Και πολλοί, που δεν είχαν βρει τον καιρό να άσχοληθούν με τα δόντια τους, τα σφράγιζαν τώρα. Συχνά έλεγε: «Μα καλέ μου άνθρωπε! Για τόνομα του Θεού, τί καλό περιμένεις από τούτο το παληόδοτο;... έλα να το πετάξουμε...»

Και γιὰ να δώσει κουράγιο στον άρρωστό του, τουδινε πρώτα ένα ποτηράκι κονιάκ. Αυτό είχε πιά γίνει παράδοση. Μα ο Sergey Matveyich πρόσεξε πώς οι άρρωστοι του τον κοροϊδευαν: πίνανε το άλκοολ και ύστερα δεν καθίζανε να τους βγάλει το δόντι. «Έρεις γιατρέ μου...» λέγανε, «το δόντι μου πάει καλύτερα τώρα! άς το βγάλουμε καμιά άλλη μέρα». Από κάτι τέτοια έβαλε γνώση δεν τους έδινε πια το κονιάκ παρά μόνο όταν τελείωνε την επέμβασή του.

Η ειδικότητά του, ο χαρακτήρας του, ή φύση του όλοκληρη,

τὸν ὀδηγοῦσε πάντα στὴ χειρουργική. Κι' ὅπως λέγανε γελώντας μερικοί, τὸν ἔβλεπες καὶ ζωντάνευε κάθε φορά πὺν παρουσιαζόταν ἀνάγκη νὰ κόψει ἢ ἔστω καὶ νὰ κοντύνει, ἄς ποῦμε, κάτι.

«Μὰ ἀγαπητέ μου θὰ σοῦ βάλουμε ἓνα δυὸ βελονιὲς καὶ ὕστερα θὰ εἶσαι περδίκι. Νά, κοίταξε βγῆκε! Αὐτὸ εἶταν πὺν ἔκανε ὄλο τὸ κακό».

Ὅταν εἶταν γιὰ ἀρρώστειες παθολογικὲς τότε γέμιζε ἀμφιβολίες.

«Ναί, ξέρω—παθολογία. Ἀρρώστειες τοῦ γλυκοῦ νεροῦ. Τί μπορεῖς νὰ πάθεις ἀπὸ κάτι τέτοια πράγματα; Ὁ! ἀνοησίες».

Καὶ ὕστερα ἔδινε τὴν ἱατρικὴ του συμβουλὴ. «Φυσικὴ ζωὴ. Ἡ φύση τὰ ξέρει ὅλα καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Ὅλα τὰ κάνει καλά. Τὸ κλίμα ἐδῶ εἶναι ἔξοχο... Ὑγιεινὸ κλίμα...»

Καὶ τὸ πῆρνε πιά συνήθεια νὰ τοῦ φωνάζουνε τὰ βράδια, ὅταν τὸν βρῖσκανε στὴ λέσχη ὕστερα ἀπὸ τὸ φαί:

«Γιατρέ, εἶχα λίγο πονοκέφαλο σήμερα. Τί λές; Θὰ κάνει κι ἐδῶ τίποτα ἢ φύση;»

«Μὴ βέβαια ἀγαπητέ μου» ἀπαντοῦσε μὲ βεβαιότητα ὁ γιατρός.

Τέτοιος εἶταν λοιπὸν ὁ κοινὸς αὐτὸς γιατρός τοῦ νησιοῦ μας. Καὶ ἂν εἶχε ἀπάνω του κάτι αἰνιγματικόν, εἶτανε, μὰ τὸ Θεό, αὐτὸ γιὰτὶ σηκώθηκε καὶ πῆγε ἐκεῖ πάνω, στὸν Ἀρκτικό.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς δὲν εἶδε καὶ πολλὰ πράγματα ἀπ' αὐτόν. Τὸ νοσοκομεῖο, οἱ θάλαμοί του, τὸ σπίτι του, πάλι τὸ νοσοκομεῖο...

Κάποτε σκέφτηκε νὰ πάει στὸ κυνήγι, μὰ ποτὲ δὲν τὸ ἀποφάσισε. Σκέφτηκε νὰ πάει ὡς τις καλύβες τῶν κυνηγῶν. Ὅμως δὲ βρέθηκε κανεὶς νὰ τὸν ἀντικαταστήσει στὸ νοσοκομεῖο. Γεννήσεις ὅλη τὴν ὥρα βλέπεις· εἶχε πέσει ἐπιδημία γεννήσεων στὸν Ἀρκτικό. Μόνον μιὰ φορά, ἓνα φθινὸπώρο, πὺν γίνεται τὸ ψάρεμα τῆς ἄσπρης φάλαινας, τὸν κατάφερε ἢ νεολαία νὰ βγεῖ κι' αὐτὸς στὸ κυνήγι. Μὰ δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ μπερδεύεται στὰ πόδια τῶν ἄλλων, μυσκέφτηκε ὡς τὸ κόκκαλο· λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ φύγει τὸ δίχτυ. Κατάφερε καὶ τῷσρε ὡς τὴν ὄχθη. σιάζοντας ὀλόκληρος, ὥστόσο ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν ἐντό του. Καὶ ὅταν πιά οἱ φάλαινες βρῖσκονταν στὴν ξηρά, ὁ Sergey Matveyich περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς συντοπίτες του, ἄρχισε νὰ τις κομματιάζει. «Κοίταξε μήπως ἔχουνε σκοληκοειδήτιδα» ἀκούστηκε γελαστὴ ἢ φωνὴ τῆς νεολαίας. Μὲ χέρι πὺν ξέρει τί κάνει ἔχωσε τὸ μαχαίρι του· ὕστερα ἔδειξε στοὺς ἄλλους τὰ πνεμόνια, τὸ στομάχι. «Νάτα· ὀλόγδια ὅπως στὸν ἄνθρωπο».

Ἐνα βράδυ, ὕστερα ἀπὸ τὸν καφέ, καθόταν σ' ἓνα ζεστό, συμπαθητικὸ θάλαμο τοῦ νοσοκομεῖου μαζί μὲ τὸ μετεωρολόγο Μο-dorov· αὐτὸς τὸν ρώτησε.

— «Μὴ μὲ παρεξηγήτε· ὅμως, ἀλήθεια, γιὰτὶ ἤρθατε ἐδῶ ἐπάνω στὸν Ἀρκτικό;»

Ὁ Sergey Matveyich τὸν κοίταξε μὲ ἀμηχανία καὶ σήκωσε τοὺς ὤμους του.

«Τί νὰ σοῦ πῶ ἀγαπητέ μου», μουρμούρισε. «Ναί. Ἀρκτικός. Ἀρκτικός· δὲν ἄκουγες κι' ἄλλο τίποτα· καὶ σκέφτηκα τότε: Γιὰτὶ τάχα νὰ μὴ δοκιμάσω καὶ γώ! στὸ κάτω-κάτω δὲν εἶμαι καὶ τόσο γέρος. — Τί λές καὶ σύ;»

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἤρθε στὸ νοσοκομεῖο μας ἓνας γιατρός· μόλις εἶχε γυρίσει ἀπὸ δῶ. Εἶταν γεμάτος ἐνθουσιασμό. Μεγάλη προοπτική, μᾶς ἔλεγε. Σπουδαῖες περιπτώσεις. Γιὰτὶ λοιπὸν νὰ μὴ ἐπιχειροῦσα καὶ γώ; Ὑστερα σήκωσε τὰ τίμια γκριζογάλανα μάτια του καὶ εἶπε: «Καὶ οἱ ὕλικοι ὄροι εἶναι καλοὶ. Δυὸ χρόνια ἐδῶ, θὰ μπορέσω νὰ βάλω στὴν ἄκρη ἓνα ποσό. Κι' ἔπειτα ὀνειρεύεσθαι ἓνα σπιτάκι ἔξω ἀπὸ τὴ Μόσχα... ἓνας μικρὸς κήπος, καὶ λουλούδια, πολλὰ λουλούδια...»

Ὅστόσο, ὅτι κι' ἂν εἶταν, πεζός, ἄνθρωπος τῆς ρουτίνας, μὲ μεγάλα χέρια κόκκινα, μὲ ἀρκετὴ κοιλίτσα κρυμμένη κάτω ἀπὸ τὴν ἄσπρη του μπλούζα, μὲ τὴ μυρωδιὰ τοῦ φανικοῦ καὶ τοῦ ἰώδιου, εἶταν ὁ μόνος ἄνθρωπος πὺν μποροῖσε νὰ βοηθήσει τὴ γυναῖκα πὺν γεννοῦσε στὸ Ἀγγορονήσι. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶταν πὺς θὰ τὰ κατάφερε νὰ φτάσει ἴσαμε κεῖ.

Ὁ ἀντιπρόσωπος, τοῦ κόμματος, ὁ καλὸς Vasya, πῆγε στὸ νοσοκομεῖο καὶ ζήτησε νὰ δεῖ τὸν γιατρό.

— «Πρέπει ὀπωσδήποτε κατὶ νὰ γίνει» τοῦ εἶπε κοιτάζοντάς τον ἀπὸ πάνω ἴσαμε κάτω.

— «Στάσου μιὰ στιγμή» εἶπε ὁ Sergey Matveyich. «Πρέπει κατὶ νὰ κάνουμε ὄραϊα· φέρε μου ὅμως ἐδῶ τὴν ἄρρωστη. Πὺς μπορῶ νὰ βοηθήσω μιὰ γυναῖκα σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση πὺν βρίσκεται... κάπου... στὸ διάστημα...»

— «Δὲν ξέρω τί θὰ γίνει γιατρέ. Ξέρω πὺς πρέπει νὰ τὴ βοηθήσουμε.»

— «Μὰ ἀγαπητέ μου» φώναξε ὁ γιατρός σταυρώνοντας τὰ χέρια του. «Μικρινέ μου τὰ χέρια μου μερικὰ χιλιόμετρα ὥστε νὰ φτάσουν ἴσαμε κεῖ... δῶσε μου καὶ δυὸ μάτια τηλεσκόπια πὺν νὰ βλέπουν τόσα χιλιόμετρα μακριὰ καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ.»

— «Καὶ ἂν ὑποθέσουμε πὺς σοῦ τὰ δώσαμε γιατρέ;» εἶπε ὁ διοικητής. «Τότε;»

— «Δὲν καταλαβαίνω. Χέρια χιλιόμετρα μακριὰ;»

— «Ναί. Χέρια-ἄσφρατο. Θὰ σοῦ λένε ἀπὸ κεῖ πὺς εἶναι ἡ ἄρρωστη καὶ σύ ἀπὸ δῶ θὰ δίνεις ὀδηγίες.»

Ὁ Sergey Matveyich, τὸν κοίταξε ἄφωνος.

— «Μιλᾶς σοβαρά;» ψυθίρισε ὕστερα.

— «Σοβαρώτατα. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος».

Ο Sergey Matveyich σηκώθηκε, φόρεσε τη μπλούζα του και προχώρησε προς την πόρτα.

— «Άς πάμε λοιπόν να δοῦμε την ἄρρωστή μας» εἶπε. Ὑστερα στάθηκε. «Γιατί φόρεσα ὅμως τὴ μπλούζα; Ἄς εἶναι, δὲν πειράζει. Γιὰ σκέψου ὅμως! Δουλειὰ μὲ πληρεξούσιους τοκετὲς μὲ τὸν ἀσύρματο. Σκέφτουμαι τοὺς συναδέλφους μου. Θὰ μείνουν κατὰ-πληκτοί. Δὲ ἔχει σημασία· λοιπὸν ἄς ἀρχίσουμε».

Ὁ ἀσυρμαστὴς ἔδωσε σῆμα σὲ ὅλους τοὺς πολικοὺς σταθμούς. «Ἐπειδὴ τὸ κέντρο θὰ βρίσκεται σὲ ἐπαφὴ γιὰ πολλὴ ὥρα μὲ τὸ Ἀγγουρονήσι ἢ ἐπικρινωνία μὲ ἄλλους σταθμούς θὰ διακοπῇ ὥσπου νὰ γεννηθεῖ τὸ παιδί...»

Ἡσυχία. Ὅλοι σάπασαν. Ὁ Ἀρκτικός κρατοῦσε τὴν ἀνάσα του, ἔτοιμος νὰ παρακολουθήσει τὴ γέννηση ἑνὸς ἀνθρώπου στὸ ἀπομακρυσμένο νησί. Ὁ Sergey Matveyich πῆγε κοντὰ στὴ συσκευή.

«Λοιπὸν» εἶπε, βάζοντας τὰ χέρια του στὴ ζώνη τῆς μπλούζας του.

Εἶχε πάρει τὸ συνηθισμένο του ὕψος γιὰ νὰ ρωτήσῃ: «Πῶς νοιώθετε;» Μὰ ξαφνικὰ θυμῆθηκε πῶς μπροστά του δὲν βρισκόταν καμιὰ ἄρρωστη. Ἀέρας... διάστημα.

Ἐχασε τὰ νερά του. Ἦθελε νὰ δεῖ τὴ γυναῖκα, ν' ἀκούσῃ τὴ φωνή της, νὰ νοιώσῃ συμπάθεια γιὰ τὸν πόνο της.

Μπροστά του, δὲν ὑπῆρχε τίποτ' ἀπ' αὐτά. Καὶ ἔνοιωσε σὰν τὸ παλαίμαχο στράτιώτη, ποὺ δὲ χάνει τὴ γαλήνη του ὅταν βρίσκεται μέσα στὶς σφαῖρες, ὅμως φοβᾶται στὴ φρικτὴ ἡσυχία τοῦ χαρᾶς.

Ἐκεῖ δά, μπροστά στὸν ἀσύρματο εἶταν ἕνας, σὰν φάλανα ποὺ ἔχει ξωκέλει στὴν ξηρά. Οἱ λάμπες εἶχανε ἕνα ἀπαλὸ φῶς. Κι' ὁ ἀσύρματος ἄρχισε τὸ κρά κρά... κρά, Ὑστερα πάλι ἡσυχία. Οὔτε ἄρρωστη, οὔτε φωνές, οὔτε πόνοι.

Οὔτε πόνοι. Μὰ κάπου-κάπου, ἐκεῖ στὸν Ἀρκτικό, ἡ γυναῖκα αὐτὴ πονοῦσε. Καὶ ζήτηγε βοήθεια. Καὶ γύρω της περίμεναν ὅλοι. Λοιπὸν τί θὰ γίνει γιατρέ;

Ἐσκυψε στὸν ἀσυρματιστή. «Ρώτησε σὲ τὴ θέση βρίσκεται τὸ παιδί;» Καὶ περίμενε προσεχτικά, καθὼς οἱ λέξεις πέφτανε μιὰ-μιὰ μέσα στὸν ἀέρα, σὰν πιτῆλια πάνω σὲ δίσκο. Σὲ λίγα λεπτὰ ἦρθε ἡ ἀπάντηση.

Ὁ Sergey Matveyich, πάγωσε. Ἐτοί ἄρχισε ἡ παράξενη ἱστορία.

«Ἐγκάρσια θέση...» μουρμούρισε ὁ γιατρός. «Ρώτησε τὸ γιατρό» εἶπε στὸν ἀσυρματιστή, «μήπως ἔχει ποτέ του ἀκούσῃ τὴ μέθοδο τοῦ Braxton-Higston;»

— «Μὰ πῶς νὰ τὴν ξέρει;» σκέφτηκε μονάχος του. «Ἀρχάριος καὶ ὕστερα παθολόγος!» Σὰν ὅλους τοὺς χειρουργούς, ἔνοιωθε τρομερὴ δυσπιστία γιὰ ὅλους τοὺς παθολόγους.

Ἡ ἀπάντηση ἦρθε: «Τὴν ξέρω, ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ νὰ ἀναλάβετε ἐσεῖς τὴν πρωτοβουλία.»

Καὶ ὁ γιατρός ἄρχισε νὰ υπαγορεύει στὸν ἀσυρματιστὴ καὶ τὶς παραμικρὲς ὁδηγίες ἀρχίζοντας πάντα μὲ τὸ «ἀγαπητέ μου συνάδελφε» κι' ὁ ἀσυρματιστής, σὰ νὰ ἔπαιρνε μέρος σὲ κάποια ἐπίσημη ἱεροτελεστία, μετὰδινε ἀκόμα κι' αὐτὸ τὸ «Ἀγαπητέ μου». Ποιὸς ξέρει; ὑπορεῖ κι' αὐτὸ νὰ εἶχε τὸ σκοπὸ του στὴν ἱατρική.

«Sergey Matveyich!» ψιθύσισε κάποιος. Ὁ γιατρός γύρισε. Σάστισε κι' ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἑαυτὸ του ποὺ εἶχε ἀφαιρεθεῖ τόσο.

Γύρισε καὶ εἶδε δυὸ γυναῖκες. Ἡ μιὰ, ἡ πιὸ παχειὰ εἶταν ἡ γυναῖκα τοῦ ἀσυρματιστῆ, ἡ ἄλλη τοῦ γεωλόγου.

— «Τί γίνεται γιατρέ;» τὸν ρώτησε ἡ μιὰ: «Πῶς;» εἶπε ὁ γιατρός. «Ρώτησε καλύτερα τὸν ἄντρα σου. Αὐτὸς κάνει τὰ μαγικά του ἔχει πάνω στὴ μηχανή. Ξέρει καλύτερα ἀπὸ μένα. Ἐγὼ δὲ βλέπω τίποτα... τίποτα· μόνο χιόνι».

«Ξέρετε... θὰ θέλαμε» ἄρχισε ἡ μιὰ, μὲ κάποια δυσκολία. «Εἴχαμε μιὰ φίλη... εἶταν ἀκριβῶς ἡ ἴδια περίπτωση. Ξέρω ὅλες τὶς λεπτομέρειες, ἴσως θὰ μπορούσα νὰ βοηθήσω.»

Ὁ γιατρός νευρίασε. «Μὰ καλὴ μου γυναῖκα! Εἶναι ἀνάγκη νὰ χώνεις παντοῦ τὴ μύτη σου; Αὐτὴ δὲν εἶναι φίλη σου. Τί γυρεύεις ἐσὺ ἐδῶ;»

Ἐκείνη τὴ στιγμή ὁ ἀσυρματιστὴς τοῦφερε μιὰ καινούρια εἰδηση ἀπὸ τὸ Ἀγγουρονήσι. Ἄν εἶταν καλὴ ἢ ὄχι, δὲν ἤξερε τίποτα. Δὲν εἶχε βλέψεις ἰδέα ἀπὸ ἱατρικὴ ὁρολογία. Ὅσὸς ἔνοιωθε μεγάλη ἀνυπομονησία.

— «Ἐπὶ τέλους!» φώναξε ὁ γιατρός καθὼς διάβασε τὸ μήνυμα καὶ χαμογέλασε. «Ὁραῖα! τώρα θὰ ἐφαρμόσουμε τὴ μέθοδο Braxton-Higston», εἶπε.

Πῆγε μπροστά στὸν πομπό· πῆρε μιὰ καρέκλα καὶ κάθισε. Ὅλοι φαίνονταν νὰ καταλαβαίνουν πῶς εἶχε φτάσει ἡ κρίσιμη στιγμή. Ὁ ἀσυρματιστὴς εἶταν κατάχλωμος. Ὁ διοικητὴς προσπάθησε νὰ μουρμουρίσῃ «ἡσυχία!» κι' ἄς εἶταν ὅλα γύρω ἀπίστευτα ἡσυχά. Ὅλα τὰ μάτια εἶχανε στηλωθεῖ στὸν γιατρό.

Ἀρχισε πάλι νὰ δίνει ὁδηγίες «...Πρόσεχε γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ μὴν κάνεις κανένα λάθος.»

Στὸ Ἀγγουρονήσι, γύρω στὸν ἀσύρματο βρισκόνταν μαζεμένοι λίγοι ἄνθρωποι. Ὁ ἄντρας τῆς γυναῖκας, μουσκεμένος στὸν ἰδρώτα, μὲ τὰ μαλιά του ἀνασχωμένα, πηγαινοερχόταν μέσα στὸ δωμάτιο.

Ὁ γιατρός εἶταν νευρικός. Μὰ ὁ Matveyich τοῦδωσέ θάρρος.
«Ὅλα θὰ πάνε καλά», μουρμούρισε, «ὄλα...» Στὸ ἄλλο νησί
ὁ Matveyich ἔπαιρνε τὰ νέα κι' ἔδινε τὶς ὁδηγίες του. Εἶχε ξεχάσει
ποῦ βρισκόταν. Ἐνοιώθε σάνα βρισκόταν πάνω ἀπὸ τὸ κρεββάτι
τῆς γυναίκας καὶ ἔδινε ὁδηγίες στὸ βοηθό του. «Θαυμάσιο παιδί»
σκέρτηκε γι' αὐτόν. «Παιθολόγος βέβαια, μὰ ὥστόσο μπράβο του.»
Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἄρχισε νὰ πιστεύει πὼς ἡ ὑπόθεση θὰ πήγαινε
καλὰ βρῆκε τὴ συνηθισμένη του ἡρεμία.

Περάσανε λίγα λεπτά σωστὸς αἰώνας. Ὁ Sergey Matveyich,
καθόταν μπροστὰ στὸ πομπό μιὰ ὥρα τώρα. «Ἄρα γε τὰ σκέ-
φτηκαν ὅλα; θάχουμε τίποτα ἐπιλοκές; Θὰ τὰ καταφέρει ἕνας
παθολόγος; Γιατί νὰ μὴν εἶμαι κι' ὁ ἴδιος ἐκεῖ; ἄραγε ρώτησα ὅλα
ὅσα χρειάζονταν;» σκεφτόταν. Καὶ κόλλησε τὰ μάτια του στὸν πο-
μπό σάνα περίμενε ν' ἀπαντήσει κανεὶς σ' ὅλα αὐτά. Δὲν ἄκουσε
ὅμως παρὰ τὸ μονότονο τὰ — τατά — τατά, τελείες καὶ παύλες, τε-
λείες - παύλες. Καὶ καθὼς ὁ ἀσυρματιστὴς ἔγραφε τὸ μήνυμα
διάβασε: «ἐπιτυχ...»

— «Πετύχαμε» φώναξε ὁ ἀσυρματιστὴς πού δὲν ἄντεχε νὰ περι-
μένει νὰ τελειώσει ἡ λέξη.

— «Πετύχαμε» φώναξε καθένας μὲ τὴ σειρά του. «Γιατρέ, ἐ-
σεῖς... Ἐσεῖς καλὲ μου γιατρέ!...»

— «Κοιτάξτε ἂν χτυπάει ἡ καρδιὰ τοῦ παιδιοῦ» φώναξε ὁ για-
τρός θυμωμένα. Εἶχε θυμώσει μὲ τὸν ἑαυτό του πού εἶχε χαρῇ μὲ
τὴν ἐπιτυχία· σὰν πρωτοετῆς φοιτητῆς· σὰν κανέναν χειρουργίσκος
στὴν πρώτη του ἐγχείρηση. «Ντροπὴ σου! θυμήσου λοιπὸν πὼς
εἶσαι γιατρός!»

— «Πὼς εἶναι ἡ καρδιὰ τοῦ παιδιοῦ;» φώναξε ξανά στὸν ἀσυρ-
ματιστή καὶ κείνος, ἄρχισε νὰ χτυπάει πάλι τὴ μηχανή του.

«Χτύποι καρδιᾶς ἰσχυροί, καθαροί» ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ
ἀσυρματιστή. Μὰ δὲν εἶταν αὐτὸ ἡ φωνὴ τοῦ ἀσυρματιστή. Εἶταν
ὁ ἴδιος ὁ χτύπος τῆς καρδιᾶς τοῦ παιδιοῦ. Ὁ χτύπος τῆς καρδιᾶς
ἐνὸς ἀνθρώπου πού ἀκόμα δὲν ἔχει καλὰ - καλὰ φανῇ στὴ γῆ. Μὰ
ὅπου νᾶναι θὰ ἄρχιζε νὰ κλαίει, θριαμβευτικά, ζητώντας νὰ ἑξα-
σφαλίσει τὰ δίκαιά του, τὰ δίκαια πού ἀνήκουν σὲ κάθε πολίτη. Καὶ
ἡ καρδιά του! Καρδιά ἐνὸς ἀνθρώπου πού χρωστáει τὴ ζωὴ του
στὸν τόπο του, — σ' αὐτοὺς τοὺς ἀσυρματιστές, στὸ διοικητὴ μὲ τὴν
αἰώνια πίπα του, σ' αὐτὸν τὸν γιατροῦδάκο τὸν παθολόγο (ἀλή-
θεια τί θαῦμα ἀνθρώπος!) καί... σ' αὐτόν· σ' αὐτὸν τὸ Sergey
Matveyich! Καὶ ἄρχισε νὰ γελáει. Νὰ γελáει, ὅπως δὲν εἶχε γε-
λάσει στὴ ζωὴ του. Δὲν εἶταν ὁ θρίαμβος πού τὸν ἔκανε νὰ γελáει,
οὔτε ἡ περιφάνεια οὔτε ἡ ἱκανοποίηση· μὰ κάτι πού κι' ὁ ἴδιος δὲν
μποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσει.

Τώρα ἔρχονταν τὰ μυνήματα τὸ ἕνα ὕστερα ἀπὸ τᾶλλο γιὰ τὴν
πορεία τοῦ κανονικοῦ τοκετοῦ. Ἡ γυναῖκα πονοῦσε. Ὁ Sergey
Matveyich κοίταξε γύρω του. Ὁ διοικητὴς στεκόταν ἄσπρος· τὰ
δόντια του χτυποῦσαν πάνω στὴν πίπα του.

«Στὸ θεό σου ἐσύ τί ἔπαθες κι' ἔγινες ἔτσι; Τί τρέχει μὲ σένα;
στὸ κάτω κάτω δὲν εἶναι καὶ γυναῖκα σου».

«Δίκαιο ἔχεις» εἶπε προσπαθώντας νὰ χαμογελάσει. «Δὲν εἶναι
γυναῖκα μου· ὅμως καὶ ἡ μάνα καὶ τὸ παιδί εἶναι κατὰ κάποιον
τρόπο δικά μας.»

Ὁ Sergey Matveyich μαζεύτηκε. Ὅπως κι' ἂν εἶταν, δὲν εἶχε
τώρα καιρὸ νὰ σκεφτεῖ τέτοια πράγματα.

Εἶχαν περάσει τρεῖς ὥρες. Τρεῖς ὥρες καθόταν ἐκεῖ μπροστὰ
στὸν πομπό. Τώρα ἔνοιωσε κουρασμένος σάνα εἶχε σκάσει ὥρες
δλόκληρες. Πόση ὥρα ἤθελε ἀκόμα ὥσπου νὰ τελειώσει αὐτὴ ἡ
ὑπόθεση, αὐτὸς ὁ ἀφάνταστος τοκετὸς ἀπὸ τὸν ἀσύρματο;

Ξαφνικὰ ὁ ἀσυρματιστὴς ἔβγαλε μιὰ φωνὴ ὅλο χαρά. Φωνὴ
ὅλο θρίαμβο. Ὅλοι μαζεύτηκαν γύρω του. «Ἀγόρι! Ἀγόρι!» φώ-
ναζε ὁ ἀσυρματιστὴς κι' ἀνέμιση τὴν ταινία στὴν ἀέρα. «Ἀγόρι!»
ἔδωσε τὸ χαρὶ στὸν γιατρό. Εἶταν ἀπὸ τὸν πατέρα. Ἐκεῖνος τὸ
διάβασε δυνατά: «Γιατρέ, σύντροφοι, ὅλοι ἐσεῖς ἐκεῖ. Τώρα ἔχω
ἕνα ἀγόρι! Σὰς εὐχαριστῶ ὅλους σας καὶ γιὰ ὅλα! Sergey Mat-
veyich σ' εὐχαριστῶ!»

Ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές ἀπλώνονταν χεῖρα πρὸς τὸ Sergey Mat-
veyich. Ζεστά, φιλικὰ, ἐνθουσιασμένα χεῖρα, τὸν συγχαίρηκανε, τὸν
παινέσανε, τὸν ἀνεβάσανε στὸν οὐρανό, τὸν πλημμύρισαν μὲ εὐ-
χαριστῶ.

Κάθισε ἐκεῖ, χαμένος· γιὰ μιὰ στιγμή ἔνοιωσε ἀδύνατος σὰ μικρὸ
παιδί. Κοίταζε γύρω καὶ δὲν καταλάβαινε τίποτα. Διάβαζε καὶ ξα-
ναδιάβαζε τὸ μήνυμα· δὲν ἔβρισκε οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Τάχε χα-
μένα. Ἐκεῖνος, δλόκληρος χειρουργὸς εἶχε χάσει τὰ νερά του.

Εἶδε γιὰ μιὰ στιγμή μπροστὰ του φωτισμένη περίεργα ὅλη του
τὴ ζωὴ, τὸν ἑαυτό του, τὴ δουλειά του, τὰ ὄνειρα τῆς φοιτητικῆς
ἐποχῆς, ὅ,τι εἶχε κάνει ὡς τώρα, ὅ,τι ἔκανε, ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάνει.

Εἶταν ἀλήθεια ὁ ἴδιος ἀνθρώπος χθές, πού σκεφτόταν μιὰ ὁμορ-
φη, ἡσυχη ζωὴ, ἕνα μικρὸ σπιτάκι — πὼς τὸχε φανταστῆι χτές; Ἐ-
νας κῆπος μὲ λουλούδια, πολλὰ λουλούδια... Εἶταν ὁ ἴδιος ἀλήθεια;

Ποιά είναι τὰ χειρότερα έλαττώματα τῶν συζύγων;

(Από τὸ «News Chronicle»)

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ἔγινε στὴ Μεγάλη Βρεταννία καὶ στὴν Ἀμερικὴ μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα μὲ σκοπὸ νὰ ἀποκαλύψει ποιά νομίζει ὁ κάθε ἄντρας καὶ ἡ κάθε γυναίκα, πὼς εἶναι τὰ χειρότερα ἑλαττώματα τοῦ ἄλλου στὴ συζυγικὴ ζωὴ. Χιλιάδες ἀντρώγυνα ἀπάντησαν σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση: «Ποιά νομίζετε πὼς εἶναι τὰ χειρότερα ἑλαττώματα τῶν συζύγων;»

ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ

Ἄς δοῦμε πρῶτα τὶς ἀπαντή-
σεις στὴ Μεγάλη Βρεταννία.

Τὰ παράπονα τῶν ἀντρῶν :

Πρῶτο ἐλάττωμα εὐκόλα ἤρθε ἡ γκρίνια καὶ τὸ κουτσομπολιό. Δεύτερο: οἱ ἄντρες βρίσκουν πὼς οἱ γυναῖκες τοὺς δύσκολα εὐχαριστιοῦνται, στεναχωριοῦνται μὲ τὸ τίποτα καὶ ἐπεμβαίνουν πάρα πολὺ σὲ ὅλα. Μιὰ μεγάλη μερίδα ἀνδρῶν κατακρίνει μερικὲς λόξεις τῶν γυναικῶν. «Ἀγαποῦν πολὺ τὰ λούσα». «Εἶναι ἐνοχλητικὰ χαδιάρες», λένε οἱ ἀπαντήσεις.

Τὸ τέταρτο ἐλάττωμα βρίσκει-
ται στὶς ἀπαντήσεις μόνο τῶν Βρεταννῶν: «Τὰ οἰκιακά τους καθήκοντα ἀπορροφοῦν πάρα πολὺ τὶς γυναῖκες μας», παραπονι-
οῦνται. Ἄλλοι τὶς βρίσκουν ὑ-
στερικές ἢ διαρκῶς νευρισμένες.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς τὰ 17 % τῶν Βρεταννῶν τόνισαν πὼς δὲ βρίσκουν κανένα ἐλάττωμα στὴ σύντροφό τους καὶ τὰ 16 % ἀπόφυγαν ν' ἀπαντήσουν.

Τὰ παράπονα τῶν γυναικῶν :

Πρῶτος-πρῶτος βέβαια στὸν κατάλογο τῶν ἐλαττωμάτων βρί-
σκεται ὁ ἐγωισμός. Παράξενο ἴσως, μὰ τὸ πιστὸ ἔρχεται πολὺ χαμηλά. Ὁ ἀκόλουθος πίνακας θὰ σᾶς ἐνημερώσει γιὰ τὶς σκέψεις τῶν γυναικῶν:

Ἐγωισμός	12 %
Παραμέληση... (θεωροῦν τὶς γυναῖκες σὰν κάτι ποὺ τοὺς ἀνήκει)	12 %
Ἐλλειψη λεπτότητας, δύ- σκολα εὐχαριστιοῦνται . .	11 %
Δὲν ἐκτιμοῦν τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ νοικοκυρές εἶναι «τιπο- τένιοι»	8 %
Πίνουν πολὺ	5 %
Καπνίζουν πολὺ	2 %
Ἐχουν «λόξεις»	2 %
Δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ σπίτι τους	2 %
Ἐχουν φόβερὰ	9 %
Κανένα ἐλάττωμα	12 %
Ἀσήμαντα μικροσφάλματα	25 %

ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Τὰ παράπονα τῶν ἀντρῶν :

Τὸ κύριο παράπονο εἶναι πὼς οἱ γυναῖκες βρίσκουν διαρκῶς ψε-
γάδια καὶ δὲν προσπαθοῦν κα-
θόλου νὰ εἶναι οἰκονόμες. Συχνά
ἀναφέρεται πὼς δὲν ξέρουν νὰ
διευθύνουν τὸ σπίτι. «Τὸ νοικο-
κυριό τους ἔρχεται γι' αὐτὲς σὲ
δεύτερη γραμμὴ».

Πολλοὶ σημείωσαν γιὰ ἐλάτ-
τωμα: «ἄλλοι ἄντρες». Τὰ 8 %
μόνο δὲν βρῆκαν κανένα ἄλλο ἐ-
λάττωμα.

Τὰ παράπονα τῶν γυναικῶν :

Ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ψή-
φων, τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀντρῶν
ἔρχονται στὴν ἀκόλουθη σειρὰ:

1. Πίνουν πολὺ.
 2. Θεωροῦν τὶς γυναῖκες σὰν
φυσικὴ ιδιοκτησία. «Μετὰ τὸ γά-
μο δὲ σοῦ φέρνουν οὔτε μιὰ κα-
ραμέλλα».
 3. Ἐγωϊσμός. Μόνο ὁ ἑαυτοῦ-
λης τοὺς ἀξίζει.
 4. Εἶναι πολὺ δεσποτικοί.
 5. «Ἄλλες γυναῖκες».
- Καὶ 4 % εἶπαν πὼς δὲν βρῆ-
καν ἐλάττωμα.

Οἱ ἀπαντήσεις αὐτὲς ἴσως νὰ
ἐπαναλαμβάνουν τὰ γνωστὰ ἐλατ-
τώματα τῶν συζύγων. Ἐχουν ὅ-
μως τὸ καλὸ πὼς τὰ ταξινομοῦν
καὶ παίρνει κανεὶς μιὰ ἰδέα γιὰ
τὰ βάσανα τοῦ συζυγικοῦ βίου.

Καὶ γιὰ νὰ ἀνακεφαλαιώσουμε τὸ ἐνδιαφέρον
αὐτὸ θέμα:

Οἱ γυναῖκες εἶναι :	Οἱ ἄντρες εἶναι :
Σχολαστικά νοικοκυρές	Ἐγωϊστὲς
Γκρινιάρες	Δύσκολοι
Κουτσομπόλες	Ἀδιάφοροι
Ἰδιότροπες	Τιποτένιοι
Ὑστερικές	Πίνουν πολὺ
Ἐπεμβαίνουν διαρκῶς	Καπνίζουν πολὺ

Ἀληθινὰ δὲν εἶναι καὶ πολὺ κολακευτικὴ ἡ ἰδέα ποὺ ἔχουν
γιὰ σᾶς οἱ σύντροφοι τῆς ζωῆς σας, κυρίες καὶ κύριοι.

Δωδεκανησιακά Δημολικά Τραγούδια

ΖΕΥΓΑΡΙ ΡΟΔΑ

Μιά κόρη ἀνθὸνς ἀμάδενγε καὶ ρόδα ἐκαρπολόα,
Καὶ τῆς καρδιάς της τὰ κουφὰ στὸν κόρφο της τὰ λέει
Καὶ στὰ καρπολοήματα ὁ βασιλιάς ἐπέρινα.
Ζευγάρι ρόδα τῆς ζητᾷ καὶ τέσσερα τοῦ δίνει.
Ἡ Μάννα της ἐβίγλιζεν ἀπὸ τὸ παραθύρι
—Κόρη σκύλλα, κόρη ἄνομη, κόρη γεβεντισμένη·
Κόρη πὺν δὲν ἐντράπηκες νὰ πιάσης δαχτυλίδι,
Ὅπούχεις δώδεκα ἀδελφόνς καὶ δεκαεφτὰ ξαδέλφια
Κι' ἔχεις καὶ ἀρραβωνιστικὸ πὺν λείπει στὸ ταξίδι.
Ἔννοια σου, νᾶρθουν νὰ τὰ πῶ νὰ δῆς τί θὰ σὲ κάμουν.
Ἔρχονται δώδεκ' ἀδελφοὶ καὶ δεκαεφτὰ ξαδέλφια.
Μόλις ἐμισοφάσι κιναὶ καὶ τοὺς τὸ λέει.
Λέρνουν την δώδεκ' ἀδερφοὶ καὶ δεκαεφτὰ ξαδέλφια.
Κι' ἡ μάννα της καὶ ὁ ἀφέντης της μὲ τὰ σιδεροσταύρια.
Κατὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα ἡ κόρη ἐψυχομάχει.
Ὁ κύρης της τὴν ἀρωτᾷ καὶ ἡ μάννα της τῆς λέει
—Ἐσὺ κόρη, ψυχομαχᾷς, τί ροῦχα νὰ σὲ βάλω;
Θέλεις τ' ἀμπὰ θέλεις τ' ἀνά, θέλεις τὰ βελουδένια;
Θέλεις τὰ χρυσοπράσινα πὺν σοῦφερεν ὁ Γιάννης;
—Μήτε τ' ἀμπὰ μήτε τ' ἀνθά, μήτε τὰ βελουδένια
Μήτε τὰ χρυσοπράσινα πὺν μοῦφερεν ὁ Γιάννης.
Μόν' θέλω νὰ μὲ βάλετε μ' αὐτὰ τὰ ματωμένα
Γιὰ νὰ τὸ μάθῃ ὁ Βασιλιάς, νὰ τὸ γροικῇ ἡ χώρα
Πῶς μ' ἀδικοσκοτώσατε γιὰ νὰ ζευγάρι ρόδα.

Μιά γραφικὴ ἐκκληροῦλα πάνω στὸ δρόμο γιὰ τὴ
Λίνδο μὲ ἐπιγραφὲς πὺν καλωσορίζουν τὴ Λευτεριά.
Μὲ τὰ ὁμορφα κεντητὰ τους φρουσιάνια πὺν σώζονται
ἀπὸ γενιά σὲ γενιά, οἱ Ροδίτισσες χορεύουν μὲ χάση.

Παιδιά της Ρόδου, Έλληνόπουλα,
που γελούν και αναπνέουν ελεύθερα.

Δωδεκανησιακά Δίστιχα

“Οποιος δὲν εἶναι γλεντιστὴς πρέπει του νὰ πεθάνει
γιατὶ στὸν κόσμον ὅπου ζεῖ μόνο τὸν τόπο πιάνει.

Οὔλα τὰ ντέρτια ντέρτια ’ναι, κι’ οὔλοι καμοὶ καμοὶ ’ναι
μὰ σὰν τὴν ἀναπαραδιά ἄλλος καμὸς δὲν εἶναι.

Νᾶμουνα στὸ καράβι σου Ἑλληνικιά παντιέρα
νὰ κάνω τοῦ κορμιοῦ σου σκιά, τῆς νειότης σου ἀγέρα.

Ζωὴ κι’ ἂν ἔχω στὸ κορμὶ ξοῦ τὴν κουμαντέρεις
καὶ ὁπότεν θέλεις γίνεσαι χάρος καὶ τὴν ἐπαίρνεις!

Βάλε τὸ κάντιο στὸ νερὸ νὰ λυώσει νὰ τὸ πιοῦμε
νᾶναι τὰ χεῖλή μας γλυκὰ ὄντας θὰ φιληθοῦμε.

Ἐξήντα μῆνες σ’ ἀγαπῶ, γίνονται πέντε χρόνοι
μιὰ λεμονιά νὰ ’φύτευγα θὰ ’τρωγα καὶ λεμόνι.

“Οποιος φιλάει τὴν αὐγὴ τὴν ἀγαπητικὴ του,
παίρνει τοῦ Μάη τὴ δροσιά, τὴ ρίχνει στὸ κορμὶ του.

Ἀνάμεσα στὰ φρύδια σου δέχτυ χρυσὸ εἶν’ πλεγμένο
κι’ ὅποιο πουλάκι κι’ ἂν διαβεῖ πιάνεται τὸ καῦμένο.

“Ολα τὰ δέντρα τὴν αὐγὴ δροσιά εἶναι γιομισμένα
καὶ μένα τὰ ματάκια μου μὲ δάκρυα βουρκαμένα.

Ἀπόψε σ’ ὄνειρεύτηκα κι’ ἀγκάλιασα τὰ ροῦχα,
κρῖμας τὸν ὕπνο πούχασα καὶ τὴν χαρὰ δὲν οὔχα.

(Ἀπὸ τὴ Συλλογὴ Ν. ΜΑΥΡΗ καὶ Ε. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ)

Μιά φραντζόλα ψωμί

Τοῦ W. O. Murphy

(Ἀπὸ τὸ «Belfast Telegraph»)

Ἡ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ἔλλειψη σταριοῦ ποὺ ἔξ αἰτίας τῆς χάθηκε προσωρινὰ ἡ ἀσπρη φραντζόλα ἔφερε πάλι τὸ ψωμί στὴν ἐπικαιρότητα.

Ὡς τὸ 1820 δὲν ὑπῆρχε ἀσπρο ψωμί καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ εἶταν μεγάλη πολυτελεῖα. Τότε τὸ μαῦρο ψωμί εἶχε φτάσει στὴ μεγαλύτερή του τιμὴ στὴν Ἀγγλία καὶ οἱ μικρὲς φραντζόλες, ἂν μπορούσε κανεὶς νὰ τίς βρεῖ κόστιζαν 1 σελλίνι καὶ 10 πέννες ἢ μιὰ. Ὅλ' αὐτὰ προκαλοῦσαν συνεχῶς ταραχὲς καὶ λεηλασίες. Τέλος, τὸ 1822 ἔγινε ἓνα νομοσχέδιο ποὺ ὄριζε πὼς τὸ ψωμί ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ πωλιόταν μὲ τὴν ὁκὰ καὶ ὄχι μὲ τὸ κομμάτι.

Τὸν καιρὸ ποὺ βασιλεῦσε στὴ Γαλλία ὁ Λουδοβίκος 16ος καὶ ἡ Μαρία Ἀнтуανέττα, τὸ ψωμί στάθηκε ἀφορμὴ νὰ γίνουν μεγάλες ταραχὲς στὸ Παρίσι· ὁ λαὸς ἐξαγριωμένος εἶχε κατακλύσει ὅλη τὴν περιοχὴ γύρω ἀπὸ τὸ παλάτι φωνάζοντας καὶ ζητώντας ψωμί. Οἱ ἐπαναστατικὲς αὐτὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὸ ψωμί κράτησαν πολλὰς βδομάδες ὥς τὴν ὥρα ποὺ ἐξέσπασε ἡ μεγάλη θύελλα, ἡ θύελλα ποὺ ἔλλαξε τὴν τύχη ἑνὸς δολοκλήρου ἔθνους· ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση. Ἐνα ἱστορικὸ παράδειγμα ποὺ δείχνει καθαρά ὡς ποὺ μποροῦν νὰ φτάσουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὸ καθημερινὸ τους ψωμί.

Καὶ ἡ Βιεννέζικη στερογγυλὴ φραντζόλα ἔχει τὴν ἱστορίαν της. Ἀρχίζει τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ Τοῦρκοι πολιορκοῦσαν τὴ Βιέννη· ἓνας Βιεννέζος φούρναρης ἀνακάλυψε τυχαῖα πὼς οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἀρτίσει νὰ ὑπονομεύουν τὴν πόλη καὶ εἰδοποίησε ἀμέσως τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ ἀνακάλυψή του ἔσωσε τὴ Βιέννη καὶ ὅταν ὁ πόλεμος τελείωσε ὁ αὐτοκράτορας κάλεσε τὸν φούρναρη καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ γενναία χρηματικὴ ἀμοιβή. Ὁ φούρναρης ὅμως δὲν δέχτηκε νὰ πάρει χρήματα μὰ ζήτησε ἓνα προνόμιο· νὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ φτιάχνει φραντζόλες μὲ εἰδικὸ σχῆμα καὶ νὰ δώσει ἀποκλειστικὰ σ' αὐτὸν καὶ στοὺς ἀπογόνους του τὸ μονοπώλειο. Οἱ φραντζόλες αὐτὲς μὲ τὸ ἰδιόρρυθμο σχῆμα ἔγιναν γοηγορὰ γνωστὲς. Ὅλος ὁ κόσμος ἔμαθε τὰ περίφημα «Βιεννέζικα φραντζολάκια» ποὺ καὶ σήμερὰ ἀκόμα εἶναι γνωστὰ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

Τὸ καθημερινὸ ψωμί σὲ ὅλο τὸν κόσμον γίνεται ἀπὸ διάφορα συστατικά. Οἱ Εὐρωπαῖοι δείχνουν γενικὰ προτίμηση στὸ ψωμί ποὺ εἶναι φτιαγμένο ἀπὸ κριθάρι καὶ σίκαλι. Οἱ Σκωτσέζοι ἀγαποῦν πολὺ τὸ ψωμί ἀπὸ βρώμη καὶ οἱ Ἰρλανδοὶ ἀπὸ πατάτα· ἔχουμε ἀκόμα τὸ ἄζυμο ψωμί τῆς Παλαιστίνης καὶ τὸ Κινέζικο ψωμί ποὺ γίνεται ἀπὸ ρύζι. Στὴν Ὀλλανδία τώρα μὲ τὸν πόλεμο χρησιμοποιοῦσαν βολβούς ἀπὸ τουλίπες.

Σὲ πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου κάνουν ψωμί ἀπὸ φρούτα καὶ ρίζες καὶ στὰ νησιά τῆς Βόρειας Θάλασσας βρῖσκεται τὸ περίφημο ἄρτοδεντρο. Τὸ πιὸ παράξενο ὅμως ἀπ' ὅλα τὰ ψωμιά τοῦ κόσμου εἶναι ἴσως ἐκεῖνο ποὺ τρώει μιὰ ἀφρικανικὴ φυλὴ. Τὸ φτιάχνουν ἀπὸ ἄλεσμένο φλοιὸ τῶν δέντρων καὶ εἶναι μὲ ἀπὸ τίς κύριες τροφές τους.

Τὸ πρῶτο «ἀρτοποιεῖο» ἔγινε ἀπ' τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες πρὶν ἀπὸ 2.000 χρόνια καὶ μάλιστα τὸ ζύμωμα γινόταν μὲ ὅλους τοὺς κανόνες τῆς ὑγιεινῆς. Οἱ ζυμωτὲς φοροῦσαν γάντια καὶ εἶχαν σκεπασμένο τὸ στόμα καὶ τὴ μύτη τους μὲ μιὰ λεπτὴ γάζα γιὰ περισσότερη καθαριότητα.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ἡ ὁλοένα μεγαλύτερη κυκλοφορία τῆς «Ἐκλογῆς» φανερῶνει ὅτι αὐξάνει ὅλο καὶ περισσότερο ἡ ἐκτίμηση τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ γιὰ τὴν προσπάθειά της. Τοῦτο ὅμως δημιουργεῖ καὶ ἀντίστοιχες ὑποχρεώσεις γιὰ τοὺς ἐκδότες τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ δὲν παύουν, καθὼς εἶναι γνωστὸ σὲ ὅσους παρακολοῦθησαν τὴν ἐκδοση ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, νὰ βελτιώνουν ἀδιάκοπα τὴν ὕλη του καὶ τὴν ἐμφάνισή του.

Μὲ τὸ σημερινὸ της φύλλο ἡ «Ἐκλογὴ» ἐγκαινιάζει μιὰ πιὸ σημαντικὴ μεταβολή, κι ἔχει τὴν ἐλπίδα ὅτι θ' ἀνταποκριθεῖ ἔτσι πληρέστερα σὲς ἀπαιτήσεις τῶν ἀναγνωστῶν της. Δίπλα στὴ συνηθισμένη ὕλη τοῦ περιοδικοῦ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ μεταφράσεις ξένων δημοσιευμάτων, θὰ ἀφιερώνονται ἀρκετὲς σελίδες σὲ κάθε τεῦχος γιὰ τὴν ἐξέταση εἰδικὰ, τῶν νεοελληνικῶν προβλημάτων.

Ἔτσι ὁλοκληρώνεται ὁ κύκλος τῶν ἐνδιαφερόντων μας. Ἡ «Ἐκλογὴ» μένει ὅ,τι εἶταν, ἓνας καθρέφτης δηλαδὴ τῶν παγκοσμίων προβλημάτων, ἀλλὰ ὁ καθρέφτης αὐτὸς ὀφείλει συνάμα τὸ φῶς του στὰ ἑλληνικὰ ζητήματα τῶν ὁποίων ἡ σημασία καὶ ἡ ἰδιομορφία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀπασχολεῖ ξεχωριστὰ τὸ ἀναγνωστικὸ μας κοινόν. Ἡ ἔρευνά μας θὰ περιλάβει στὴν ἀρχὴ τὰ πιὸ φλέγοντα νεοελληνικὰ προβλήματα· ὕστερα θὰ ἀγκαλιάσει καὶ θέματα πιὸ γενικὰ στὴν οὐσία τους, πιὸ θεωρητικά. Θὰ ἐξεταστοῦν διαδοχικὰ ἀπὸ τίς σελίδες αὐτὲς, κάτω ἀπὸ τὸν γενικὸ τίτλο «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ», τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα, ἡ ἀνασυγκρότηση καὶ ἡ ἀνοικοδόμηση, τὸ ἀρχιτεκτονικὸ πρόβλημα, καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ὑγείας, ὕστερα ὁ ἐπισιτισμός, ἡ γεωργία, τὸ ἐμπόριο, ἡ βιομηχανία κ.τ.λ. Κατόπι θὰ ἔρθουν τὸ ἐκπαιδευτικόν, τὸ γλωσσικόν ζήτημα κ.τ.λ.

Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ζητημάτων αὐτῶν ἐπιζητήθηκε, ἔξω ἀπὸ κάθε πολιτικὴ ἀπασχόληση, ἡ συνεργασία ἐγκύρων ἐιδικῶν, ποὺ θὰ μπορέσουν ὑπεύθυνα νὰ φωτίσουν τὴν κοινὴ γνώμη καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσουν πρὸς τίς ὀρθότερες λύσεις. Στὸ σημερινὸ φύλλο οἱ ἀναγνώστες θὰ δοῦν τρεῖς ὑπογραφεῖς ἐπάνω στὸ ἴδιο θέμα. Πραγματικά, προκειμένου γιὰ ἓνα τόσο πολυσύνθετο ζήτημα καθὼς τὸ οἰκονομικόν, κρίθηκε σκόπιμο νὰ μὴν ἀκουστεῖ μόνο μιὰ φωνή, ἀλλὰ νὰ ἀντιπροσωπευτοῦν, σὰν εἰσαγωγικά, σὲ μιὰ ἐλεύθερη συζήτηση, οἱ κύριες ἀποχρώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπισιτιστικοῦ κόσμου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὅσοι θὰ ἐνδιαφερόντοιν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἔρευνα, θὰ μπορέσουν νὰ βγάλουν μόνοι τους ἀσφαλέστερα ἓνα ἀνεπηρέαστο καὶ ἀντικειμενικὸ συμπέρασμα.

1. ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΟΡΘΩΣΗ

Του κ. Ε. Ι. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΣ άπελευθερώσεως και έντεϋθεν ή κακή οικονομική κατάσταση της χώρας άπεδόθη εις τόν πληθωρισμόν του χαρτονομίσματος και εις την άνισοσκελίειν του προϋπολογισμού. Έτσι όμως αί έκδηλώσεις της νόσου έξελαμβάνοντο ως αυτή αυτη ή νόσος. Ο πυρετός και τά έξανθήματα προσείλκυαν την προσοχήν των περισσοτέρων εκ των άσכולηθέντων διά την θεραπείαν, και όλιγώτερον ή γενεσιουργός αίτία της οικονομικής έλνοσσίας. Γι' αυτό τά άντιπληθωρικά μέτρα και ή φορολογική διόγκωσις που πάρθηκαν ένιοτε με σπουδή και προχειρότητα, χωρίς συνδυασμό με γενικώτερο άνορθωτικό πρόγραμμα, έβλαψαν άντι νά θεραπεύσουν, διότι προεκάλεσαν επίτασιν της έξαντλήσεως του άσθενούντος οργανισμού.

Η οικονομική μας κακοδαιμονία έγκειται άλλοι: περιστρέφεται περί ένα άξονα, άξυγοστάθμιστον. Είς την μίαν άκραν του υπάρχει ή κατεστραμμένη έλληνική οικονομία, με παραγωγήν ούσιωδώς μειωμένην, έν σχέσει προς την προπολεμικήν και ιδίως προς εκείνην που έπρεπε νά έχωμεν σήμεραν, ανάλογα πρό τας ανάγκας μας και με μέσα έξυπηρετήσεως αυτής, μηχανικά, συγκοινωνιακά, και άροτριώσεως, σχεδόν άνύπαρκτα, έως χθές τουλάχιστον. Χάρις εις τας εισαγωγάς της ΟΥΝΡΑ παρατηρείται γιά τώρα μερική βελτίωσις ως προς αυτά. Είς την άλλην άκραν του άξονος αυτού εύρίσκειται τό ίσοζύγιον πληρωμών της χώρας, περί του όποιου δέν δυνάμεθα νά ίσχυρισθούμε ότι

είναι μόνον έλλειματικό, διότι πράγματι είναι σχεδόν έκμηδενισμένο. Έξαγωγαι δέν γίνονται, τά έμβάσματα του έξωτερικού, τά μέν τουριστικά είναι άνύπαρκτα τά δέ μεταναστευτικά και ναυτιλιακά σοβαρώτατα μειωμένα. Γενικά ή κίνησις κεφαλαίων και οι άδηλοι πόροι, που άλλοτε έσώζαν την κατάστασιν, συντελούντες εις την ίσορρόπησιν του ίσοζυγίου πληρωμών, δέν συντρέχουν υπό τας σημερινάς συνθήκας διά την βελτίωσιν της καταστάσεως.

Ένεκα των λόγων αυτών ή οικονομική ζωή του τόπου στερείται κάθε όμαλότητος, με άποτελεσμα άμεσον την τασιν προς ύψωσιν των τιμών των πραγμάτων και την δυσχέρειαν συγκρατήσεως αυτών εις σταθερά επίπεδα. Η προσφορά της παραγωγής δέν έπαρκεί εις την ζήτησιν, που δέν ικανοποιείται ούτε διά των εισαγωγών, αί όποιαι είναι άνεπαρκείς, έπηρεαζόμεναι εις τοϋτο από την έλλειψιν θαλασσιών μεταφορικών μέσων, από την έν γένει άτελήν όργάνωσιν των μεταφορών και από την τρέχουσαν παγκόσμιον κρίσιν παραγωγής.

Αί τιμαί πάλιν των πραγμάτων έπηεάζουν άργά ή γρήγορα τους μισθούς και τά ήμερομίσθια, και έντεϋθεν ή διαρκώς ύψωτική κίνησις των έξόδων του προϋπολογισμού και της κυκλοφορίας. Κατεβλήθησαν εις τό παρελθόν έντονοι προσπάθειαι ίσοσκελισμού του προϋπολογισμού διά της αύξήσεως των φόρων. Μόνη ή Κυβέρνησις του Δημοκρατικού Κέντρου, έπέβαλε φορολογίας που ηύξησαν τά έσοδα κατά 300 δισεκατομ-

μύρια. Όσον όμως και άν αύξάνει ή φορολογία, που κατ' ανάγκην λόγω της λειτουργίας των εισαγωγών και έξαγωγών, περιορίζεται εις την άμεσον ή την έκτακτον φορολογίαν, ή αύξησις αυτής δέν προφθάνει την αύξησιν της κυκλοφορίας εις τόν άγώνα ταχύτητος δρόμου. Είς αυτόν τόν άγώνα ή κυκλοφορία υπερέχει διά τους λόγους που θά πούμε παρακάτω.

Είς τους όμαλούς καιρούς, όταν εις ένα τόπον υπάρχει οργανωμένη οικονομία, που προσκόπτει ή χωλαίνει από γνωστές αίτίες, τότε δύναται νά υπάρξη βελτίωσις της καταστάσεως διά των κλασσικών μεθόδων, ήτοι του περιορισμού της κυκλοφορίας, της ρυθμίσεως του προεξοφλητικού τόκου, της αύξήσεως της φορολογίας, της πολιτικής της άνοικτης αγοράς. Τότε τά μέτρα αυτά συμπιέζουν την άγοραστικήν δύναμιν, έπενεργούν εύεργετικά επί της κυκλοφορίας, επί του νομίσματος και επί του προϋπολογισμού. Αλλά τότε χάρις εις την λειτουργίαν του έσωτερικού και έξωτερικού έμπορίου, ήτοι της όμαλής κυκλοφορίας των αγαθών, δημιουργούνται έθνικά άνταλλακτικά μέσα με τά όποια διατηρείται ό τόπος εις την κανονικήν οικονομικήν ζωήν.

Σήμεραν δέν συντρέχουν οι όροι αυτοί και πάντες άναζητούν κεφάλαια κινήσεως και άνταλλαγών από την έκδοτικήν μηχανήν της Τραπεζής της Ελλάδος. Η φορολογία δέν άποδίδει ταχέως ή επαρκώς και κατά συνέπειαν τό Κράτος προσφεύγει εις την Τράπεζαν, με την έλπίδα ή και την υπόσχεσιν ότι δανείζεται προσωρινά. Αί Τράπεζαι δέν έχουν καταθέσεις έπαρκείς διά νά έξυπηρετήσουν έξ ιδίων τας πιστωτικές ανάγκας της έμπορικης και βιομηχανικής πελατείας των και κατά συνέπειαν καταφεύγουν και αύται εις τό Έκδοτικό Ένδρυμα. Τό έμπόριον και ή βιομηχανία δέν εύρηκαν άκόμη τόν συνήθη ρυθμόν μεταξύν παραγωγής και καταναλώσεως, άρα μεταξύν εισπράξεων και κεφαλαίων κινήσεως.

Έπομένως και αυτών αί πιστωτικάί ανάγκαι είναι ηύξημέναι, με κίνδυνον άκίνητοποιήσεως εις έγκαταστάσεις και άνοιχοδομήσεις, των κεφαλαίων, τά όποια δανείζονται. Η Γεωργία κάνει επίσης τό ίδιον μέσφ της Άγροτικής Τραπεζής.

Ο τόπος τοιουτοτρόπως εύρίσκει πρό διλήμματος: είτε ν' άντιμετωπίση όλας αυτάς τας ανάγκας διά της έκδόσεως χαρτονομίσματος; έν τός βέβαια των πλαισίων μιάς σέφφρονος πιστωτικής πολιτικής, είτε, ένεκα του κινδύνου του πληθωρισμού νά σταματήσει την έπαναλειτουργίαν της παραγωγής και έν γένει της Έθνικής Οικονομίας. Η έκλογή δέν είναι δύσκολος. Πρέπει νά κατανοηθή ότι ή πολιτική αυτή που φαίνεται νά προτιμώμεν δέν δύναται παρά νά είναι προσωρινή μεταβατική. Δι' αυτό έν τω μεταξυ με κάθε τρόπον επιβάλλεται α) νά οργανωθώμεν παραγωγικώς έπισπεύδοντες προς τοϋτο βάσει προγράμματος την άνασυγκρότησιν και άνοιχοδομήσιν της χώρας και β) νά εύρεθώμεν μέσα ίσοσκελίσεως του κρατικού προϋπολογισμού έξ άλλων πόρων πλην των εκ της άναγκαστικής κυκλοφορίας. Διαφορετικά τό τέλος του δρόμου που ακολουθώμεν οδηγεί προς επικίνδυνον βάραν.

Πόροι διά τόν προϋπολογισμόν, που δέν προκαλούν πληθωρισμόν είναι: α) ή φορολογία, ή πώλησις Κρατικής περιουσίας, γ) ό δανεισμός ό έσωτερικός και ό έξωτερικός. Πρό του πολέμου τά τακτικά έσοδα (φορολογία κ.τ.λ.) έκάλυπτον τά 88% του προϋπολογισμού μας. Σήμεραν τά τακτικά έσοδα δέν υπερβαίνουν τά 25%, ή δέ διαφορά καλύπτεται από έκτάκτους προσωρινός προσόδους. Δέν είναι υπερβολή ότι περιπου τά 50% των έσόδων προέρχονται από προκαταβολάς της Τραπεζής της Ελλάδος, γεγονός δυσάρεστον έστω και άν τοϋτο γίνεται με χρέωσιν της συναλλαγματικής υπεραξίας, ή όποια είναι υπέρ του Κράτους. Τά

έξωτερικά δάνεια υπό τας σημερινάς συνθήκας είναι δυσεύρετα, εκτός μόνον υπό μορφήν πιστώσεων εις είδη άνοικοδομήσεως. Βέβαια δέν είναι αί πιστώσεις του είδους αυτού μέσον οικονομικής ένισχύσεώς μας εύκαταφρόνητον, όταν ληφθῇ υπ' όψει ή καχεξία των συναλλαγματικών μας δυνάμεων. Έξ άλλου όταν καλύπτονται αί τακτικά δαπάναι του προϋπολογισμού δι' έσωτερικών δανείων έχουν και αυτά από άπόψεως κυκλοφορίας, τās αὐτās πληθωρικώς συνεπείας έφ' όσον διά νά χρησιμοποιηθοῦν εκδίδονται δραχμαί. Δέν αποκλείομεν δηλαδή έξωτερικήν δανειακήν ένίσχυσιν διά τήν άνασυγκρότησιν τής οικονομίας μας, άναγκαίαν δι' ώρισμένης πληρωμής εις τό έξωτερικόν. Προκειμένου όμως νά καλύψωμεν έλλείμματα προϋπολογισμού ή νά πληρώσωμεν έργασίαν εις είδη εισαγόμενα εκ του έξωτερικού, ό εις δραχμάς δανεισμός είναι ή μόνη υγιής πολιτική. Έπομένως ή προτίμησις τής Έλληνικής Κυβερνήσεως πρέπει νά στραφῇ πρὸς τόν έσωτερικόν δανεισμόν, πού πλην των άλλων καλῶν θά έχει αντίλλαγμα και τήν ρύθμισιν του ύψους τής κυκλοφορίας τραπεζογραμμάτων. Υπάρχουν οί φρονούντες ότι ό έσωτερικός δανεισμός θά προσκρούῃ εις τήν έλλειψιν πίστεως του Κοινοῦ πρὸς τό Κράτος. Καί άλλοι πού υποστηρίζουν ότι τά δάνεια του Κράτους θά έγίνοντο εις βάρος των εις τās Τραπεζάς καταθέσεων αί όποιαι μόλις αρχίζουν νά βλασταίνουν. Τό πρώτον επιχείρημα είναι άξιον μεγαλύτερας προσοχής τό δεύτερον όμως προσκρούει εις τό γενικόν συμφέρον, τό όποιον είναι επικρατέστερον. Καί όμως δέν είναι άνυπερβλήτον τό εκ του πρώτου επιχειρήματος εμπόδιον, εάν έξησφαλίζετο ύπέρ του Κοινοῦ, πού θά δανείσῃ στο Κράτος, α) ή σημερινή αξία τής δραχμής, τοῦτο δέ θά έπετυγχάνετο εάν ή πληρωμή του τοκομεριδίου συνωμολογείτο εις συνάλλαγμα επί Λονδίνου ή επί Νέας Υόρκης και β) εάν ύπέρ του

δανείου έδίδετο ή έγγύησις του Βρετανικού Θησαυροφυλακείου ή τής ΟΗΕ και οὔτω τό ένδιαφέρον αὐτῶν διά τήν οικονομικήν μας άνόρθωσιν θά έτύγχανε πρακτικῆς εκδηλώσεως. Δι' ένός τοιούτου δανείου εκδιδομένου κατά περιοδικά τμήματα (έξάμηνα ή έτήσια) θ' άπεσύρετο τής κυκλοφορίας τό πλεονάζον χαρτονομίσμα και έπομένως δέν θά παρεμενεν τοῦτο λιμνάζον μ' επιδιώξεις κατά του Έθνικοῦ νομισματος. Έπάνω εις έναν τέτοιον συνδυασμόν θά ήδύνάτο νά στηριχθῇ και ή τακτοποίησις του Δημοσίου χρέους τό όποιον κατεποντίσθη εις τόν τρικυμωδῆ όκεανόν του κατοχικοῦ πληθωρισμοῦ. Έάν εις τούς έγγραφομένους έδίδετο π.χ. και τό πλεονέκτημα άναβιώσεως των εις χεῖρας των τίτλων των δανείων τούτων θά ήρτετο από, τό μέσον και ένας λόγος πού λέγεται ότι επηρεάζει δυσμενῶς τήν Κρατικήν πίστιν. Έκεῖνο πού πρέπει νά φοβῆται κανένας διά ένα τέτοιο μέτρον είναι άν ή κυκλοφορία έχῃ πραγματικά ύπερβῇ τά όρια των αναγκῶν τής Έθνικῆς Οικονομίας και έπομένως άν ύπάρχουν περισσεύματα πρὸς άποταμίευσιν. Πρὸ του πολέμου ή κυκλοφορία μας εις λίρας χαρτίνας 'Αγγλίας, ήτο 33 εκατομμύρια ένφ σήμεραν είναι περίπου 20 εκατομμύρια, καίτοι αί άνάγκαι των συναλλαγῶν είναι σήμεραν ηῦξημένα. Αυτό είναι ένα σημεῖον άξιον προσοχής διότι πιθανόν νά μή ύπάρχουν άποταμιευτικά περισσεύματα πρὸς δανεισμόν, και άν είναι γεγονός αὐτό δύναται νά εξηγηθῇ και τήν έλλειψιν καταθέσεων παρὰ Τραπεζαίαις. Κατά τό επιχειρήματος τούτου δύναται βεβαία νά άντιταχθῇ τό φαινόμενον τής άθρόας άγορᾶς χρυσῶν λιρῶν διά δραχμῶν. Αυτό νομίζω έχει άλλην εξήγησιν, ιδίως τήν μή κανονικήν λειτουργίαν του έμπορίου, καταφεύγοντος εις τόν χρυσόν διά τήν προσωρινήν άντικατάστασιν των πωλούμενων έμπορευμάτων' έπομένως ή άγορά των δέν γίνεται διά δραχμῶν πού περισσεύ-

ουν, αλλά διά δραχμῶν υπό έμπορικὴν τοποθέτησιν αί όποιαι χάριν άσφαλείας χρυσοφοροῦνται.

Άλλή όμαλή λύσις διά νά σταματήσουν αἱ δυσάρεστοι συνέπειαι του πληθωρισμοῦ δέν εύρίσκεται, διότι τό μέτρον τής πωλήσεως λιρῶν και συναλλάγματος άνευ έλέγχου τινός, μεμονωμένως μάλιστα εφαρμολζόμενον πρὸς πορισμόν δραχμῶν και σταθεροποίησιν τής τιμῆς τής χρυσῆς λίρας και του συναλλάγματος, είναι πλέον προφανές, ότι άποτυγχάνει με δυσαρέστους συνεπείας διά τό έξαντλούμενον συναλλαγματικόν μας άπόθεμα. Η πολιτική τής <άνοικτῆς άγορᾶς> χρυσοῦ και συναλλάγματος πρέπει νά είναι δικαίωμα του Κράτους χρησιμοποιούμενον κατά έλευθέραν κρίσιν και εις χρόνον τής έκλογῆς του, και όχι υποχρέωσις αὐτοῦ και μόλις πρὸς ικανοποίησιν των κερδοσκόπων ή των περιττόμων Έλλήνων πού δέν πιστεύουν εις τό μέλλον του Έθνικοῦ νομισματος. Άλλως τε ή πολιτική αὐτή ένδείκνυται μόνον όταν επιτυγχάνεται δι' αὐτῆς ή άπορρόφησις του πλεονάζοντος χαρτονομισματος. Έκεῖ όμως όπου ό κρουσμός τής εκδόσεως τραπεζογραμμάτων είναι ισχυρότερος από τήν άντίλάν τής άπορροφῆσεως, εκεί ό άγών είναι άνισος εις βάρος τής τοιαύτης Κρατικῆς πολιτικῆς. Η τακτική έπομένως επιβάλλεται νά επανεξετασθῇ με τό μέτρον τής πτώσεως τής στάθμης πού σημειώνει ή συναλλαγματική μας δεξαμενή. Η έξάντλησις της όχι μόνον θά άφαιρέσῃ τό μέσον τής ρυθμίσεως τής τιμῆς του χρυσοῦ αλλά θά δυσχεράνη τās έξωτερικῆς συναλλαγᾶς μας.

Βλέπει κανεῖς από τά εκτεθέντα ότι τό οικονομικόν μας πρόβλημα δέν είναι άπλοῦν και ότι ή λύσις ένός τόσον πολυσυνθέτου προβλήματος προϋποθέτει τήν ταυτόχρονον ρύθμισιν α) τής έν γένει οικονομι-

κῆς άνασυγκροτήσεως και πρὸ παντός τής άναδιοργανώσεως τής παραγωγῆς γεωργικῆς και βιομηχανικῆς, β) των τιμῶν των πραγμάτων δια του έλέγχου τής καταναλώσεως, γ) του έμπορικοῦ ισοζυγίου διά του κανονισμοῦ των εισαγωγῶν και εξαγωγῶν, δ) τής αύξήσεως των άδήλων πόρων πρὸς ισοστάθμισιν του ισοζυγίου πληρωμῶν, ε) του ισοζυγίου του προϋπολογισμού διά έσωτερικῶν δανείων και διά δικαίας και ίσης φορολογίας πληττοσύνης τό μεγάλο κεφάλαιον και τά μεγάλα κέρδη, αλλά φειδομένης τής υπό άναγέννησιν παραγωγῆς και μη έπιβαρυνούσης τό κόστος των ειδῶν πρώτης ανάγκης και στ) τής κυκλοφορίας διά του έλέγχου τής πίστεως και τής έν γένει πολιτικῆς των Έμπορικῶν Τραπεζῶν, αἱ μικρότεροι εκ των όποιων πρέπει νά συγχωνευθοῦν εις ένιαῖον οργανισμόν, διά νά παύσῃ ή παρασιτική ζωήν των.

Πολιτική τοιαύτης εκτάσεως προϋποθέτει λελογισμένην παρέμβυσιν του Κράτους. Δέν δύναται νά ύπάρχῃ υπό τās σημερινάς συνθήκας άνεξέλεγκτος ιδιωτική πρωτοβουλία και άπεριόριστος οικονομική έλευθερία του ατόμου και των επιχειρήσεων. Δέν χρυσοσόμεθα ύπέρ τής Κρατικοποιήσεως των, εκτός των επιχειρήσεων τής κοινῆς όφελείας και των υπό του Δημοσίου συντηρουμένων διά δανείων χορηγουμένων υπ' αὐτοῦ ή διά πιστώσεων Τραπεζικῶν ήγγυημένων από τό ύπουργεῖον των Οικονομικῶν. Η άπεριόριστος έλευθερία των επιχειρήσεων, παρασύρει άθέλητα τά άτομα πού τās διοικούν εις τό <αλωρίζουν> κυριολεκτικῶς επάνω εις τά συντρίμματα τής Έθνικῆς μας Οικονομίας. Δέν ύπάρχει σήμεραν Κράτος, οὔτε μεταξὺ των συντηρητικῶν, πού νά έπιτρέπῃ τήν άσυνόριστον αὐτήν. Σήμεραν ή πολιτική του συμφέροντος του <Κοινωνικοῦ Συνόλου> είναι ή επικρατοῦσα πανταχοῦ.

2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΤΟΥ κ. ΓΕΩΡΓ. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ οικονομικόν πρόβλημα, ὡς ἐμφανίζεται σήμερον, πρέπει νὰ διακριθῇ εἰς δύο χωριστά κεφάλαια.

Τὸ ἓνα ἀφορᾷ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλάς θὰ καταστῇ χώρα οικονομικῶς βιώσιμος διὰ νὰ κατορθώσῃ ν' ἀνταποκριθῇ ἐπαρκῶς εἰς τὰς στοιχειώδεις τοῦλάχιστον ἀνάγκας τοῦ ὁλονὲν αὐξανομένου πληθυσμοῦ της καὶ νὰ δυνήθῃ οὕτω νὰ συμβάλῃ ὡς θετικὸς παράγων τάξεως εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ προσέλθῃ ἐκ τῆς εἰρήνης διεθνῇ κοινωνίᾳ. Τὸ ἄλλο ἀφορᾷ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἡ χώρα μας θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν ἐξαρθρωθεῖσαν οικονομίαν της καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς καταστροφὰς αἱ ὁποῖαι ἐν τῷ διαστήματι τεσσάρων ἐτῶν ἐξησθέντησαν τὰς προσπάθειάς ὁλοκληροῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμῶν σχεδὸν αἰῶνα.

Ἀπλῇ ἀνασκόπησις τῆς γνωστῆς οἰκονομικῆς μας ἱστορίας μᾶς πείθει ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῆς φυσικῆς μας παραγωγῆς ὑπῆρξε ἀνέκαθεν ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰ πενιχρότερα ἀκόμη μέσα συντηρήσεως εἰς τὸν πληθυσμὸν μας. Προσεφύγαμεν συχνὰ εἰς ἐξωτερικὰ δάνεια διὰ νὰ καλύψωμεν καὶ αὐτὰ τὰ ἐξοδα ἐνὸς ὑποτιμώδους προϋπολογισμοῦ, ὅταν δὲ ἡ πηγὴ τῶν ἐξωτερικῶν δανείων ἐξηντλεῖτο ἐφθάναμε εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ φιλεργὸς καὶ λιτοδίαιτος Ἑλληνικὸς λαὸς, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς ἀκαμάτου ἐργασίας του καὶ τῶν στερεῶν εἰς τὰς ὁποίας υπερβάλλετο, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς εἰσροῆς τῶν ἐν ἀλλοδαπῇ κτηθέντων κεφαλαίων τῶν ἀποδήμων τέκνων του, κατάρθωσε νὰ ἐξεύρῃ τ' ἀπαιτούμενα μέσα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀπελευθερωτικῶν του ἀγώνων, ν' ἀπορροφήσῃ 1.600.000 προσφύγων

μετὰ τὴν καταστροφὴν τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, νὰ αὐξήσῃ τὴν φυσικὴν του παραγωγὴν καὶ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀξιόλογον βιομηχανίαν, ἀναλόγως τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διέθετε. Ἡ συμβολὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἐξωτερικοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ χρέους τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται εἰς 150 περίπου ἑκατομμ. λιρῶν Ἀγγλίας. Καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ σημερινὴ ὑποτίμησις τῶν διαφόρων νομισμάτων εἰς τὰ ὁποῖα ἐπραγματοποιήθη ὁ δανεισμὸς καὶ ἀναχθῶσι ταῦτα εἰς τὴν ἀρχικὴν εἰς χρυσὸν ἀξίαν των καὶ πάλιν βλέπομεν ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὴν μεγάλαν Ἑλληνικὴν προσπάθειαν ὑπῆρξε μηδαμινή, μολονότι ἡ Ἑλλάς μετασχοῦσα δι' ὅλων της τῶν δυνάμεων εἰς τοὺς δύο μεγάλους πολέμους δὲν ὑπερῆμυνθη μόνον τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἀλλὰ συνέβαλε ἀποτελεσματικῶς καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν μεγάλων της συμμάχων.

Τὰ ὑλικά μέσα τῆς τεραστίας ταύτης προσπάθειας ἡ Ἑλλάς ἠντλησε ἐκ τῶν ἀδύλων πόρων της, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κυρίως τρεῖς: Τὰ κεφάλαια τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα συναπεκόμιζον οὗτοι ἐγκαθιστάμενοι ἐν τῇ χώρᾳ, τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν πρὸς τοὺς ἐνταῦθα οἰκείους των καὶ τὰ κέρδη τῆς ἐμπορικῆς της ναυτιλίας. Τὰ ληφθέντα εἰς ὅλας τὰς χώρας περιοριστικὰ μέτρα καὶ ἡ δημιουργηθεῖσα ἐνταῦθα δυσμενὴς κατάστασις διὰ τὴν ἐπένδυσιν τοιούτων κεφαλαίων καθιστᾷ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν εἰσροὴν των ἀδύνατον: τὰ μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα μειοῦνται, ἀπὸ ἑτοὺς εἰς ἑτος, διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους καὶ τὰ κέρδη τῆς ἐμπορικῆς μας ναυτιλίας σχεδὸν ἐξε-

μηνενίσθησαν, καταστραφέντος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τοῦ ἐμπορίου μας στόλου. Κατὰ συνέπειαν, στερούμεθα ἤδη τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ἀδύλων πόρων διὰ τῶν ὁποίων ἐκαλύπτετο τὸ παθητικὸν τῶν μετὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς πληρωμῶν μας.

Αἱ ἑδαφικαὶ μας διεκδικήσεις, ἄκρως περιορισμέναι, ἀποβλέπουν τὸ μὲν εἰς λόγους ἀσφαλείας, τὸ δὲ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν μόνον τῶν διεθνῶς πλέον ἀνεγνωρισμένων ἐθνικῶν μας διεκδικήσεων αἰτίνας, μολονότι προβλέπεται ὅτι θὰ ἱκανοποιηθῶσι, δὲν πρόκειται νὰ βελτιώσουν τὴν οικονομικὴν μας θέσιν. Δύσεις ὑπάρχουν καὶ ἀσφαλῶς θὰ δοθοῦν, διότι τὰ γενικώτερα διεθνῇ συμφέροντα ἀπαιτοῦν, χώρα κατέχουσα τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, νὰ μὴ στερηθῇ τῶν μέσων ἐκείνων διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῇ δυνατόν ν' ἀποκτήσῃ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν της ἰσορροπίαν, ὥστε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν της, συμβάλλουσα ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν διατήρησιν εὐρύθμου καταστάσεως εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου. Ἀλλὰ τὸ γενικώτερον τοῦτο Ἑλληνικὸν πρόβλημα θ' ἀναμείνῃ τὴν λύσιν του, μαζὺ μὲ τόσα ἄλλα σπουδαιότατα ζητήματα, ὅταν μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης, ἀρχίσῃ νὰ διαμορφοῦται ὁριστικώτερα ἡ κατάσταση τοῦ κόσμου.

Ἐν τῷ μεταξύ πρέπει νὰ ζήσωμεν καὶ διὰ νὰ ζήσωμεν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐπιτυχῶς, διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ κινητοποιήσωμεν ἀμέσως, τὸ ἄλλο κεφάλαιον τοῦ Ἑλληνικοῦ προβλήματος, δηλαδὴ νὰ δημιουργήσωμεν τὰς βασικὰς προϋποθέσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ στηρίξωμεν τὴν ἀνασυχρότησιν τῆς ἐξαρθρωθείσης οἰκονομίας μας κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου. Τὰ κυριώτερα σημεῖα τῶν βασικῶν τούτων προϋποθέσεων εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς πίστεως ἡ ὅσον

τὸ δυνατόν ταχύτερα ἐπανόρθωσις τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ζημιῶν, αἱ ὁποῖαι παρεμποδίζουν τὴν αὐξησιν τῆς πάσης φύσεως παραγωγῆς μας, καὶ ἀκάματος προσπάθεια διὰ τὴν τόνωσιν τῆς ἰσοζυγίου προϋπολογισμοῦ—ἐστὼ καὶ ἐάν τοῦτο πρόκειται νὰ ἐπιτευχθῇ τεχνητῶς κατ' ἀρχάς—καὶ σταθερὰν νομισματικὴν ἀξίαν.

Ἐνα μέρος τῆς προσπάθειας αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἰδικῶν μας δυνάμεων. Πρέπει ἀτυχῶς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μολονότι παρήλθε ἐν καὶ ἡμῖς ἑτος ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως, ἐλάχιστα ἔχομεν νὰ ἐμφανίσωμεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν μας, διότι ἀντὶ ν' ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν κατὰ μέρος τὰς δογματικὰς μας πεποιθήσεις καὶ νὰ συγκεντρώσωμεν τὰς δυνάμεις μας διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν συμφορῶν τὰς ὁποίας ὑπέστημεν, ἀλλήλοσπαρασσομένη ἀποσκάπτοντες πᾶσαν τοιαύτην δυνατότητα. Τὸ ἕτερον μέρος τῆς προσπάθειας ταύτης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κατανόησεως ἐκ μέρους τῶν συμμάχων μας τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος—οἷα εἶναι καὶ ὅχι οἷα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι—ὥστε ὁ τρόπος καὶ ἡ ἔκτασις τῆς παρεχομένης ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ βοήθειας ν' ἀποβῇ ἀποτελεσματικὸς.

Πολλὰι χώραι ὑπέστησαν ἀμέσους ζημίας ἐκ τῶν συνεπειῶν τοῦ πολέμου πολὺν μεγαλυτέρας ἐκείνων τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Ἑλλάς. Οὐδεμιὰς πτωχῆς ὅμως χώρας ἡ οἰκονομία ἐξηρθρωθῇ ἐντελῶς ὅπως ἡ ἰδικὴ μας. Εἰς πλείστας χώρας ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον δὲν ἀπώλεσαν ἐντελῶς τὴν προπολεμικὴν αὐτῶν ὁργάνωσιν, οὐδ' ἀπεγυμνώθησαν τῶν κεφαλαίων των κινήσεως: ἐργάζοντο ὑπὲρ τοῦ κράτους ἢ τοῦ κατακτητοῦ καὶ ἐπραγματοποίησαν κέρδη, ἀδιάφορον ἐάν ταῦτα ἐφορολογούντο ἐν τῷ συνόλῳ των σχεδόν, μεταβάλλοντο εἰς ἀναγκαστικὰς καταθέσεις ἢ τὰ κατέσχε ὁ ἐχθρὸς. Ἡ ὁργανωμένη οἰκονομία των δὲν ἔχει παρὰ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς ἀνάγ-

κας της μεταπολεμικής περιόδου, όπως προσηρμόσθη εις τὰ ανάγκας τοῦ πολέμου. Εἰς ἄλλας πάλιν χώρας ἡ πλουσία φυσικῆς τῶν παραγωγῆς δίδει εὐκολώτερα τὰ μέσα τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς σημερινῆς τῶν οἰκονομίας.

Ἡ Ἑλλάς, χώρα κατ' ἐξοχὴν πτωχή, πλὴν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ζημιῶν, ὑπέστη ἐντελὴ ἐξάρθρωσιν τῆς οἰκονομίας τῆς καὶ ἀπώλεσε δόλοισιν τὸν κινητὸν τῆς πλοῦτον ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίηθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν καὶ ἰταλῶν, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἀφρικῆς. Διὰ τοῦτο ἐνῶ εἰς τὰς πλείους τῶν χωρῶν τὸ πρόβλημα ἀνάγεται, πρὸς τὸ πρὸν τοῦλάχιστον, εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ζημιῶν, ἐδῶ πλὴν αὐτοῦ, ἔχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν καὶ τὴν ἐξ ὑπαρχῆς διαμόρφωσιν ἀνυπάρκτου οἰκονομίας.

Ἐχομεν κατὰ συνέπειαν ἀνάγκην κεφαλαίων διὰ τὴν ἄμεινον ἐπανόρθωσιν ὀρισμένων ζημιῶν, ρευστῶν κεφαλαίων κινήσεως διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ὀργάνωσις τῆς πάσης φύσεως παραγωγῆς μας καὶ τῆς ἐντατικωτέρας αὐτῆς ἀποδόσεως καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν διὰ τὴν ἐν τῷ μεταξύ συντήρησιν τοῦ πληθυσμοῦ.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ κεφάλαια τὰ ὁποῖα θὰ χρειασθῶν διὰ προμηθείας μας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ἐξευρεθῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ τρόπος τῆς ἐξευρέσεως τῶν, ἐάν δηλαδὴ θὰ μᾶς δοθῶν ἀμέσως ἐκ τῶν ὧν μᾶς ὀφείλονται ὑπὸ τῶν ἐχθρικών χωρῶν δι' ἐπανορθώσεις καὶ ἀποζημιώσεις, ἡ ἐμμέσως, ἐναντι τῶν ὧν ἔχομεν λαμβάνειν, δι' ἐξωτερικῶν δυνάμεων, εἶναι ζήτημα μὲ τὴν λύσιν τοῦ ὁποῖου βαρύνονται ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι διέπουν σήμερον τὰς τύχας τοῦ κόσμου. Ἡ Ἑλλάς ἐν προκειμένῳ δὲν ζητεῖ ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ ἐνὰ μέρος τῶν ὧν τῆς ὀφείλονται διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ὕλικῶν καταστροφῶν τὰς ὁποίας ὑπέστη καὶ τὴν διαρπαγὴν τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ κινητοῦ τῆς πλούτου. Ὡς πρὸς τὰς ἀπαιτηθσομένας

ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δαπάνας θὰ τὰς καλύψωμεν διὰ τῆς ἐκδοτικῆς μηχανῆς, ἀλλὰ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπιστροφή τοῦ πλεονάζοντος χαρτονομίσματος εἰς τὸ ἐκδοτικὸν ἴδρυμα ἢ τὸ δημόσιον ταμεῖον, διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὸν πληθωρισμὸν μὲ τὰς γνωστάς του συνέπειας. Ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας τὰ τοιαῦτα μέσα εἶναι γνωστά: ἀποταμιευτικαὶ καταθέσεις, φόροι καὶ ἐσωτερικὰ δάνεια. Μέχρις οὗτο ὁμως ἀποκαταστήσωμεν τὴν ἐκ βάθρων κλονισθεῖσαν πίστιν μας, οὔτε εἰς ἐπαρκεῖς ἀποταμιευτικὰς καταθέσεις δυνάμεθα ν' ἀποβλέψωμεν, οὔτε εἰς ἐπιτυχὴ ἐκδοσὶν ἐσωτερικοῦ δανείου. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς φόρους, παρὰ τὴν ἀναγκαίαν ἀναθεώρησιν τοῦ φορολογικοῦ μας συστήματος, πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἡ σημερινὴ μικρὰ φορολογικὴ ἀπόδοσις δὲν ὀφείλεται εἰς πλημμελὲς φορολογικὸν σύστημα, οὔτε εἰς ἀνεπαρκῆ φορολογικὰ ποσοστά, ἀλλ' εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκούς φορολογητέας ὕλης μέχρι τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς μας καὶ τῆς δημιουργίας οὕτω ἱκανοποιητικῶν εἰσοδημάτων.

Κατὰ συνέπειαν, μέχρις οὗτο δημιουργηθῶν αἱ ὡς ἀνω προϋποθέσεις, ἡ ἐπιστροφή τοῦ πλεονάζοντος χαρτονομίσματος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ προσφορᾶς χρυσοῦ ἢ ἐλευθέρου ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς τὸ κοινὸν ἀπέκτησε ἀντυχῶς τὴν συνήθειαν νὰ ἀποταμιεύῃ ἢ νὰ ἐπενδύῃ τὰ διαθέσιμα του εἰς χρυσὰς λίρας ἢ εἰκοσόφραγκα, ἐκτοτε δὲ ὁ νομισματοποιημένος χρυσὸς ἀποτελεῖ τὸ μεναδικὸν σχεδὸν σταθερὸν μέτρον πάσης ἀξίας. Ἡ κυβερνήσις πιστεύει ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐπαρκῆ ποσότητα χρυσῶν νομισμάτων, διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ζήτησιν, μέχρις οὗτο ἀποκατασταθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸ ἐντόπιον νόμισμα, ἐπειδὴ δὲ ὁ χρυσὸς ζητεῖται ἀκόμη εἰς πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν ἐκείνης τῆς ὁποίας θ' ἀποκτήσῃ μόλις ἀποκατασταθῶν ὁμαλῶτεροι συν-

θῆναι, ἡ προσφορὰ χρυσῶν νομισμάτων θ' ἀποβῇ τελικῶς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καὶ πρέπει νὰ προτιμηθῇ.

Τόσον ἡ προσφορὰ χρυσῶν νομισμάτων, ὅσον καὶ ἡ προσφορὰ ἐλευθέρου συναλλάγματος, θὰ βαρύνουν φυσικὰ τὸ συναλλαγματικὸν ἀπόθεμα τῆς χώρας. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μᾶς ἐξασφαλισθῇ καὶ ἡ, ὑπὸ ὁρισμένας προϋποθέσεις, παροχὴ ἐπαρκῶν συναλλαγματικῶν μέσων ἐφ' ὅσον τὸ καλέσῃ ἡ ἀνάγκη. Ἡ ὑπαρξὶς ὁμως τοιαύτης ἀνάγκης φαίνεται ὅτι εἶναι ἐντελὼς ἀπίθανος ἐφ' ὅσον τὸ συναλλαγματικὸν μας ἀπόθεμα ὑπερβαίνει τὰ 54 ἑκατομ. λίρῶν Ἀγγλίας, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ ἐν τῷ μεταξύ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμβάσματα καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ μας ἐμπορίου συνάλλαγμα, ὑπερβαίνει κατὰ συνέπειαν τὴν κάλψιν τῶν ἐκδοτικῶν μας ἀναγκῶν κατὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον. Εὐχῆς βεβαίως ἔργον θὰ ἦτο νὰ διατηρησῶμεν ἀνέπαφον τὸ συναλλαγματικὸν μας ἀπόθεμα διὰ κάθε ἐνδεχόμενον. Ἡ ἐπιδιώξις ὁμως αὕτη εἰς βάρος τῆς σταθερότητος τῶν τιμῶν καὶ τῆς ὅσον ἐνεστί ταχυτικῆς ἐνισχύσεως τῆς παραγωγῆς θὰ σημάνῃ βραδύν μὲν, ἀλλ' ἀσφαλὴ οἰκονομικὸν θάνατον διὰ τὴν χώραν μας, ἐνῶ ἡ ὑπὲρ τῶν ἀντικειμενικῶν τούτων σκοπῶν, ἐν μέρει ἀνάλωσις τοῦ ἀποτελεῖ κίνδυνον, κίνδυνον ὁμως τὸν ὁποῖον μετὰ πεπονηθείσεως δυνάμεθα ἐπιτυχῶς ν' ἀντιμετωπίσωμεν ὁπως τὸν ἀντιμετωπίσωμεν κατὰ τὸ 1933 ὁπότε ἡ χώρα μὲς μὲ τελείως ἐκμηδενισθὲν τὸ συναλλαγματικὸν τῆς ἀπόθεμα, κατάρθωσε νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν οἰκονομίαν τῆς καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέον συναλλαγματικὸν ἀπόθεμα. Αἱ συνθήκαι βεβαίως ἦσαν διάφοροι, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι τότε οἰαδήποτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ βοήθεια καθίστατο ἀδύνατος, ἐνῶ τώρα πρέπει νὰ θεωρηθῇ αὕτη ἐξησφαλισμένη καὶ συζητεῖται μόνον ὁ τρόπος καὶ ἡ ἐκτασις αὐτῆς.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη τὸ μέρος τῆς

προσπαθείας τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταβάλωμεν ἐκ τῶν ἰδίων μας δυνάμεων κατὰ τὸ μεταβατικὸν τοῦτο διάστημα.

Ὁφείλομεν ἐν πρώτοις ν' ἀποκαταστήσωμεν τὴν ἐκ βάθρων κλονισθεῖσαν πίστιν μας διδόντες τὴν πραγματικὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς εἰσχωρίσαντας τὰ κεφάλαιά των καὶ τοὺς ἐπενδύσαντας τὰς οἰκονομίας των ἢ τοὺς ἀποταμιεύσαντας εἰς δραχμὰς ὅτι δὲν πρόκειται νὰ καταστραφῶσιν ἐντελῶς, διότι ἐπέδειξαν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸ ἐντόπιον νόμισμα, ὁπως καὶ οἱ ὀφείλοντες δραχμὰς δὲν θὰ ἐπιτύχῃ τὴν τελείαν ἐκμηδένισιν τῆς ἀρχικῆς τοῦ ὀφελῆς εἰς βάρος τῶν πρῶτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰσημύχθησαν τόσαι προσπάθειαι τοῦ πυρελθόντος. Καὶ τοῦτο διότι ἐν ἐναντίῳ περιπτώσει εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν μελλοντικὴν δημιουργίαν κεφαλαίων ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τὴν ἐπιτυχὴ πραγματοποίησιν ἐσωτερικῶν δυνάμεων. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡσχολήθημεν ἄλλοτε ἐκτενῶς καὶ ἀπεορίεμεν ὅτι καὶ τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος ὑπαρχοῦν διὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ δικαίᾳ αὐτῇ ἀξίωσις τῆς κοινῆς γνώμης, ἀνευ οὐσιαστικῆς διασφαλῆς.

Ἡ πάσης φύσεως νομοθεσία μας πρέπει νὰ παύσῃ διαπομένη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι δύναται εὐκόλως καὶ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε ν' ἀνατρεπῇ, ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν, διασφαλίσεις καὶ δικαιοσύνας κατοχυρωθέντα διὰ προηγουμένων νομῶν, διότι πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι εἰμεθα χώρα ἔχουσα ἀνάγκην κεφαλαίων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν μας πηγῶν καὶ ὅτι τὸ κεφάλαιον ἐν πτηνὸν ἀποδημητικόν, τὸ ὁποῖον ἐὰν ἐπηρεάζεται σχετικῶς ὀλίγον ἀπὸ τὴν βαρεῖαν φθορολογίαν, τρέπεται εἰς φυγὴν πρὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀνάγκης.

Ἐκ παραλλήλου ὀφείλομεν νὰ ὀργανώσωμεν τὸ πιστωτικὸν μας σύστημα, διότι ἡ ἀλόγιστος διὰ τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου χρηματοδότησις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακολου-

θήση. Η άναγκαία χρηματοδότηση διά την πάσης φύσεως παραγωγήν και τὸ ἐμπόριον θὰ γίνεται διά τοῦ ἐκδοτικοῦ ἰδρύματος, μέσῳ τῶν ἐμπορικῶν ὁμῶς Τραπεζῶν, ὑπὸ τύπον αὐστηρῶς βραχυπροθέμου πιστοδοτήσεως, καὶ θ' ἀντιπροσωπεύη τὴν δημιουργίαν ἰσῆς τοῦλάχιστον ἀξίας ἀγαθῶν, τὰ ὅποια καταναλισκόμενα θ' ἀπορροφῶν αὐτομάτως τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκδοθὲν χαρτονόμισμα. Οὕτω ἡ πιστοδοτήσις, κάθε ἐνδιαμέσου σταδίου, ἀπὸ τῆς παραγωγῆς μέχρι τῆς καταναλώσεως, θὰ παρακολουθῆται καὶ θ' ἀποδίδεται ἐντὸς τῆς ἐκ τῶν προτέρων ὀρισθείσης προθεσμίας.

Πλὴν ὁμῶς τῶν βραχυπροθέσμων πιστώσεων πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῶν καὶ ὠρισμένας ἀνάγκας μακροπροθέσμων δανείων δι' ἀπαραιτήτους ἐγκραταστάσεις, αἱ καταστροφαι τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν ἀνυπερβλήτον κώλυμα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς μας. Τὰ τοιαῦτα δάνεια, ὡς καὶ τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ (τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ βαίῃ διαρκῶς μειούμενον ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῶν ἐπιδικωτέων οἰκονομῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐσόδων) δὲν θὰ καλύπτεται ἀμέσως διὰ τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου, ἀλλ' ἐμμέσως διὰ τοῦ ἀποκομιζομένου εἰς δραχμὰς ἀντιτίμου χρυσῶν νομισμάτων ἢ ἐλευθέρου συναλλάγματος, ὡς ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω. Τὸ πᾶν τῶν μακροπροθέσμων δανείων, τὸ ὁποῖον θὰ δαπανηθῇ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ δὲν δύναται, κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμούς, νὰ ὑπερβῇ τὰ 200 δισ. δραχμῶν, διότι δὲν ὑπάρχουν δυνατότητες νὰ πραγματοποιηθῇ μεγαλυτέρα δαπάνη, ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, εἰς ἡμερομίσθια, μεταφορικά μέσα καὶ ἐντοπίους πρῶτας ὕλας. Κατὰ συνέπειαν ἐφ' ὅσον ἡ προμήθεια τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπαιτουμένων ἐφοδίων μᾶς ἐξασφαλισθῇ διὰ δανείων, ἢ ἐλάττωσις τοῦ εἰς συνάλλαγμα ἀποθέματος τῆς χώρας δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἀπαιτηθὲν ἑκάστοτε ποσὸν διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος

τοῦ προϋπολογισμοῦ σὺν 200 δισεκατ. δραχμῶν.

Ἡ συμβολὴ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰς ἐκ τῶν ὁσων ἀνεφάρμεν ἀνωτέρω, ἀπορροεύσας ὑποχρεώσεις τῆς. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς πάσης φύσεως παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐλέγχεται ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἔχει κατὰ συνέπειαν αὕτη τὴν ὑποχρέωσιν, ἐφ' ὅσον τῆς παρέχονται τὰ ἀπαιτούμενα μέσα, ὅχι μόνον νὰ προωθῇ ταύτας με κάθε θυσίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξεύρῃ τὸ ταχύτερον τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπαιτούμενα κεφάλαια διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος, τοποθετεῖ τὴν χώραν μας εἰς τὴν κυριωτέραν ἐμπορικὴν ἀρτηρίαν μεταξὺ τῆς δύσεως καὶ τῆς πρὸς Ἄνατολιν, ὁ ἱκανὸς δὲ εἰσέτι ἀριθμὸς Ἑλλήνων οἱ ὅποιοι διατηροῦν στενοὺς δεσμοὺς μετὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας καθιστᾷ τὴν χώραν μας ἕνα τῶν συνεκτικωτέρων κρίκων τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Αἱ μεγάλοι, ἐξ ἄλλου, βιομηχανικαὶ χώραι, ἰδίᾳ δὲ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἀγγλία ὡς ἐκ τοῦ ὕψηλου κόστους τῆς βιομηχανικῆς τῶν παραγωγῆς καὶ τῆς σπάνους καὶ ἀκριβοῆς τῶν μεταφορικῶν μέσων, εἶναι δύσκολον νὰ ἐνδιαφερθῶσι ἐπιχειρηματικῶς ἀμέσως διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν περιορισμένων ἀναγκῶν τῶν μικρῶν ἀνατολικῶν ἀγορῶν εἰς εἶδη ἐλαφρᾶς βιομηχανίας, ἢ ὅποια ἤρχισε ἀπὸ τοῦ 1925 ἀναπτυσσομένη παρ' ἡμῖν. Ὑπάρχουν κατὰ συνέπειαν πολλὰι δυνατότητες νὰ ζητησώμεν τὴν συμμετοχὴν, καὶ ὅχι τὸν δανεισμόν, ξένων ἰδιωτικῶν κεφαλαίων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνεκμεταλλεύτων μας εἰσέτι πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ὑφισταμένης βιομηχανίας μας ὡς καὶ τὴν διὰ τῆς κτηθείσης μακρᾶς τῶν πείρας ἀναδιοργάνωσιν αὐ-

τῆς. Ἡ ἐπιτυχὴς τοιαύτη προσπάθεια θὰ δημιουργήσῃ πηγὴν εἰσροῆς νέων κεφαλαίων, τὰ ὅποια θὰ ἐδραιώσουν τὴν ἐπισφαλῆ συναλλαγματικὴν μας κατάστασιν καὶ θὰ ἐξυψώσουν τὸ χαμηλὸν βιωτικὸν μας ἐπίπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν εἶναι καταδικασμένος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, καὶ τὸ ὁποῖον ἤδη κατέστη ἀνυπόφορον. Ἡ σκληρὰ προσπά-

θεια τὴν ὁποίαν ὑποχρεούμεθα σήμερον νὰ καταβάλωμεν δὲν εἶναι ὑπερτέρα τῶν δυναμῶν μας καὶ ἡ ὑφισταμένη διεθνὴς ἀνάγκη ἵνα ἡ χώρα μας ἀποβῇ ἰσχυρὸς παράγων τάξεως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ, θὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ τὴν ὀφειλομένην ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ βοήθειαν. Δυνάμεθα κατὰ συνέπειαν μετὰ πεποιθήσεως ν' ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ μέλλον.

3. ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τοῦ κ. ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθεῖ γιὰ πολὺ ἀκόμα, νὰ παραμένει ὀξὺ καὶ αὐτο, ἐφόσον δὲν λαβαίνονται τὰ μέτρα ποῦ πρέπει.

Ἄν καὶ πέρασαν 18 περίπου μῆνες ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ κατάσταση τῆς οἰκονομίας μας ὅχι μόνον δὲν βελτιώθηκε οὐσιαστικᾶς, ἀλλὰ βρίσκεται ξανά σὲ κρίσιμο σημεῖο.

Μιὰ ἀπαισιόδοξη εἰκόνα.

Τὸ πῶς ἀψευδὲς κριτήριον ἀποτελοῦν οἱ δείχτες τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Καὶ οἱ δείχτες αὗτοι δὲν εἶναι καθόλου αἰσιόδοξοι. Δείχνουν τὸ μέγεθος τῆς κρίσεως καὶ ἀπεικονίζουν ἐντονα τὴν τραγικότητα τῆς καταστάσεως.

Ἰδοὺ ἡ εἰκόνα: Οἱ βιομηχανίες μόλις καλύπτουν τὸ 1/3 τῆς προπολεμικῆς τους παραγωγῆς. Οἱ ἀνεργοὶ εἶναι κατὰ χιλιάδας. Τὰ ἡμερομίσθια καὶ οἱ μισθοὶ δὲν ὑπερβαίνουν τὰ 30% τῶν προπολεμικῶν. Οἱ τιμὲς ἀρχίζουν ν' ἀνεβαίνουν καὶ πάλιν. Μέσα στοὺς τελευταίους δύο μῆνες ὁ τιμάρθμος εἰδῶν διατροφῆς ἀνέβηκε κατὰ 18%, οἱ τιμὲς τῶν κλωστοῦφαντουργικῶν εἰδῶν, γιὰ τὰ ὅποια ἔχει χορηγηθῇ ἀπὸ τὴν Οὐνρα ἡ πρώτη ὕλη, αὐξήθησαν κατὰ 50%.

Συγκοινωνίες δὲν ὑπάρχουν. Τὰ πιά, πολλὰ γεφύρια εἶναι ἀκόμα γκρεμισμένα. Τὰ μέσα μεταφορᾶς ἀνεπαρκῆ. Οἱ ἀστεγοὶ παραμένουν ἀκόμα δίχως στέγη καὶ οἱ ἀγρότες δίχως ἐπαρκῆ καλλιεργητικὰ μέσα.

Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ βρίσκονται σὲ πολὺ κακὴ κατάσταση. Οἱ εἰσπράξεις τοῦ Κράτους μόλις καλύπτουν τὰ 50% καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶν του ἀναγκῶν. Τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ γιὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1946-47 φθάνει κατὰ τίς δηλώσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τὰ 176 δισεκατομμύρια. Ἀλλὰ ὁ προϋπολογισμὸς αὐτὸς περιορίζεται σ' ἕνα γλισχρο μισθολόγιο, ἀγνοεῖ σχεδὸν τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας καὶ δὲν ἀναγράφει ὅλες τίς στρατιωτικὰς δαπάνες. Ἐστὶ τὸ ἔλλειμμα ὑπολογιζόμενο στὸν πραγματικὸ προϋπολογισμὸ, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα.

Ἡ σταθερότητα τῆς δραχμῆς διατηρεῖται τεχνικᾶς, χάρις στὴν πώλησιν μεγάλων ποσῶν λίθων ποῦ γίνονται ἐπενδύσεις τῶν κεφαλαίουχων καὶ τῶν κερδοσκοπῶν. Καὶ σὲ ὅλα αὐτὰ προστίθεται ὁ πολιτικὸς σάλος, ποῦ ἐμποδίζει κάθε ἀναδημιουργικὴ προσπάθεια. Δὲν φαίνεται νὰ πιστεύει ὁ κόσμος διὰ τὴν Κυβέρνησιν εἶναι σὲ θέσιν νὰ βγάλῃ τὴν

χώρα από το σημερινό αδιέξοδο και να την οδηγήσει στην οικονομική ανασυγκρότηση. Έτσι η ανοικοδόμηση, που αποτελεί το ζωντανό σύνθημα όλων των λαών της Ευρώπης, σ' εμάς είναι ένας τύπος νεκρός. Ενώ σε όλες τις χώρες οι λαοί δουλεύουν και προχωρούν με αλματα στο έργο της ανασυγκροτήσεως και της προόδου, εδώ υπάρχει όπισθοδρομία και εξαθλίωση. Και η Ελλάδα μέσα σ' αυτή την αναθημιουργική κυψέλη, αποτελεί μια κυπτητή εξαίρεση.

Οι βαθύτερες αιτίες.

Αυτή είναι η εικόνα της οικονομικής καταστάσεως σήμερα. Εικόνα αντικειμενική, που οδηγεί σε πολύ άπαισιόδοξα συμπεράσματα. Σ' εκείνον που θα ήθελε να ερωτήσει σε τι οφείλεται η κατάσταση αυτή ή απάντηση είναι απλή. Στο ότι καμιά από τις διάφορες Κυβερνήσεις δεν μπόρεσε να δημιουργήσει τις βασικές οικονομικές προϋποθέσεις για την ανασυγκρότηση της χώρας, για τη διασφάλιση της σταθερότητας του νομισματός και των τιμών. Και οι βασικές αυτές οικονομικές προϋποθέσεις είναι δύο:

α) *Η ισοσκέλιση του προϋπολογισμού και β) η αύξηση της παραγωγής.*

Ο προϋπολογισμός, όπως είδαμε, παρουσιάζει έλλειμμα, που μεγαλώνει από μήνα σε μήνα. Η παραγωγή παραμένει στάσιμη. Και αποτελεί η αύξηση της παραγωγής τη βασική προϋπόθεση και για την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και για τη σταθεροποίηση της δραχμής και των τιμών, καθώς και για τη βελτίωση του βιωτικού επιπέδου του λαού.

Είναι ανάγκη ν' αντιληφθούμε καλά ότι κάλυμμα του υγιούς νομισματός δεν είναι ούτε ο χρυσός, ούτε το συνάλλαγμα, ούτε οι πιστώσεις μόνο.

Κάλυμμα του νομισματός είναι προ πάντος η παραγωγική εργασία. Δίχως αυτή όλα τα άλλα μέσα είναι πρόχειρα και προσωρινά. Η νομισματική κυκλοφορία ή μπορεί ν' αυξάνη έφ' όσον παράλληλα αυξάνει και η παραγωγή. Άλλως έχουμε πληθωρισμό με όλες του τις τραγικές συνέπειες.

Ο κίνδυνος του πληθωρισμού.

Η οικονομική πολιτική της σημερινής Κυβερνήσεως βασίζεται κυρίως στο κάλυμμα του χρυσού και στην πώληση χρυσών λιρών για τη διατήρηση της σταθερότητας της δραχμής. Η πώληση όμως χρυσών λιρών έχει χρησιμότητα και σκοπιμότητα μόνον όταν αποτελεί τμήμα ενός ολοκληρωμένου οικονομικού προγράμματος και πρόκειται προσωρινά να βοηθήσει στη δημιουργία των πρώτων εκείνων ψυχολογικών προϋποθέσεων μέχρις ότου αρχίσουν ν' αποδίδουν οι άλλοι ουσιαστικοί — παραγωγικοί και δημοσιονομικοί — παράγοντες. Όταν όμως η πώληση χρυσών λιρών αποτελεί το μοναδικό μέσο και το όλο πρόγραμμα, τότε η πολιτική αυτή είναι καταδικασμένη σε αποτυχία και είναι πολιτική εσφαλμένη.

Κατά συνέπεια η σημερινή οικονομική πολιτική, έφ' όσον δεν ληφθούν άλλα γενικότερα οικονομικά μέτρα θα οδηγήσει κατ' ανάγκην στον πληθωρισμό. Ίδου οι λόγοι, που οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό: Το μηνιαίο άνοιγμα της Τραπέζης της Ελλάδος για την έν γενέει χρηματοδότηση του Κράτους και για τα έξοδα των συμμαχικών στρατευμάτων, με βάση τα δεδομένα των τελευταίων μηνών, υπολογιζόμενο σε χρυσές λίρες, φθάνει τις 500 - 750 χιλ. χρυσές λίρες. Το νομισματικό αυτό άνοιγμα μέχρι τώρα καλυπτόταν κατά το 1/3 με πώληση χρυσών λιρών και κατά το υπόλοιπο με αύξηση της νομισματικής κυκλοφορίας. Η αύξηση αυτή της νομισματικής κυκλοφορίας δεν

είχε μέχρι τώρα έκδηλα πληθωριστικά φαινόμενα, γιατί η κυκλοφορία βρισκόταν άκόμη κάτω του φυσιολογικού επιπέδου. Τώρα όμως πλησιάζει τα επίπεδα αυτά και υπάρχει κίνδυνος να τα ξεπεράσει. Για να αποφευχθεί ο κίνδυνος αυτός του πληθωρισμού, θα πρέπει δόξαληδρο το άνοιγμα αυτό να καλύπτεται με πώληση ίσου ποσού λιρών. Και αν μὲν η Τράπεζα είναι σε θέση να διαθέτει κατά μήνα το ποσό αυτό τότε έχει καλώς. Αν όμως όχι, όπερ είναι και το πιθανώτερο, τότε ο πληθωρισμός είναι αναπόφευκτος. Θα υπάρχει πληθωρισμός από τη στιγμή εκείνη, που η νομισματική κυκλοφορία θα είναι δυσανάλογη με την παραγωγική ικανότητα της χώρας. Συνεπώς αν δεν ληφθούν άλλα γενικότερα μέτρα ή έκδηλωση του πληθωρισμού είναι ζήτημα χρόνου και χρόνου που είναι πολύ έγγυς. Και αυτό ανεξάρτητα από τα γενικότερα προβλήματα που θ' ανακύψουν κατά το 1947, όταν σταματήσει η σημαντική ενίσχυση που παρέχει σήμερα δωρεάν η ΟΥΝΡΑ.

Τί πρέπει να γίνει: Ανάγκη ολοκληρωμένου σχεδίου ανασυγκροτήσεως.

Κατά συνέπεια η λύση του νομισματικού προβλήματος δεν είναι ζήτημα χρυσού και χρυσών λιρών. Είναι ζήτημα παραγωγής, είναι ζήτημα προϋπολογισμού. Αν δεν αυξήσουμε την παραγωγή και αν δεν ισοσκελίσουμε τον προϋπολογισμό, ή δραχμή, όσονδήποτε χρυσό κι αν διαθέτει η Τράπεζα της Ελλάδος δεν μπορεί να διατηρηθεί σταθερή. Αυτή είναι μια βασική οικονομική αλήθεια που πρέπει ν' αντιληφθούν καλά εκείνοι που διοικούν σήμερα την Ελλάδα.

Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν και που θ' αποτελούν ένα ενιαίο ολοκληρωμένο σχέδιο ανασυγκροτήσεως, πρέπει να αποβλέπουν στους δύο αυτούς βασικούς σκοπούς:

α) στην αύξηση της παραγωγής και

β) στην ισοσκέλιση του προϋπολογισμού.

Τα μέτρα δὲ αυτά αλληλεξαρτώνται και αλληλοσυμπλέκονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ν' αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, γιατί τότε μόνο θα έχουν θετικά αποτελέσματα, γιατί διαφορετικά είναι βέβαιη ή αποτυχία τους. Η οργανική αλληλεξάρτηση των οικονομικών και δημοσιονομικών φαινομένων επιβάλλει την ταυτόχρονη αντιμετώπιση και των δύο πλευρών του οικονομικού προβλήματος. Δεν αρκεί να έχουμε καλά ιδιωτικά οικονομικά πρέπει να έχουμε και καλά δημόσια οικονομικά.

Τα μέτρα για την αύξηση της παραγωγής.

Για την αύξηση της παραγωγής, που πρέπει ν' αποτελέσει το σημερινό έθνικό σύνθημα, πρέπει να ληφθεί σειρά μέτρων, που θ' αποβλέπουν:

α) στην κινητοποίηση του παραγωγικού μηχανισμού της χώρας και στην χρησιμοποίηση της άφθονης εργατικής δυνάμεως, που διαθέτει ή χώρα μας, με σκοπό την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου και όχι την εξυπηρέτηση των ιδιωτικών συμφερόντων.

β) στη κατάρτιση ενός πλήρους σχεδίου εισαγωγών σε πρώτες ύλες, σε μηχανήματα, σε τρόφιμα και σε άλλα είδη απαραίτητα για τον τόπο, έν συνεργασία με την Ούνοα και με τις άλλες συμμαχικές αρχές, ώστε και η παραγωγή να είναι σε θέση να παράγει και για τις ανάγκες της χώρας και για να εξάγει στο έξωτερικό όσο μπορεί περισσότερα προϊόντα και ή διανομή των βασικών ειδών να γίνει κατά τρόπο εξασφαλίζοντα σε όλο τον πληθυσμό, ένα απαραίτητο επίπεδο διαβιώσεως και όχι μόνο στους ολίγους που διαθέτουν άπεριόριστη αγοραστική δύναμη, ή οποία με κατάλληλα μέτρα πρέπει να άχρηστευθεί από την άποψη των επιβλαβών της οικονομικών συνεπειών.

γ) Στην επίμονη επίδιωξη της πραγματοποίησής των επανορθώσεων που αποτελούν άναφαιρέτο δικαίωμα του ελληνικού λαού και της συμμαχικής ένισχύσεως σε πιστώσεις, για την αποκατάσταση των τεραστίων πολεμικών ζημιών της χώρας και στην συνολολόγηση μακροπροθέσμων δανείων για την αξιοποίηση των παραγωγικών πηγών, που περιλαμβάνει η Έλληνική οικονομία. Η οικονομική ένισχυση των συμμαχικών πρέπει να αποτελέσει το αναγκαίο συμπλήρωμα μιας εσωτερικής προσπάθειας κινητοποίησης των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας που θα αποτυπωθεί σε ένα καλά προπαρασκευασμένο σχέδιο οικονομικής ανασυγκροτήσεως.

δ) Στη δέσμευση των μεγάλων εργοστασίων για δύο χρόνια, ώστε με την επίβλεψη και πραγματικό έλεγχο του Κράτους, να εργασθούν για την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου και όχι μόνον για την εξυπηρέτηση των ιδιωτικών συμφερόντων.

ε) Στην αναδιοργάνωση της κρατικής διοικήσεως κατά τρόπο συνδυάζοντα το σύστημα της αποσυγκέντρωσης και με ένισχυση ικανών στοιχείων, ώστε το Κράτος να είναι σε θέση να εφαρμόσει έλεγχομένη οικονομία με αποτελέσματα θετικά και εξυπηρετικά του κοινωνικού συνόλου.

στ) Στην αύξηση των εξαγωγών, που αποτελεί μια από τις κύριες βάσεις της ευημερίας μας. Προς τόν σκοπό αυτό η έμπορική μας πολιτική πρέπει να βασιστεί σε στενή οικονομική συνεργασία με τους τρεις μεγάλους μας συμμάχους και με όλες τις άλλες χώρες της παγκόσμιας οικονομίας. Κάθε μονομερής οικονομικός προσανατολισμός προς οιαδήποτε από τις μεγάλες δυνάμεις, είναι προσανατολισμός αντιοικονομικός και δεν εξυπηρετεί ούτε τα συμφέροντα της Ελλάδος ούτε τη διεθνή οικονομική συνεργασία.

ζ) Στην αξιοποίηση των πιστώσεων, που χορηγεί η Τράπεζα της Ελλάδος στα έδω συμμαχικά στρα-

τεύματα, ώστε με τα ποσά αυτά να εισάγονται έμπορεύματα από το εξωτερικό, γιατί διαφορετικά οι πιστώσεις αυτές θα βαρύνουν τη νομισματική κυκλοφορία με επικίνδυνες για τη Χώρα συνέπειες.

Δημοσιονομική πολιτική βασισμένη στην ισότητα της θυσίας.

Παράλληλα με τα μέτρα αυτά για την αύξηση της παραγωγής, πρέπει να ληφθούν ριζικά δημοσιονομικά μέτρα για την ισοσκελίση του προϋπολογισμού, γιατί όσο εκδίδεται χαρτονόμισμα για κρατικές δαπάνες, ό κίνδυνος του πληθωρισμού είναι πολύ μεγάλος.

Κατάλληλη φορολογική πολιτική και κατάλληλη δανειακή πολιτική πρέπει να δημιουργήσουν τ' απαραίτητα έσοδα του προϋπολογισμού. Δεν είναι η στιγμή να διαγράψουμε λεπτομερέστερα τη δημοσιονομική πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί για να έχει ως αποτέλεσμα την εξυγίανση του προϋπολογισμού και της οικονομίας. Περιοριζόμαστε εδώ να τονίσουμε πως η δημοσιονομική πολιτική, που πρέπει να βασιστεί στην αρχή της ισότητας της θυσίας, θα πρέπει να κτυπήσει την ασυδοσία του μεγάλου κεφαλαίου ώστε να εκλείψουν οι τεράστιες διαφυγές της φορολογίας που βλέπουμε σήμερα, και που προκαλούν την αγανάκτηση όλων εκείνων που συνεισφέρουν δυσανάλογα με τη δυναμικότητά τους στα δημόσια βάρη, να φορολογήσει τα μεγάλα κέρδη, τις μεγάλες περιουσίες, να δεσμεύσει την πλεονάζουσα εκείνη αγοραστική δύναμη που ανατρέπει την ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησεως και προκαλεί την ύψωση των τιμών. Με άλλους λόγους πρέπει το Κράτος να χρησιμοποιήσει τη φορολογία ως μέσο δημιουργίας εσόδων, ως μέσο κοινωνικοπολιτικό και ως μέσο κοινωνικού ελέγχου. Δεν πρέπει όμως να ξεχνούμε ότι για να αυξήσουμε την τροφοδοτική πηγή του κρατικού προϋπολο-

γισμού, πρέπει πρωτίστως να εφαρμόσουμε κατάλληλη παραγωγική πολιτική.

Αυτά πρέπει να είναι σε γενικές γραμμές τα οικονομικά μέτρα, που εφαρμόζόμενα μπορούν να οδηγήσουν στη λύση του οικονομικού προβλήματος, υπό δύο όμως βασικές προϋποθέσεις:

α) ότι τα μέτρα αυτά θα αποτελέσουν ένα ενιαίο σύνολο, ώστε το πρόγραμμα που θα εφαρμοσθεί να είναι ολοκληρωμένο πρόγραμμα με απόλυτη συνοχή και συνέπεια και

β) ότι η εφαρμογή του προγράμματος αυτού θα γίνει από Κυβέρνηση κοινής εμπιστοσύνης, που θα εμπνεύσει εμπιστοσύνη στο λαό, που θα στηριχθεί στο λαό και που θα κυβερνήσει για το λαό. Αυτό είναι βασικής σημασίας, γιατί το οικονομικό πρόβλημα της Ελλάδος είναι πολιτικοοικονομικό πρόβλημα. Και όσο δεν αντιμετωπίζεται και από τη πολιτική του πλευρά, η κατάσταση θα χειροτερεύει συνεχώς, κάθε συμμαχική ένισχυση θα αποβαίνει άκαρπη και η ανασυγκρότηση της οικονομίας άπραγματοποίητη.

Οι γνώμες που εκφράζονται στα παραπάνω άρθρα αποτελούν τις προσωπικές αντιλήψεις των αρθρογράφων, χωρίς κατ' ανάγκη να αντιπροσωπεύουν τις απόψεις της Διεύθυνσης του περιοδικού.

Συνεχίζοντας τη σειρά μας

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ»

στο έρχόμενο τεύχος της «Εκλογής» θα δημοσιεύσουμε τη δεύτερη σειρά με θέμα την Ανασυγκρότηση και που θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα άρθρα:

Κ. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗ Ανασυγκρότηση
Κ. Α. ΔΟΞΙΑΔΗ Η ανοικοδόμηση στην Ελλάδα
Δ. ΠΙΚΙΩΝΗ Η ανοικοδόμηση και το πνεύμα της παράδοσης
Ν. Κ. ΛΟΥΡΟΥ Γύρω στην υγεία μας

Ζωή από τη Νεκρή Θάλασσα

ΤΟΥ PARRY MARSHALL

(Από το «The Contemporary Review»)

ΨΗΛΑ πάνω στους απότομους βράχους που φυλάνε τη δυτική ακτή της Νεκρής Θάλασσας ξεχωρίζει μια μεγάλη βράχινη στήλη. Τὸ ὄνομά της εἶναι ἡ «Γυναίκα τοῦ Λώτ». Ἴσως νὰ εἶταν σὲ κάποιο μέρος ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ βουνὰ που ἡ δυστυχισμένη γυναίκα βρῆκε τὴ μοῖρα που τῆς εἶχε ὀρίσει ἡ Γραφή. Ὅπως καὶ νὰ ἔγινε ὅμως, αὐτὸς ὁ κίονας μὲ τὸ παράξενο ὄνομα θυμίζει στὸν περαστικό τὴς δυνάμεις που κίνησε σὰ σκοτεινὰ περασμένα χρόνια ἡ περίφημη Νεκρὴ Θάλασσα, αὐτὴ που σήμερα ἔδωσε ζωὴ στὴ Βρεταννία στὴς δυσκολώτερές της ὥρες. Τὸν καιρὸ που εἶμουνα στὴν Παλαιστίνη τὸ 1944 ἄκουσα πὼς στὴν Κοιλὰδα τοῦ Ἰορδάνη ὑπῆρχε ἓνα εἶδος βιομηχανίας τίποτα περισσότερο. Γι' αὐτὸ ὅταν βρῆκα εὐκαιρία πῆγα ὁ ἴδιος γιὰ νὰ δῶ μὲ τὰ μάτια μου τί γινόταν ἐκεῖ πέρα. Στὸ γύρο που ἔκανα γιὰ νὰ δῶ τὴς ἐγκαταστάσεις μὲ συνόδευε ὁ λοχαγὸς (τώρα ταγματάρχης) W. Hastings Campbell, ὑπεύθυνος ἀξιωματικὸς τοῦ Βασιλικοῦ Μηχανικοῦ. Ἀπ' ὅ,τι εἶδα καὶ ὅ,τι ἄκουσα ἀπ' τὸν Campbell, ἔμεινα ἐκπληκτός. Ὅταν γύρισα πίσω στὴν Ἱερουσαλὴμ κείνο τ' ἀπόγεμα κατάλαβα πὼς μοῦ εἶχε φανερωθῇ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα μυστικά που βοηθήσανε τὴν Ἀγγλία νὰ κερδίσει ἓναν ὀλοκληρωτικό πόλεμο.

Ἡ Νεκρὴ Θάλασσα, λέγεται νεκρὴ ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει σ' αὐτὴν κανένα ψάρι· τώρα ὅμως ἔχει πιά διαψεύσει τὸ ὄνομά της γιατί σὲ ὅλο τὸν πόλεμο ἔδινε ζωὴ στὴς ἀγροτικές περιοχὲς τῆς Βρεταννίας καὶ τῶν Κτήσεων—καὶ μάλιστα ζωὴ που χωρὶς αὐτὴν θὰ πέθαιναν τῆς πείνας. Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ καιγόμουν νὰ μιλήσω γιὰ ὅ,τι εἶχα δεῖ μὰ ἡ λογοκρισία δὲ μ' ἄφινε. Ὅ,τι γινόταν κάτω κεῖ που τρέχει ὁ Ἰορδάνης εἶταν πολὺ μυστικό. Μονάχα τώρα μπορῶ νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορία μου, τώρα που δὲν ὑπάρχουν περιορισμοί. Ὅλη ἡ ὑπόθεση σχετίζεται μ' ἓνα ὄρυκτο που λέγεται ὑδροχλωρική ἢ χλωριούχος ποτάσσα. Τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν ἔχει τίποτα τὸ παράξενο. Μιὰ πολὺ κοινὴ οὐσία μὲ ζωτικὴ ὅμως σημασία γιὰ τὴ γεωργία ἀφοῦ εἶναι τὸ κυριώτερο λίπασμα καὶ βρίσκεται ἐτοιμὸ γιὰ τὸ ἐμπόριο χωρὶς εἰδικὴ κατεργασία.

Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο τὸ περισσότερο μέρος τῆς ὑδροχλωρικής ποτάσσας τὸ ἀγοράζαμε ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία ὅπου ὑπάρχουν ὀρυχεῖα. Στὴς 3 Σεπτεμβρίου ὅμως τοῦ 1939 ἔκλεισε ἡ πρώτη

ἀγορά. Ὅταν ἔπεσε ἡ Δουνκέρκη ἔκλεισε καὶ ἡ δεύτερη. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1940 ἡ Βρεταννία βρέθηκε ἀντιμέτωπη ὄχι μονάχα μὲ τὸν κίνδυνο τῆς εἰσβολῆς ἀλλὰ καὶ τῆς πείνας. Ἡ κατάσταση μάλιστα γινόταν ὀλοένα καὶ πὺρ κρίσιμη γιατί τὸ ζήτημα δὲν εἶταν μόνον νὰ ἀντικατασταθοῦν τὰ χαμένα ἐφόδια. Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐντατικῆς καλλιέργειας μεγάλων περιοχῶν που ὡς τώρα εἶταν πάρα καὶ βοσκὲς καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ ν' αὐξηθεῖ ἡ ἀπόδοση κάθε στρέμματος, θὰ ἀπαιτοῦσε μεγαλύτερες ποσότητες λίπασματος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ. Ποῦ ὅμως θὰ βρισκόταν αὐτὸ τὸ λίπασμα; Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς οἱ στατιστικὲς εἶναι πράγμα βαρετὸ μᾶς λένε ὅμως πὼς τὸ 1941 τὰ 84% τῆς ὑδροχλωρικής ποτάσσας που χρειαζόταν ἡ Βρεταννία καὶ οἱ Ἀποικίες της, χῶρια ἀπὸ τὸν Καναδᾶ, τὰ προμήθευε ἡ Νεκρὴ Θάλασσα ὅπως καὶ τὰ 99% ὅλης τῆς βρωμίνης που χρησιμοποιήθηκε στὸ Ἑνωμένο Βασίλειο γιὰ τὴς «φαρμακευτικὲς βρωμίδες» καὶ τοὺς πυροσβεστήρες τῶν ἀεροπλάνων μας. Μήπως ἄραγε ὁ Χίτλερ δὲν ἔκανε τὴν εἰσβολὴ γιατί πίστευε πὼς ἡ Βρεταννία θὰ πέθαινε τῆς πείνας; Ἴσως καὶ νὰ γινόταν αὐτὸ ἂν δὲν βρισκόταν αὐτὴ ἡ ἀνεπάντεχη πηγὴ τῆς τόσο κοινῆς μὰ καὶ τόσο ζωτικῆς ὑδροχλωρικής ποτάσσας.

Ξεκίνησα μὲ τὸ αὐτοκίνητό μου γιὰ τὴ Νεκρὴ Θάλασσα ἓνα πρωτὶ τοῦ Φεβρουαρίου. Ὁ δρόμος, μόλις βγεῖ ἀπ' τὰ περὶχωρα τῆς Ἱερουσαλὴμ, περνάει κάτω ἀπ' τὴν ἀπάνεμη πλευρὰ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν καὶ μέσα ἀπ' τὸ γραφικὸ χωριὸ τῆς Βηθανίας. Ὑστερα κατεβαίνει μὲ κατηφορικὲς ἰλιγγιώδεις στροφὲς τὸ ψηλὸ βουνὸ (2.500 πόδια), ὅπου εἶναι χτισμένη ἡ Ἱερουσαλὴμ. Στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ βοίσκεται μιὰ πινακίδα που γράφει «Επιφάνεια τῆς Θάλασσας». Ὅταν περάσει κι' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ δρόμος ἔξακολουθεῖ νὰ κατηφορίζει γιὰ 1.300 πόδια ἀκόμα. Ἡ βλάστηση σχεδὸν παύει νὰ ὑπάρχει μόλις κατέβεις αὐτὴ τὴ βουνοπλαγιά. Ἐδῶ καὶ κεῖ στὸ δρόμο βλέπεις ἄγριες βραχώδεις κοιλάδες καὶ γυμνοὺς λόφους που δίνουν μιὰ υπερφυσικὴ καὶ ἐφιαλτικὴ ὄψη στὸ τοπίο. Ἀρριστερὰ μιὰ διακλάδωση τοῦ δρόμου ὁδηγεῖ στὴν Allenby Bridge καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Ὑπεριορδανία. Δεξιὰ ἡ διακλάδωση ὁδηγεῖ στὴ Νεκρὴ Θάλασσα. Μιὰ ἀσημένια λάμψη μαρτυροῦν τὴ θέση της. Πέρα ἀπὸ τὴν κοιλάδα τὰ βουνὰ τοῦ Μοάβ ἀντικρύζουν τὴν Ἰουδαία, που συναγωνίζεται μαζί τους σὲ ἀφιλόξενη ἀγριότητα. Ἡ χώρα εἶναι ἐντελῶς ἔρημη, δὲν τῆς λείπει ὅμως μιὰ ἰδιαίτερη μελαγχολικὴ ὁμορφιά. Τὸ κλίμα ἔχει ἀλλάξει. Στὰ Ἱεροσόλυμα ἔκανε κρύο καὶ ὁ παγωμένος ἀέρας περνοῦσε ἀκόμα καὶ μέσα ἀπὸ τὸ ζεστὸ στρατιωτικὸ μου χιτῶνιο. Κάτω στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνη ὁ ἥλιος, μ' ὅλο που ἀκόμα εἶταν πρωτὶ, εἶταν ζεστός καὶ τὸ νερὸ ὅταν πῆγα κοντὰ φαινόταν περίφημο γιὰ μπάνιο.

Το νερό αυτό έχει την ιστορία του. Αρχισε να υπάρχει την εποχή που οι χρονολογίες δεν είχαν καμιά σημασία. Όταν γεννήθηκε ο Αβραάμ και ο αδερφός του ο Λώτ, η κοιλάδα του Ιορδάνη, που μια φορά ήταν ένα ψηλό επίπεδο, βυθίστηκε και έγινε μια μεγάλη άμυρρη λίμνη πολύ μεγαλύτερη από τη σημερινή Νεκρή Θάλασσα. Ήταν και εξακολουθεί να είναι μια από τις μεγαλύτερες καθιζήσεις που έγιναν στον κόσμο. Αρχίζει χιλιάδες μίλια μακριά στο νοτιό, στην νότια Nyasaland, ακολουθεί τη Great Rift Valley της ανατολικής Αφρικής, την κοίτη της Ερυθράς Θάλασσας, την κοιλάδα του Ιορδάνη, την Beke'a Valley της Συρίας και καταλήγει στη Μαύρη Θάλασσα. Τον καιρό που ζούσαν οι «πατριάρχες» έγινε η καταστροφή που ξεθεμέλιωσε τα Σόδομα και Γόμορρα. Σήμερα είναι γνωστό πως αυτή η καταστροφή γέννησε τη Νεκρή Θάλασσα. Ήταν ένας σεισμός που εύτυχως ακόμα δεν γνωρίσαμε όμοιό του. Η καταστροφή θα ήταν θέαμα τρομαχτικό· η Γένεσις μόλις μᾶς δίνει την εικόνα του. Ρήγματα στο φλοιό της γῆς σχημάτισαν μια έξοδο για τα υποχθόνια αέρια και τα λάδια που πυρωμένα από την τριβή και τους κεραυνούς πήραν φωτιά. Η «βροχή από φωτιά και θειάφι που έπεφτε πάνω στα Σόδομα και Γόμορρα» που είδε ο Αβραάμ ήταν πολύ αληθινή. Ένας ολόκληρος πολιτισμός χάθηκε, μα η δική του καταστροφή έσωσε τον δικό μας.

Από τον 18^ο αιώνα η Νεκρή Θάλασσα τραβοῦσε τους ξερευνήτες και τους επιστήμονες, μα ως το 1911 όλων το ενδιαφέρον ήταν ακαδημαϊκό. Τότε ένας νεαρός μηχανικός ο κ. Μ. Α. Novomeysky άρχισε να ενδιαφέρεται για τη χημική ανάλυση του νερού της Νεκρής Θάλασσας και να εξετάζει αν είναι δυνατό να βγει απ' αυτό ένα μέρος του ορυκτού του πλούτου. Η έρευνά του διακόπηκε από τον πόλεμο του 1914-18, γιατί τότε η Παλαιστίνη ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το 1920 όμως ξανάρχισε να εργάζεται και όταν τέλειωσε ήταν ικανοποιημένος γιατί μέσα στα νερά της βρήκε πως δεν υπήρχε μόνο ποτάσσα και άλλα ορυκτά σε ξεμπορεύσιμη ποσότητα, αλλά πως αυτά μπορούσαν να βγούν εύκολα και να πουληθούν. Έφτασε το 1930 χωρίς ακόμα να μπορέσουν να καταλήξουν σε συμφωνία οι κυβερνήσεις της Παλαιστίνης και της Υπεριορδανίας. Τότε ιδρύθηκε η γνωστή εταιρία Palestine Potash Ltd, με διευθυντή τον Novomeysky. Το 1931 έγινε η πρώτη βιομηχανική εγκατάσταση στη βόρεια άκρη της Νεκρής Θάλασσας. Στην αρχή δεν έβγαζαν απ' το νερό ποτάσσα· μόνο βρωμίνη· όμως βγάλανε και ποτάσσα και στο τέλος του 1931 άρχισε κανονική εξαγωγή στη Βρεταννία. Από τότε έγιναν μεγαλύτερες εγκαταστάσεις στο βόρειο άκρο της θάλασσας, ακριβώς στη θέση που βρίσκονταν την παλαιά εποχή τα Σόδομα και Γόμορρα. Ο πρωτοπόρος ξερευνήτης

των προϊόντων της Νεκρής Θάλασσας και οι συνάδελφοί του δεν ήξεραν ακόμα το σπουδαίο ρόλο που θα έπαιζαν ύστερ' από 8 χρόνια στη μεγαλύτερη σύγκρουση που γνώρισε ως τώρα ο κόσμος.

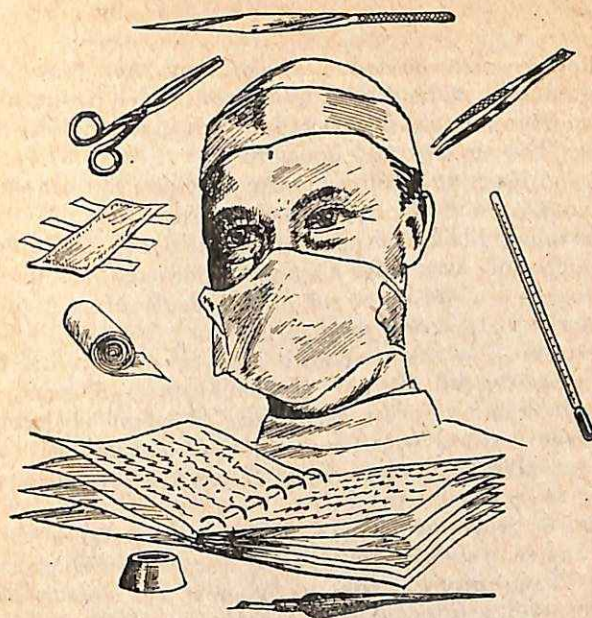
Δεν μπορεί να γίνει καμιά σύγκριση ανάμεσα στις εγκαταστάσεις που είχαν γίνει το 1931 και σ' αυτές που είδα σήμερα. Είναι εύκολο να φανταστεί κανείς τα πρώτα μηχανήματα να φτάνουν και να χτίζονται τα πρώτα εργοστάσια. Είναι εύκολο να φανταστεί κανείς τους Άραβες να στέκουν και να βλέπουν τις ακατανόητες προσπάθειες των «τρελλών Έγγλέζων», με τον ίδιο τρόπο ακριβώς που βλέπανε τις πολεμικές μας ενέργειες τα τελευταία αυτά χρόνια. Μερικοί απ' αυτούς — ίσως και οι γυιοί τους — βρίσκονται ανάμεσα στους 3.000 υπαλλήλους που έχει σήμερα η εταιρεία. Πολλοί απ' αυτούς ίσως βοήθησαν στην παραγωγή της ποτάσσας και της βρωμίνης που δόσανε στη Βρεταννία τη δύναμη να πολεμήσει. Αν αυτό είναι αληθινό, τότε θα έχουν από καιρό καταλάβει πως και μέσα στην τρέλλα υπάρχει μέθοδος. Πριν φύγω βούτηξα και κολύμπησα στη Νεκρή Θάλασσα. Το νερό είναι τόσο άμυρρο που είναι σχεδόν αδύνατο να σε σκεπάσει. Ένα απ' τα πιο περίεργα συναισθήματα που έχω δοκιμάσει ποτέ μου· έπλεα χωρίς κόπο, μισοβουτηγμένος μέσα σε χλιαρό νερό. Υπάρχουν άνθρωποι που ξαπλωμένοι στο νερό διαβάζουν. Είναι σά να βρίσκεσαι καβάλλα σε ένα σύννεφο· γιατί λοιπόν να κουράζεσαι ανώφελα κολυμπώντας; Σ' αυτή ακριβώς την πυκνότητα του νερού βρίσκεται ο πλούτος. Ανάμεσα στα άλατα που της δίνουν αυτή την άμυρρα είναι η ποτάσσα και η βρωμίνη.

Δεν παίρνουν το νερό της επιφάνειας αλλά το νερό που βρίσκεται κάπου 175 πόδια βαθύτερα· γιατί η ποσότητα της ποτάσσας και της βρωμίνης που περιέχεται σ' αυτό είναι διπλάσια. Μέσα από ένα χάλκινο σωλήνα 30 ίντσες πύχος τρώμπάζεται μέσα σε ρηχές δεξαμενές που πιάνουνε κοντά 20.000 στρέμματα και κεί ο ξεστός ήλιος της Παλαιστίνης αρχίζει με το φυσικό του τρόπο την εξάτμιση με την οποία γίνεται η εξαγωγή των ορυκτών. Η ουσία που ξεραίνεται πρώτη είναι το κοινό αλάτι, και από την περισσότερη πυκνή διάλυση που τρέχει αργά σε διαδοχικά δοχεία για να εξατμιστεί ακόμα περισσότερη ουσία, βγαίνει μια άλλη ουσία ο καρναλίτης, δηλ. ακατέργαστη ποτάσσα. Η ουσία αυτή μαζεύεται και ύστερα περνά από διύλιστήριο· έτσι βγάζουμε ποτάσσα όσων βαθμών θέλουμε. Το υγρό που μένει ύστερα απ' την εξαγωγή του καρναλίτη προίχει συμπυκνωμένη βρωμίνη· σ' αυτή τη μορφή, στέλνεται σε ειδικό εργοστάσιο όπου με αέριο χλωρίνης ξεχωρίζεται η βρωμίνη από την αλμη. Όταν επισκέφθηκα το τμήμα του εργοστασίου που γίνεται αυτή η

δουλειά αναγκάστηκα για πρώτη φορά σε όλο τον πόλεμο—εύτυχως και για τελευταία—να φορέσω τη μάσκα μου.

Όλη η εγκατάσταση είναι υπόδειγμα συγχρονισμένης και οργανωμένης δουλειάς. Στα κτίρια όπου οι πελώριες περιστροφικές στεγνωτικές θύρες αβυστοποιούνε την υγρή ποτάσσα, όλη η εργασία γίνεται από ηλεκτροκίνητους ανυψωτήρες και βίντσια, όπως και στις μεγάλες αποθήκες που βάζουν τα έτοιμα προϊόντα πριν φύγουν για τα 'Ιεροσόλυμα μ' ένα δλόκληρο στόλο φορτηγών. Μηχανές Ντίζελ των 3.500 ίππων προμηθεύουν σε όλες τις εγκαταστάσεις την ηλεκτρική δύναμη που χρειάζονται. Ακόμα και το χλωριοϋχο άεριο που χρησιμοποιούν παράγεται στο εργοστάσιο με ηλεκτρόλυση της υδροχλωρικής ποτάσσας. Και αντίθετα με ό τι ακούμε και διαβάζουμε, 'Εβραίοι και 'Αραβες εργάζονται πλάι-πλάι στα εργοστάσια ποτάσσας της Παλαιστίνης και μάλιστα πολύ αρμονικά. Μένουν σε θαυμάσια οικήματα που έχει χτίσει η εταιρεία με βιβλιοθήκες, αναπαιτήρια, με εύκολιες για όλα τα σπόρ και αϊθουσες ψυχαγωγίας. Έχουν ιατρική περίθαλψη, μορφωτικές υπηρεσίες και κοινωνική πρόνοια. Με το σκοπό να καλυτερέψουν την διατροφή των εργατών, έχουν φέρει χωμά από την Αυστραλία (που αγοράζει τα 90% της υδροχλωρικής ποτάσσας από τα εργοστάσια της Νεκρής Θάλασσας) για να βελτιώσουν την καλλιέργεια των λαχανικών. Αυτή η εύφορη γη που βρίσκεται στη μέση της έρημου βγάζει τόσο άφθονα φρούτα και λαχανικά, που το περίσσευμά τους πουλιέται στα 'Ιεροσόλυμα. Ύστερα από κείνη τη μέρα που πέρασα με τον λοχαγό Campbell στην κοιλάδα του 'Ιορδάνη, αναρωτήθηκα πολλές φορές αν διάφορα τρόφιμα που βγαίνουν στη Βρεταννία ή στις Κτήσεις φτάσανε ποτέ ως εκεί με τη μορφή των μερίδων του στρατού. Και σκέπτομαι ακόμα κάτι παράξενο. Η βρωμίνη της Νεκρής Θάλασσας χρησιμοποιήθηκε πολύ και για φιλμ για τις φωτογραφικές μηχανές της RAF. Και σκέπτομαι μήπως το φιλμ που χρησιμοποίησα για να φωτογραφίσω τη «Γυναίκα του Λώτ» είχε τα χημικά άλατα που άφησαν τα Σδόμα και Γόμορρα με την καταστροφή τους.

1/2

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΓΙΑΤΡΟΥ

ΤΟΥ GEORGE SAVA

(Από το βιβλίο του: «THEY COME BY APPOINTMENT»)

George Sava είναι το ψευδώνυμο ενός διάσημου Άγγλου χειρουργού που συχνά γράφει τις εντυπώσεις και τις κρίσεις του για τις παράξενες περιπτώσεις που του παρουσιάζονται. Το τελευταίο του βιβλίο, από το οποίο δημοσιεύουμε τρία χαρακτηριστικά αποσπάσματα, μάς παρουσιάζει όχι μόνο περιπτώσεις με εξαιρετικό ιατρικό ενδιαφέρον στις οποίες θανατούργησε το επιδέξιο χέρι του επιστήμονα, μα και περιπτώσεις με ενδιαφέρον ψυχολογικό. Οι σελίδες του μάς αποκαλύπτουν τα μικρά ή μεγάλα δράματα που παίζονται πίσω από την κλειστή πόρτα ενός γιατρού.

Α

Παίρνουνε ένα ραντεβού κι' έρχονται. Δεν ξέρεις γι' αυτούς παρὰ λίγα πράγματα. Συχνά τίποτα. Ένα όνομα μόνο. Άκοϋς ένα χτύπημα και βλέπεις κάποιο όνομα στην κάρτα που σου φέρουν. Έπειτα φτάνει ο άρρωστος.

Και αρχίζεις να μαθαίνεις την ιστορία του αποκαλύπτοντας σιγά-σιγά κάτι από την προσωπικότητά του.

Άφήνουν κάθε επιφύλαξη και σου μιλάνε περισσότερο για τον έαυτό τους, σου λένε κάτι παραπάνω από το ιστορικό της άρρώστειας τους και σ' αφήνουν να δεις βαθειά, μέσα στην άτέλειωτη ποικιλία της ανθρώπινης ψυχής.

Βλέπω όλοζώντανη μπροστά μου την Mary Baxter, καθώς μπήκε τότε στο ίατρείο μου. Ντροπαλή και μαζεμένη, σάνα μην είχε το δικαίωμα να μπει εκεί μέσα. Η φύση δέ σκέφτηκε ποτέ να της δώσει καμιά γοητευτική καλλονή, ώστόσο, ούτε και να την κάνει όπως είχε καταντήσει τότε. Σ' αυτή την υπόθεση είχε βάλει ή μοίρα το δαχτυλάκι της.

Κάποτε—φαίνεται πριν από πολύ καιρό—είχε καεί άσκημα ή πληγή άφησε σημάδια στο μάγουλό της, που της παρμόρφωσαν και της άσχημίσανε το πρόσωπο. Η μύτη της είχε σπάσει και της την είχαν φτιάξει άικημα. Είταν θεόστραβη. Την καθισύχασα και σιγά σιγά κέρδισα την έμπιστοσύνη της. Συχνά όταν έξεταζεις έναν άρρωστο που δεν αποφασίζει να σου άνοιξει το στόμα του, όλο το ζήτημα είναι να φύγει από τη μέση αυτό το άίσθημα της μειονεξίας που νοιώθει. Όταν έλευθερωθεί απ' αυτό, αρχίζει να σου μιλάει έλεύθερα. Έτσι έγινε και με τη Μαίρη.

Οί Baxter ζούσαν στη νότια Άγγλία· είταν μιὰ από τις καλύτερες οικογένειες του τόπου της. Όμως τους βρήκανε δύσκολοι καιροί και χάσανε την περιουσία τους.

Ο Λοχαγός Ronald Baxter, ο πατέρας της Μαίρης, κατάφερε να περιώσει κάτι λίγα κτήματα και ζούσαν απ' αυτά.

Η Μαίρη, όταν έγινε το πρώτο δυστύχημα, είταν κάπου 17-18 χρονών. Τότε γινόταν πανηγύρι στο χωριό και είχαν ανάψει ένα ώραϊο πυροτέχνημα. Όλα είτανε ώραϊα. Είταν εκεί τόσος κόσμος! Σε μιὰ στιγμή το πλήθος την έσπρωξε και ή Μαίρη βρέθηκε μέσα στη φωτιά. Ύστερα από δυο χρόνια συμπληρώθηκε ή τραγωδία. Ένα φορτηγό αυτοκίνητο έπαθε σύγκρουση. Απ' όλο αυτό το κακό, βγήκε ή Μαίρη με σπασμένη μύτη.

Λίγον καιρό πριν από τον πόλεμο, ή Μαίρη είταν ευτυχισμένη. Της άρεσε να βλέπει τους ανθρώπους που δούλευαν στα κτήματα· πιο πολύ της άρεσε ένας απ' αυτούς. Ο James Hoyle είταν γυιός

του άρχιεργάτη τους. Είχανε τα ίδια χρόνια με τη Μαίρη. Και κείνος την άγαπούσε. Όμως δεν είχανε παντρευτή εξ αίτίας του πατέρα του James:

Για κείνον οί Baxter είταν πάντα Baxter και ένας Hoyle δεν άπεχε απ' αυτούς λιγότερο από όσο άπέχει ή Άνατολή από τη Δύση.

Η Μαίρη βρισκόταν σε μιὰ ηλικία που την έκανε τρομερά εύ-αίσθητη στη σχέση της με έναν άντρα. Είταν άσκημη ή μύτη της παραμορφωμένη. Ο James είχε τραβηχτή άδικαιολόγητα κι' αυτό την είχε πειράξει πολύ. Άρχισε να ντρέπεται και να μην κάνει συντροφίες. Πίστευε πώς ο James την άπόφευγε γιατί είταν τόσο φρικτή.

Αν δεν είχε ξεσπάσει ο πόλεμος, δεν ξέρουμε τι τροπή θα παίρνανε τα πράγματα. Η ουσία είναι πώς ο James βρέθηκε ανάμεσα σε κείνους που έπιστρατεύτηκαν από την πρώτη στιγμή και τοποθετήθηκε σε μιὰ μονάδα του πεζικού. Έμεινε εκεί χρόνια. Γυμνάστηκε και ξαναγυμνάστηκε. Έρχόταν συχνά στο σπίτι του περαστικώς πάντα. Όστόσο φαινόταν πώς ή Μαίρη τον είχε χάσει τελειωτικά.

Δεν είταν πια ο γυιός του Walter Hoyle. Είταν ένα από τα «παιδιά»· ένας ήρωας που του άξιζε κάθε τιμή.

Έρχόταν να τη βλέπει, όσο περισσότερο τα κατάφερε και φαινόταν ευτυχισμένος και χαρούμενος όταν βρισκόταν μαζί της.

Έφτασε το 1944. Όλοι το ξέρανε πώς οί Σύμμαχοι έτοιμάζονταν για την άπόβαση. Έφυγε τότε και ο James και όλοι τους πστεύανε πώς είταν ή τελευταία φορά που τον βλέπανε. Ένα ήσυχο βράδυ πριν φύγει, στις άρχες της άνοιξης, μίλησε στη Μαίρη. Δεν της ζήτησε να παντρευτούνε. Όστόσο στον τρόπο του ύπηρχε ακόμα κάτι από την παλιά ζέση! Ίσως γιατί φοβόταν πώς μπορούσε και να μην γύριζε απ' αυτή την νέα άποστολή.

Ο James Hoyle, πέρασε τη Μάχη τη μέρα της άπόβασης. Από καιρό σε καιρό παίρνανε γράμματά του. Ποτέ πριν δεν έγγραφε με τόσο αγάπη.

Έκείνη την εποχή ή Μαίρη, άκουσε για τις πλαστικές έγχειρήσεις από μιὰ φίλη της και πελάτισσά μου. Της είχα κάνει μιὰ άσήμαντη επέμβαση. Και ή καρδιά της Μαίρης χτύπησε. «Σώθηκε»! σκέφτηκε.

«Γι' αυτό», μου είπε «ήρθε σε σās. Θάθελα νάμαι λιγάκι διαφορετικότερη, για το χατήρι του. Όχι για μένα. Έμένα δέ με νοιάζει· μιὰ αν αυτό τον ευχαριστούσε...».

«Δεν πιστεύω πώς είναι και τόσο δύσκολο» της είπα.

«Άλήθεια το λέτε, γιατρέ;» με ρώτησε· και τα μάτια της σπιδίσανε. «Θάταν αφάνταστο! Μή στεναχωριέστε· μη νομίζετε πώς

θέλω να γίνω και ωραία. Δεν όνειρεύομαι τίποτε περισσότερο από το να μη βλέπω αυτό το σημάδι!»

Για να γίνει αυτό, χρειάστηκε πολύς καιρός. Έγιναν τρεις έγχειρήσεις για να φύγει το σημάδι και ύστερα καταπιαστήκαμε με τη μύτη.

Το πιό σπουδαίο όμως ήταν πως ύστερα απ' αυτά δεν είχε αλλάξει ή μορφή της μόνο. Η Mary Baxter είχε γίνει άλλος άνθρωπος. Έπαψε να φοβάται τον έναν της. Δε ντριπόταν πιά.

Όμως ή μοίρα δεν αφήνει τα θύματά της να γλυτώσουν έτσι εύκολα. Λίγο καιρό ύστερα από την έγχείρηση, βρήκα τυχαία τη φίλη της που μου την είχε συστήσει.

Τη ρώτησα τι γίνεται ή Μαίρη.

— «Δεν τα μάθατε;» μου είπε ή φίλη της. «Αυτό το κορίτσι νομίζεις και το κυνηγάνε τα πιό περίεργα πράματα.» Είταν άλλη-θινά μιὰ θλιβερή ιστορία.

Η Μαίρη έγραφε συχνά στον James. Για την έγχείρηση δεν του είχε πει τίποτα. Επί τέλους το αποφάσισε.

Πήγε στον καλύτερο φωτογράφο του West End και έβγαλε μιὰ φωτογραφία. Είταν δόλιδια. Ύστερα του έγραψε ένα μεγάλο γράμμα και του τα έλεγε όλα.

Οι μέρες περνούσαν, χωρίς καμιά απάντηση. Τότε έμαθε πως είχε τραυματιστή. Τί έπαθε; Σε χίλια δυή πής ή νοῦς της. Όσο τόσο δε φαντάστηκε την αλήθεια. Ο Walter Hoyle, όταν τον είδε, της μίλησε με την λακωνικότητα που τον χαρακτήριζε πάντα.

— «Νέα από τον James;» είπε. «Τυφλός; τυφλός για όλη του τη ζωή.»

Δεν είταν πολύς καιρός που τον είχαν μεταφέρει σ' ένα νοσοκομείο στο Λονδίνο. Έτρεξε να τον δει. Της ήρθε σάν κεραυνός. Άρχισε να της διηγείται όλη την ιστορία.

«Έκείνη τη νύχτα θά τη θυμόμουν ακόμα και αν δεν είχε γίνει αυτό; είχα πάρει ένα γράμμα από σένα» της έλεγε. «Μας φέρανε το ταχυδρομείο την τελευταία στιγμή; δεν πρόλαβα να το διαβάσω; τόρριξα στην τσέπη μου και φύγαμε. Όλες εκείνες τις ώρες συλλογίζομουν τι να μου έγραψες. Τόσο βαρύ γράμμα! φαινόταν πολύ ενδιαφέρον. Άς είναι», είπε λυπημένα. «Άκόμα συλλογίζομαι το ίδιο πράγμα; δεν κατόρθωσα να μάθω τι έλεγε.»

Έτσι δεν είδε ποτέ τη φωτογραφία της; δε διάβασε ποτέ αυτά που του έγραφε. Γι' αυτόν είταν πάντα ή ίδια γυναίκα με το σημαδεμένο πρόσωπο και τη στραβή μύτη.

«Τί να κάνω;» με ρώτησε μιὰ μέρα που ήρθε και με βρήκε. «Κάθε φορά το αναβάλλω. Μιὰ φορά — δε θά ξεχάσω ποτέ τι ένιωσα εκείνη τη στιγμή — μου έλεγε πως ήθελε να νιώσει στο χέρι του το σημάδι, το αγαπημένο του σημάδι» μου είπε.

Ταράχτηκε λίγο μα συνήλθε γρήγορα. «Με φαντάζεται πως είμουνα τότε; και τ'χει αποφασίσει πως δεν είναι και τόσο τρομερό να παντρεφτεί μιὰ γυναίκα με σημαδεμένο πρόσωπο. Άν είμουν όμορφότερη, θά το σκεφτόταν να με πάρει. Άν του το πω, θά με νοιώθει σάν κάποιον που δεν τον γνώρισε ποτέ του. Θέλω να μείνω πάντα το κορίτσι που ζει μέσα στην άνδμνησή του. Άν δεν του το πω θά ζω μέσα σ' ένα ψέμμα... και αυτό είναι κάτι... κάτι που δεν μπορώ να το κάνω...».

«Και αν τύχει να του το πει κανένας άλλος, ίσως τότε και νομίσει πως τον παντρεύτηκα από λύπη. Είναι τρομερό γιατρέ. Πόσο θά'θελα να μου δίνατε πίσω το σημάδι μου!».

Τί να της έλεγα; Ύπάρχουν έννοιες όπου δε χωράει συμβουλή. Λυπήθηκα πολύ. Κατάλαβα πως της είταν άχρηστο το δώρο που της είχα δώσει.

Β

Είναι μιὰ περίπτωση που τη θυμάμαι με μεγάλη χαρά. Αυτό που κατόρθωσα δεν είταν να σώσω μιὰ καταδικασμένη ζωή ένός νέου ανθρώπου, μα να δώσω την ευτυχία σ' αυτήν τη ζωή να νιώσει για πρώτη φορά την πληρότητα.

Για να γίνει καλὴ ή Έλεν δεν υπήρχε καμιά πιθανότητα. Όταν πρωτοήρθε σε μένα, είταν 17 χρονών. Στην καλύτερη έφηβική ήλικία. Όστόσο αυτό δε φαινόταν άπάνω της.

Είταν θαῦμα πως ζούσε. Η άρρώστεια της είχε άρχισι από τον καιρό που γεννήθηκε. Τα βάσανά της άρχίσανε απ' όταν βρισκόταν άκόμα στην κούνια. Γεννήθηκε με διογκωμένη σπλήνα. Κι' αυτό στα μικρά, φέρνει συχνά το θάνατο.

Σήμερα ξέρουμε βέβαια πολύ περισσότερα πράγματα για τη σπλήνα απ' ότι ξέρανε οι παλαιοί, που πιστεύανε πως είταν το κέντρο του θυμού μέσα στον οργανισμό μας. Όμως άκόμα δεν ξέρουμε ούτε από τί γίνεται αυτή ή διογκωση ούτε καλά-καλά πως θεραπεύεται. Η κανονική σπλήνα είναι κάπου 10 πόντους και έχει σκούρο μπλε χρώμα. Είναι ένας από τους σημαντικούς αδένες που κανονίζουν το πολύπλοκο αυτό σύστημα που λέγεται ανθρώπινο σώμα. Ειδικότητά της είναι ή κυκλοφορία του αίματος.

Στα παιδιά, δουλειά της είναι να φτιάχνει τα αίμοσφαίρια. Στους έφηβους, χωρίς να αφήνει και αυτή τη δημιουργική δουλειά, καταστρέφει τα παλά αίμοσφαίρια και κανονίζει τη σύνθεση του αίματος.

Δεν ύπάρχει στον οργανισμό μας σπουδαιότερο όργανο. Από

κανένα άλλο δὲν κινδυνεύουμε τόσο, ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τὴ δουλειά του.

Ὅταν δὲν λειτουργεῖ κανονικά, σὰν τὸν Κρόνο, τρώει καὶ αὐτὴ τὰ παιδιά της, καταστρέφοντας τὰ αἰμοσφαίρια χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τὰ ἀντικαταστήσει. Ὁ ἄρρωστος γίνεται ἀναιμικὸς κι' ἀδύνατος γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ καὶ στὴ παραμικρότερη προσβολή· ἔτσι εἶναι τὸ πιὸ εὐκολο θῦμα κάθε μικρόβιου. Τὰ βρέφη ποὺ γεννιοῦνται μὲ διογκωμένη σπλήνα, πεθαίνουν σχεδὸν ὅλα στὴν παιδικὴ ἡλικία.

Ἡ Ἑλέν ὅμως εἶχε καταφέρει νὰ φτάσει στὰ 17. Κι' αὐτὸ τὸ χρώσταγε στοὺς δικούς της, ποὺ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ γεννήθηκε δὲν σταματήσανε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ τὴ φροντίζουν.

Ἀπ' ὅταν ἄρχισε νὰ νοιώθει τὸν ἑαυτὸ της, δὲν ρωτοῦσε ἄλλο: «Θὰ γίνω καλά;» Ἡ μητέρα της γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσει τὴ γύριζε σὲ ὅλους τοὺς εἰδικούς γιατρούς. Πῆγαν σὲ ἕναν, σὲ ἄλλον, σὲ τρίτο. Ἡ γνώμη τους εἶταν ἀποκαρδιωτικὴ. Ἴσως μιὰ ἐγχείρηση μπορούσε νὰ βοηθήσει. Ὅμως δὲν ὑπῆρχε ἐλπίδα οὔτε ἕνα στὰ χίλια νὰ βγεῖ ζωντανὴ ἀπ' αὐτήν.

Αὐτὸ δὲν τὴ φόβισε. Μέσα στὶς ἀτέλειωτες ὥρες ὅπου δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ συλλογίζεται, ἔμαθε νὰ ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ μ' ἕναν καταπληκτικὸ τρόπο. Ἦξερε πὼς οἱ μέρες της εἶταν μετρημένες. Ἐπέμενε νὰ τὴ δεῖ ἀκόμα ἕνας εἰδικός.

Ἐτσι, τὴ φέρανε καὶ σὲ μένα. Ἐνδιαφέρθηκα πολὺ. Δὲ μὲ τράβηξε τόσο ἡ περίπτωσή, ὅσο ἡ προσωπικότητα αὐτοῦ τοῦ κοριτοῦ. Εἶχε κάτι ξύπνιο· μιὰ ζωντάνια καὶ μιὰ βαθύτητα, πραγματικά γοητευτικὴ.

Ὅταν τὴν ἐξέτασα, σάστησα. Μιὰ διόγκωση βέβαια τῆς σπλήνας. Μὰ δὲν εἶχα ποτέ μου φανταστῇ τέτοια διόγκωση. Κανονικὰ ἡ σπλήνα εἶναι 10 ἑκατοστά. Σ' αὐτήν, ἔπιανε ὅλη τὴν κοιλότητα τῆς κοιλιακῆς χώρας. Τὸ πιὸ ἀπίστευτο ἀπ' ὅλα εἶταν πὼς ζοῦσε ἀκόμη!

Οἱ ἄλλοι χειρουργοὶ κατεβάζοντας τὶς πιθανότητες τους στὸ ἐλάχιστο, εἶπαν πὼς δὲν ἐλπίζανε παραπάνω ἀπὸ ἕνα στὰ χίλια νὰ ζήσει ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση. Ὡστόσο ἀφήνανε κι' αὐτοὶ μιὰ πιθανότητα. Ἀποῦ λοιπὸν ὑπῆρχε, δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν προσπεράσουμε. Τῆς εἶπα νὰ φύγει κι' ἐγὼ θὰ σκεφτόμουν τὴν περίπτωσή της.

Στὸ τέλος πήρα τὴν ἀπόφασή. Ἐπρεπε νὰ δοκιμάσουμε.

Κοπιάσαμε πολὺ ὥσπου νὰ πείσουμε τὴ μητέρα της. Τῆς φαινόταν πὼς μ' αὐτὴ τὴν ἐγχείρηση θὰ κινδύνευε νὰ πάει χαμένο ὅ,τι εἶχε κάνει τόσα χρόνια τώρα. Στὸ τέλος ἡ ἐπιμονὴ της ἔσπασε. «Ἀφήστε νὰ σκεφτώ» εἶπε.

«Δὲ θέλω νὰ σᾶς πείσω» τῆς εἶπα, «μὰ δὲν πρέπει νὰ καθυστερεῖ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.» Καὶ ἔφυγε.

Ὑστερα ἀπὸ 2 ὥρες, μοῦ τηλεφώνησε. Συζητήσανε μὲ τὴν

Ἑλέν καὶ τὴν ἄλλη της κόρη καὶ ἀποφασίσανε νὰ γίνεῖ ἡ ἐγχείρηση.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἡ Ἑλέν μπῆκε στὸ νοσοκομεῖο.

Ἡ ἐγχείρηση εἶταν βέβαια δύσκολη. Αὐτὸ τὸ ξέραμε. Ὅμως δὲν εἶταν αὐτὸ ποὺ μᾶς ἀνησυχοῦσε. Ὁ κίνδυνος ἐρχόταν ἀπὸ τὴν τρομακτικὴ ἀναιμία τῆς Ἑλέν.

Στὴ κατάστασή ποὺ βρισκόταν, δὲν εἶταν δυνατό, ὅχι νὰ ὑποστῇ μιὰ μεγάλη ἐγχείρηση, μὰ οὔτε καὶ τὴν παραμικρότερη ἐπέμβαση, ἂν εἶταν νὰ χάσει αἷμα. Τὸ μόνο ποὺ μπορούσαμε νὰ κάνομε, εἶταν νὰ ἐλαττώσουμε τὴν ἀναιμία της μὲ μεταγγίσεις. Δυὸ βδομάδες συνέχεια, τῆς κάναμε μεταγγίσεις. Εἶταν ἕνας δύσκολος καὶ τραχὺς ἀγώνας μὲ τὴν ἀρρώστεια ποὺ κατὰστρεφε ὅλο τὸ αἷμα τοῦ οργανισμοῦ της. Κάθε μέρα τῆς δίναμε ὅλο καὶ περισσότερο αἷμα, ὥσπου στὸ τέλος φάνηκε πᾶς πὼς ἄρχισε νὰ πηγαίνει στὸ καλύτερο.

Τὸ πρῶτο παιχνίδι τὸ εἶχαμε κερδίσει. Ἡ Ἑλέν τώρα, ἴσως μπορούσε ν' ἀντέξει στὴν ἐγχείρηση.

Εἶταν ὅμως πῖντα μιὰ ἀπελπιστικὴ προσπάθεια. Ὁ βοηθός μου δὲν εἶχε καμιὰ ἐλπίδα. Τρεῖς ὥρες ἡ Ἑλέν κρατήθηκε ζωντανὴ πᾶν στὸ χειρουργικὸ τραπέζι μὲ ἀδιάκοπες μεταγγίσεις γιὰ τὸ μόνο μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μπορούσε νὰ γίνεῖ ἡ ἐπέμβαση.

Σπάνια ὕστερα ἀπὸ ἐγχείρηση ἔνοιωσα τόση χαρά. Ἡ σπλήνα εἶταν πολὺ μεγαλύτερη κι' ἀπὸ ὅ,τι εἶχα φανταστῇ. Χωρὶς ὑπερβολὴ ζύγιζε 12 λίβρες—θᾶξίζε τὸν κόπο νὰ πάει στὸ μπουσέο.

Μὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα ἄρχισε ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐγχείρηση. Θὰ μπορούσε ἡ Ἑλέν νὰ ἀντέξει σ' αὐτὸν τὸν κλονισμό; Πολλὲς μέρες τὴν κρατούσαμε μὲ μεταγγίσεις.

Ἡ μητέρα της βρισκόταν πάντα κοντὰ της, ὑπομονετικὴ, φοβισμένη.

Πὼς θὰ μιλήσω γιὰ τὴν ἀνάρρωση τῆς Ἑλέν; εἶταν κάτι ἀπερίγραπτο. Μοιάζει περισσότερο μὲ παραμῦθι.

Βῆμα-βῆμα, κατὰφερε ὅχι μόνο καὶ κρατήθηκε στὴ ζωὴ, μὰ πῆρε μιὰ δύναμη καὶ μιὰ υγεία ἀφάνταστη.

Τὴν εἶδα τελευταία φορὰ στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ της. Δὲν μπορούσα νὰ πιστέψω πὼς εἶταν τὸ ἴδιο κορίτσι μὲ τὴν ψεύτικη ζωὴ ποὺ τῆς ἔδινε τὸ ξένο αἷμα.

Ἐκεῖ τὴν εἶδα ἐγὼ. Καιρὸ ὕστερα, ἦρθε ἡ μητέρα της νὰ μὲ δεῖ. Μιλήσαμε γιὰ τὴν Ἑλέν. «Ναὶ μοῦ εἶπε· δὲ θὰ τὸ πιστέψετε. Πρὶν τρία χρόνια, δὲν μπορούσε νὰ κουνήσει τὸ χέρι της· τώρα ὑπηρετεῖ στὸ Βασιλικὸ Ναυτικὸ! Ναί, φαίνεται σὰ θαῦμα. Μὰ ἡ ζωὴ στὴν ἀλήθεια εἶναι πιὸ παράξενη ἀπ' ὅτι τὴ διαβάζουμε στὰ μυθιστορήματα!

Γ

Για έναν άντρα που αγωνίστηκε στο μέτωπο, ένα σημάδι είναι τιμητική διάκριση. Δεν ισχύει όμως το ίδιο και για μια γυναίκα, μ'όλο που σ' αυτόν τον πόλεμο δεν δίστασε κι' αυτή να αναλάβει κάθε δύσκολη υπηρεσία.

Πρώτα, γιατί ακόμα το πιστεύουμε όλοι, πώς η γυναίκα είναι στολίδι. Και ύστερα γιατί σε πολλές γυναίκες η δυσμορφία, έχει πάντα μια κακή ψυχολογική επίδραση.

Είχα γνωρίσει μια κοπέλλα λίγο πριν τον πόλεμο. Είταν μανεκέν σ' ένα από τα καλύτερα σπίτια του West End. Είχε όλα τα προσόντα που της υπόσχονταν να γίνει περιζήτητη στο επάγγελμά της. Όταν άρχισε ο πόλεμος, άφησε τη δουλειά της και πήγε στη Γυναικεία Βοηθητική Υπηρεσία του Στρατού. Από κει την τοποθέτησαν στις αντιαεροπορικές πυροβολορχίες, και έπαιρνε ενεργό μέρος στην άμυνα. Τον Ιούνιο του 1944, άρχισαν οι ιπτάμενες βόμβες. Τον Αύγουστο, λίγο πριν σταματήσουν οι μεγάλες επιθέσεις με το V1, μια βόμβα έπεσε ίσα ίσα στην πυροβολορχία όπου είταν η Joan.

Πολλά κορίτσια πληγώθηκαν άσχημα. Εκείνη το θεώρησε μεγάλη τύχη που τη γλύτωσε με λίγα θραύσματα στο άριστερό της χέρι. Οι γιατροί που την περιποιήθηκαν έκαναν ό,τι μπορούσαν. Μά δέ προλάβανε τη μόλυνση. Αναγκάστηκαν να τη στείλουν στο Νοσοκομείο. Στο τέλος, για να σώσουν το χέρι, έπρεπε να τς κόψουν το μεσαίο δάχτυλο.

Γιορτάστηκε και η μέρα της νίκης. Την επομένη η Τζόαν ζήτησε να φύγει από την υπηρεσία. Πήγε ίσια στους παλιούς εργοδότες, που πραγματικά της κάνανε θερμή υποδοχή. Είταν χαριτωμένη και λεπτή όπως πάντα. Ωστόσο από την πρώτη στιγμή έδειχνε πώς δεν είταν το παλιό μανεκέν.

Όχι μόνο δίσταζε και ντρεπόταν όταν έβγαινε σε κόσμο, μα δεν μπορούσε να γυρίσει έλεύθερα και φυσικά. Κάθε στιγμή προσπαθούσε να κρύψει το άριστερό της χέρι κι' αυτό έκανε τς κινήσεις της σκληρές και επιτηδευμένες. Ένα τέτοιο μανεκέν όμως δεν μπορούσε να σταθεί εκει μέσα. Ο διευθυντής φώναξε την Τζόαν και της μίλησε φιλικά. Η Τζόαν άρχισε να κλαίει και θέλησε να παραιτηθεί. Μά ο προϊστάμενος δεν το δέχτηκε. Της είπε πώς έπρεπε να επιβληθεί στον εαυτό της και της έδωσε πολλές άλλες φιλικές συμβουλές.

Μια φίλη της στο τέλος, τη συμβούλεψε να πάει σ' έναν πλαστικό χειρουργό.

Άκουσα την ιστορία της με προσοχή και της πρότεινα να φτιάξουμε ένα καινούριο δάχτυλο.

Τα μάτια της λάμπανε. Είταν η έλπίδα που περίμενε τόσο καιρό! Της είπα όμως τότε, πώς τα πράγματα δεν είταν τόσο απλά πώς, ακόμα και αν πετύχαινε η έγχείρηση, δε θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί αυτό το δάχτυλο.

«Δε με νοιάζει» είπε. «Μια φορά θάναι καλύτερα παρά καθόλου... Τουλάχιστο θα φαίνεται πιο φυσικό το χέρι μου.» Και έτσι έγινε η έγχείρηση — η καλύτερα οι έγχειρήσεις.

Πρώτα κάναμε μια τομή στα πλευρά και βγάλαμε τρία μικρά κοκκαλάκια για να φτιάξουμε τη φάλαγγα.

Υστερα κόψαμε ένα κομμάτι δέρμα από το υπογάστριο και ντύσαμε μ' αυτό τα τρία κοκκαλάκια.

Το δέρμα δεν το βγάλαμε με μιας από το υπογάστριο. Αφήσαμε τη μια άκρη του άκοπη και με την άλλη τυλίξαμε τα κοκκαλάκια ώστε να θρέφει άπάνω τους. Αυτή τη θήκη που σχηματίστηκε, τη ράψαμε γύρω - γύρω.

Εδώ τελειώνει το πρώτο μέρος της έγχείρησης. Η Τζόαν έμεινε στο κρεβάτι 3 εβδομάδες ώπου να σχηματιστεί το καινούριο της δάχτυλο. Υστερα μπήκαμε στο δεύτερο μέρος.

Ανοίξαμε προσεκτικά την παλιά πληγή εκει που της έλειπε το δάχτυλο. Όπως είπαμε τη μια άκρη του καινούριου δάχτυλου την είχαμε κλείσει στο υπογάστριο φέραμε εκει το χέρι και το ράψαμε ώστε να κλείσουν και οι δύο πληγές μαζί.

Υστερα από 3 βδομάδες το δάχτυλο είχε κολλήσει στο μέρος όπου βρισκόταν το παλιό. Όλο αυτό το διάστημα, η Τζόαν έμεινε με το άριστερό χέρι δεμένο στο υπογάστριο.

Στο τρίτο στάδιο, το δέρμα του υπογαστρίου που έωνε το χέρι με το νέο δάχτυλο είταν πια περιττό έλευθερώσαμε λοιπόν το χέρι και το αφήσαμε να αποθρέψει μονάχο του.

Νομίζω πώς δε θα ξεράσω ποτέ τη στιγμή που η Τζόαν πρωτοείδε το καινούριο της δάχτυλο.

Ήσυχη πιά, με εμπιστοσύνη στον εαυτό της γύρισε πάλι στη δουλειά της. Τώρα ένοιωθε πώς μπορούσε να δουλέψει. Υστερα από λίγο καιρό με πήρε στο τηλέφωνο για να μου πει πώς στο κατάστημα που εργαζόταν, της έδιναν πάλι τα πιο καλά μοντέλλα τους.

«Νά», σκέφτηκα «μια επιστήμη που γιατρεύει τους ανθρώπους στο σώμα και στην ψυχή και τους ξαναδίνει τη χαρά της ζωής».

ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ ΕΧΟΥΝ ΟΣΦΡΗΣΗ;

ΤΑ ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ δὲν τρώνε ὅταν εἶναι σκοτεινά, ἀκόμα κι' ἂν εἶναι πολὺ πεινασμένα γιατί δὲν μποροῦν νὰ βροῦν τὴν τροφή τους ἂν δὲν χρησιμοποιοῦσιν τὰ μάτια τους.

Τὰ πειράματα ἔχουν ἀποδείξει πὼς κανένα πουλί δὲν ἔχει τὴν αἰσθησὴ τῆς ὄσφρησης.

Ἀκόμα καὶ οἱ γύπες — ποὺ ὁ λαὸς πιστεύει πὼς μυρίζονται τὰ ψοφίμια ἀπὸ πολὺ μακριὰ — δὲν ἔχουν ὄσφρηση. Γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξουν αὐτὸ οἱ εἰδικοί σκέπασαν μ' ἓνα χοντρὸ πανὶ ἓνα ψόφιο ζῶο· οἱ γύπες τὸ ἀγνόησαν ἐντελῶς, ἐνῶ μοῖζεύονταν κατὰ δωδεκάδες σ' ἓνα ἄλλο πού δὲν τὸ εἶχαν σκεπάσει, καὶ πρόσεξαν ἀκόμα καὶ ἓνα πίνακα ποὺ εἶχε ἀπάνω ζωγραφισμένο ἓνα ψόφιο ἀρνί.

Πεινασμένα περιστέρια κλεισμένα σ' ἓνα μεγάλο κουτί μὲ 4 ἐξόδους ποὺ ἡ μιὰ ὁδηγοῦσε σ' ἓνα δοχεῖο μὲ τροφή, δὲν πλησίαζαν σὲ κείνο τὸ μέρος ὅταν διοχέτευαν ἀέρα ἀπ' τ' ἀνοίγματα γιὰ νὰ φτάσει ὡς μέσα στὸ κουτί ἡ μυρωδιά τῆς τροφῆς. Βρῆκαν τὴν τροφή ἐντελῶς τυχαῖα καὶ ὕστερ' ἀπὸ μεγάλο ἀγῶνα.

Δὲν μποροῦν νὰ βροῦν τὸ φαί τους ἀκόμα κι' ὅταν τὸ ραντίσουμε ἐπιτήδες μὲ κολώνια ἢ μύσχο. Γαλόπουλα ποὺ τοὺς δώσανε φαί ἀνακατεμὲνο μὲ λεβάντα ἢ ἄνιθο καὶ σκέτο χωρὶς καμιὰ μυρωδιά, φάγανε καὶ τὰ δυὸ ἀδιάκριτα.

Τὸ μόνο πουλί ποὺ ἀποδείχτηκε πὼς ἔχει ὄσφρηση εἶναι τὸ «Kiwi», ἀπομεινάρει τῶν προϊστορικῶν χρόνων ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πετάξει καὶ βρέθηκε στὴ Νέα Ζηλανδία. Κυνηγᾷ σκουλήκια τὴ νύχτα, μυρίζοντας τὸ χῶμα μὲ τὰ ρουθούνια του ποὺ βρίσκονται στὴν ἄκρη τοῦ μεγάλου του ῥάμφους. Ὅσες φορὲς τοῦ ἔβαλαν κοντὰ του κουβάδες γεμάτους χῶμα καὶ σκουλήκια, ἀμέσως γινόταν νευρικό καὶ ἀρχίζε νὰ σκαλίζει γιὰ νὰ τὰ βρεῖ. Ὅταν τοῦ ἔβαλαν κοντὰ του κουβάδες μὲ χῶμα ποὺ δὲν εἶχαν σκουλήκια, δὲν τοὺς ἔδωσε καμιὰ προσοχή.

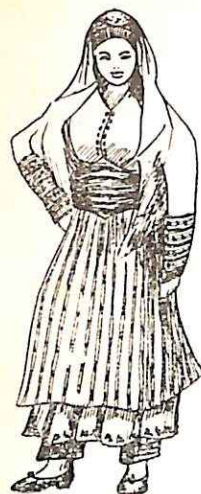
Τὸ Kiwi δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ μιὰ κότα, καταφέρνει ὅμως καὶ γεννᾷ ἓνα αὐγὸ, 5 Ἴντσες. Δίκαια λοιπὸν ἀποτελεῖ ἐξαιρεση ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πουλιὰ.

CHAPMAN PINCHER («Daily Express»)

Οἱ φωτογραφίες τῶν Δωδεκανήσων εἶναι τῆς κ. M. Mollo.

Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἑταιρείας Ἀ.Ε.—Τεχν. Διεύθ. I. M. Σκαλίκη
Ἀθήναι, ὁδὸς Παπαδιαμαντοπούλου, 44

ΡΟΔΟΣ

ΝΙΣΥΡΟΣ

ΚΟΣ

Δωδεκανησιακὲς φορεσιῆς

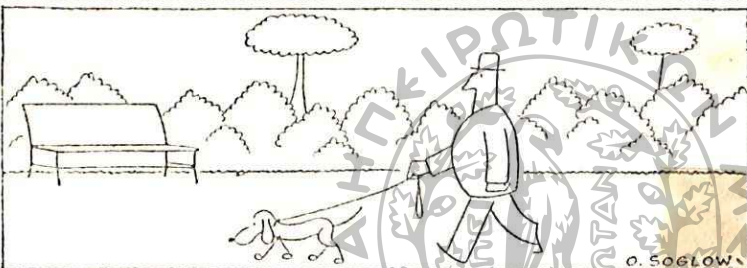
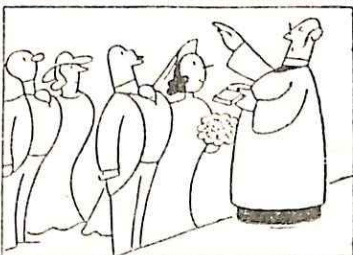
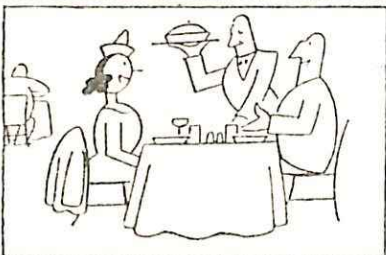
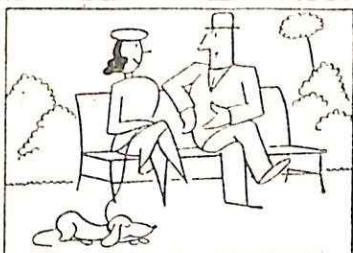
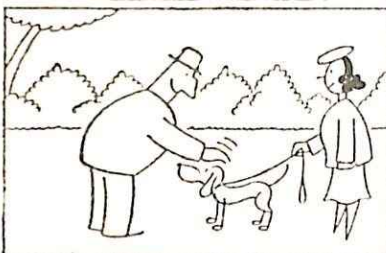
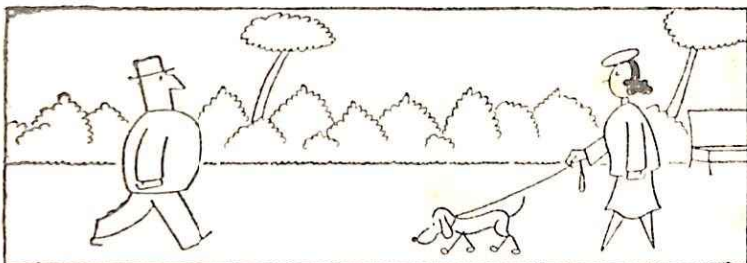
ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΝ

ΘΗΛΟΣ

ΚΑΛΥΜΝΟΣ

O. SOGLOW